

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ, ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ, ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ

Το κείμενο ως μέσο επικοινωνίας και ερμηνείας

στις εκθέσεις των μουσείων

- Αξιολόγηση κειμένων

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ιουλία Οικονομοπούλου

ΑΘΗΝΑ, 2017

Τριμελής Επιτροπή

Ανδρομάχη Γκαζή, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπουσα)

Ευτυχία Φουντουλάκη, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Μαρία Κακαβούλια, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Ιουλία Οικονομοπούλου, 2017

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Στην οικογένειά μου

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, κα Ανδρομάχη Γκαζή, για την καθοδήγηση και την πολύτιμη υποστήριξή της σε όλη τη διάρκεια πραγματοποίησης της παρούσας εργασίας.

Επίσης θέλω να ευχαριστήσω θερμά τα μέλη της επιτροπής κα Έφη Φουντουλάκη, και κα Μαρία Κακαβούλια.

Ευχαριστώ θερμά επίσης την κα Αμαλία Τσιτούρη, αρχαιολόγο –μουσειολόγο και επιμελήτρια των κειμένων της επανέκθεσης του αρχαιολογικού μουσείου της Κορίνθου, για την παραχώρηση συνέντευξης με θέμα τη συγγραφή των κειμένων.

Ευχαριστώ τους αρχαιολόγους της Εφορείας Αρχαιοτήτων Κορινθίας και ιδιαίτερα την κα Παναγιώτα Κασίμη για τη θετική ανταπόκριση στο αίτημά μου και την παραχώρηση άδειας διεξαγωγής της έρευνας κοινού στο αρχαιολογικό μουσείο της Κορίνθου.

Ευχαριστώ ακόμη όλους τους φύλακες και εργαζόμενους του αρχαιολογικού μουσείου Κορίνθου για την άψογη συνεργασία τους, τη φιλική και φιλόξενη στάση τους απέναντί μου. Η συμβολή τους στη διεξαγωγή της έρευνας ήταν πολύ σημαντική για μένα, καθώς με ενθάρρυναν και με βοήθησαν στη συλλογή των ερωτηματολογίων.

Οφείλω ένα ευχαριστώ στους επισκέπτες του αρχαιολογικού μουσείου Κορίνθου που δέχθηκαν να λάβουν μέρος στην έρευνα κοινού. Χωρίς τη συμμετοχή τους η διεξαγωγή της έρευνας θα ήταν αδύνατη.

Τέλος, ευχαριστώ από καρδιάς το οικογενειακό μου περιβάλλον, για την ενθάρρυνση, την υπομονή, υποστήριξη και αγάπη που μου έδειξαν όλο αυτό το διάστημα των σπουδών μου, μου έδωσαν τη δύναμη και το κουράγιο να ολοκληρώσω αυτό το μεταπτυχιακό πρόγραμμα και τη διπλωματική μου εργασία.

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες.....	5
Περιεχόμενα.....	7
Πίνακες.....	9
Διαγράμματα.....	10
Εικόνες.....	11
Περίληψη.....	13
Εισαγωγή.....	15
Θεωρητικό πλαίσιο.....	19
Το κοινό αναγνώστης και η διαδικασία της ανάγνωσης.....	19
Το κοινό των εκθέσεων.....	19
Η πράξη της ανάγνωσης.....	20
Ανάγνωση και ερμηνεία.....	21
Η ανάγνωση στο περιβάλλον του μουσείου.....	22
Το κείμενο –μήνυμα.....	26
Τι είναι πινακίδες υπομνηματισμού και ποιος είναι ο σκοπός τους.....	26
Κατηγοριοποίηση των κειμένων.....	27
Το κείμενο ως εικόνα.....	30
Το κείμενο ως γλώσσα.....	36
Γράφοντας κείμενα.....	46
Οργανώνοντας τη συγγραφή.....	46
Κριτήρια και προτάσεις συγγραφής λειτουργικών κειμένων.....	47
Μελέτη Περίπτωσης: Η επανέκθεση του αρχαιολογικού μουσείου της Κορίνθου....	51
Λίγα λόγια για την επανέκθεση της αρχαίας Κορίνθου.....	51
Τα κείμενα της έκθεσης.....	52
Ιεράρχηση των κειμένων και διαβάθμιση πληροφόρησης.....	57

Θέση πινακίδων.....	66
Ασφάλεια	78
Η έρευνα κοινού.....	80
Μεθοδολογία έρευνας.....	80
Αποτελέσματα έρευνας.....	84
Συμπεράσματα –συζήτηση	113
Προτάσεις -συζήτηση	117
Βιβλιογραφία	121
Παράρτημα Α: Ερωτηματολόγιο και πίνακες απαντήσεων	125
Ερωτηματολόγιο.....	125
Πίνακες αποτελεσμάτων ερωτηματολογίου.....	132
Παράρτημα Β: Πινακίδες	139
1. Για τις κόμεις και τα ιερά της Κορινθίας.....	139
2. Για τους Κούρους.....	141
3. Για την πόλη της Κορίνθου	142
4. Για τους νεκρούς.....	143
5. Για την τέχνη	144
6. Για το εμπόριο	145
7. Για τη λατρεία.....	148
8. Για τη ζωή στο σπίτι.....	149
9. Για τον πόλεμο.....	152
Παράρτημα Γ: Φωτογραφίες	153

Πίνακες

Πίνακας 1: Κατανομή δείγματος σε ποσοστά επί του συνόλου	85
Πίνακας 2: Κατανομή δείγματος	86
Πίνακας 3: Διάγραμμα κατανομής επιπέδου εκπαίδευσης δείγματος	87
Πίνακας 4: Πίνακας επισκεψιμότητας ανά τύπο κοινού	89
Πίνακας 5: Χρόνος επίσκεψης	91
Πίνακας 6: Διάρκεια επίσκεψη οικογενειών με παιδιά	92
Πίνακας 7: Διάρκεια επίσκεψης έκθεσης σε συνάρτηση με την ανάγνωση κειμένων	94
Πίνακας 8: Πίνακας ανάγνωσης κειμένων ανά τύπο κοινού	95
Πίνακας 9: Πίνακας συχνότητων επιμέρους θεμάτων	100
Πίνακας 10: Πίνακας βαθμού κατανόησης των κειμένων	101
Πίνακας 11: Αιτίες επιλεκτικής ανάγνωσης	132
Πίνακας 12: Απαντήσεις στην ερώτηση "Ποιά κατά τη γνώμη σας είναι η κεντρική ιδέα της έκθεσης" σε σχέση με την επιλεκτική ανάγνωση	133
Πίνακας 13: Πίνακας απαντήσεων στην ερώτηση για επιμέρους θέμα της έκθεσης σε σχέση με την επιλεκτική ανάγνωση	134
Πίνακας 14: Πόσο κατανοητά σας φάνηκαν τα κείμενα;	135
Πίνακας 15: Επαρκής πληροφόρηση	136

Διαγράμματα

Διάγραμμα 1: Κατανομή κοινού ανά φύλο και τύπο.	85
Διάγραμμα 2: Διάγραμμα δείγματος ανά ηλικία, φύλο, τύπο κοινού.	86
Διάγραμμα 3: Διάγραμμα κατανομής επιπέδου εκπαίδευσης δείγματος.	87
Διάγραμμα 4: Διάγραμμα ανά φύλο και επίπεδο εκπαίδευσης.	88
Διάγραμμα 5: Διάγραμμα διάρκειας επίσκεψης ανά τύπο κοινού.	91
Διάγραμμα 6: Ανάγνωση κειμένων.	93
Διάγραμμα 7: Απαντήσεις ικανοποίησης επισκεπτών σχετικά με την επαρκή πληροφόρηση.	102
Διάγραμμα 8: Οπτική εικόνα πινακίδων.	104
Διάγραμμα 9: Προβλήματα οπτικής εικόνας ανά ηλικία.	105
Διάγραμμα 10: Κατοχή smartphone.	107
Διάγραμμα 11: Χρήση smartphone.	108
Διάγραμμα 12: Χρήση smartphone κατά την επίσκεψη ανά ηλικία.	108
Διάγραμμα 13: Συζήτηση για τα κείμενα της έκθεσης.	110

Εικόνες

Εικόνα 1: Βέλτιστος οπτικός κώνος για γραφο-οπτικά μηνύματα που τοποθετούνται σε κάθετη επιφάνεια (Marquart, 1995, σ. 240)	34
Εικόνα 2: Βέλτιστη οπτική ζώνη για πινακίδες τοποθετημένες σε κάθετη επιφάνεια. (AAM, 1996, σ. 31).....	35
Εικόνα 3: Κάτοψη του αρχαιολογικού μουσείου Κορίνθου (πηγή: Ιστοσελίδα του αρχαιολογικού μουσείου Κορίνθου. www.corinth-museum.gr).....	52
Εικόνα 4: Πως πλήρωναν στις αγορές της Κορίνθου; (κείμενο για επιμέρους θέμα ενότητας εμπορίου)	54
Εικόνα 5: Πινακίδα της ενότητας για την ιδιωτική ζωή (κείμενο για επιμέρους θέμα της ενότητας).....	55
Εικόνα 6: Πινακίδα για την αρχαιοκαπηλία στην ενότητα των Κούρων.....	56
Εικόνα 7: Έξω από τα τείχη της Κορίνθου... (εισαγωγικό κείμενο ενότητας).....	59
Εικόνα 8: Κείμενο επιμέρους θέματος στην ενότητα του εμπορίου.....	61
Εικόνα 9: Λεζάντα τύπου α' για αντικείμενα μεμονωμένα	64
Εικόνα 10: Λεζάντες τύπου β' εντός της προθήκης.....	65
Εικόνα 11: Άποψη της ενότητας των κωμών	67
Εικόνα 12: Γωνίας ανάγνωσης από το ύψος ενός παιδιού. Λεπτομέρεια της φωτογραφίας 14	68
Εικόνα 13: Απόσταση ανάγνωσης πινακίδων τοίχου.....	68
Εικόνα 14: Προθήκη της ενότητας των κωμών με κείμενο στον τοίχο	69
Εικόνα 15: Ενότητα εμπορίου	70
Εικόνα 16: Κείμενο στον τοίχο πίσω από προθήκη.....	70
Εικόνα 17: Προθήκη και κείμενο με φωτογραφία πίσω	71
Εικόνα 18: Άποψη της δεύτερη αίθουσας.	71
Εικόνα 19: Προθήκη των αγγείων.	72
Εικόνα 20: Προθήκες και κείμενα της ενότητας της τέχνης.	73
Εικόνα 21: Απόσταση ανάγνωσης πινακίδων στην ενότητα της τέχνης.....	73
Εικόνα 22: Πινακίδα τοποθετημένη χαμηλά.	73
Εικόνα 23: Πινακίδα τοποθετημένη χαμηλά	74
Εικόνα 24: Πινακίδα περιφαντηρίου τοποθετημένη χαμηλά.....	74
Εικόνα 25: Qrcode τοποθετημένα χαμηλά, στο κάτω μέρος της προθήκης.....	75

Εικόνα 26: Qrcode τοποθετημένα στο ύψος του γόνατος, στη βάση της προθήκης. .	75
Εικόνα 27: Qrcode στη βάση της Σφίγγας.....	76
Εικόνα 28: Το qrcode στη βάση του πετάσματος, κάτω δεξιά.....	76
Εικόνα 29: Πινακίδα "κρυμμένη" ανάμεσα στις προθήκες.....	77
Εικόνα 30: Πινακίδα με το υπόμνημα των αγγείων.....	78
Εικόνα 31: Απόσταση ανάγνωσης για την πινακίδα του υπομνήματος.....	78
Εικόνα 32: Ενότητα εμπορίου πριν τα μέτρα ασφαλείας.....	79
Εικόνα 33: Ενότητα εμπορίου μετά την τοποθέτηση ειδικής ράμπας ασφαλείας στο πάτωμα (με γκρι χρώμα).....	79
Εικόνα 34: Τοποθέτηση ράμπας ασφαλείας στο πάτωμα (με γκρι χρώμα)	80

Περίληψη

Η παρούσα εργασία εστιάζει στα κείμενα των μουσείων ως επικοινωνιακό και ερμηνευτικό μέσο που συμβάλλει στη διαδικασία νοηματοδότησης των εκθεμάτων στο μουσειακό χώρο. Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει βιβλιογραφική επισκόπηση για τα κείμενα ως γραφο –οπτικά συστατικά της έκθεσης και την αναγνωστική συμπεριφορά του κοινού στο μουσειακό χώρο. Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει μελέτη περίπτωσης σχετικά με την αξιολόγηση των κειμένων της επανέκθεσης του αρχαιολογικού μουσείου της Κορίνθου. Η μελέτη περίπτωσης ερευνά, μέσω παρατήρησης και ερωτηματολογίου, τον αντίκτυπο των επεξηγηματικών πινακίδων στο κοινό.

Βασικό συμπέρασμα της έρευνας είναι ότι η επιλογή της μερικής ή μη ανάγνωσης δεν σχετίζεται με τη χρονική διάρκεια της επίσκεψης, αλλά εξαρτάται από τις περιστάσεις της επίσκεψης, την οπτική εικόνα των κειμένων, την προϋπάρχουσα γνώση του επισκέπτη και τις συνήθειές του. Φάνηκε, επίσης, ότι η σύνδεση με την κεντρική ιδέα της έκθεσης ήταν περισσότερο εφικτή σε όσους είχαν διαβάσει ολόκληρα τα κείμενα. Η γραμματική πολυπλοκότητα και η επιλογή ύφους δεν δυσχέραναν την κατανόηση, ενώ η περιεκτικότητα, η στόχευση στο θέμα και ο τρόπος αφήγησης διευκόλυναν την αναγνωσιμότητα των κειμένων. Η εργασία ολοκληρώνεται με προτάσεις περαιτέρω τρόπων αξιολόγησης και βελτίωσης των κειμένων του μουσείου.

Λέξεις κλειδιά: εκθέσεις, μουσεία, επεξηγηματικές πινακίδες, έρευνα, λεζάντες, αναγνωσιμότητα

Abstract

This thesis focuses on museum text as a means of communication and interpretation that contributes to the process of meaning making in the museum environment. Part A offers a literature review on museum text as a scripto –visual component of the exhibition and the reading behavior of the public. Part B is a case study on the evaluation of texts in the redisplay of two major rooms at the archeological museum of ancient Corinth. The study examines the impact of interpretative text on the museum public through observation and audience research.

The analysis of data indicated that partial reading of museum text is not related to the duration of the visit. On the contrary, partial reading depends on the circumstances of the visit, the visual aspect of the text, the former knowledge of the audience and their habits. The study also showed that those who have read the entire texts can better grasp the central idea of the exhibition . Grammatical complexity and the choice of style haven't deter intelligibility. Moreover, concision, focus on the subject and narrative mode have facilitated text readability. The study concludes by offering some thoughts on further research and improvement of the museum's interpretative labels.

Keywords: exhibitions, museums, interpretative labels, survey, captions, readability

Εισαγωγή

Παλαιότερα τα μουσεία είχαν τον ρόλο του θεματοφύλακα του παρελθόντος μέσω των συλλογών τις οποίες κατείχαν. Σήμερα πια, πέρα από τις πρωταρχικές τους προτεραιότητες, όπως είναι η συντήρηση, η προστασία και η μελέτη των συλλογών, τα μουσεία περιλαμβάνουν στις λειτουργίες τους την επικοινωνία με το κοινό (Οικονόμου, 2003). Η έκθεση είναι σήμερα το κύριο μέσο επικοινωνίας του μουσείου με το κοινό και φορέας ερμηνείας των εκτεθειμένων συλλογών. Στη διαδικασία αυτή δεν αρκεί μόνο η παρουσίαση των αντικειμένων στο χώρο, αλλά και η χρήση κειμένου με την μορφή επεξηγηματικών πινακίδων, λεζαντών, πινακίδων υπομνηματισμού κλπ.

Είναι, όμως, το κείμενο απαραίτητο στην έκθεση; Πώς αλλιώς μπορούμε να μεταδώσουμε μηνύματα χωρίς αυτό; Το κείμενο παρέχει μια εύκολη λύση για τη μετάδοση μηνυμάτων, καθώς χρησιμοποιεί το γλωσσικό κώδικα που είναι ο πλέον διαδεδομένος, κοινός και κατανοητός μεταξύ επιμελητών και κοινού. Βέβαια, στην περίπτωση που το κοινό δεν διαβάζει τα κείμενα, δεν είμαστε σίγουροι για το πώς το μήνυμα γίνεται κατανοητό. Σ' αυτή την περίπτωση η ίδια η έκθεση γίνεται το μέσο μετάδοσης του μηνύματος με τη χρήση του οπτικού ή άλλων κωδίκων.

Ο όρος «πινακίδες» στα μουσεία αναφέρεται κυρίως στις πινακίδες που δίνουν πληροφορίες για τα αντικείμενα και βοηθούν τους επισκέπτες να ερμηνεύσουν το μήνυμα που μεταφέρουν. Το περιεχόμενό τους καθορίζεται από το σκοπό τον οποίο υπηρετούν κάθε φορά. Μία πινακίδα μπορεί να προσανατολίσει, να πληροφορήσει, να δώσει οδηγίες, να ερμηνεύσει και αυτό μπορεί να το κάνει με τρόπους που μπορούν να βελτιώσουν τη συνολική εμπειρία του επισκέπτη, είτε προκαλώντας την προσοχή του, είτε διαφωτίζοντάς τον, είτε προκαλώντας έκπληξη ή προβληματίζοντας ή ακόμη προκαλώντας την ενεργή συμμετοχή.

Για να πετύχει το σκοπό της μια επεξηγηματική πινακίδα πρέπει πάνω απ' όλα να διαβαστεί. Αυτό όμως εξαρτάται από παράγοντες που έχουν σχέση, είτε με το ίδιο το κείμενο, είτε με τον ίδιο τον αναγνώστη. Τα κείμενα από την μεριά τους, διαθέτουν μικρή δύναμη προσέλκυσης της προσοχής του αναγνώστη σε σχέση με τα εκθέματα. Ο επισκέπτης τείνει να δίνει προσοχή σε τριδιάστατα αντικείμενα, παρά σε κείμενα διδιάστατα σε μία έκθεση, καθιστώντας την ανάγνωση δευτερεύουσα δραστηριότητα κατά την επίσκεψη. Έτσι, για να είναι ανταγωνιστικό το κείμενο, θα πρέπει να είναι συμπληρωματικό του εκθέματος, να πληροφορεί, αλλά και να λαμβάνει υπ' όψιν τις

ανάγκες των αναγνωστών και τις συνθήκες ανάγνωσης στο μουσειακό περιβάλλον. Οι αναγνώστες, από την άλλη μεριά, διαμορφώνουν την αναγνωστική συμπεριφορά τους βασιζόμενοι στο σκοπό τους, τις ανάγκες τους και τη φύση του τυπωμένου μηνύματος, υιοθετώντας κάθε φορά μια στρατηγική, προκειμένου να δομήσουν το νόημα του μηνύματος, βάσει της προϋπάρχουσας γνώσης τους, αλλά και βάσει του ορίζοντα προσδοκιών που έχουν διαμορφώσει, ήδη πριν από την επίσκεψή τους.

Για να είναι επομένως αποτελεσματικό ένα κείμενο, θα πρέπει να αντισταθμίζει τις δυσκολίες των συνθηκών ανάγνωσης μέσα στο μουσειακό περιβάλλον, μειώνοντας την εσωτερική του δομική και γλωσσική πολυπλοκότητα. Με άλλα λόγια, εάν θέλουμε μια έκθεση να είναι επιτυχημένη και προσιτή στο κοινό, τότε θα πρέπει να χρησιμοποιούμε κείμενα απλά και κατανοητά στους περισσότερους, με απλό λεξιλόγιο και απλή δομή που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες του κοινού και να απαντούν στις ερωτήσεις του (Γκαζή, 2008, σ. 382).

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται να διερευνηθούν οι ιδιαιτερότητες της ανάγνωσης στο μουσειακό περιβάλλον, οι παράγοντες που καθιστούν ελκυστικές, προσβάσιμες, ευανάγνωστες, κατανοητές τις επεξηγηματικές πινακίδες του μουσείου και τέλος να επιχειρηθεί μια αξιολόγηση των πινακίδων των δύο αιθουσών της επενέκτησης του αρχαιολογικού μουσείου Κορίνθου, που αφορά την περίοδο από τα γεωμετρικά χρόνια έως και ελληνιστικά.

Στο πρώτο μέρος αναπτύσσεται το θεωρητικό πλαίσιο σε τρία κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο αναπτύσσονται θέματα σχετικά με την ανάγνωση και το κοινό ως αναγνώστη και αποδέκτη του μηνύματος μιας έκθεσης. Επιχειρείται να διευκρινιστεί πώς το κοινό λειτουργεί στην έκθεση, ειδικά σε σχέση με τα κείμενα. Συνδέεται η έννοια της ανάγνωσης με τη διαδικασία της ερμηνείας, μέσω των στρατηγικών ανάγνωσης που υιοθετούν οι επισκέπτες, βασιζόμενοι στην προηγούμενη γνώση τους, τις προσδοκίες τους από την επίσκεψη, το σκοπό τους, τις ανάγκες τους. Επίσης επιχειρείται να προσδιοριστούν οι συνθήκες ανάγνωσης εντός του μουσειακού χώρου και πώς αυτές επηρεάζουν την εμπειρία της ανάγνωσης. Στο δεύτερο κεφάλαιο προσδιορίζεται τι είναι οι πινακίδες υπομνηματισμού, ποιος είναι ο σκοπός τους μέσα στο μουσείο και πώς αυτές κατηγοριοποιούνται σε σχέση με την ιεράρχηση της πληροφορίας που μεταδίδουν. Ακόμη, παρουσιάζεται το κείμενο ως προϊόν της γραφής, δηλαδή ως δομή που βασίζεται στο γλωσσικό κώδικα, αλλά και ως οπτικό αντικείμενο που προορίζεται να εκτεθεί στο βλέμμα του επισκέπτη, πριν ακόμη διαβαστεί. Αναλύονται χαρακτηριστικά των πινακίδων που επηρεάζουν την

αναγνωσιμότητά τους σε σχέση με τη θέση τους μέσα στην οπτική ζώνη του επισκέπτη, αλλά και στον εκθεσιακό χώρο γενικά, με τη δομή τους, το βαθμό ανεξαρτησίας τους σε συνάρτηση με τα εκθέματα, την υλικότητά τους και την οπτική τους εντύπωση. Αναλύεται η αναγνωσιμότητα του κειμένου σε συνδυασμό με τη λεκτική και τη γραμματική του πολυπλοκότητα. Ακόμα, αναπτύσσονται θέματα δομής του κειμένου, που επηρεάζουν το νόημα και την ερμηνεία του μηνύματος. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται προτάσεις οργάνωσης της συγγραφής των κειμένων και κριτήρια για τη συγγραφή λειτουργικών πινακίδων.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας αναπτύσσεται η έρευνα σχετικά με την απήχηση των κειμένων της νέας έκθεσης του αρχαιολογικού μουσείου Κορίνθου και η μεθοδολογία στην οποία βασίστηκε. Παρουσιάζονται οι πινακίδες της έκθεσης, βάσει την ιεράρχησης που υιοθετήθηκε στη μουσειολογική μελέτη και αναλύονται ορισμένα παραδείγματα πινακίδων, βάσει του θεωρητικού πλαισίου που εκτέθηκε στο πρώτο μέρος της εργασίας. Κατόπιν παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας.

Στο τρίτο μέρος της εργασίας παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της έρευνας και καταγράφονται προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.

Στο Παράρτημα Α βρίσκεται το ερωτηματολόγιο της έρευνας, καθώς και μερικοί πίνακες αποτελεσμάτων. Στο Παράρτημα Β παρουσιάζεται η ιεράρχηση των πινακίδων ανά ενότητες, μαζί με μερικά κείμενα πινακίδων. Στο Παράρτημα Γ παρουσιάζονται φωτογραφίες από το βιβλίο επισκεπτών.

Θεωρητικό πλαίσιο

Το κοινό αναγνώστης και η διαδικασία της ανάγνωσης

Η ανάγνωση είναι μια οργανωμένη δραστηριότητα με κοινωνικο-οικονομικό ρόλο, που εμπλέκει τον συγγραφέα, τον εκδότη, τον βιβλιοπώλη, τον αναγνώστη. Είναι μια μη αυθόρμητη επικοινωνιακή πράξη, κατά την οποία ο λήπτης του μηνύματος δεν δρα την ίδια στιγμή με τον πομπό. Υπ' αυτό το πρίσμα, το μουσείο μπορεί να θεωρηθεί ως μέρος της διαδικασίας της ανάγνωσης, που εδώ έχει το ρόλο του παραγωγού, αλλά και του διανεμητή του μηνύματος μέσω των κειμένων των εκθέσεων. Από την άλλη μεριά βρίσκεται το κοινό, όχι μόνο ως παθητικός αναγνώστης και αποδέκτης του μηνύματος, αλλά και ως ερμηνευτής του.

Το κοινό των εκθέσεων

Το κοινό των εκθέσεων δεν επισκέπτεται απλώς μια έκθεση. Ήδη από την είσοδό του σε αυτήν καλείται να εξερευνήσει το χώρο, να παρατηρήσει τα εκθέματα και να διαβάσει τα συνοδευτικά κείμενα. Διαβάζοντας τα κείμενα, αναζητά, μαθαίνει, κριτικάρει, ενώ, η προσοχή του αποσπάται συνεχώς από τα αντικείμενα. Παράλληλα, κινείται συνέχεια μέσα στο χώρο και δεν παραμένει πολύ σε ένα σημείο. Έτσι, είναι καλύτερο τα κείμενα που θα συνοδεύουν τα αντικείμενα μιας έκθεσης, να είναι ορατά, ευανάγνωστα, κατανοητά, ελκυστικά για να διευκολύνουν την ανάγνωσή τους και την ερμηνεία τους (Jacobi & Poli, 1995, σ. 49).

Η Jennifer Bluden (2004) ορίζει το κοινό ως τους «μη ειδικούς επί του εκτεθειμένου θέματος». Αυτό σημαίνει ότι το κοινό ορίζεται από την ειδική σχέση και την εξοικείωση που έχει με το συγκεκριμένο θέμα και τη συγκεκριμένη στιγμή και περίσταση και όχι από μόνιμα χαρακτηριστικά επιπέδου νόησης και εκπαίδευσης (Bluden, 2006).

Αυτή την ιδιαιτερότητα του κοινού μέσα στο συγκεκριμένο πλαίσιο της έκθεσης επισημαίνει και η MacManus (1989), η οποία κατηγοριοποιεί το κοινό σε τέσσερις κατηγορίες επισκεπτών:

- τις ομάδες με παιδιά που πραγματοποιούν μακρύτερες επισκέψεις,
- τους μεμονωμένους επισκέπτες (παρ' όλο που οι επισκέψεις τους είναι πιο σύντομες, είναι πιο επισταμένες, καθώς διαβάζουν περισσότερο τα κείμενα),
- τα ζευγάρια που δεν επικοινωνούν μεταξύ τους, όμως διαβάζουν τα κείμενα
- και τις ομάδες ενηλίκων που αποδίδουν τη λιγότερη προσοχή στην έκθεση.

Οι κατηγορίες αυτές δεν είναι «στεγανές». Ο κάθε επισκέπτης μπορεί να ανήκει σε μία ή άλλη κατηγορία, ανάλογα με την κατάσταση και τη στιγμή της επίσκεψής του.

Η πράξη της ανάγνωσης

Ανάγνωση σημαίνει να βγάζεις νόημα από κάτι γραμμένο. Οι αναγνώστες διαβάζουν με το δικό τους ρυθμό, για το δικό τους σκοπό. Είναι μια διαδικασία επικοινωνίας μονόδρομη, κατά την οποία ο συγγραφέας δεν μπορεί να ασκήσει επιρροή. Σύμφωνα με την Charmeux (Blais A. , 1995, σ. 82), η ανάγνωση είναι διαδικασία διανοητική, κατά τη διάρκεια της οποίας ο αναγνώστης αποδίδει νόημα στις λέξεις, παρά εξάγει νόημα από αυτές. Επομένως, κατά την Charmeux, η αναζήτηση του νοήματος είναι η αιτία της ανάγνωσης και όχι το αποτέλεσμα της.

Από τη μεριά της φυσιολογίας, η διαδικασία της ανάγνωσης προϋποθέτει ότι ο άνθρωπος διαθέτει έναν ειδικό **μηχανισμό εισαγωγής/πρόσληψης οπτικών πληροφοριών**. Το μάτι δεν «τρέχει» συνεχώς πάνω στην πρόταση, αλλά μετακινείται γρήγορα από σημείο σε σημείο με ακούσιες σπασμωδικές κινήσεις που ονομάζονται «**σακκαδικές**». Το μάτι σταματά σε ορισμένα σημεία που λέγονται **σημεία προσήλωσης**, όπου μπορεί να αναγνωρίσει τις λέξεις και να διαβάσει. Η περίοδος ανάμεσα σε δύο παύσεις στα σημεία προσήλωσης διαρκεί με τα βίαια $\frac{1}{4}$ του δευτερολέπτου, ενώ γενικά οι περίοδοι αυτές καταλαμβάνουν το 94% του χρόνου ανάγνωσης. Το υπόλοιπο 6% καταλαμβάνεται από τις σακκαδικές κινήσεις του ματιού ($\frac{1}{40}$ του δευτερολέπτου), κατά τις οποίες το μάτι είναι ουσιαστικά τυφλό. Υπό κανονικές συνθήκες ανάγνωσης (απόσταση 30-40 εκατοστά, μέγεθος γραμματοσειράς 8-12 σημείων και καλό φωτισμό) η ωχρά κηλίδα και συγκεκριμένα το σημείο του κεντρικού βοθρίου, όπου η όραση είναι πιο ισχυρή, καλύπτει μέχρι τέσσερα γράμματα ανά παύση. Όμως γύρω απ' αυτό το σημείο, η περιφερειακή όραση συλλαμβάνει επιπλέον άλλα 15 και, κατ' επέκταση, μία μέχρι έξι λέξεις, ανάλογα με τον αναγνώστη. Αυτή η δυνατότητα σημαίνει ότι, **αν οι συνθήκες ανάγνωσης μεταβληθούν, η ικανότητα αντίληψης γραμμάτων και λέξεων μεταβάλλεται**. Για παράδειγμα, εάν η απόσταση κειμένου –αναγνώστη μειωθεί, τότε μειώνεται και η δυνατότητα της περιφερειακής όρασης. Αν, από την άλλη, η απόσταση μεγαλώσει, τότε στην περιφερειακή όραση παραισφρέουν διαφορετικά στοιχεία που μπορεί να αποσπάσουν την προσοχή και την προσήλωση (Blais A. , 1995, σ. 83). Επομένως, η ανάγνωση βασίζεται στην ικανότητα αντίληψης και πρόσληψης κατά τη διάρκεια της προσήλωσης και όχι της κίνησης του ματιού. Ο Blais αναφέρει ότι ο άνθρωπος μπορεί κατά μέσον όρο να διαβάσει μέχρι 28.000 λέξεις την ώρα και το πολύ 250 λέξεις το λεπτό (1995, σ. 83).

Η μονάδα της διαδικασίας ανάγνωσης είναι η λέξη και όχι το γράμμα. Το μάτι εστιάζει στο περίγραμμα της λέξης και όχι στα γράμματα που τη συνθέτουν. Όταν δεν αναγνωρίζει μία

λέξη, τότε ο αναγνώστης την τεμαχίζει, με αποτέλεσμα να επιβραδύνεται η διαδικασία της ανάγνωσης και η κατανόηση του νοήματος.

Ανάγνωση και ερμηνεία

Τα στοιχεία του κειμένου δεν αρκούν για να αντιληφθεί ο αναγνώστης το νόημα. Χρειάζεται και ο ίδιος να έχει ήδη κατακτήσει κάποια γνώση με την οποία θα συνδέσει τα νέα δεδομένα και θα αντιληφθεί το νόημα κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ερμηνείας αυτού που βλέπει (π.χ. ένα έκθεμα). Η ερμηνεία, επομένως, είναι **επικοινωνία μεταξύ κειμένου και αναγνώστη**, κατά τη διάρκεια της οποίας τα πεδία γνώσεων του συγγραφέα του κειμένου (πομπού) και του αναγνώστη (δέκτη) έχουν εξίσου σημαίνοντα ρόλο για τη διαδικασία της ερμηνείας. Επιπλέον, η διαδικασία της ερμηνείας προϋποθέτει και **σύνδεση με το αντικείμενο**, όχι μόνο νοηματική ως σημείο αναφοράς του κειμένου, αλλά και φυσική: το κείμενο πρέπει να βρίσκεται κοντά στο αναφερόμενο αντικείμενο για να διευκολύνεται η διαδικασία της ερμηνείας του (Samson, 1995).

Ο Wolf, κατά την έρευνά του στο Smithsonian Institution, διαπίστωσε ότι η θέση του κειμένου σε συνάρτηση με την έκθεση/εκθέματα ήταν κομβικής σημασίας για τη μετάδοση του μηνύματος. Από την άλλη μεριά, η εγγύτητα κειμένου/αντικειμένου δεν προϋποθέτει την κατανόηση του μηνύματος από το κοινό. Προκειμένου το κοινό να κατανοήσει το μήνυμα, κατακερματίζει το κείμενο σε νοηματικές ενότητες, σημαντικές για το ίδιο το κοινό. Αυτό προϋποθέτει ότι το κοινό διαθέτει προϋπάρχοντα **νοητικά σχήματα** που τα αντιστοιχεί με αυτά του κειμένου, προκειμένου να αποδώσει νόημα. Επομένως, το νόημα δεν υπαγορεύεται από το κείμενο, αλλά από τον αναγνώστη που διαθέτει εκ των προτέρων νοηματικά σχήματα. Το κείμενο απλώς κατευθύνει τον αναγνώστη στο να δράσει και να κατασκευάσει το νόημα (Samson, 1995, σ. 142).

Έτσι, ο Smith (στο Blais (1995, σ. 85) διέκρινε **δύο τύπους πληροφοριών**: την **οπτική**, που βρίσκεται εμφανώς μπροστά στο βλέμμα του αναγνώστη και την **μη οπτική** που βρίσκεται στο μυαλό του. Βάσει αυτού, υποστηρίζει ότι όσο περισσότερη μη οπτική πληροφορία διαθέτει ο αναγνώστης, τόσο λιγότερη οπτική χρειάζεται για την κατανόηση του κειμένου και το αντίθετο και, επίσης, ότι χωρίς μη οπτική πληροφορία ο αναγνώστης είναι «τυφλός».

Η γνώση του αναγνώστη βασίζεται στη μνήμη. Η **μνήμη** διακρίνεται σε βραχυπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη. Η βραχυπρόθεσμη μνήμη χρησιμεύει στο να αποθηκεύεται η πληροφορία για πολύ λίγο χρονικό διάστημα, τόσο ώστε να γίνεται δυνατή η πρόσληψη του νοήματος, ενώ η μακροπρόθεσμη περιλαμβάνει τη μη οπτική πληροφορία και λειτουργεί με βάση την αναγνώριση της οπτικής πληροφορίας ή την ανάκληση των

πληροφοριών. Η ικανότητα αποθήκευσης στη βραχυπρόθεσμη μνήμη φθάνει στις 15 λέξεις (η Baños (1995) αναφέρει οκτώ με 16 λέξεις), ενώ η ακουστική μνήμη έχει δυνατότητα μεγαλύτερης χωρητικότητας κατά 16% από την οπτική, πράγμα που πρέπει να λαμβάνεται υπ' όψιν για τα κείμενα που παρουσιάζονται μέσω ακουστικών μέσων (Blais A. , 1995· Baños, 1995). Επομένως, είναι σημαντικό η κάθε πρόταση του κειμένου να μην υπερβαίνει το όριο χωρητικότητας της μνήμης, προκειμένου να διευκολύνεται η συγκράτηση του νοήματος. Οι συνεχείς ανταλλαγές μεταξύ της βραχυπρόθεσμης και της μακροπρόθεσμης μνήμης βοηθά στην αναγνώριση των λέξεων, καθώς και στην κατανόηση της συντακτικής δομής και της σημασίας.

Η ανάγνωση στο περιβάλλον του μουσείου

Οι συνθήκες ανάγνωσης στο μουσειακό περιβάλλον είναι ιδιαίτερες. Ο επισκέπτης καλείται να διαβάσει σε συνθήκες όπου θα πρέπει να στέκεται όρθιος, για πολλή ώρα, το φως μπορεί να είναι λιγοστό, η γωνία ανάγνωσης συγκεκριμένη, η απόσταση από το κείμενο μακρινή, να υπάρχει θόρυβος και ενόχληση από το υπερβολικό πλήθος, σωματική κόπωση και άλλα (Ekarv, 1999· Γκαζή & Νικηφορίδου, 2004). Όμως, οι επισκέπτες στο χώρο δεν διαβάζουν μόνο, αλλά παρατηρούν τα εκθέματα και συζητούν. Έτσι, η ανάγνωση αποτελεί κλάσμα μόνο του αφιερωμένου στην έκθεση χρόνου. Η Serrell (1996, σελ. 198) παρατηρεί ότι επισκέπτες που αφιερώνουν περισσότερο χρόνο, τείνουν να κάνουν περισσότερα πράγματα και όχι μόνο μερικά και σε βάθος.

Οι εκθέσεις είναι αφήγηση μιας ιστορίας και η αφήγηση βασίζεται σε μια διαδρομή που παρέχει πληροφορίες. Όταν ο επισκέπτης μπαίνει σε μια έκθεση κάνει μια επιλογή πληροφοριών που διαμορφώνει τη διαδρομή του, υιοθετώντας στρατηγικές ανάγνωσης. Η επιλογή του καθορίζεται από το ποια κείμενα θα διαβάσει, πόση προσοχή θα δώσει στα αντικείμενα, πόσο χρόνο θα σταματήσει σε κάθε σημείο κ.λπ. Επομένως, οι έννοιες της προσέλευσης της προσοχής είναι κομβικές για το πώς θα καταλάβουμε την επιλογή της διαδρομής του επισκέπτη.

Στρατηγικές ανάγνωσης

Κατά την ανάγνωση ο αναγνώστης διαμορφώνει προσδοκίες σχετικά με τη συνέχεια του κειμένου, την επόμενη σελίδα, το τέλος της πρότασης κ.λπ. Διαβάζει και περιμένει να δει αν οι προσδοκίες του θα εκπληρωθούν ή όχι. Η προσδοκία βασίζεται στην πιθανότητα και στη

συχνότητα εμφάνισης λέξεων, κατηγοριών και δομών που οι ίδιοι οι αναγνώστες αναμένουν να βρουν, λόγω της δομής της γλώσσας την οποία κατέχουν.

Η ανάγνωση πάντα υπηρετεί έναν σκοπό ή ικανοποιεί μία ανάγκη, που διαμορφώνει την αναγνωστική συμπεριφορά των αναγνωστών (Blais A. , 1995, σ. 90). Με βάση το σκοπό μπορούμε να διακρίνουμε τη *χρησιμοθηρική ανάγνωση* που αποσκοπεί στην αναζήτηση πληροφοριών και τη *γνωσιακή ανάγνωση* που διευρύνει τον ορίζοντα γνώσεων και την *ανάγνωση για ψυχαγωγία*. Αυτοί οι **τύποι ανάγνωσης** θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν σε δύο βασικές κατηγορίες: την *επισταμένη* ανάγνωση που δεν συνοδεύεται από άλλου είδους δραστηριότητα και την *ψυχαγωγική* ανάγνωση που μπορεί να συνδυαστεί με κάποια άλλη δραστηριότητα. Σε αυτή την τελευταία κατηγορία εμπίπτει και η ανάγνωση των κειμένων των εκθέσεων. Με βάση αυτά, ο αναγνώστης προβαίνει είτε σε ολική ανάγνωση του κειμένου είτε σε επιλεκτική. Η ολική ανάγνωση είναι μια διαδικασία κατά την οποία ο αναγνώστης αφιερώνει το χρόνο του στην ανάγνωση ολόκληρου του κειμένου, όπως, για παράδειγμα, ενός μυθιστορήματος. Η επιλεκτική¹ ανάγνωση είναι η διαδικασία κατά την οποία ο αναγνώστης προβαίνει σε επιλογές ανάγνωσης μερών του κειμένου, αναζητώντας συγκεκριμένη πληροφορία, αξιολογώντας και επιλέγοντας σε ποια μέρη θα δώσει μεγαλύτερη προσοχή.

Η ανάγνωση οργανώνεται προκειμένου να δομηθεί το νόημα. Σ' αυτή τη διαδικασία σημαντικό ρόλο παίζουν κάποια σημεία –κλειδιά, όπως οι τίτλοι και οι επικεφαλίδες που αναδεικνύουν το περιεχόμενο ενός κειμένου. Τα επεξηγηματικά και ερμηνευτικά κείμενα είναι τελευταία στην πορεία της ανάγνωσης, μετά από τις αρχικές αναγνωριστικές ματιές που ρίχνει ο αναγνώστης. Η ανάγνωση δεν ακολουθεί μία γραμμική σειρά από πάνω προς τα κάτω, αλλά ο αναγνώστης φαίνεται τελικά ότι επιχειρεί πολλές αναγνώσεις μέχρι να διακρίνει το μεταδιδόμενο νόημα. Η σωστή ομαδοποίηση των πληροφοριών νοηματικά βοηθά αυτή τη διαδικασία. Σε αντίθετη περίπτωση το κείμενο δεν γίνεται κατανοητό από τον αναγνώστη. (Bitgood, 2000)

Οι μελέτες που διεξήχθησαν στην έκθεση *On a marché sur la Terre* που διοργανώθηκε το 1991 στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας στο Παρίσι (Samson, 1995, σσ. 142-146· Samson, 1992, σσ. 64-68) έδειξαν ότι οι επισκέπτες υιοθετούν τις παραπάνω στρατηγικές κατά την

¹ Στρατηγικές που βασίζονται στην παράλειψη μερών κειμένων (διαγώνια ανάγνωση) ή τη γρήγορη ανάγνωση χρησιμοποιούνται για τον εντοπισμό των πληροφοριών. Οι γρήγορες αυτές τεχνικές συνήθως σέβονται τη δομή του κειμένου και δίνουν βάση στα δομικά στοιχεία του που βοηθούν στην κατανόηση, όπως για παράδειγμα στις επικεφαλίδες, τους τίτλους, τα πλάγια κείμενα κα. Στην πράξη βοηθούν τον αναγνώστη να αξιολογήσει, να βρει και να επιλέξει τα σημεία εκείνα όπου μπορεί να βρει τις πληροφορίες που χρειάζεται, μέσα στο περιβάλλον μίας έκθεσης που αποτελείται από πολλά ερεθίσματα που μπορούν να του αποσπάσουν την προσοχή.

επίσκεψή τους. Ειδικότερα, έδειξαν ότι η ανάγνωση πινακίδων δεν ακολουθούσε γραμμική πορεία από πάνω προς τα κάτω. Οι επισκέπτες ακολουθούσαν δική τους διαδρομή που διαχώριζε την ανάγνωση σε δύο στάδια: ανάγνωση κειμένου για ταυτοποίηση με το αντικείμενο και ανάγνωση για ερμηνεία. Στην πρώτη περίπτωση οι αναγνώστες προσπαθούσαν να διακρίνουν το γενικό θέμα με βάση την εικόνα και τον τίτλο. Στη δεύτερη περίπτωση η ερμηνεία του θέματος προέκυπτε μέσω της ταυτοποίησης και συγκέντρωσης πληροφοριών από το κείμενο (Samson, 1995, σ. 146). Στη διαδικασία της ερμηνείας βοηθητικό στοιχείο ήταν η οργάνωση των εικόνων σε ενότητες. Αυτό βοηθούσε το μάτι να ακολουθήσει μία συγκεκριμένη πορεία και διευκόλυνε την ερμηνεία του κειμένου.

Η McManus, με την έρευνά της στο Natural History Museum στο Λονδίνο, έδειξε ότι οι επισκέπτες προσεγγίζουν την έκθεση μέσα από έναν διάλογο με βάση τις ερωτήσεις «Τι είναι αυτό;» και «Για τι πράγμα μιλάνε;». Ο τρόπος που διαβάζουν οι επισκέπτες μέσα στο περιβάλλον της έκθεσης εξαρτάται από το τι πιστεύουν για το μουσείο, από την κοινωνική συμπεριφορά μεταξύ τους και από τη διάδραση μεταξύ επισκεπτών και κειμένων (McManus, 1993). Οι επισκέπτες μιλάνε σαν να υπάρχει κάποιος δίπλα τους με βάση το θέμα των πινακίδων, καθιστώντας τες συνομιλητές τους. Έτσι, δημιουργείται μια επικοινωνιακή περίσταση μεταξύ κειμένου και αναγνώστη, η διάρκεια της οποίας εξαρτάται από τις απαντήσεις που λαμβάνει ο επισκέπτης. Η στρατηγική προσέγγισης των κειμένων μέσω του διαλόγου ενοούνταν ειδικά στις περιπτώσεις των επισκεπτών σε ομάδες, όπου συνήθως ήταν ένας που διάβαζε δυνατά τα κείμενα για να τα ακούσουν οι άλλοι. Ακόμη, η McManus παρατήρησε ότι κατά τη διάρκεια των συζητήσεων μεταξύ των ομάδων εμφανίζονταν στο λόγο πολλά μέρη ή λέξεις των κειμένων της έκθεσης, δημιουργώντας έτσι το **φαινόμενο της ηχούς των κειμένων**, δηλαδή της άμεσης επανάληψης μέρους του κειμένου (McManus, 1993). Ο βαθμός επιτυχίας της επικοινωνίας μεταξύ κειμένου και επισκέπτη εξαρτιόταν από το βαθμό της σχέσης που δημιουργούνταν μεταξύ συγγραφέα και αναγνώστη μέσω του κειμένου. (McManus, 1989, σ. 182)

Η προσέλκυση της προσοχής

Τα κείμενα διαθέτουν μικρή δύναμη προσέλκυσης της προσοχής του αναγνώστη σε σχέση με τα εκθέματα. Επομένως, η θέση τους σε σύγκριση με αυτά είναι παράγοντας καθοριστικός για το αν οι επισκέπτες θα τα διαβάσουν ή όχι. Ο επισκέπτης τείνει να δίνει προσοχή σε τριδιάστατα αντικείμενα, παρά σε κείμενα διδιάστατα με αποτέλεσμα, όταν του δίνεται η επιλογή, να προτιμά τα αντικείμενα από τις πινακίδες. Η ανάγνωση δεν είναι η κύρια

δραστηριότητα κατά την επίσκεψη και δεν μπορεί να συγκριθεί με την οπτική εμπειρία του επισκέπτη. Έτσι, για να είναι ανταγωνιστικό, το κείμενο θα πρέπει να είναι συμπληρωματικό του εκθέματος.

Ο επισκέπτης αναζητά πληροφορίες και σημαντικά στοιχεία για ό,τι βλέπει και βάσει αυτών οργανώνει τη διαδρομή του. Ο Bitgood (2000) διακρίνει **τρία χαρακτηριστικά της προσοχής**: α) η προσοχή είναι επιλεκτική, β) η προσοχή χρειάζεται παρακίνηση για να διατηρηθεί και γ) η προσοχή έχει περιορισμένη ικανότητα διατήρησης.

Η αρχή της επιλεκτικότητας: Ο επισκέπτης είναι επιλεκτικός ως προς το πού θα προσηλώσει την προσοχή του κάθε φορά. Η προσέλκυση της προσοχής εξαρτάται από παράγοντες όπως η ιδιαιτερότητα και η επιλογή της διαδρομής επίσκεψης του κοινού. Η ιδιαιτερότητα εξαρτάται από τη θέση του κειμένου σε σχέση με το αντικείμενο, το μέγεθος, η αντίθεση με το φόντο, ο φωτισμός. Η επιλογή της διαδρομής πάλι εξαρτάται από την τοποθέτηση των αντικειμένων στο χώρο, τα μεγαλύτερα και σημαντικότερα αντικείμενα που προσελκύουν τους επισκέπτες, την ύπαρξη ανοιγμάτων, την τυποποίηση μιας δεδομένης διαδρομής και τέλος την παρεμπόδιση της κίνησης προς τα δεξιά μέσα σε ένα χώρο.

Η παρακίνηση της προσήλωσης: Η εστιασμένη προσοχή χρειάζεται παρακίνηση και αυτό εξαρτάται από τη μείωση της προσπάθειας ανάγνωσης, την ελαχιστοποίηση της απόσπασης της προσοχής και την αύξηση της γνωστικής και συναισθηματικής εμπλοκής. Η προσπάθεια ανάγνωσης οδηγεί σε πνευματική κόπωση και μειώνει το ενδιαφέρον για συνέχιση της ανάγνωσης. Η μείωση της προσπάθειας ανάγνωσης επηρεάζεται από τον αριθμό λέξεων ανά πρόταση, την εγγύτητα του κειμένου στο αντικείμενο, την κατάλληλη διαμόρφωσή του έτσι ώστε να διευκολύνει τον αναγνώστη στην αναγνώριση της δομής του, την πυκνότητα των κειμένων στο χώρο. Από την άλλη, η συναισθηματική εμπλοκή του αναγνώστη βοηθά στην εστιασμένη προσοχή και στη διατήρησή της. Αυτό μπορεί να συμβεί μέσω της χρήσης ερωτήσεων που δημιουργούν έναν διάλογο με τον αναγνώστη, μέσω της πρόκλησης του αναγνώστη για διάδραση με το κείμενο, αλλά και μέσω του ύφους του κειμένου, της δημιουργίας εικόνων, της δημιουργίας κοινωνικής διάδρασης με άλλους επισκέπτες κ.ά. Παράλληλα, βοηθητικός παράγοντας είναι και η ελαχιστοποίηση των παραγόντων διάσπασης της προσοχής, όπως ήχων, πρωτοποριακών σχεδιασμών και άλλων ανταγωνιστικών εκθέσεων.

Η περιορισμένη ικανότητα της εστιασμένης προσοχής: Η εστιασμένη προσοχή έχει περιορισμένη ικανότητα για διάρκεια. Τα αποθέματά της εξαντλούνται γρήγορα και δεν αναπληρώνονται εύκολα. Η περιορισμένη ικανότητα της εστιασμένης προσοχής εξαρτάται από παράγοντες όπως το μέγεθος των αποθεμάτων της, ο ρυθμός απομείωσής της και ο ρυθμός αναπλήρωσής της. Τα αποθέματα της εστιασμένης προσοχής εξαρτώνται από το ίδιο το άτομο

και τις ικανότητές του νοητικές και σωματικές και, επομένως, αυτά διαφέρουν από επισκέπτη σε επισκέπτη. Όπως αναφέρει ο Bitgood, οι Falk et al στην έρευνά τους στο Florida State Museum of Natural History παρατήρησαν ότι η προσοχή των επισκεπτών μειωνόταν μετά από 30 έως 45 λεπτά επίσκεψης. Η αναπόφευκτη αυτή μείωση των αποθεμάτων της προσοχής μπορεί να αποτραπεί μέσω **τεχνικών ανανέωσης του ενδιαφέροντος**. Ακόμη, ο Bitgood (2009) επισημαίνει και τη σωματική κόπωση ως παράγοντα της μείωσης του ενδιαφέροντος και προτείνει διαλείμματα για ξεκούραση ως αντίδοτο. Ένας άλλος παράγοντας που παρατηρήθηκε ότι βοηθά στην ανάκτηση του ενδιαφέροντος ήταν η χρήση των **έντυπων οδηγών**. Όσοι χρησιμοποιούσαν τέτοιους οδηγούς, έτειναν να διατηρούν περισσότερο την προσοχή τους κατά τη διάρκεια της επίσκεψής τους.

Ο Bitgood (2000) προτείνει κάποιες **πρακτικές για τη διατήρηση της προσοχής**, όπως τη μείωση της σημασιολογικής και συντακτικής πολυπλοκότητας, δηλαδή μειωμένη χρήση μεγάλων προτάσεων, αφηρημένων λεξιλογίων, υποτακτικής σύνδεσης, τη χρήση απλού λεξιλογίου, λιτού ύφους που να καλλιεργεί το διάλογο με τον αναγνώστη και την αποφυγή μετάδοσης αντικρουόμενων μηνυμάτων. Ακόμη σε έρευνά του με στόχο να βρει το ιδανικό μέγεθος της πρότασης, με βάση τον αριθμό λέξεων, που ενισχύει την ανάγνωση των κειμένων, καταλήγει να διαπιστώσει ότι όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των λέξεων σε ένα κείμενο, τόσο λιγότερος είναι ο χρόνος που αφιερώνεται στην ανάγνωση (Thompson & Bitgood, 1986).

Το κείμενο –μήνυμα

Τι είναι πινακίδες υπομνηματισμού και ποιος είναι ο σκοπός τους

Ο όρος «πινακίδες» στα μουσεία αναφέρεται κυρίως στις πινακίδες που δίνουν πληροφορίες για τα αντικείμενα (όνομα, ημερομηνία, ταυτότητα του αντικειμένου). Ο Screven, όμως, επεκτείνει τον όρο σε όλους του τύπους των μέσων, έντυπων, ακουστικών, γραφιστικών που προσπαθούν να προσελκύσουν την προσοχή και βοηθούν τους επισκέπτες να ερμηνεύσουν τη μήνυμα που μεταφέρουν. Στην παρούσα εργασία ο όρος «πινακίδες» αναφέρεται στις επεξηγηματικές πινακίδες και στα ερμηνευτικά κείμενα της έκθεσης, ενώ ο όρος «λεζάντες» στις μικρότερες πινακίδες ταυτοποίησης και υπομνηματισμού των εκθεμάτων.

Η επίδραση των πινακίδων στο κοινό εξαρτάται από τέσσερις παράγοντες: το **περιεχόμενο**, δηλαδή το κείμενο και το πώς αυτό δομείται κειμενικά, τη **δομή**, δηλαδή το πώς

το κείμενο οργανώνεται γραφιστικά και οπτικά, τον **τύπο παρουσίασης** που αναφέρεται στο είδος του μέσου και το **συγκείμενο** μέσα στο οποίο τοποθετείται η πινακίδα (Screven, 1995). Για τη Serrell (1996, σσ. 9-19) δεν είναι όλες οι πινακίδες σε ένα μουσείο ερμηνευτικές, αλλά μόνον αυτές που προχωρούν πέρα από την απλή ταυτοποίηση του αντικειμένου που αφορούν.

Ερμηνευτικά κείμενα (πινακίδες) υπάρχουν σε εκθέσεις που δίνουν μία ερμηνεία του θέματος που πραγματεύονται. Το περιεχόμενό τους καθορίζεται από το σκοπό τον οποίο υπηρετούν κάθε φορά. Μια πινακίδα μπορεί να προσανατολίσει, να πληροφορήσει, να δώσει οδηγίες, να ερμηνεύσει και αυτό μπορεί να το κάνει με τρόπους που μπορούν να βελτιώσουν τη συνολική εμπειρία του επισκέπτη θετικά είτε προκαλώντας την προσοχή, είτε διαφωτίζοντας τον επισκέπτη, είτε προκαλώντας έκπληξη ή προβληματίζοντας ή ακόμη προκαλώντας την ενεργή συμμετοχή (Γκαζή & Νικηφορίδου, 2004).

Για να προσελκύσει την προσοχή ένα κείμενο, το μήνυμά του πρέπει να είναι δυνατό, άμεσο και ξεκάθαρο. Αυτό όμως δεν φτάνει. Πρέπει να είναι προσαρμοσμένο και στον τριδιάστατο χώρο της έκθεσης και να εγκαθιδρύει μια δυναμική σχέση με τα εκθέματα (Marquart, 1995, σ. 234).

Η μελέτη των κειμένων έχει δύο κατευθύνσεις: το **κείμενο ως προϊόν της γραφής**, δηλαδή ως δομή που βασίζεται στο γλωσσικό κώδικα, αλλά και **ως οπτικό αντικείμενο** που προορίζεται να εκτεθεί στο βλέμμα του επισκέπτη, πριν ακόμη διαβαστεί. Η γλώσσα, όπως συμβαίνει και στην επικοινωνία γενικότερα, είναι το αρχικό υλικό του κειμένου, το οποίο επιτελείται στο επίπεδο του γραπτού λόγου, λόγω της χωρικής διάστασής του. «Εκθεσιακό κείμενο» σημαίνει όλα τα γλωσσολογικά συστατικά που οργανώνονται σε ένα νοηματικό σύστημα σε μία έκθεση. Αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι το κείμενο συμπίπτει με το νοηματικό σύστημα της έκθεσης, γιατί αυτή περιλαμβάνει διάφορους σημειωτικούς κώδικες πέρα από το γλωσσολογικό. Σε μία έκθεση το νόημα βασίζεται, επίσης, στις εικόνες, στα σύμβολα, στα σχέδια, στα ίδια τα εκθέματα και επομένως αποτελεί ένα μήνυμα πολλαπλών κωδικών. Το κείμενο, όμως, δεν είναι ανεξάρτητο από την έκθεση, αλλά εντάσσεται σε μία διαδικασία δημιουργίας και μετάδοσης μηνυμάτων που επηρεάζεται από το συγκείμενό του. Το κείμενο προορίζεται για να διαβαστεί, προκειμένου να ληφθούν οι πληροφορίες που μεταφέρει (Jacobi & Poli, 1995, σ. 51).

Κατηγοριοποίηση των κειμένων

Η σχέση κειμένου και έκθεσης μπορεί να ποικίλει από το σημείο που το κείμενο μπορεί να είναι κυρίαρχο, ως το σημείο που το κείμενο περνά σχεδόν απαρατήρητο. Η σχέση αυτή συχνά εξαρτάται από τη σημαντικότητα του περιεχομένου του κειμένου. Δεν είναι όλα τα

μηνύματα της ίδιας βαρύτητας. Άλλα είναι πολύ σημαντικά για το σύνολο της έκθεσης και άλλα απλώς συνοδευτικά των εκθεμάτων. Αυτό διακρίνει τα κείμενα σε διάφορα επίπεδα επικοινωνίας ανάλογα με τη σημαντικότητα της πληροφορίας τους (Marquart, 1995, σ. 235).

Παρουσιάζοντας, λοιπόν, τις πληροφορίες σε επίπεδα εξυπηρετούνται και οι διαφορετικές ανάγκες του κοινού. Οι επισκέπτες με μεγαλύτερες απαιτήσεις για εις βάθος πληροφόρηση μπορούν να βρουν τις απαντήσεις τους στα κατάλληλα γι' αυτόν το σκοπό κείμενα που παρουσιάζονται στο κατάλληλο επίπεδο επικοινωνίας. Άρα, πολύ νωρίς στο σχεδιασμό της έκθεσης θα πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν μια ιεραρχία των επιπέδων επικοινωνίας των γραφο-οπτικών μηνυμάτων σε συνδυασμό με τη χωροταξική τοποθέτηση των κειμένων κατά τη διαδρομή. Η **χωροταξική τοποθέτηση και η τυπογραφική εμφάνιση των κειμένων** επηρεάζει βαθιά το ίδιο το περιεχόμενό τους και τη συγγραφή τους. Έτσι, ο Marquart διακρίνει πέντε κατηγορίες γραφο-οπτικών μηνυμάτων (Marquart, 1995, σ. 238):

- 1) **Κείμενα** μακρο-κλίμακας: Τίτλοι, σλόγκαν, φράσεις που χαρακτηρίζουν όλη την έκθεση και διαβάζονται από όλους τους επισκέπτες.
- 2) **Κείμενα** μεγάλης κλίμακας: επικεφαλίδες και φράσεις που αιχμαλωτίζουν το βλέμμα και διευκολύνουν την κατανόηση του μηνύματος της έκθεσης. Σ' αυτό το επίπεδο μπορεί να εντάσσονται και κείμενα μίας ή δύο παραγράφων.
- 3) **Κείμενα** μεσαίας κλίμακας: υποστηρικτικά κείμενα και υπότιτλοι και κείμενα μέχρι τέσσερις έως πέντε παραγράφους για επιμέρους θεματικές, θέματα ή αντικείμενα – εκθέματα.
- 4) **Κείμενα** μικρής κλίμακας: επικεφαλίδες και κείμενα για ένα θέμα που παρέχουν πληροφορίες τεχνικές και εις βάθος. Σ' αυτό το επίπεδο τα κείμενα απευθύνονται σε κοινό που ενδιαφέρεται περισσότερο και αναζητά επιπλέον πληροφορίες.
- 5) **Κείμενα** μικρο –κλίμακας: Περιλαμβάνουν όλα τα μικρότερα κείμενα με πολύ εξειδικευμένες πληροφορίες σε ένα θέμα ή έκθεμα. Η κατηγοριοποίηση του Devenish (1990) δεν διαφέρει πολύ από την παραπάνω. Διακρίνει αρχικά τις πινακίδες εξωτερικού χώρου, τις πινακίδες –σήματα που δίνουν πληροφορίες και τις πινακίδες αποθήκευσης. Πέρα απ' αυτές, οι ερμηνευτικές πινακίδες χωρίζονται σε τίτλους, πινακίδες που περιγράφουν αντικείμενα και πινακίδες με ερμηνευτικά κείμενα που αναφέρονται σε ενότητες ή σε ολόκληρη την έκθεση. Κοντά σ' αυτές τις κύριες κατηγορίες, τοποθετεί και τίτλους ή κείμενα που λειτουργούν ως εικόνες ή συνδυάζουν κείμενα και εικόνες ως γραφιστικά σύνολα.

Η Serrell (1996) διαχωρίζει τα ερμηνευτικά κείμενα σε τέσσερις βασικές κατηγορίες με βάση την **οργάνωση της πληροφορίας** (δεν απέχουν σημαντικά απ' αυτές του Devenish).

Συνιστά δε 12 με 15 λέξεις στην πρόταση ή 130 με 150 συλλαβές για 100 λέξεις (1996, σ. 200):

1. Τίτλοι: Πινακίδες που προσδιορίζουν το όνομα της έκθεσης και προκαλούν το ενδιαφέρον. Οι τίτλοι πρέπει να διατρέχουν όλη την έκθεση και να αντανακλούν τη μεγάλη ιδέα. Μία με επτά λέξεις θεωρείται ότι είναι αρκετές για ένα αποτελεσματικό τίτλο όσον αφορά την προσέλκυση της προσοχής, την πληροφόρηση για το θέμα και την ταυτότητα της έκθεσης.
2. Εισαγωγικές πινακίδες: πινακίδες που ορίζουν τις ενότητες της έκθεσης και προετοιμάζουν τον επισκέπτη για το περιεχόμενο και την έκταση της εκάστοτε ενότητας, κεντρίζουν το ενδιαφέρον του επισκέπτη και τον προκαλούν να αφιερώσει περισσότερο χρόνο στην έκθεση. Η έκτασή τους κυμαίνεται μεταξύ 20-300 λέξεων.
3. Πινακίδες ενότητας²: Πινακίδες που πληροφορούν για μια ομάδα εκθεμάτων, εξηγώντας την αιτία της ομαδοποίησής τους. Προτείνεται η έκτασή τους να είναι μεταξύ 20- 150 λέξεων.
4. Λεζάντες: Πινακίδες που αφορούν συγκεκριμένα εκθέματα, βρίσκονται κοντά σε αυτά και τις διαβάζουν πιο συχνά οι επισκέπτες. Θα πρέπει να παρουσιάζουν ένα ανεξάρτητο νόημα που να μπορεί να συνεργάζεται αρμονικά με τις υπόλοιπες πινακίδες. Οι λεζάντες πρέπει να έχουν έκταση μέχρι 150 λέξεις.

Κάθε τύπος ερμηνευτικού κειμένου πρέπει να παρουσιάζεται με συγκεκριμένο γραφιστικό, τυπογραφικό ή χρωματικό τρόπο. Οι μη ερμηνευτικές πινακίδες περιλαμβάνουν αυτές που ταυτοποιούν τα αντικείμενα (πολλές φορές συγχέονται με τις ερμηνευτικές), τις πινακίδες δωρητών (που θα πρέπει να εμφανίζονται στο τέλος), τα σήματα (που δείχνουν τις διαδρομές στο χώρο και ενημερώνουν) και πινακίδες που αφορούν τους συντελεστές (Serrell, 1996).

Αναφορικά με το μήκος των κειμένων, ο Bitgood (Bitgood, 1989) συμφωνεί με τη θέση της Serrell για μικρά κείμενα, υπογραμμίζοντας ότι μελέτες έχουν δείξει πως η μεγάλη έκταση των κειμένων επιδρά αρνητικά στην αναγνωστική συμπεριφορά των επισκεπτών. Οι επισκέπτες τείνουν να μη διαβάζουν μεγάλα κείμενα, ενώ όταν διαβάζουν, τότε αυτά είναι μικρά. Όμως, δεν είναι πάντα εύκολο να προσδιοριστεί ο αριθμός των λέξεων που θα πρέπει ιδανικά να έχει μία πινακίδα. Ο ίδιος προτείνει μεταξύ 30 και 75 λέξεις. Στην έρευνα που διεξήγαγε στο Ζωολογικό Κήπο του Birmingham, εξέτασε κείμενα έκτασης 30, 60, 120 και

² Η Serrell αναφέρει ότι ονομάζονται επίσης στα αγγλικά και focus labels ή group panels. (Serrell, 1996, p. 24)

240 λέξεων, ως προς την αναγνωσιμότητά τους από το κοινό. Η έρευνα έδειξε ότι οι επισκέπτες οι επισκέπτες αφιέρωναν περισσότερο χρόνο στις πινακίδες των 30 και 60 λέξεων (Thompson & Bitgood, 1986).

Το Metropolitan Museum of Art και η American Association of Museums (AAM, 1996) προτείνουν τρεις κατηγορίες κειμένων στα μουσεία: α) τις πινακίδες προσανατολισμού που δίνουν στους επισκέπτες πληροφορίες για το μουσείο και την κτηριακή του λειτουργία (π.χ. πινακίδες για ασανσέρ, σκάλες, αίθουσες κ.λπ.), β) τις πινακίδες κατεύθυνσης που βοηθούν τους επισκέπτες να προσανατολιστούν μέσα στην έκθεση (π.χ. πινακίδες τίτλων, εκθέσεων, logo, και βέλη κατεύθυνσης) και γ) πινακίδες εκθέσεων που πληροφορούν για τα εκθέματα (π.χ. πινακίδες ταυτότητας αντικειμένων, πινακίδες ενοτήτων, εισαγωγικά κείμενα κ.λπ.). Για τις πινακίδες της τελευταίας κατηγορίας που τοποθετούνται στους τοίχους, στις προθήκες και στο πάτωμα, προτείνονται κείμενα 75 λέξεων για μικρότερες πινακίδες, 125 για κείμενα ενοτήτων και 300 λέξεων για εισαγωγικά κείμενα (AAM, 1996, σ. 40).

Ο Blais (1995) τοποθετεί, επίσης, τα κείμενα σε μία ιεραρχία τεσσάρων επιπέδων **με βάση το σκοπό τους**. Τα κείμενα διαμορφώνονται σε επίπεδα ανάλογα με το σκοπό τους. Στο γενικό επίπεδο ο συγγραφέας σκοπεύει να προκαλέσει τα συναισθήματα του επισκέπτη, αποκαλύπτοντας την ατμόσφαιρα και δημιουργώντας ένα περικείμενο στα εκθέματα. Σ' αυτό το επίπεδο τα κείμενα είναι εισαγωγικά σε ενότητες ή περιοχές της έκθεσης. Στο επόμενο επίπεδο τα κείμενα είναι κατάλληλα για να επικοινωνήσουν αφηρημένες έννοιες, να ξεδιπλώσουν μια επιχειρηματολογία ή να αφηγηθούν μια ιστορία. σκοπός είναι ο επισκέπτης να κατανοήσει το θέμα της έκθεσης. Στο τρίτο επίπεδο τα κείμενα εξειδικεύονται περισσότερο. Σ' αυτή την κατηγορία συναντάμε κείμενα σε πινακίδες που αφορούν ειδικές έννοιες ή πληροφορίες. Τέλος, στο τέταρτο επίπεδο, στο οποίο ανήκουν οι λεζάντες και οι πινακίδες των εκθεμάτων, η πληροφορία στοχεύει να κάνει τον επισκέπτη να δει και να μάθει μέσω συγκεκριμένων πληροφοριών που σχετίζονται άμεσα με το έκθεμα (Blais A. , 1995).

Το κείμενο ως εικόνα

Το κείμενο εντάσσεται στην έκθεση με δύο τρόπους: είτε ως αντικείμενο είτε ως διδιάστατο σύστημα που πληροφορεί για την έκθεση. Στην πρώτη περίπτωση μπορεί να είναι έκθεμα, όπως, για παράδειγμα, στις περιπτώσεις χειρογράφων, περγαμηνών, αφισών κ.λπ. Επειδή καμιά φορά σ' αυτές τις περιπτώσεις το κείμενο είναι δυσανάγνωστο, αυτό αναπαράγεται σε αντίγραφο για να είναι πιο εύκολη η ανάγνωσή του. Έτσι, ξεφεύγει από την απόλυτη θέση του ως εκθέματος και συγχέεται με τη δεύτερη περίπτωση, αυτή του

ερμηνευτικού μέσου της έκθεσης. Σ' αυτή την περίπτωση το κείμενο βοηθά στην πληροφόρηση του κοινού και στην ερμηνεία των εκθεμάτων.

Στο εκθεσιακό περιβάλλον, όμως, το κείμενο δεν προορίζεται μόνο για ανάγνωση. Πριν απ' όλα, το κείμενο «βλέπεται» ως αντικείμενο. Ο επισκέπτης προσεγγίζει το κείμενο πρώτα οπτικά και κατόπιν προχωρεί στην ανάγνωσή του, ενεργοποιώντας μ' αυτό τον τρόπο δύο διαφορετικές γνωσιακές δραστηριότητες, την όραση και την ανάγνωση, μεταξύ των οποίων κινείται καθ' όλη τη διάρκεια της επίσκεψής του. Άρα, το κείμενο μπορεί να χαρακτηριστεί ως γραφο-οπτικό συστατικό μιας έκθεσης (Jacobi & Poli, 1995, σ. 51). Ο οπτικός του χαρακτήρας ενισχύεται από το γεγονός ότι στο γλωσσικό κώδικα πολλές φορές παρεισφρεύουν παραγλωσσικά και οπτικά στοιχεία. Οι Jacobi και Poli (1996, σ. 60) ονομάζουν αυτά τα παραγλωσσικά, οπτικά στοιχεία, που πολλές φορές οργανώνονται σε περιοχές, ως «παρακείμενο».

Επομένως, πριν ακόμα διαβαστεί, το κείμενο γίνεται αντιληπτό ως εικόνα που πρέπει να αποκωδικοποιηθεί. Οι εικόνες, όμως, είναι πιο ετερογενείς από τα κείμενα και περισσότερο περίπλοκες. Ο θεατής της εικόνας δεν την κοιτάζει με τον ίδιο τρόπο που κοιτάζει το κείμενο. Ενώ το κείμενο διαβάζεται πάντα με τον ίδιο τρόπο, ο θεατής δεν προσεγγίζει πάντα έτσι και την εικόνα. Ο τρόπος προσέγγισης εξαρτάται πρώτα απ' όλα από το είδος της εικόνας: με διαφορετικό τρόπο προσεγγίζουμε ένα γράφημα, μία φωτογραφία, ένα χάρτη. Κάθε είδος υιοθετεί διαφορετικούς κανόνες απόδοσης του θέματος και επομένως το μάτι του θεατή ακολουθεί και διαφορετικές διαδρομές για την αποκωδικοποίηση του μηνύματος.

Εξετάζοντας το ερμηνευτικό κείμενο ως εικόνα, αυτό μπορεί να περιγραφεί μέσα από τα χαρακτηριστικά του: την τοποθεσία του στον οπτικό χώρο, τη δομή, το βαθμό ανεξαρτησίας του, την υλικότητά του και την οπτική του πλευρά.

Χωροθέτηση του κειμένου: Τα κείμενα προορίζονται αρχικά όχι για να διαβαστούν, αλλά να βλέπονται από το κοινό και γι' αυτό το λόγο προσπαθούν να προσελκύσουν την προσοχή του επισκέπτη. Τα κείμενα ειδοποιούν, εισάγουν, τονίζουν, δίνουν έμφαση σε σημεία, προβάλλουν συμπεράσματα κ.λπ., βοηθώντας το κοινό κατά την επίσκεψή του. Στο χώρο κρέμονται από το ταβάνι, γράφονται στο πάτωμα, φωτίζονται σε ξεχωριστά πλαίσια κ.λπ. κατά μήκος της πιθανής διαδρομής του επισκέπτη, σε στρατηγικά σημεία, ώστε να βοηθούν στην οργάνωση της έκθεσης και στη διαμόρφωση της δομής της. Όσο πιο κοντά στα αντικείμενα είναι τοποθετημένα τα κείμενα, τόσο πιο πιθανό είναι να τραβήξουν την προσοχή του επισκέπτη. Όταν τα κείμενα είναι τοποθετημένα μακρύτερα και έξω από τη συνηθισμένη διαδρομή του κοινού, τότε οι επισκέπτες αποφεύγουν να τα πλησιάσουν (Thompson & Bitgood, 1986).

Δομή: Ως εικόνα το κείμενο οργανώνεται σε παραγράφους, τίτλους και υπότιτλους. Έτσι δομημένο, το κείμενο εμφανίζεται τεμαχισμένο σε νοηματικές ενότητες, με αποτέλεσμα ο αναγνώστης να αναγνωρίζει καλύτερα και να μπορεί πιο εύκολα να προσλάβει τις πληροφορίες του μηνύματος. Η δομή αυτή ενισχύεται από τα στοιχεία της τυπογραφίας: μέγεθος γραμματοσειράς, πάχος γραμμάτων, διάφορα στυλ της τυπογραφίας κ.λπ.

Βαθμός ανεξαρτησίας: Ο βαθμός ανεξαρτησίας των κειμένων, σε συνδυασμό με την τοποθεσία και τη δομή, είναι εργαλείο που μπορεί να βοηθήσει τον συγγραφέα να δημιουργήσει κείμενα που θα προκαλούν τον αναγνώστη. Κείμενα που έχουν μεγαλύτερο βαθμό ανεξαρτησίας από τα εκθέματα, δίνουν πληροφορίες ανεξάρτητες από αυτά και συχνά συμπληρωματικές, που να επαυξάνουν τις γνώσεις που αποκομίζει το κοινό από την επίσκεψή του. Τα κείμενα που έχουν μικρότερο βαθμό ανεξαρτησίας είναι αυτά που αναφέρονται στα εκθέματα άμεσα και παρέχουν πληροφορίες για το τι βλέπει κανείς και το τι μπορεί να κάνει σε σχέση με αυτό που βλέπει.

Υλικότητα: Το κείμενο είναι ένα φυσικό αντικείμενο με υλικές ιδιότητες που επηρεάζουν τις συνθήκες ανάγνωσης. Κείμενα που είναι δυσδιάκριτα, λόγω του χρώματος και του υλικού στο οποίο είναι τυπωμένα, δυσκολεύουν την ανάγνωση. Υπάρχουν, όμως, και κείμενα μη υλικά που μπορούν να προβληθούν μέσω ενός προτζέκτορα ή να προβληθούν σε οθόνες. Πρόκειται για ηλεκτρονικά κείμενα, τα χαρακτηριστικά των οποίων επηρεάζουν εξίσου την δυνατότητα ανάγνωσής τους από το κοινό.

Οπτική: Η αναγνωσιμότητα επηρεάζεται καθοριστικά και από την όψη του ίδιου του κειμένου ως εικόνας. Το στυλ, οι γραμματοσειρές, οι αποστάσεις, η στοίχιση των γραμμών, το μέγεθος των γραμμάτων και άλλα είναι μερικά χαρακτηριστικά της όψης του κειμένου που οργανώνουν ένα οπτικό σύστημα και χρησιμοποιούνται για να προσελκύσουν την προσοχή του αναγνώστη στο κείμενο ως φυσικό αντικείμενο που προορίζεται να ιδωθεί.

Συνήθως τα μουσεία που συντάσσουν οδηγούς για το πώς γράφονται οι πινακίδες στις εκθέσεις, λαμβάνουν υπ' όψιν όλους αυτούς τους παράγοντες που καθιστούν μία πινακίδα προσβάσιμη οπτικά και αναγνώσιμη στο χώρο. Η AAM στο δικό της εγχειρίδιο, πέρα από τους παραπάνω παράγοντες, συμπεριλαμβάνει υποδείξεις, κατόπιν ερευνών, ακόμα και για το είδος και το μέγεθος της γραμματοσειράς, την χρωματική αντίθεση, το φωτισμό και άλλα (AAM, 1996). Τέτοια έρευνα που ασχολήθηκε με αυτό το ζήτημα ήταν αυτή των Wolf & Smith που εξέτασαν την αναγνωσιμότητα των πινακίδων στο Uris Center for Education του Metropolitan Museum of Art στη Νέα Υόρκη το 1993 (Wolf & Smith, 1993). Στην έρευνά τους εξέτασαν 50 αντίγραφα πινακίδων αναφορικά με την γραμματοσειρά, το μέγεθος, την αντίθεση των χρωμάτων, το διάστιχο των αράδων, τη θέση των πινακίδων στο χώρο, το φωτισμό. Στην

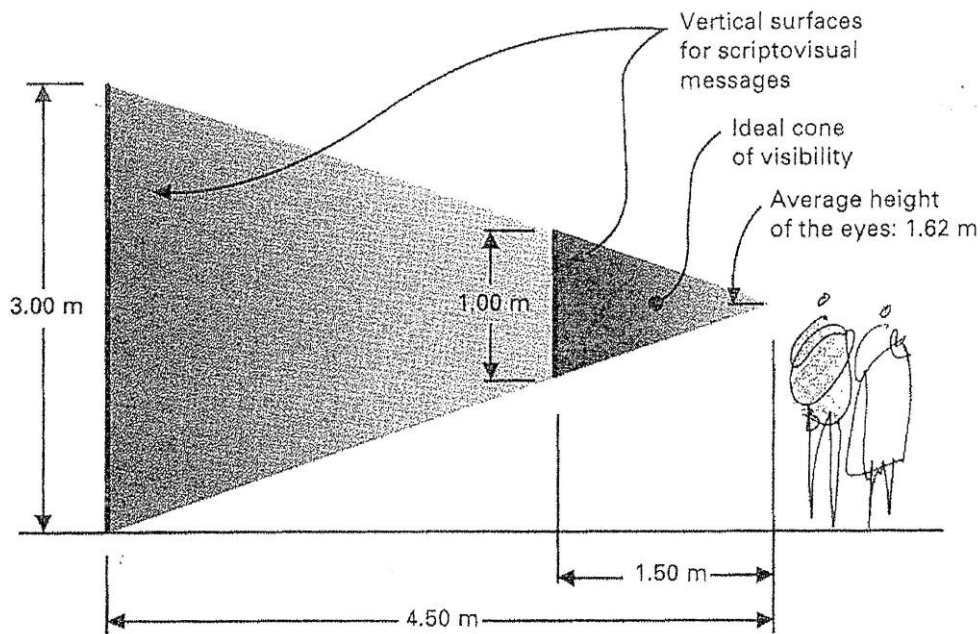
έρευνα απάντησαν διάφορες ομάδες επισκεπτών, συμπεριλαμβανομένων ατόμων με δυσκολίες στην όραση. Από τα αποτελέσματα προέκυψε ότι οι πινακίδες που τοποθετούνται στο ύψος των ματιών διευκολύνουν όσους έχουν προβλήματα όρασης, ειδικά αν έχουν και μεγάλο διάστιχο. Το μικρότερο διάστιχο δεν επηρεάζει την αναγνωσιμότητα εφ' όσον οι πινακίδες τοποθετούνται κάτω από το ύψος του ματιού. Το μέγεθος της γραμματοσειράς και η αντίθεση των χρωμάτων μεταξύ φόντου και γραμματοσειράς είναι σημαντικός παράγοντας αναγνωσιμότητας. Συγκεκριμένα αποτελέσματα σχετικά με το φωτισμό δεν μπόρεσαν να βγουν, εξαιτίας της προσαρμοστικότητας του ματιού στις δοκιμαζόμενες διακυμάνσεις του φωτός, μετά από λίγη ώρα στην έκθεση και εξαιτίας του ύψους τοποθέτησης των πινακίδων, αλλά και των ατόμων.

Αναγνωσιμότητα του κειμένου ως εικόνας

Η αναγνωσιμότητα του κειμένου ως εικόνας σχετίζεται άμεσα με την ορατότητα, με την ικανότητα δηλαδή του κοινού να δει το κείμενο. Εάν το κείμενο δεν μπορεί να είναι ορατό, τότε δεν μπορεί να είναι και ευανάγνωστο. Η ορατότητα του κειμένου είναι, λοιπόν, απαραίτητη προϋπόθεση για την αναγνωσιμότητα. Απ' αυτή την άποψη, ο Marquart (1995) διαμορφώνει ορισμένα **κριτήρια ως προς την οπτική αναγνωσιμότητα** των κειμένων, ως γραφο –οπτικών μηνυμάτων, που τα καθιστούν φιλικότερα προς τον επισκέπτη της έκθεσης.

Πρώτο κριτήριο: Η θέση του γραφο-οπτικού μηνύματος στο χώρο σε σχέση με το μάτι του επισκέπτη. Ο επισκέπτης στον εκθεσιακό χώρο είναι παράλληλα και αναγνώστης. Λειτουργώντας, όμως, ως αναγνώστης, δεν έχει την ίδια σχέση με το γραφο –οπτικό κείμενο, όπως όταν διαβάζει μία σελίδα βιβλίου ή μια εφημερίδα, όπου η απόσταση μεταξύ των δύο είναι σταθερή στο χώρο. Επομένως, η τοποθέτηση των κειμένων στο χώρο της έκθεσης πρέπει να λαμβάνει υπ' όψιν το χώρο, αλλά και ιδιομορφίες του επισκέπτη. Έτσι, επισημαίνει ο Marquart (1995, σ. 239), το κείμενο πρέπει να αναρτάται σε επίπεδη, κάθετη επιφάνεια σε ύψος από 1 έως 2 μέτρα για να διευκολύνεται η ανάγνωσή του. Επιπλέον, ο ίδιος επισημαίνει ότι σε εξαιρετικές περιπτώσεις τα γραφο –οπτικά κείμενα μπορούν να αναρτηθούν, πέρα από οριζόντιες ή κεκλιμένες επιφάνειες, σε χώρους ψηλά πάνω από τα κεφάλια των επισκεπτών, όταν η πρόθεση είναι να δημιουργηθούν ιδιαίτερα εφέ, που να προσελκύουν την προσοχή του επισκέπτη.

Σε κάθε περίπτωση, όμως, η ιδανική απόσταση από το κείμενο είναι περίπου 1,5 μέτρο, ενώ η πινακίδα πρέπει να έχει μήκος 1 μέτρου, γιατί αυτό είναι το μέγεθος που μπορεί να χωρέσει στον οπτικό κώνο του επισκέπτη από τη συγκεκριμένη απόσταση, σύμφωνα και με την παρακάτω εικόνα (Εικόνα 1).

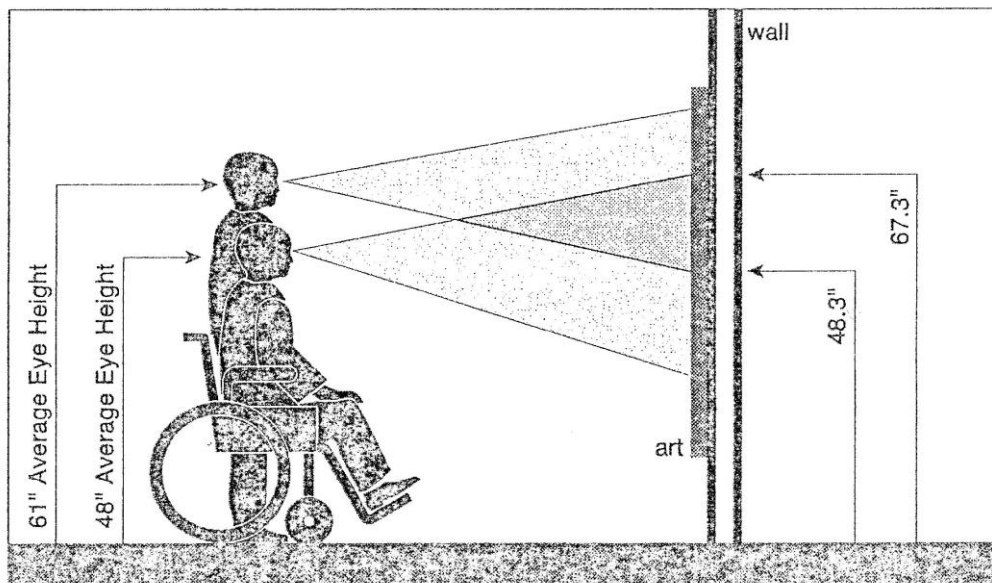

GSM Design

Optimum cone of visibility for a scriptovisual message located on a vertical surface

Εικόνα 1: Βέλτιστος οπτικός κώνος για γραφο-οπτικά μηνύματα που τοποθετούνται σε κάθετη επιφάνεια (Marquart, 1995, σ. 240)

Αναφορικά με την τοποθέτηση των πινακίδων στο χώρο, η American Association of Museum έχει λάβει υπ' όψιν της τις ιδιαιτερότητες ατόμων σε αναπηρικά αμαξίδια ή ατόμων με διπλοεστιακούς φακούς οράσεως. Παρατήρησε, λοιπόν, ότι τα άτομα σε αναπηρικά αμαξίδια δεν μπορούν να διαβάσουν πινακίδες τοποθετημένες οριζόντια μέσα σε προθήκες κάτω από το ύψος των ματιών τους (48,3 ίντσες ή 121,92 εκ.). Επίσης, παρατήρησε ότι πινακίδες που τοποθετούνται σε ύψος πάνω από 137,16 εκ. (54 ίντσες) είναι δύσκολο να διαβαστούν από άτομα που φορούν διπλοεστιακούς φακούς οράσεως. Έτσι παρατήρησε ότι οι πινακίδες που τοποθετούνταν μεταξύ 123 και 137 εκατοστών (48 και 54 ιντσών) ήταν πιο δημοφιλείς. Προτείνει, λοιπόν, ως βέλτιστο ύψος τοποθέτησης πινακίδων και λεζαντών τη ζώνη μεταξύ 121,92 και 170,18 εκατοστών (48,3 και 67,3 ιντσών), σύμφωνα και με την παρακάτω εικόνα (Εικόνα 2):

The optimal viewing zone for labels to be legible to both standing and seated viewers is between 48 and 67 inches above the floor.

Εικόνα 2: Βέλτιστη οπτική ζώνη για πινακίδες τοποθετημένες σε κάθετη επιφάνεια. (AAM, 1996, σ. 31)

Δεύτερο κριτήριο: Η απόσταση μεταξύ ματιού και γραφο-οπτικού μηνύματος. Ο κώνος ορατότητας που σχηματίζεται όταν κοιτάμε, διευρύνεται όσο μεγαλώνει η απόσταση από το αντικείμενο. Άρα, ένα κείμενο μπορεί να αναρτηθεί σε ύψος τριών μέτρων εφ' όσον υπάρχει η κατάλληλη απόσταση για να διαβαστεί. Επομένως, η τοποθέτηση των κειμένων στο χώρο πρέπει να λαμβάνει υπ' όψιν την απόσταση της πινακίδας από το μάτι του αναγνώστη, καθώς περιδιαβαίνει την έκθεση.

Τρίτο κριτήριο: Η κλίμακα του μηνύματος σε σχέση με τις χωρικές συνθήκες ανάγνωσης. Η αναγνωσιμότητα εξαρτάται, επίσης, από το μέγεθος της γραμματοσειράς, που με τη σειρά του εξαρτάται από την απόσταση του κειμένου από τον αναγνώστη. Κείμενα με μέγεθος 48 στιγμών είναι πιο εύκολο να προσελκύσουν την προσοχή του κοινού και να διαβαστούν, ακόμη και αν τα κείμενα είναι μεγαλύτερα από 60 λέξεις (Thompson & Bitgood, 1986). Για κάθε κείμενο είναι σημαντικό να υπολογίζεται ακριβώς η απόσταση από τον επισκέπτη. Έτσι, είναι χρήσιμο να χρησιμοποιούνται δείγματα και μακέτες σε πραγματικό μέγεθος για επιτόπια έρευνα, προκειμένου να επιτευχθεί το κατάλληλο αποτέλεσμα.

Τέταρτο κριτήριο: Η σχετικότητα της επιλογής του μέσου για το γραφο-οπτικό μήνυμα. Επιλέγοντας το μέσο του μηνύματος, θα πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψιν παράγοντες

όπως το χρώμα, το υλικό και ο φωτισμός. Όσον αφορά το χρώμα, η αντίθεση των μαύρων γραμμμάτων σε λευκό φόντο θεωρείται ιδανική για ανάγνωση. Παρ' όλα αυτά, πολλές φορές χρησιμοποιούνται διάφορα χρώματα στο φόντο και στη γραμματοσειρά που συμβάλλουν μεν θετικά στην επικοινωνιακή εικόνα του κειμένου, επιβαρύνουν δε την ανάγνωση. Η μεγάλη αντίθεση του χρώματος γραμματοσειράς και φόντου δεν ξεπερνά τα προβλήματα της δυσκολίας ανάγνωσης, γιατί παραβλέπει τους παράγοντες της τοποθέτησης του κειμένου και του φωτισμού. (Marquart, 1995)

Ο τυπογραφικός σχεδιασμός έχει σχέση με την αναγνωσιμότητα στο επίπεδο του κειμένου ως εικόνας. Η σωστή επιλογή της γραμματοσειράς, του χρώματος, του μεγέθους, του διάστιχου βοηθά τον αναγνώστη να διαβάσει καλύτερα. Οι παχιές γραμματοσειρές (bold) είναι προτιμότερες για τίτλους. Οι γραμματοσειρές χωρίς πατούρα (sans serif) είναι προτιμότερες για σκούρα φόντα. Το σκούρο χρώμα είναι προτιμότερο πάνω σε λευκό φόντο, όμως μπορεί να επιλεγεί και το αντίθετο εφόσον υπάρχει μεγάλη αντίθεση που να βοηθά την αναγνωσιμότητα του κειμένου (Serrell, 1996).

Πέμπτο κριτήριο: Ο σκοπός του μηνύματος. Τα γραφο-οπτικά κείμενα δεν υπηρετούν μόνο το σκοπό της επικοινωνίας, αλλά και άλλους σκοπούς, όπως την πληροφόρηση, την προσέλκυση της προσοχής και την πρόκληση του ενδιαφέροντος του επισκέπτη. Έτσι, μερικές φορές ο σκοπός της επικοινωνίας μπορεί να υποχωρήσει μπροστά στη δημιουργία ενός ειδικού οπτικού περιβάλλοντος που να δημιουργεί εντυπώσεις στον επισκέπτη (Marquart, 1995, σ. 244).

Το κείμενο ως γλώσσα

Το κείμενο της έκθεσης αποτελεί το συνδυαστικό κρίκο μεταξύ εκθέματος και επισκέπτη, μεταφράζοντας τα σημεία του οπτικού κώδικα στο γλωσσικό και διαμεσολαβώντας μ' αυτό τον τρόπο το μήνυμά της.

Πολυπλοκότητα και αναγνωσιμότητα

Γράφοντας, επομένως, κείμενα για μουσεία, το ζητούμενο είναι να είναι αυτά προσιτά και κατανοητά στο κοινό. Η δυνατότητα προσέγγισής τους, η προσβασιμότητα (accessibility), εμφανίζεται ως ο ένας πόλος ενός φαινομένου στην άλλη άκρη του οποίου βρίσκεται η πολυπλοκότητα.

Η συζήτηση για την πολυπλοκότητα του λόγου στο μήνυμα εγείρει θέματα όπως οι διαφορές προφορικού και γραπτού λόγου, η ονοματοποίηση (nominalization), που επηρεάζουν την αναγνωσιμότητα. Στα αγγλικά κείμενα η αναγνωσιμότητα σχετίζεται με όρους όπως

legibility, readability, accessibility, intelligibility που όμως διαφέρουν λίγο μεταξύ τους και στα ελληνικά αποδίδονται ως αναγνωσιμότητα. Η αναγνωσιμότητα, δηλαδή το πόσο ευανάγνωστο είναι ένα κείμενο, αναφέρεται είτε στην οπτική παρουσίαση του κειμένου, είτε στην δυνατότητα κατανόησης του κειμένου (Ravelli, 2006, σ. 49).

Σύμφωνα με την Baños (1995, 205), ο συνδυασμός των δύο αυτών εννοιών δίνει στο κείμενο προσβασιμότητα, δηλαδή τη δυνατότητα να είναι ολοκληρωμένο, περιεκτικό και συνεκτικό. Το κείμενο πρέπει να μεταδίδει στο κοινό τα μηνύματα μιας έκθεσης έτσι που να γίνεται κατανοητό. Επομένως, η αναγνωσιμότητά³ του είναι σημαντική και επηρεάζει τη μετάδοση των μηνυμάτων. Η πληροφορία που μεταδίδεται πρέπει να είναι περιεκτική, ολοκληρωμένη και συνεκτική έτσι, ώστε ο επισκέπτης να μπορεί να την αντιληφθεί και να την προσλάβει, δηλαδή να πληροί τρία κριτήρια: περιεκτικότητα, ακρίβεια και διαφάνεια. Η **περιεκτικότητα** αναφέρεται στις ιδέες που μεταφέρει το κείμενο. Προκειμένου να μεταδώσει το μήνυμα στον περιορισμένο χώρο του, το κείμενο πρέπει να είναι περιεκτικό με ολοκληρωμένα και συμπυκνωμένα νοήματα. Η **ακρίβεια** αναφέρεται στην επιλογή του κατάλληλου λεξιλογίου έτσι, ώστε με απλές λέξεις να παρουσιάζονται σύνθετες έννοιες. Η **διαφάνεια** έχει να κάνει με το κατά πόσο το κείμενο γίνεται ευκολότερο στην κατανόηση και επομένως πιο ενδιαφέρον με αποτέλεσμα να εντυπώνεται στη μνήμη του αναγνώστη (Baños, 1995).

Για την Serrell (1996, σσ. 191-200) η πολυπλοκότητα εμπλέκει τα στοιχεία της **αναγνωσιμότητας (legibility)** και της **κατανόησης (readability)**. Ο πρώτος όρος αναφέρεται στην αναγνωσιμότητα του κειμένου ως εικόνας, δηλαδή στην ικανότητα του επισκέπτη να αναγνωρίζει και να αντιλαμβάνεται τις λέξεις και τα σύμβολα ως τέτοια, στοιχείο που προέρχεται από την εξοικείωση που έχει ο ίδιος με αυτά. Ο δεύτερος όρος αναφέρεται στο περιεχόμενο του κειμένου, δηλαδή στην ικανότητα του αναγνώστη να αντιλαμβάνεται το κείμενο και τα μηνύματά του. Η εξοικείωση του αναγνώστη με το θέμα, το ύφος, το μήκος της πρότασης και το επίπεδο της γλώσσας είναι κριτήρια για το βαθμό αναγνωσιμότητας του κειμένου.

³ Αναγνώσιμος (readable) = ευανάγνωστος, αναγνώσιμος, ικανός να διαβαστεί, ικανός να διαβαστεί ευχάριστα. Intelligible = κατανοητός (Baños, 1995, σ. 205).

Γραμματική πολυπλοκότητα και λεκτική πυκνότητα

Η μελέτη της πολυπλοκότητας του κειμένου σχετίζεται με την εξέταση της διαφοράς μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου. Η αρχική εντύπωση ότι το γραπτό κείμενο είναι πιο περίπλοκο από το προφορικό δεν δικαιολογεί απόλυτα τη δυσκολία προσβασιμότητας. Εάν το γραπτό κείμενο είναι περιπλοκότερο από το προφορικό, τότε η δυσκολία κατανόησής του συνδέεται με το μέσο, τη γραφή, ενώ η ευκολία με την προφορικότητα. Όμως, αυτό δεν είναι απόλυτο, καθώς ο προφορικός λόγος μπορεί να μεταφερθεί γραπτά και το αντίστροφο. Επομένως, το μέσο δεν αποτελεί καλό δείκτη για την προσβασιμότητα του κειμένου. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και η Bluden (2004), που, όμως, παρατηρεί ότι παρά το γεγονός ότι ο προφορικός λόγος περιέχει πιο μακριές και σύνθετες προτάσεις, είναι ευκολότερα κατανοητός, χάρη σε μη λεκτικά χαρακτηριστικά, όπως ο ρυθμός, η ταχύτητα, η επανάληψη κ.α.

Η πολυπλοκότητα του γραπτού και του προφορικού λόγου είναι διαφορετική. Ο προφορικός λόγος είναι άμεσα συνδεδεμένος με την κατάσταση στην οποία εκφράζεται. Έτσι, είναι πιο δυναμικός, διαδραστικός και ανοιχτός σε αλλαγές. Το νόημα δεν περιορίζεται στη φράση, αλλά διαχέεται σε μια ολότητα που συνδέει τη μία φράση με την άλλη, σαν ένα χορός, όπως λέει και ο Halliday (στο Ravelli, 2006, σ. 54). Ο γραπτός λόγος είναι πιο στατικός και αποστασιοποιημένος από την κατάσταση και από το πλαίσιο αναφοράς του, για να μεταφέρει το νόημα ανεξάρτητα από τον τόπο και το χρόνο⁴. Έτσι, οι προτάσεις έχουν εξωτερικά στοιχεία που τις συνδέουν, ενώ, παράλληλα, εσωκλείουν το νόημά τους ξεχωριστά η κάθε μία, σαν μια «κρυσταλλοποίηση» του νοήματος μέσα στην πρόταση, σύμφωνα με τον Halliday (στο Ravelli, 2006, σ. 54). Με βάση αυτά τα στοιχεία, παρατηρείται ότι η πολυπλοκότητα στον προφορικό λόγο διαφέρει από τον γραπτό στο ότι αυτή εμφανίζεται στο επίπεδο συναρμογής των φράσεων και προκαλεί **γραμματική πολυπλοκότητα**. Όσο περισσότερες φράσεις χρησιμοποιούμε στον προφορικό λόγο, τόσο πιο περίπλοκος γίνεται, σε αντίθεση με το γραπτό, όπου μία φράση μπορεί να αποδώσει το ίδιο νόημα. Όμως, η γραπτή πρόταση είναι εσωτερικά περίπλοκη στο επίπεδο των λέξεων και συνδέεται με τη **λεξική πυκνότητα** της πρότασης. Όσο λιγότερες προτάσεις χρησιμοποιούμε στο γραπτό λόγο, τόσο το νόημα εσωκλείεται στις λέξεις που γίνονται πιο περίπλοκες (Ravelli, 2006).

⁴ Οι δύο αυτοί διαφορετικοί τρόποι εκφοράς της γλώσσας διακρίνονται με βάση τον βαθμό επαφής και ανατροφοδότησης της επικοινωνίας. Στη φυσική επικοινωνία στην οποία οι δύο συνομιλητές βρίσκονται στον ίδιο τόπο ταυτόχρονα και επομένως η επαφή είναι τόσο ακουστική, όσο και οπτική, η ανατροφοδότηση είναι άμεση, ώστε η συνομιλία να αναπροσαρμόζεται αυτοστιγμεί. Σε άλλα μέσα από τα οποία είτε λείπει η ταυτόχρονη οπτική επαφή των δύο συνομιλητών, είτε δεν υπάρχει ταυτόχρονη παρουσία τους, η ανατροφοδότηση δεν είναι άμεση, ο λόγος γίνεται πιο περίπλοκος, πιο στατικός και ανεξάρτητος για να μπορέσει να συμπεριλάβει τα στοιχεία του συγκεκριμένου που λείπουν για την κατανόηση του μηνύματος. (Ravelli L. J., 2006).

Η λεξική πυκνότητα μπορεί να μετρηθεί μέσω της αναλογίας των λεκτικών μερών προς την πρόταση ή τις προτάσεις που απαρτίζουν το κείμενο.

$$\text{Βαθμός λεξικής πυκνότητας} = \text{λεκτικά μέρη} / \text{προτάσεις}$$

Τα λεκτικά μέρη του λόγου είναι αυτά που φέρουν από μόνα τους νόημα: ουσιαστικά, επίθετα, ρήματα, επιρρήματα, μετοχές. Τα γραμματικά μέρη του λόγου είναι τα υπόλοιπα που έχουν ένα λειτουργικό σκοπό⁵ μέσα στην πρόταση και ενώνουν τα λεκτικά μέρη. Τέτοια είναι οι προθέσεις, σύνδεσμοι, άρθρα, αντωνυμίες, επιφωνήματα. Ο γραπτός λόγος χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό λεξικής πυκνότητας, ενώ ο προφορικός λόγος από χαμηλό. Αυτό συμβαίνει γιατί στον προφορικό λόγο χρησιμοποιούνται περισσότερες φράσεις για να καλύψουν το νόημα. Στον γραπτό λόγο έχουμε την τάση να ενσωματώνουμε το νόημα σε μία πρόταση, μέσω της ονοματοποίησης των ρημάτων που θα χρησιμοποιούσαμε στον προφορικό λόγο. Άρα, η ονοματοποίηση βρίσκεται στη βάση της λεξικής πυκνότητας και της πολυπλοκότητας του γραπτού λόγου.

Αριθμός λέξεων, μέτρηση πολυπλοκότητας και κατανόηση

Η μέτρηση των λέξεων ανά πρόταση ή ο μέσος αριθμός συλλαβών ανά λέξη είναι ένας τρόπος για τη μέτρηση της πολυπλοκότητας και της αναγνωσιμότητας. Όμως, αυτός ο τρόπος δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ο πλέον ενδεδειγμένος, καθώς από τη μία αντιμετωπίζει όλες τις λέξεις με το ίδιο σημασιολογικό βάρος μέσα στην πρόταση και από την άλλη δεν μπορεί να μετρήσει άλλους παράγοντες πολυπλοκότητας της γλώσσας, όπως το ύφος και το επίπεδο της γλώσσας (Serrell, 1996, σ. 200).

Παρ' όλα αυτά έχουν αναπτυχθεί στο εξωτερικό τεστ που μετρούν την πολυπλοκότητα του κειμένου σε συνάρτηση με την ηλικία, όπως είναι για παράδειγμα το Fry Test (Carter, 1996), το Flesch, το Flesch-Kincaid, το Fog και το SMOG. Αυτά προτείνουν διάφορους τύπους μέτρησης, με βάση τον αριθμό λέξεων, τον αριθμό προτάσεων και τον αριθμό συλλαβών σε κείμενα των 100 λέξεων. Όμως, οι μετρήσεις αυτές δεν αποτελούν ασφαλή μέτρηση αναγνωσιμότητας πάντα, ούτε παρέχουν την τέλεια πρόβλεψη. Χρησιμοποιούνται για μια κατά προσέγγιση εκτίμηση της αναγνωστικής δυσκολίας ενός κειμένου, καθώς οι μετρήσεις των ίδιων κειμένων δίνουν διαφορετικές τιμές δυσκολίας. Γι' αυτόν το λόγο, κατά την αποτίμηση της δυσκολίας ενός κειμένου πρέπει να συνεκτιμώνται και άλλοι παράγοντες, όπως η δομή, το

⁵ Ο Richaudeau (στο Banos 195, σελίδες) διακρίνει τις λέξεις σε λεξιλόγιο (λεκτικές μονάδες) με υψηλό επίπεδο σημασίας και σε λειτουργικές λέξεις με χαμηλό επίπεδο σημασίας. Οι δύο κατηγορίες είναι εξίσου σημαντικές για την ανάγνωση. Οι λειτουργικές λέξεις αποτελούν το πλαίσιο για το λεξιλόγιο συμπληρώνοντάς το.

περιεχόμενο, η συνεκτικότητα και η μορφοποίηση του κάθε κειμένου ενώ θα πρέπει να ερευνάται εάν και κατά πόσο έχουν προσαρμοστεί στην ελληνική πραγματικότητα (Τζιμόκας & Ματθαιουδάκη, 2011).

Το επίπεδο της γλώσσας

Το στυλ, ή αλλιώς το ύφος της γλώσσας του κειμένου, ποικίλει από απρόσωπο και επίσημο μέχρι προσωπικό και ανεπίσημο. Το ύφος διακρίνεται σε **δημόσιο** (δηλαδή στη χρήση λεξιλογίου για επίσημα γεγονότα), **κοινωνικό** (στο οποίο η γλώσσα και το λεξιλόγιο που υιοθετείται είναι κατάλληλο για κοινωνικές καθημερινές περιπτώσεις) και **προσωπικό** (για οικείες περιστάσεις). Τα γραπτά κείμενα συνήθως απαντώνται μεταξύ των επίσημων και των κοινωνικών περιστάσεων. Είναι οι περιπτώσεις που υιοθετούνται από τα μουσεία, καθώς, όπως επισημαίνει και η Βαños (1995), το πιο προσωπικό ύφος μπορεί να εκνευρίσει το κοινό, λόγω της μεγάλης οικειότητας που υιοθετεί. Ένα απλό «γενικό» λεξιλόγιο προκαλεί το ενδιαφέρον περισσότερο και έλκει το κοινό, ενώ η υπερβολική χρήση απλών λέξεων, στο σημείο του απλού, καθημερινού, μη επίσημου προφορικού λόγου, μπορεί να προκαλέσει αντιδράσεις σε πολλούς επισκέπτες που βλέπουν τα μουσεία ως θεσμούς στους οποίους ταιριάζει ένα πιο σοβαρό και τυπικό προφίλ. Επομένως, η επιλογή επιπέδου της γλώσσας θα πρέπει να ακολουθεί μια μέση λύση με τη χρήση απλού λεξιλογίου και σύνταξης που να μην παρεκτρέπεται συγχρόνως σε καθημερινές εκφράσεις. Η μεγάλη οικειότητα ανήκει στις περιπτώσεις μεταξύ οικείων, ενώ, όταν υιοθετείται από συνομιλητές που δεν ανήκουν σε αυτό το περιβάλλον, προκαλεί δυσφορία (Ravelli, 2006). Από μια άλλη σκοπιά, όμως, η χρήση των καθημερινών εκφράσεων και λέξεων που δεν χρησιμοποιούνται στον γραπτό λόγο, μπορεί να γίνει αποδεκτή, εάν θέλουμε να δώσουμε ένα συγκεκριμένο ύφος στο κείμενο (Βαños, 1995, σ. 207).

Το επίπεδο της γλώσσας δεν καθορίζεται μόνο από την επιλογή του κατάλληλου λεξιλογίου, αλλά και από τη χρήση της παθητικής φωνής, την ονοματοποίηση, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο το κείμενο απευθύνεται στον αναγνώστη.

Παθητική φωνή

Η χρήση της παθητικής φωνής υποβαθμίζει τον ανθρώπινο παράγοντα ως δρών υποκείμενο. Η υποβάθμιση του δρώντος συμβαίνει, καθώς από υποκείμενο της πρότασης ο ανθρώπινος παράγοντας μετατρέπεται σε ποιητικό αίτιο, που πολλές φορές παραλείπεται εντελώς. Έτσι, το ύφος του κειμένου μετατρέπεται σε πιο απρόσωπο κυριολεκτικά. Από την άλλη, η υιοθέτηση της παθητικής φωνής κάνει τα κείμενα να φαίνονται πιο επίσημα, γιατί μ'

αυτό τον τρόπο μεγαλώνει η απόσταση μεταξύ του συγγραφέα και του αναγνώστη. Από τη σκοπιά της δομής, όμως, η χρήση της παθητικής φωνής βοηθά στην οργάνωση του κειμένου, δημιουργώντας μία αλληλουχία μεταξύ των θεμάτων των προτάσεων και μια συνοχή των νοημάτων που δημιουργούνται (Ravelli, 2006· Coxall, 1999).

Σ' αυτό συμφωνεί και η Bluden (2004), που επισημαίνει, επίσης, ότι η χρήση της παθητικής φωνής δεν στέκεται από τη φύση της εμπόδιο στην ερμηνεία. Ενώ οι ενεργητικές προτάσεις είναι συντομότερες και μορφολογικά απλούστερες, γιατί κρατούν μια τελεολογική δομή (Υποκείμενο → Ρήμα → Αντικείμενο ή Δρών → διαδικασία → σκοπός), δεν είναι λειτουργικές επικοινωνιακά. Στην επικοινωνία σημαντική είναι η **θεματική δομή** που συνδέει τα θέματα των προτάσεων μεταξύ τους σε μία ενότητα. Το θέμα τίθεται στην αρχή της πρότασης και για να επιτευχθεί αυτό είναι απαραίτητη και η παθητική σύνταξη που μπορεί με τη δομή της να δίνει έμφαση στο αντικείμενο της ενεργητικής. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, η ενεργητική φωνή είναι καταλληλότερη για κείμενα που αναφέρονται περισσότερο στο συγκεκριμένο (εισαγωγές, θέματα κλπ για ενότητες σε εκθέσεις), ενώ η παθητική σε κείμενα για αντικείμενα, επειδή έτσι διατηρείται μία θεματική δομή με βάση το αντικείμενο.

Χρήση προσωπικών αντωνυμιών

Ο τρόπος με τον οποίο ο συγγραφέας επιλέγει να απευθυνθεί στον αναγνώστη επηρεάζει και την επιλογή του προσώπου στο οποίο τού απευθύνεται. Συνήθως τα μουσεία ως οργανισμοί επιλέγουν ένα πιο απρόσωπο ύφος στα κείμενα και αυτό τα οδηγεί να χρησιμοποιούν περισσότερο το τρίτο πρόσωπο για το κοινό τους, από ό,τι το δεύτερο που δημιουργεί της αίσθηση ενός πιο προσωπικού ύφους, αφού έτσι ο τρόπος που απευθύνονται είναι πιο άμεσος. Σ' αυτό το πλαίσιο το μουσείο επιλέγει για το ίδιο το πρώτο πρόσωπο πληθυντικού («εμείς») ως το καταλληλότερο, γιατί έτσι μπορεί να περικλείει ταυτόχρονα το μουσείο, αλλά και το κοινό του. Η χρήση του α' προσώπου πληθυντικού των αντωνυμιών σε μια έκθεση («εμείς», «τα δικά μας...» κ.λπ.) από τη μία δίνει την αίσθηση της σύνδεσης του πομπού και του δέκτη του μηνύματος, από την άλλη, όμως, μπορεί να οδηγήσει σε σύγχυση για το ποιος είναι αυτός που ανήκει στο «εμείς», με αποτέλεσμα να δημιουργείται αίσθηση αποκλεισμού αντί του αντιθέτου. (Ravelli, 2006, σ. 86· McManus, 1993)

Η Bluden (2004), βασιζόμενη στην εργασία της MacManus και στα συμπεράσματά της για τη δημιουργία ενός διαλόγου μεταξύ αναγνώστη και κειμένου, αλλά και του φαινομένου της κειμενικής ηχούς (επανάληψης φράσεων των κειμένων) στις συνομιλίες των επισκεπτών, προτείνει τη χρήση του β' προσώπου στα κείμενα των εκθέσεων, γιατί ευνοούν το διαλεκτικό ύφος τους και τη διάδραση του επισκέπτη.

Ονοματοποίηση

Η ονοματοποίηση επηρεάζει τη λεκτική πυκνότητα μίας πρότασης. Παραμένει, όμως, λειτουργική και οικονομική λύση για την μετάδοση των νοημάτων, εξαιτίας της αναπαραστατικής ικανότητας. Η χρήση της ονοματοποίησης διευκολύνει τη χρήση ενός ειδικού τεχνικού λεξιλογίου που αναφέρεται στο πεδίο και στο πλαίσιο αναφοράς του κειμένου. Η χρήση του τεχνικού λεξιλογίου είναι θετική, εφόσον υπηρετεί το σκοπό διευκόλυνσης των ειδικών χρηστών της. Όταν, όμως, χρησιμοποιείται σε κείμενα που απευθύνονται σε μη ειδικό κοινό, τότε ανεβάζει το βαθμό δυσκολίας κατανόησης του κειμένου.

Ένα δεύτερο αποτέλεσμα της ονοματοποίησης είναι η εξάλειψη του δρώντος υποκειμένου. Με την ονοματοποίηση ρημάτων προτάσεων και την ενσωμάτωσή τους σε μία φράση, εξαλείφεται το υποκείμενό τους, αφήνοντας αφηρημένο το ποιος είναι αυτός που δρα. Το δρών υποκείμενο σ' αυτή την περίπτωση μετατρέπεται σε ποιητικό αίτιο, μέσω της χρήσης της παθητικής φωνής ή ακόμα εξαλείφεται, αποφεύγοντας την απόδοση των ευθυνών των δράσεων.

Παράλληλα, η ονοματοποίηση των ρημάτων θέτει τη σημασία τους στην αρχή της πρότασης και άρα στο σημείο εκκίνησης (θέμα), με αποτέλεσμα να αλλάζει η επιχειρηματολογία της πρότασης και να δίνεται έμφαση σε άλλο σημείο από εκείνο που θα δινόταν, εάν το ίδιο νόημα αποδιδόταν στον προφορικό λόγο. Έτσι, τα ρήματα που στην ενεργητική φωνή εμφανίζονται στη μέση της πρότασης, στην περίπτωση της ονοματοποίησης μπορούν να τεθούν στην αρχή, δίνοντας έμφαση στην ενέργεια που ονοματοποιείται πια, αναδιοργανώνοντας τη δομή της πρότασης (Ravelli, 2006).

Επιλογή των λέξεων -Λεξιλόγιο

Η επιλογή των λέξεων εξαρτάται αποκλειστικά από το συγγραφέα των κειμένων. Προτείνεται να διατηρείται η κατάλληλη τεχνική ορολογία, παράλληλα με τη χρήση κοινών λέξεων έτσι, ώστε ο αναγνώστης να έχει την ευκαιρία να εμπλουτίσει το λεξιλόγιό του. Οι άγνωστες, δύσκολες λέξεις μπορούν να επεξηγούνται για να διευκολύνεται η κατανόηση του κειμένου (Baños, 1995).

Ακόμη, ο Richaudeau (Baños, 1995, p. 212) προτείνει να χρησιμοποιούνται ιδιωματικές εκφράσεις και πολυσημαντικές λέξεις, γιατί προκαλούν το ενδιαφέρον του επισκέπτη. Η χρήση τους, όμως, θα πρέπει να γίνεται με μέτρο και με κάποιες προϋποθέσεις που να διασφαλίζουν ότι οι εκφράσεις αυτές πράγματι προκαλούν το ενδιαφέρον και δεν μπερδεύουν τον αναγνώστη με την ποικιλία των εννοιών στην οποία παραπέμπουν.

Δομή κειμένου

Το νόημα δεν είναι απλώς αναπαράσταση της έννοιας, αλλά προκύπτει από ένα σύστημα οργανωμένο και ενταγμένο σε ένα πλαίσιο. Δεν αρκεί μόνο να χρησιμοποιούνται λέξεις για να διαμορφωθεί, αλλά πρέπει αυτές να είναι οργανωμένες στο συντακτικό άξονα με τέτοιο τρόπο που να γίνεται αντιληπτός από το δέκτη, βάσει των κανόνων του κοινού κώδικα που στην περίπτωση αυτή είναι η γλώσσα. Η συνοχή και η αλληλουχία εξασφαλίζουν την επιτυχή λειτουργία του κειμένου ως φορέα νοήματος, που όμως μπορεί να ποικίλει, όσο η εσωτερική οργάνωση του κειμένου αλλάζει μορφές. Έτσι, αλλάζοντας τη δομή (για παράδειγμα χρησιμοποιώντας παθητική φωνή αντί της ενεργητικής) δίνεται έμφαση σε διαφορετικά σημεία με αποτέλεσμα να αλλάζει και το νόημα.

Για τη Ravelli η οργάνωση του κειμένου (Ravelli, 2006, p. 19) στηρίζεται σε τακτικές, τις οποίες τις κατατάσσει ιεραρχικά σε τρία επίπεδα. Οι επιλογές που σχετίζονται με το είδος του κειμένου συμβαίνουν στο μακρο –επίπεδο. Οι επιλογές που σχετίζονται με την εσωτερική δομή του κειμένου ανήκουν στο μεσο –επίπεδο και τέλος οι επιλογές που αφορούν την εσωτερική δομή των προτάσεων αποτελούν το μικρο –επίπεδο στην ανάλυση της δομής των κειμένων.

Μακρο –επίπεδο: Είδος και σχήμα κειμένων

Το είδος είναι ο τύπος κειμένου που διαφοροποιείται ανάλογα με το σκοπό και τη γενικότερη οργάνωση που υπηρετεί το σκοπό της συγγραφής του. Έτσι, η Ravelli διακρίνει μεταξύ των παρακάτω ειδών κειμένων με βάση τη λειτουργία τους, που είναι πολιτισμικά καθορισμένα, αλλά όχι παγιωμένα και επομένως είναι ανοιχτά σε ανανεώσεις και διασκευές:

- **Διαδικασία:** κείμενα που δίνουν οδηγίες και σκοπός τους είναι να παρακινήσουν τον αναγνώστη να κάνει αυτό που λένε.
- **Αφήγηση:** κείμενα με σκοπό να πουν μια ιστορία που τοποθετείται σε χώρο και χρόνο και θέτει την κατεύθυνση και το πλαίσιο δράσης των προσώπων της δράσης. Το γεγονός ότι το συγκεκριμένο είδος είναι πολιτισμικά πλαισιωμένο, δίνει την ευχέρεια στον αναγνώστη να αναμένει συγκεκριμένες εξελίξεις μέσα από τα καθορισμένα σχήματα που ακολουθεί η αφήγηση.
- **Αναφορά:** κείμενα που περιγράφουν τα αντικείμενα όπως είναι, με σκοπό την καταλογογράφηση και την καταγραφή της γνώσης που μεταφέρουν τα αντικείμενα. Οι αναφορές χρησιμοποιούν συνήθως τον ενεστώτα, περιγράφοντας το τι είναι και τι έχει το αντικείμενο.

- **Εξήγηση:** κείμενα που εξηγούν το γιατί και το πώς προκύπτουν τα αντικείμενα ή τα φαινόμενα. Αντίθετα από τις αναφορές, Οι εξηγήσεις ξεκινούν με μία γενική τοποθέτηση ή περιγραφή ενός φαινομένου που παρακινεί τον αναγνώστη να διαβάσει την εξήγησή του. Όπως και στις αναφορές, χρησιμοποιείται ενεστώτας και χρονικοί προσδιορισμοί, ενώ τα ρήματα δείχνουν τις διαδικασίες που διενεργούνται και δεν περιορίζονται μόνο στην περιγραφή.
- **Έκθεση:** κείμενα που ακολουθούν μια δομή τριών σημείων, όπου εκτίθεται μία θέση, κατόπιν αναπτύσσονται επιχειρήματα και τέλος ακολουθούν συμπεράσματα.
- **Οδηγία:** κείμενα που επηρεάζουν τη δράση και τη συμπεριφορά του κοινού και χρησιμοποιούνται συχνά μαζί με τις εκθέσεις.
- **Συζήτηση:** κείμενα που παρουσιάζουν περισσότερες απόψεις και επιχειρήματα απ' ό,τι οι εκθέσεις και οι οδηγίες. Καταλήγουν συχνά σε παραινέσεις ή αφήνουν ανοιχτά ερωτήματα.

Τα παραπάνω είδη αντικατοπτρίζουν κάποιες τάσεις που χρησιμοποιούνται στα κείμενα των μουσείων, ανάλογα με το σκοπό που υπηρετούν κάθε φορά. Η δομή τους δεν είναι υποχρεωτική, αλλά πρέπει να υπηρετεί πάντα το σκοπό για τον οποίο το κείμενο είναι γραμμένο, προκειμένου να θεωρηθεί επιτυχημένη η λειτουργία του.

Μεσο –επίπεδο: Δείκτες και σήματα

Καθώς τα κειμένων εκτείνονται σε αρκετές παραγράφους, χρειάζονται κάποιοι δείκτες που να ορίζουν την εσωτερική τους δομή και να οδηγούν τον αναγνώστη, βήμα –βήμα από το ένα σημείο στο άλλο. Τέτοιοι δείκτες μεσαίου επιπέδου, που χωρίζονται σε γλωσσολογικούς και οπτικούς, είναι οι θεματικές προτάσεις των παραγράφων και οι επικεφαλίδες που δίνουν το στίγμα αυτού που ακολουθεί και προετοιμάζουν τον αναγνώστη. Οι δείκτες μπορεί επίσης να είναι οπτικοί και να αφορούν το σχεδιασμό και τη διάταξη συμβάλλοντας στη διαμόρφωση του νοήματος. Σ' αυτή την κατηγορία συγκαταλέγονται οι διάφοροι τύποι γραμματοσειράς, το μέγεθός της, το χρώμα, οι υπογραμμίσεις ή οι τελείες κ.α.. Η οργάνωση αυτή είναι απαραίτητη και στα ακουστικά κείμενα, ώστε οι ακροατές να μπορούν να διακρίνουν τα σημεία –κλειδιά και να προβαίνουν σε επιλογές που διευκολύνουν τη δική τους διαδρομή μέσα στο μουσείο. Έτσι, είναι καλύτερο να ομαδοποιούνται μικρότερα κείμενα ηχογράφησης σε ενότητες με ιεραρχική διαβάθμιση, παρά ένα ενιαίο ηχογραφημένο κείμενο που δυσκολεύει τον ακροατή στην ανεύρεση των πληροφοριών. Σε κάθε περίπτωση, η οργάνωση του μέσου επιπέδου, που αφορά το εσωτερικό του κειμένου, αποτελεί έναν χάρτη που διευκολύνει τον αναγνώστη στην επιλογή της πορείας του μέσα στο κείμενο, αλλά και στο χώρο της έκθεσης.

Μικρο –επίπεδο: Η ροή της πληροφορίας

Η εσωτερική οργάνωση των προτάσεων και η ροή του νοήματος μεταξύ τους δίνει μία κατεύθυνση στον αναγνώστη για την κατανόηση του μηνύματος. Η εσωτερική οργάνωση της πρότασης είναι αυτή που δίνει διαφορετικά νοήματα και έχει να κάνει με το σημείο εκκίνησης της ίδιας της πρότασης που η Ravelli ονομάζει «**θέμα**» της πρότασης (Ravelli, 2006, σ. 37). Αυτό σχετίζεται μόνο με ό,τι είναι πρώτο στην πρόταση και μπορεί να δώσει ένα στίγμα για την οργάνωση της. Η επιλογή του εξαρτάται από το πού εστιάζει η έκθεση και από την αλληλουχία των «θεμάτων» όλων των προτάσεων του κειμένου, ώστε να εξασφαλιστεί μία συμμετρία.

Όταν το θέμα αναφέρεται άμεσα στο αντικείμενο, τότε δημιουργείται ένας ισχυρός δεσμός μεταξύ του κειμένου και του εκθέματος που διευκολύνει τον επισκέπτη στην πρόσληψη του μηνύματος και στην ερμηνεία του. Όταν το έκθεμα ή το αντικείμενο της έκθεσης δεν κατονομάζεται στο σημείο εκκίνησης, τότε ο επισκέπτης συσχετίζει δυσκολότερα την πληροφορία με το αυτό. Το «θέμα» αντιπαρατίθεται με το «νέο», δηλαδή το σημείο άφιξης μέσα στην πρόταση. Το «νέο» είναι η πληροφορία που προσθέτει το κείμενο στην ερμηνεία του αντικειμένου και έπεται του «θέματος». Κατά την αλληλουχία των προτάσεων, το «θέμα» θα πρέπει να είναι πάντα δεδομένο και κατανοητό από τον αναγνώστη και όχι να προσθέτει νέες πληροφορίες που δεν μπορούν εύκολα να συσχετιστούν και να οδηγήσουν στην κατανόηση. Το θέμα δηλαδή της επόμενης κάθε φορά πρότασης, θα πρέπει να συνδέεται είτε με το προηγούμενο θέμα είτε με το «νέο» που προκύπτει και έχει γίνει πλέον δεδομένο και κατανοητό.

Η τακτική αυτή έχει ως αποτέλεσμα τη **χρήση της παθητικής φωνής**. Η Ravelli (Ravelli, 2006, p. 43) όχι μόνο δεν θεωρεί μειονέκτημα τη χρήση της, αλλά, αντιθέτως, απαραίτητη προκειμένου να τηρηθεί σταθερή και συνεκτική η ροή της πληροφορίας.

Η **χρήση διαφορετικών οπτικών χαρακτηριστικών**, όπως, για παράδειγμα, η υπογράμμιση, τα πλάγια γράμματα, η αλλαγή γραμματοσειράς και άλλα, σε μία λέξη ή μέρος πρότασης που όμως δεν είναι ούτε το «θέμα» ούτε το «νέο», διευκολύνει τον αναγνώστη να ανακαλύψει τα στοιχεία που θα τον οδηγήσουν στο θέμα. Αυτό βοηθά τον αναγνώστη να διαβάσει στα γρήγορα ένα κείμενο και να επικεντρωθεί στα διάφορα σημεία που συγκροτούν ένα νόημα, με την προϋπόθεση βέβαια ότι τα συγκεκριμένα σημεία έχουν μεταξύ τους μία σχέση εμφανή που ο αναγνώστης μπορεί να διακρίνει και να αναγνωρίσει.

Γράφοντας κείμενα

Είδαμε ότι για να διευκολυνθεί η ανάγνωση στο περιβάλλον του μουσείου ένας τρόπος είναι ο κατακερματισμός του κειμένου σε ενότητες. Αυτό βοηθά τον αναγνώστη να δημιουργεί μία διαδρομή ανάγνωσης του κειμένου με συγκεκριμένους σταθμούς, που μπορούν να συγκρατηθούν στη μνήμη του, για να μπορεί να ακολουθεί την αφήγηση από την αρχή μέχρι το τέλος. Εκείνο, όμως, που είναι βασικό σ' αυτή τη διαδικασία είναι η συνοχή των νοηματικών ενοτήτων ή προτάσεων του κειμένου να συνδέεται με την κεντρική θεματική της έκθεσης, **τη μεγάλη ιδέα** όπως λέει η Serrell (Serrell, 1996, σ. 1). Η μεγάλη ιδέα μπορεί να είναι μία πρόταση, μία δήλωση που να δείχνει για το τι είναι αυτή η έκθεση που επισκέπτεται το κοινό. Είναι το σημείο στο οποίο ο επισκέπτης συγκεντρώνεται και δημιουργεί ένα ορίζοντα προσδοκιών για το τι πρόκειται να δει. Η μεγάλη ιδέα συνδέει τις ενότητες μεταξύ τους, δίνοντας ένα ενιαίο νόημα στην έκθεση, ενώ, παράλληλα, βοηθά την ομάδα επιμέλειας στην οργάνωση της εργασίας ήδη από την αρχή. Χωρίς την κεντρική ιδέα τα κείμενα μένουν ασύνδετα, δίνοντας απλώς πληροφορίες χωρίς να προσφέρουν στη συνολική εμπειρία του επισκέπτη.

Η μεγάλη ή κεντρική ιδέα μπορεί να αξιολογηθεί ήδη από τα πρώτα στάδια της οργάνωσης της έκθεσης, ενώ στο τέλος μία έρευνα μπορεί να δείξει εάν είχε την προσδοκώμενη επιτυχία προς το κοινό ή όχι (Serrell, 1996). Ο επισκέπτης θα πρέπει στην έξοδο από την έκθεση να μπορεί να απαντήσει στο ερώτημα «Ποιο πράγμα αφορούσε η έκθεση» (Serrell, 1996, σσ. 1-6), έτσι ώστε να θεωρηθεί ότι το μήνυμα έχει πετύχει τον επικοινωνιακό του σκοπό και η κεντρική ιδέα έχει γίνει κατανοητή.

Οργανώνοντας τη συγγραφή

Συγγραφή

Η διαδικασία συγγραφής ξεκινάει όταν όλο το περιεχόμενο της έκθεσης έχει προσδιοριστεί. Το περιεχόμενο των κειμένων διαμορφώνεται και οργανώνεται σε σχέση με όλα τα μέσα επικοινωνίας, προκειμένου να αποφεύγονται οι επαναλήψεις. Κατόπιν αποφασίζονται το ύφος και το στυλ.

Κατά το στάδιο συγγραφής δεν υπάρχουν κανόνες που να ακολουθούνται ως πρότυπο. Κάθε οργανισμός διαμορφώνει το δικό του πρότυπο, ανάλογα με τις ανάγκες του. Αυτό, βέβαια, οδηγεί σε μία ανομοιομορφία που πολλές φορές παρατηρείται και μέσα στη ίδια την έκθεση. Η ομοιομορφία, όμως, των πινακίδων και η προσεκτική επιλογή του στυλ στις

επικεφαλίδες και στους τίτλους βοηθά στην οργάνωση του μηνύματος και, κατ' επέκταση, στην πρόσληψή του από τον επισκέπτη. Ενώ η αρχική συγγραφή μπορεί να ανατεθεί σε κάποιο μέλος της ομάδας επιμέλειας της έκθεσης, τα τελικά κείμενα μπορούν να γραφούν από κάποιο εξωτερικό συνεργάτη. (Blais A. , 1995, σ. 199).

Κατά τη συγγραφή σημαντικό είναι να υπάρχει οργάνωση του υλικού, ώστε να μπορεί κανείς να ανατρέχει σε κάθε φάση της δημιουργίας της έκθεσης. Κατόπιν δημιουργούνται πολλά πρόχειρα κείμενα μέχρι κανείς να καταλήξει στα τελικά. Η Serrell αναφέρει ότι συνήθως προκύπτουν από πέντε έως επτά αναθεωρήσεις των κειμένων μέχρι την τελική μορφή τους (Serrell, 1996, σ. 117). Η Ekarv (1999) αναφέρει, σχετικά με τη διαδικασία συγγραφής των κειμένων στο Ταχυδρομικό Μουσείο της Στοκχόλμης, ότι όλη η διαδικασία συγγραφής κράτησε δύο μήνες, ενώ η διαμόρφωση του χώρου δεν είχε ακόμη τελειώσει. Πραγματοποιήθηκαν αρκετές αναθεωρήσεις των κειμένων της, που προέκυψαν ως αποτέλεσμα της συζήτησης μεταξύ της ομάδας υποστήριξής της, προκειμένου να αφαιρεθεί ό,τι θεωρούνταν περιττό και να μείνει η ουσιαστική πληροφορία που σχετιζόταν με την κεντρική ιδέα της έκθεσης.

Μετά τη συγγραφή των αρχικών κειμένων καλό είναι να διεξάγεται **αξιολόγηση** για να ελεγχθεί ότι το περιεχόμενο μπορεί να επικοινωνηθεί κατάλληλα και έχει συνοχή. Γι' αυτόν το λόγο, θα πρέπει να ελέγχεται το κατά πόσο το μήνυμα της έκθεσης παρουσιάζεται σε διάφορα επίπεδα, ώστε να διευκολύνεται η ανάγνωσή του, ότι ο τόνος και το ύφος είναι κατάλληλο και σύμφωνο με τη γενική ιδέα της έκθεσης, ότι το μήκος των κειμένων και ικανοποιητικό.

Κριτήρια και προτάσεις συγγραφής λειτουργικών κειμένων

Τα λειτουργικά κείμενα είναι αυτά που είναι φιλικά στον αναγνώστη, γιατί αυτό σημαίνει ότι τοποθετούν την εμπειρία και το διάλογο με αυτόν, πριν από τη μετάδοση των νέων γνώσεων και πληροφοριών. Η Serrell προτείνει τα παρακάτω προκειμένου να κείμενα να γίνουν πιο φιλικά στον επισκέπτη (Serrell, 1996, σσ. 84-94):

1. Να ξεκινάμε με την πληροφορία που είναι άμεσα συνδεδεμένη με αυτό που βλέπει, αισθάνεται, ή κάνει ο επισκέπτης από το σημείο που στέκεται.
2. Να υπάρχει ποικιλία στο μέγεθος των προτάσεων.
3. Να χρησιμοποιούμε μικρές παραγράφους με ξεχωριστό θέμα η κάθε μία.
4. Να αποφεύγονται οι μεταφορές και οι παρηχήσεις.
5. Τα θαυμαστικά δίνουν έμφαση στο λόγο και μοιάζουν να «φωνάζουν» στον επισκέπτη.
6. Το χιούμορ να χρησιμοποιείται σπανιότατα.

7. Οι παραθέσεις φράσεων να χρησιμοποιούνται μόνο όταν προάγουν την αφήγηση.
8. Να προσδοκούμε ότι οι επισκέπτες θέλουν να διαβάσουν τα κείμενα.
9. Να χρησιμοποιούμε τίτλους και υπότιτλους που δίνουν πληροφορίες και προάγουν την αφήγηση. Οι «έξυπνοι» και «προκλητικοί» τίτλοι δεν βοηθούν πάντα στην κατανόηση του κειμένου.
10. Να υπάρχει ένα μεστό τέλος που να λειτουργεί ως ανταμοιβή στις προσδοκίες του αναγνώστη.
11. Να αποφεύγεται το πρότυπο συγγραφής δημοσιογραφικών άρθρων. Τα κείμενα στις εκθέσεις πρέπει να έχουν πρώτα μια επικεφαλίδα που να πληροφορεί με τη βασική πληροφορία και κατόπιν να προστίθενται λεπτομέρειες σε περαιτέρω επίπεδα μέσα στο κείμενο που ακολουθεί. Οι επιπλέον πληροφορίες πρέπει να τοποθετούνται σε δίπτυχα, κρυμμένες πληροφορίες, πινακίδες μέσω QRcode κλπ.
12. Να υπάρχει ποικιλία στη μορφή των κειμένων και ευελιξία στον τρόπο γραφής.
13. Να υπάρχει συσχέτιση κειμένων και συγκεκριμένου τους.
14. Να εγκαθιδρύεται ένας διάλογος μεταξύ αναγνωστών, απόντος συγγραφέα, κειμένου και ομάδας επισκεπτών.

Η Bluden προτείνει τις παρακάτω στρατηγικές για τη συγγραφή των κειμένων έτσι ώστε να απευθύνονται στο ευρύ κοινό (Bluden, Dumbing down ...or up? the power of language in museums, 2004):

- Χρήση καθημερινού λεξιλογίου και ελάφρυνση της λεκτικής πυκνότητάς του.
- Ενσωμάτωση στοιχείων του προφορικού λόγου στον γραπτό, ώστε να δημιουργηθεί ένα διαλεκτικό ύφος, να ευνοείται η κειμενική ηχώ.
- Παρουσίαση των προσώπων των οποίων τα έργα εκτίθενται.
- Σύνδεση νέων και δύσκολων εννοιών με την εμπειρία του αναγνώστη.
- Διατήρηση μιας συγκεκριμένης και λαγαρής θεματικής δομής μέσα σε μία παράγραφο.
- Χρήση επιθέτων που θα δίνουν περισσότερες πληροφορίες.
- Οι κύριες προτάσεις να διατηρούνται ολόκληρες και να μην κόβονται από δευτερεύουσες.
- Χρήση υποσημειώσεων.

Η Ekarv, προχώρησε σε μια σειρά προτάσεων για τη βελτίωση της συγγραφής και της παρουσίασης των ερμηνευτικών κειμένων στα μουσεία (Ekarv, 1999· Gilmore & Sabine, 1999):

- Τα κείμενα πρέπει να είναι απλά, όχι όμως απλουστευτικά ως προς το θέμα ή το λεξιλόγιο.
- Οι προτάσεις να είναι σύντομες με απλή δομή.
- Οι αράδες να έχουν περίπου 45 χαρακτήρες και κάθε στίχος να συμπίπτει με το φυσικό νόημα μίας φράσης, χωρίς να διακόπτονται οι λέξεις στο τέλος.
- Η υποτακτική σύνδεση, σύνθετες δομές και προθετικά σύνολα που δεν είναι απαραίτητα να αποφεύγονται.
- Να προτιμάται η ενεργητική φωνή από την παθητική και το υποκείμενο να προηγείται.
- Να γνωρίζουμε για το θέμα για το οποίο γράφουμε και να έχουμε εύκολη πρόσβαση στα τεκμήρια.
- Να διαβάζονται τα κείμενα δυνατά για να ελέγχεται ο ρυθμός και οι παύσεις του κειμένου.
- Να συζητώνται και να σχολιάζονται τα κείμενα με την ομάδα εργασίας.
- Να συντονίζονται τα κείμενα με το γραφιστικό σχεδιασμό.
- Να δημιουργούνται πρόχειρα κείμενα που να δοκιμάζονται στην τελική τους θέση, ώστε να διαπιστώνεται η εμφάνισή τους στο χώρο.

Η μέθοδος Ekarrn φαίνεται να βοηθά τον επισκέπτη στην περιήγησή του στο χώρο της έκθεσης. Παρ' όλα αυτά, η συγγραφή των κειμένων με αυτή τη μέθοδο απαιτεί περισσότερο χρόνο απ' ότι με τον απλό αφηγηματικό τρόπο, ενώ η κατάτμηση σε μικρές αράδες δημιουργεί μεγαλύτερα πλαίσια κειμένων. Για το τελευταίο αυτό σημείο, σημαντικό είναι να δημιουργούνται παράγραφοι με λίγες προτάσεις περιεκτικές, που να δίνουν τις απαραίτητες πληροφορίες. (Gilmore & Sabine, 1999)

Μέχρι εδώ πραγματοποιήθηκε βιβλιογραφική επισκόπηση σχετικά με τα κείμενα στα μουσεία ως ερμηνευτικό μέσο που μεταφέρει τα μηνύματα της έκθεσης και βοηθά τον επισκέπτη στη νοηματοδότηση. Επειδή το κείμενο αποτελεί ένα γραφο –οπτικό συστατικό της έκθεσης, που προορίζεται να διαβαστεί, εξετάστηκαν οι ιδιαίτερες συνθήκες της ανάγνωσης μέσα στο μουσειακό χώρο, αλλά και οι στρατηγικές επιλογές του κοινού που εξαρτώνται απ' αυτές. Επίσης, προσεγγίστηκε τι είναι πινακίδες υπομνηματισμού, ποιος είναι ο σκοπός τους και πώς αυτές κατηγοριοποιούνται με βάση αυτόν και τις λειτουργίες τους μέσα στο μουσείο. Κατόπιν παρουσιάστηκαν οι παράγοντες που καθιστούν τις πινακίδες προσβάσιμες, ελκυστικές, κατανοητές και ευανάγνωστες, προσεγγίζοντας τις έννοιες της αναγνωσιμότητας, της κατανόησης και της πολυπλοκότητας στο επίπεδο της γλώσσας, του λεξιλογίου και της

δομής του περιεχομένου. Ακόμη, εξετάστηκε η σχέση της αναγνωσιμότητας των πινακίδων με την οπτική εικόνα τους μέσα στο μουσειακό χώρο. Τέλος παρουσιάστηκαν προτάσεις για οργάνωση της συγγραφής των κειμένων, αλλά και τα κριτήρια που τα καθιστούν πιο αποτελεσματικά.

Η βιβλιογραφική επισκόπηση κάλυψε ευρύ φάσμα της μουσειολογικής προσέγγισης σχετικά με την αναγνωσιμότητα των κειμένων στο μουσειακό χώρο, με σκοπό να δειχθούν πολύπλευρα οι παράγοντες που καθιστούν τα επεξηγηματικά κείμενα των εκθέσεων προσβάσιμα, ελκυστικά, ευανάγνωστα και, εν τέλει, αποτελεσματικά. Παράλληλα, επιλέχθηκε να διεξαχθεί έρευνα κοινού για την απήχηση των κειμένων της επανέκθεσης του αρχαιολογικού μουσείου της Κορίνθου στο κοινό, μέσω ερωτηματολογίου με ανοικτές ερωτήσεις. Θα πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι δεδομένων των (χρονικών κυρίως) περιορισμών που θέτει η εκπόνηση μιας διπλωματικής εργασίας δεν ήταν δυνατή η εξαντλητική εξέταση όλων των παραγόντων αναγνωσιμότητας μουσειακών κειμένων που εκτέθηκαν στο θεωρητικό μέρος της εργασίας. Η πλήρης διερεύνηση και των λοιπών ζητημάτων, όπως, για παράδειγμα, αυτό της προσέλκυσης της προσοχής ή των στρατηγικών ανάγνωσης, απαιτεί διαφορετικού είδους έρευνες, για τις οποίες γίνεται αναφορά στο τελευταίο μέρος της παρούσας εργασίας.

Μελέτη Περίπτωσης: Η επανέκθεση του αρχαιολογικού μουσείου της Κορίνθου

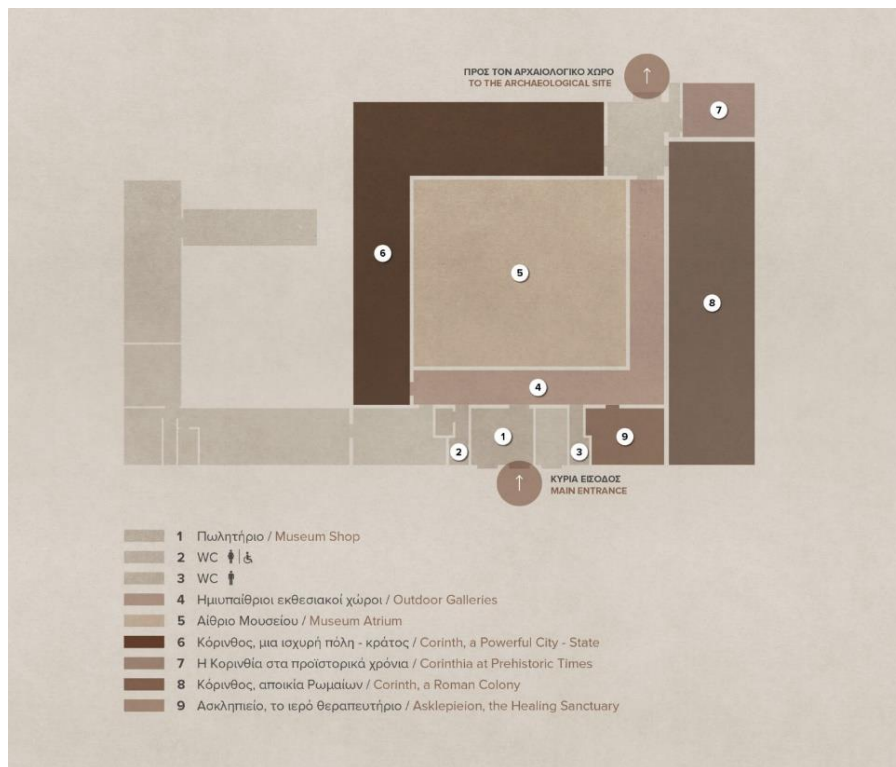
Η παρούσα έρευνα αξιολόγησης στοχεύει στη διερεύνηση της απήχησης των κειμένων των δύο αιθουσών της επανέκθεσης στο αρχαιολογικό μουσείο Κορίνθου. Η επανέκθεση ευρημάτων των ιστορικών χρόνων της περιοχής της Κορινθίας μέχρι τη ρωμαϊκή εποχή εγκαινιάστηκε τον Ιούλιο του 2016. Η πρόβλεψη για τα κείμενα περιελήφθη εξ αρχής στη μουσειολογική μελέτη, θεωρώντας τα ως αναπόσπαστο και καθοριστικό στοιχείο της έκθεσης. Επομένως η επιλογή τους ως μελέτη περίπτωσης, κρίθηκε κατάλληλη για να μελετηθεί ο αντίκτυπος που έχουν αυτά στο ελληνικό κοινό του μουσείου.

Η έρευνα αξιολόγησης βασίστηκε στη μέθοδο της επιτόπιας παρατήρησης και της έρευνας κοινού μέσω δομημένου ερωτηματολογίου. Η επιτόπια παρατήρηση διεξήχθη σε διαφορετικές φάσεις. Αρχικά έγινε επιτόπια παρατήρηση, προκειμένου να συλλεγούν πληροφορίες κατάλληλες, τόσο για τη διαμόρφωση του ερωτηματολογίου, όσο και για την ανάλυση των κειμένων. Τα κείμενα φωτογραφήθηκαν, καταγράφηκαν και κατηγοριοποιήθηκαν, ανάλογα με τη λειτουργία τους και συσχετίστηκαν με τα δεδομένα που προέκυψαν από τη συνέντευξη που λήφθηκε από την επιμελήτρια των κειμένων κα Αμαλία Τσιτούρη. Εκ νέου επιτόπια παρατήρηση έγινε στο τέλος της έρευνας αξιολόγησης, προκειμένου να εντοπιστούν και να φωτογραφηθούν οι επισημάνσεις που διατυπώθηκαν από τους ερωτηθέντες.

Λίγα λόγια για την επανέκθεση της αρχαίας Κορίνθου

Το Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου κτίστηκε το 1932 για να στεγάσει τα αντικείμενα των αρχαιολογικών ανασκαφών της περιοχής. Η ανέγερσή του έγινε από την Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών, με δωρεά της Ada Small Moore. Η δυτική πτέρυγα προστέθηκε το 1951 με αποτέλεσμα οι χώροι του Μουσείου να οργανώνονται τελικά γύρω από δύο αίθρια. Κατά το διάστημα 2007-2008 ανακαινίστηκαν οι δύο αίθουσες που στέγαζαν τις προϊστορικές συλλογές και τα ευρήματα από το Ασκληπιείο, μέσω χρηματοδότησης του Γ΄ ΚΠΣ. Το 2015 ολοκληρώθηκαν μεγάλης κλίμακας εργασίες στην ανατολική και νότια πτέρυγα, έργο που συγχρηματοδοτήθηκε από το ΕΣΠΑ 2007-2013. Σε αυτούς τους ανακαινισμένους χώρους φιλοξενείται πλέον η επανέκθεση για την αρχαία Κόρινθο, από τα γεωμετρικά χρόνια μέχρι και την καταστροφή της από τους Ρωμαίους, το 146 π.Χ.

Σε άλλες αίθουσες του μουσείου εκτίθενται ευρήματα της περιοχής της Κορινθίας από τα μεταγενέστερα ρωμαϊκά χρόνια και τα προϊστορικά χρόνια. Επίσης σε μία αίθουσα ακόμα εκτίθενται ευρήματα από το Ασκληπιείο. Αντικείμενα εκτίθεται επίσης στο αίθριο του μουσείου και στο περιστύλιο γύρω απ' αυτό.

Εικόνα 3: Κάτοψη του αρχαιολογικού μουσείου Κορίνθου (πηγή: Ιστοσελίδα του αρχαιολογικού μουσείου Κορίνθου. www.corinth-museum.gr)

Τα κείμενα της έκθεσης

Η επανέκθεση για την αρχαία Κόρινθο από τα γεωμετρικά χρόνια μέχρι την καταστροφή της από τους Ρωμαίους, εκτείνεται σε δύο αίθουσες που ανακαινίστηκαν (στην Εικόνα 3 εμφανίζονται με σκούρο χρώμα με τον αριθμό 6) και ενώθηκαν γι' αυτό ακριβώς το σκοπό⁶, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω.

Η επανέκθεση των δύο αιθουσών, επιφανείας 210 τμ περίπου, βασίστηκε σε δύο μουσειολογικές μελέτες⁷ (2012 και 2014) οι οποίες, ήδη εξαρχής, περιλάμβαναν αναφορές για

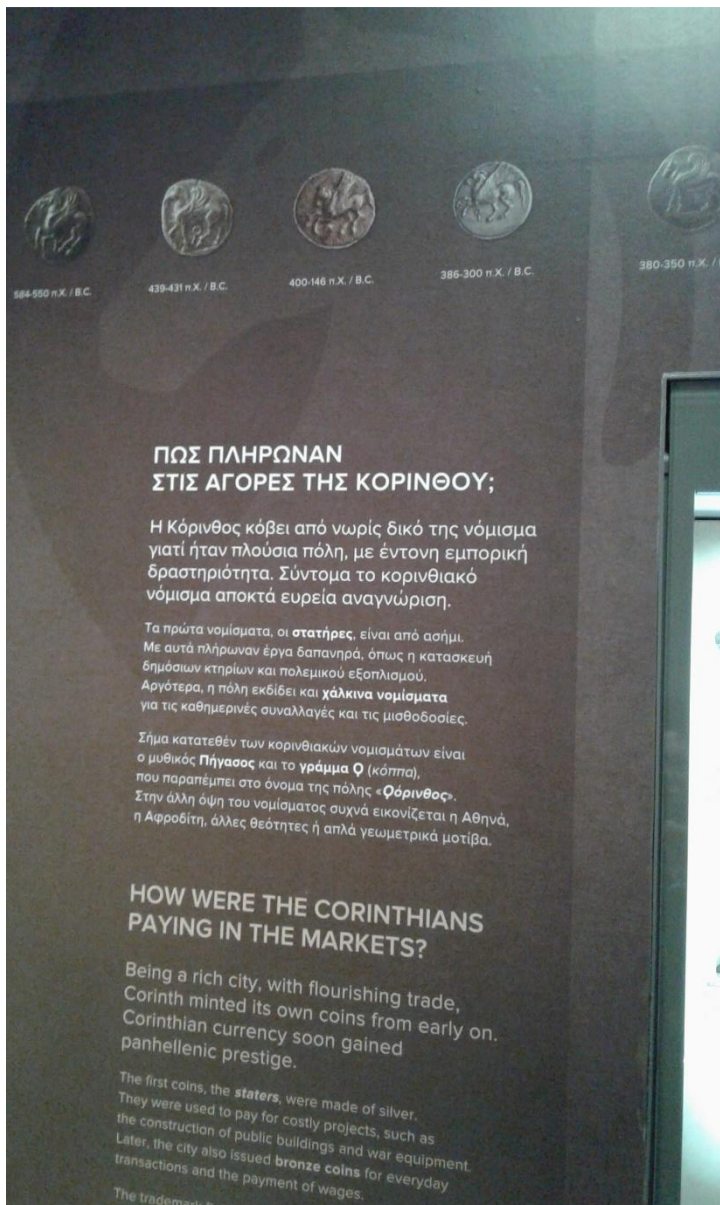
⁶ Οι δύο αίθουσες προηγουμένως είχαν άλλες χρήσεις: η μία χρησιμοποιούνταν για την έκθεση των ίδιων αντικειμένων, ενώ η δεύτερη είχε χρήση αποθήκης.

⁷ Βασικοί συντελεστές της επανέκθεσης ήταν οι: Σωκράτης Κουρσούμης, αρχαιολόγος ΥΠΠΟΑ, Αγλαΐα Κουτρομπή, αρχαιολόγος (υπεύθυνοι για τη συγγραφή αρχαιολογικών κειμένων), Αμαλία Τσιτούρη, αρχαιολόγος –μουσειολόγος ΥΠΠΟΑ και Θάλεια Σπυριδάκι, αρχαιολόγος –μουσειολόγος (υπεύθυνες για τη μεταγραφή των αρχαιολογικών κειμένων σε μουσειακό λόγο), Θωμάς Τσουκαλάς, αρχιτέκτων –μουσειολόγος και Στέλιος Δασκαλάκης, μουσειογράφος –συντηρητής ΥΠΠΟΑ (υπεύθυνοι για τις μουσειογραφικές μελέτες).

τα κείμενα που θα χρησιμοποιούνταν στην έκθεση και συγκεκριμένα στα γενικότερα και ειδικότερα νοήματα των μηνυμάτων που θα επικοινωνούνταν, αλλά και στην ιεράρχηση που θα ακολουθούσαν τα κείμενα της έκθεσης, ακόμη και στα γλωσσικά και άλλα χαρακτηριστικά που θα είχαν αυτά. Σημαντικό στοιχείο των δύο μουσειολογικών μελετών είναι το γεγονός ότι γίνεται πρόβλεψη για τα κείμενα κατά το στάδιο της διαμόρφωσης της έκθεσης, με αποτέλεσμα η επιλογή των εκθεμάτων να συνοδεύεται από το κατάλληλο κείμενο, σύμφωνα με την κεντρική ιδέα της μουσειολογικής μελέτης.

Ένας από τους βασικούς σκοπούς των κειμένων, σύμφωνα με την μουσειολογική μελέτη (Tsitouri & Koursoumis, 2017· Τσιτούρη, 2017), είναι **να προβάλλουν το ιδιαίτερο στίγμα της αρχαίας πόλης και την ταυτότητα της Κορίνθου, αλλά και τη συμβολή της πόλης και των κατοίκων της στον ευρωπαϊκό πολιτισμό**. Αυτή η θεώρηση διέπει όλα τα κείμενα (Τσιτούρη, 2017· Κουρσούμης, Τσιτούρη, Σπυριδάκι, & Τσουκαλάς, 2017).

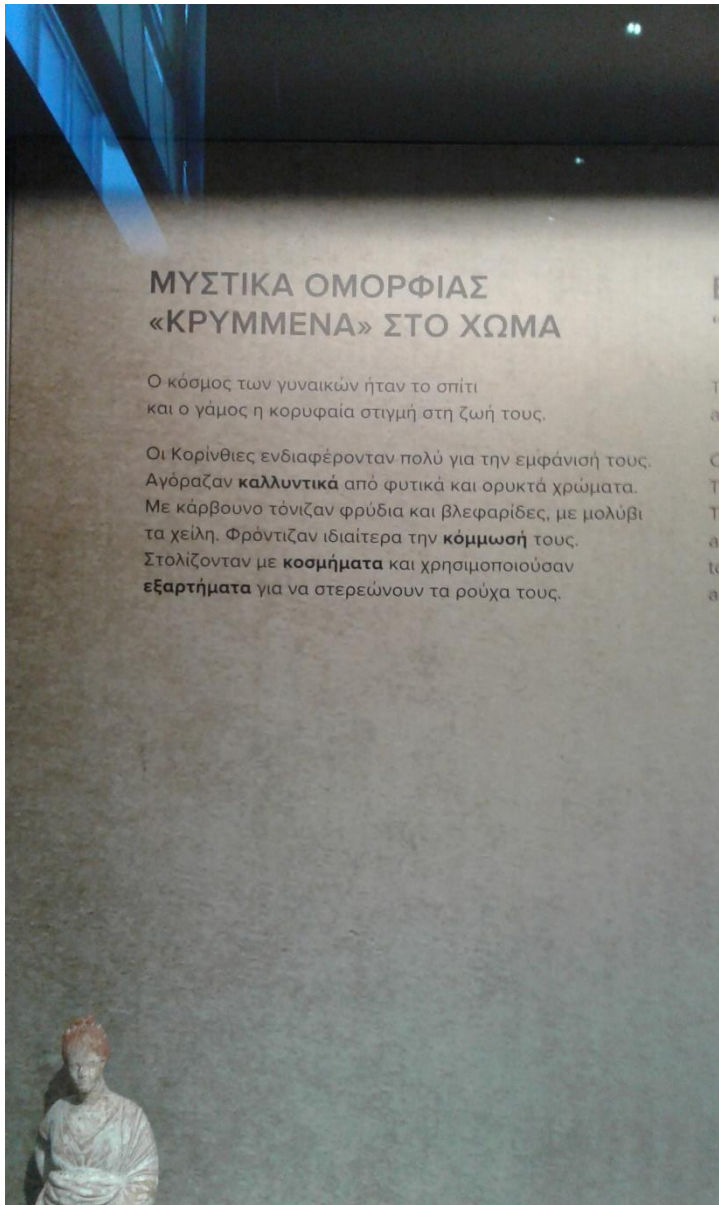
Το πολιτισμικό στίγμα της πόλης, η κορινθιακή ταυτότητα και η πολιτισμική συμβολή της πόλης εμφανίζονται στα κείμενα με δύο τρόπους: είτε μέσω των πληροφοριών και των αντικειμένων της έκθεσης, όπως φαίνεται στην ενότητα του εμπορίου, είτε με τεχνητό τρόπο, μέσω της επιλογής της δομής της αφήγησης, στην οποία υιοθετούνται γλωσσολογικά μορφολογικά στοιχεία, όπως η ενεργητική φωνή, που επιτρέπουν την προβολή των υποκειμένων ως δρώντων σε ένα πολιτισμικό περιβάλλον (βλ. ενότητα ιδιωτικής ζωής). Στην παρακάτω εικόνα από την ενότητα του εμπορίου, στην οποία εξηγούνται τα νομίσματα που φέρουν σύμβολα και γράμματα, η συμβολή των αρχαίων Κορινθίων αναδεικνύεται μέσα από τα ίδια τα αντικείμενα της έκθεσης.

Εικόνα 4: Πως πλήρωναν στις αγορές της Κορίνθου; (κείμενο για επιμέρους θέμα ενότητας εμπορίου)

Στην περίπτωση όμως άλλων κειμένων, όπως αυτού της ενότητας της ιδιωτικής ζωής, που φαίνεται στην παρακάτω εικόνα (Εικόνα 5), η προσπάθεια της ενεργητικής συμβολής των Κορινθίων γίνεται με τεχνητό τρόπο, μέσω δηλαδή της **χρήση της ενεργητικής φωνής**, όπως προτρέπει η Bluden (βλ. «Παθητική φωνή», σελ. 40 παραπάνω) και η Ekarv (βλ. «Κριτήρια και προτάσεις συγγραφής λειτουργικών κειμένων», σελ. 47 παραπάνω), που επιτρέπει η χρήση του υποκειμένου του ρήματος (εδώ Κορίνθιες) ως δρώντος στο πολιτισμικό και κοινωνικό του συγκείμενο. Η υιοθέτηση της αφήγησης, ως είδος κειμένου που θέτει ένα πλαίσιο δράσης, όπως προτείνει η Ravelli (βλ. «Μακρο –επίπεδο: Είδος και σχήμα κειμένων», σελ. 43) και η χρήση της ενεργητικής φωνής (π.χ. Οι Κορίνθιες ενδιαφέρονταν.... Αγόραζαν... τόνιζαν.... κλπ -Εικόνα 5) ικανοποιεί και ένα άλλο στόχο της μελέτης, τον **ανθρωποκεντρικό**

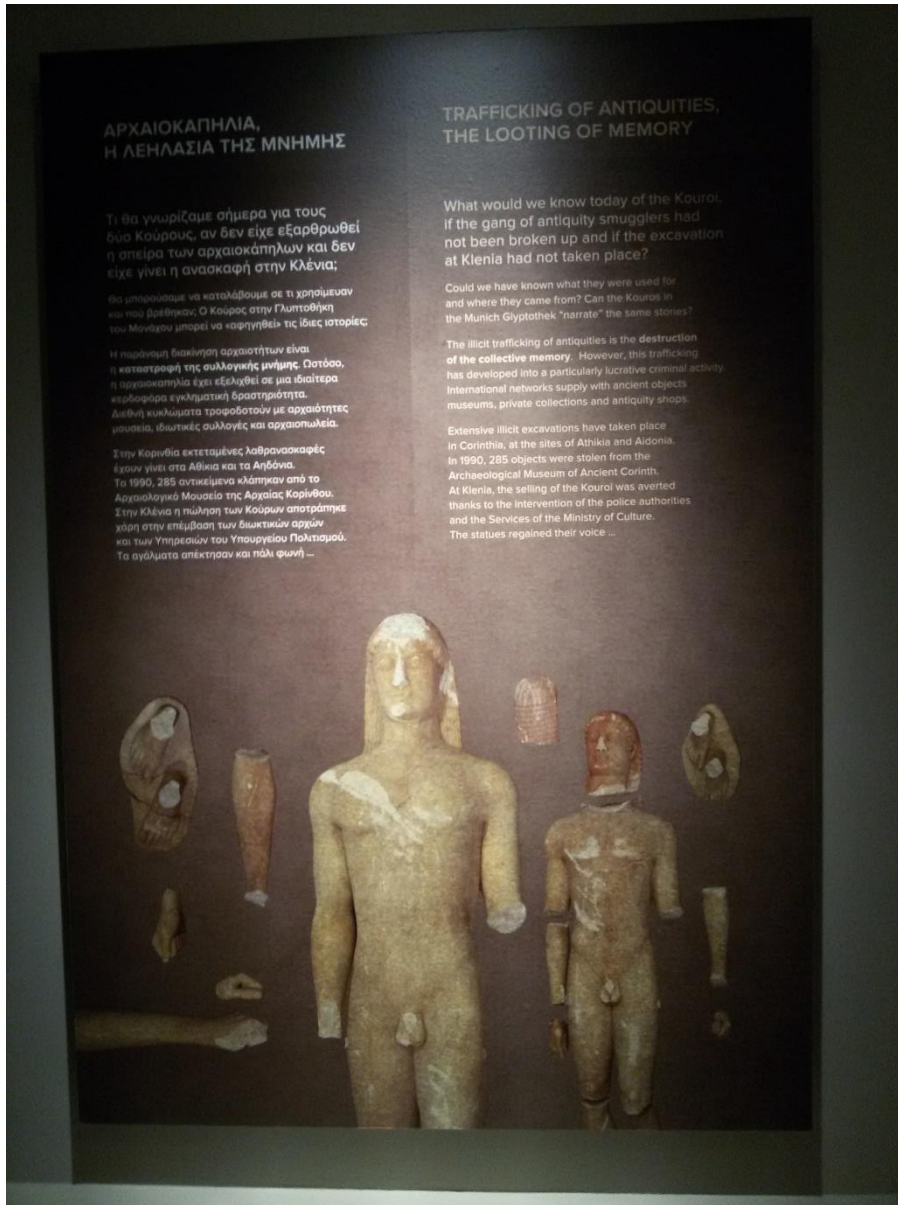
προσανατολισμό των κειμένων. Τα κείμενα, ενώ αναφέρονται στα εκθέματα, αφηγούνται ιστορίες με υποκείμενα τους κατοίκους της αρχαίας Κορίνθου, δημιουργώντας έτσι μια πιο άμεση σχέση με τον αναγνώστη και τονίζοντας τη σχέση τους με τους ανθρώπους της εποχής εκείνης.

Εικόνα 5: Πινακίδα της ενότητας για την ιδιωτική ζωή (κείμενο για επιμέρους θέμα της ενότητας).

Ακόμα, μέσα από τα κείμενα επιχειρήθηκε να **θιγούν σύγχρονα ζητήματα διαχείρισης του παρελθόντος**, όπως αυτά προκύπτουν από την αρχαιολογική έρευνα και επίσης να **συνδεθούν τα κινητά ευρήματα με τον τόπο προέλευσής τους**. Ζητήματα του πώς το παρελθόν φθάνει στο παρόν και πώς τα ευρήματα συνδέονται με τα μνημεία που είναι ορατά, θίγονται στα κείμενα γενικά (κυρίως μέσω των φωτογραφιών και σχεδιαγραμμάτων

των περιοχών των ανασκαφών), αλλά και ειδικότερα, όπως στην ενότητα της έκθεσης των Κούρων, που προέκυψαν κατόπιν λαθρανασκαφής. Έτσι, θίγεται το ζήτημα της αρχαιοκαπηλίας και των επιπτώσεων που έχει στη σύνδεση των αντικειμένων με τα συμφραζόμενά τους (βλέπε Εικόνα 6).

Εικόνα 6: Πινακίδα για την αρχαιοκαπηλία στην ενότητα των Κούρων

Μέλημα των επιμελητών της έκθεσης ήταν, επίσης, η **αποφυγή των θεματικών επαναλήψεων**. Για παράδειγμα, το θέμα της ταφής εμφανίζεται να θίγεται δύο φορές στην έκθεση, όμως την πρώτη φορά, στην ανατολική αίθουσα, τονίζεται το θέμα της λατρείας και των εθίμων γύρω από την ταφή, ενώ τη δεύτερη φορά, στη νότια αίθουσα, βοηθά στο να δοθεί μια χρονολογική τυπολογία της ταφής από τη γεωμετρική περίοδο μέχρι τα ελληνιστικά χρόνια.

Ιεράρχηση των κειμένων και διαβάθμιση πληροφόρησης

Η προσπάθεια των συγγραφέων είχε σκοπό την υφολογική και μορφολογική ενότητα των κειμένων των δύο αιθουσών που είχαν βασιστεί σε δύο διαφορετικές μουσειολογικές μελέτες έτσι, ώστε αυτά να είναι κατανοητά ακόμα και σε ένα έφηβο, να μην κουράζουν με ειδικές ορολογίες, το ύφος και την έκτασή τους, βασισμένα πάντα στην επιστημονική ορθότητα (Τσιτούρη, 2017).

Δημιουργήθηκαν λοιπόν κείμενα που είναι ελκυστικά στον επισκέπτη, συμπεριλαμβάνουν τις πιο σημαντικές και ενδιαφέρουσες πληροφορίες για τα εκθέματα και μπορούν να διαβαστούν με τυχαία σειρά. Αυτό σημαίνει ότι **τα κείμενα είναι ιεραρχημένα στις ενότητες**, διαθέτουν τίτλους ελκυστικούς στον αναγνώστη, προτάσσουν την κεντρική ιδέα και διαβαθμίζουν την πληροφορία μέσα από προτάσεις με ολοκληρωμένα νοήματα, καθιστώντας τα ανεξάρτητα το ένα από το άλλο. Άρα, ο επισκέπτης μπορεί να διαβάσει ένα κείμενο και να αντλήσει τις πληροφορίες που χρειάζεται, χωρίς να απαιτούνται ειδικές πρότερες γνώσεις γι' αυτό που βλέπει. Στις περιπτώσεις που χρειάστηκε να προστεθεί κάτι παραπάνω, αυτό δόθηκε μέσω μιας μικρής επιπλέον πληροφορίας που θεωρήθηκε βοηθητική για την κατανόηση του θέματος.

Για την έκθεση γράφηκαν συνολικά 270 κείμενα ιεραρχημένα σε επίπεδα ανάλογα με το **επίπεδο πληροφόρησης**, που ακολουθούσε τον κανόνα της Serrell «από το απλό στο σύνθετο και από το γενικό στο ειδικό» (Serrell, 1996, σ. 81), όπως αναλύεται στο κεφάλαιο «Κατηγοριοποίηση των κειμένων», στη σελίδα 27 παραπάνω. Τα κείμενα κατανέμονται σε εννέα ενότητες που αφορούν τις κόμες της Κορινθίας, τους Κούρους, την Κόρινθο, τους νεκρούς, την τέχνη, το εμπόριο, τη λατρεία, την ιδιωτική ζωή και τον πόλεμο. Σε κάθε ενότητα περιλαμβάνονται κείμενα που έχουν ιεραρχηθεί σε επίπεδα όπως φαίνεται και από την παρακάτω συνοπτική διάρθρωση. Επίσης για τη συγγραφή των κειμένων έχουν χρησιμοποιηθεί ορισμένα είδη κειμένων σε μακρο –επίπεδο οργάνωσης του κειμένου (βλ. Ravelli (σελ. 43). Η υιοθέτηση του ενός ή του άλλου είδους δεν ακολουθεί πάντα τα στεγανά της κατηγορίας του, αλλά χρησιμοποιείται ευέλικτα, προκειμένου να υπηρετήσει τη γενικότερη αφήγηση της έκθεσης. Έτσι, βλέπουμε ότι, ενώ κυριαρχεί το είδος της εξήγησης, που συχνά απαντά σε μια ερώτηση που τίθεται στην αρχή, σ' αυτό παρεισφρεύουν και στοιχεία της αφήγησης, προκειμένου να κρατηθεί ο ανθρωποκεντρική στόχευση της αφήγησης.

Οι πινακίδες αναρτώνται στον τοίχο, εντός των προθηκών ή στις βάσεις τους, σε πετάσματα που κλείνουν τα παράθυρα. Τέλος, υπάρχουν QRcodes που παραπέμπουν στην ιστοσελίδα του μουσείου για περισσότερες λεπτομέρειες. Η διάρθρωση των πινακίδων

φαίνεται κατωτέρω μαζί με τον αριθμό των πινακίδων ανά επίπεδο, ενώ παρατίθεται στο Παράρτημα Β κατηγοριοποίησή τους ανά ενότητα (Τσιτούρη, 2017):

ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΕΣ

1. Εισαγωγικό κείμενο για κάθε ενότητα	[9]
2. Κείμενα για επιμέρους θεματικές υπο-ενότητες	[36]
3. Κειμενολεξάντες (ειδικά θέματα/σημαντικά αντικείμενα)	[20]
4. Μικρές, ενδιαφέρουσες πληροφορίες	[5]
5. Λεξάντες αντικειμένων (μεμονωμένων ή σε ομάδες)	110]

ΠΕΤΑΣΜΑΤΑ

• Αρχαίες πηγές	[8]
• Προσωπικότητες της Κορίνθου	[13]

QR – CODES

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

1^ο επίπεδο: Εισαγωγικό κείμενο για κάθε ενότητα

Σ' αυτό το επίπεδο περιλαμβάνονται κείμενα (εισαγωγικά, σύμφωνα με τη Serrell, ή θεματικά για τον Blais), ένα για κάθε ενότητα, που εισάγουν και πληροφορούν τον επισκέπτη, κεντρίζοντάς του τον ενδιαφέρον, όπως είδαμε στην ενότητα «Κατηγοριοποίηση των κειμένων» στη σελίδα 27. Επίσης, τα κείμενα αυτού του επιπέδου ανήκουν στο είδος της εξήγησης στο μακρο-επίπεδο της ιεράρχησης κατά τη Ravelli (σελ. 43), καθώς ξεκινούν με μια περιγραφή του θέματος και παραθέτουν περισσότερες λεπτομέρειες γι' αυτό.

Η **ιεράρχηση της πληροφόρησης** εντός αυτών των κειμένων φαίνεται στο παρακάτω παράδειγμα του εισαγωγικού κειμένου της ενότητας για τις κόμης και τα ιερά της Κορινθίας (Εικόνα 7).

Εισαγωγικό κείμενο ενότητας για τις κόμης της Κορίνθου:

ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΑ ΤΕΙΧΗ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

Η αρχαία Κορινθία καλύπτει μία έκταση 900 τ. χλμ

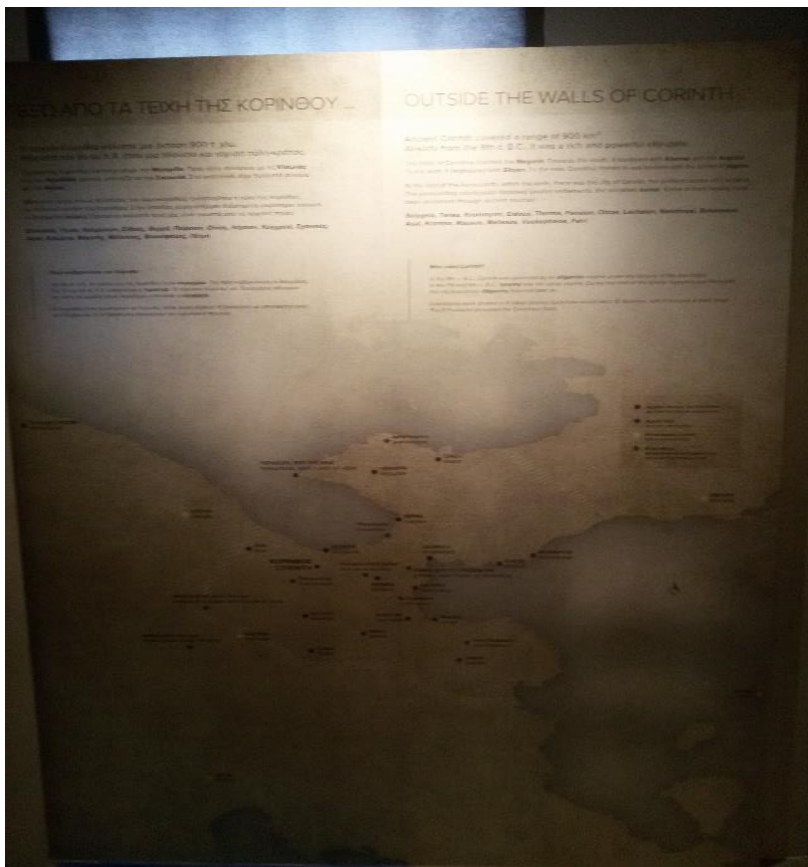
Ήδη από τον 9^ο αι. π.Χ. ήταν μία πλούσια και ισχυρή πόλη –κράτος

Τα όρια της Κορίνθου αγγίζουν τη **Μεγαρίδα**. Προς νότο συνόρευε με τις **Κλεωνές**,
Και την **Αργολίδα**. Δυτικά γειτνίαζε με την **Σικυωνία**. Στα ανατολικά είχε θαλάσσια σύνορα

με την Αίγινα.

Μέσα στα τείχη, στους πρόποδες του Ακροκορίνθου αναπτύχθηκε η πόλη της Κορίνθου ως πολιτικό κέντρο της Κορινθίας. Στην υπαίθρο χώρα υπήρχαν διάσπαρτοι μικρότεροι οικισμοί οι λεγόμενες **κώμες**. Ορισμένα ονόματά τους μας είναι γνωστά από τις αρχαίες πηγές:

Σολυγεία, Τενέα Κρομμυών, Σιδούς, Θερμά, Πείραιον, Οινόη, Λέχαιον, Κεγχρεαί, Σχοινούς, Ασαί, Κρόνα, Μανσός Μέλισσος, Βουκέφαλος, Πέτρη

Εικόνα 7: Έξω από τα τείχη της Κορίνθου... (εισαγωγικό κείμενο ενότητας)

Σ' αυτό το παράδειγμα η ιεράρχηση βασίζεται στη τυπογραφική εμφάνιση των κειμένων, βάσει της οποίας ο Marquart κατηγοριοποιεί τα κείμενα (βλ. σελίδα 27). Η τυπογραφική εμφάνιση αποτελεί παράλληλα και ένα δείκτη εσωτερικής διάρθρωσης του κειμένου, τόσο γλωσσικά, όσο και οπτικά (βλ. «Μεσο –επίπεδο: Δείκτες και σήματα», σελ. 44 και «Το κείμενο ως εικόνα», σελ. 30 πιο πάνω). Στο κείμενο ο τίτλος (Έξω από τα τείχη της Κορίνθου) που εμφανίζεται με κεφαλαία μεγάλα γράμματα και προσδιορίζει το θέμα του σε σχέση με την πόλη της Κορίνθου, προετοιμάζει τον αναγνώστη για το παρακάτω κείμενο. Κατόπιν, στις δύο επόμενες προτάσεις η γραμματοσειρά μικραίνει, ενώ η πληροφόρηση για

την Κορινθία εξειδικεύεται περαιτέρω σχετικά με την έκταση –όρια της περιοχής και το χρόνο. Στο επόμενο επίπεδο η γραμματοσειρά μικραίνει περισσότερο και δίνει περισσότερες πληροφορίες για την περιοχή της Κορίνθου.

2^ο επίπεδο: Κείμενα για επιμέρους θεματικές υπο-ενότητες

Στο δεύτερο επίπεδο πληροφόρησης συναντάμε πινακίδες που αναφέρονται σε υπο-ενότητες και επιμέρους θεματικές. Εδώ τα κείμενα είναι είτε εξηγήσεις, όπως στο προηγούμενο επίπεδο (βλ. ενότητα «Μακρο –επίπεδο: Είδος και σχήμα κειμένων» σελ. 43), είτε σπανιότερα εκθέσεις, όπως στο παράδειγμα του κειμένου «Αρχαιοκαπηλία –η λεηλασία της μνήμης» ή, ακόμα, αφηγήσεις, όπως, για παράδειγμα, στο κείμενο «Μυστικά ομορφιάς κρυμμένα στο χώμα» (βλ. Παράρτημα Β). Η δομή του κειμένου αναφορικά με την εξέλιξη της πληροφόρησης εντός του κειμένου ακολουθεί το πρότυπο που αναλύθηκε στο παραπάνω επίπεδο (εισαγωγικό κείμενο ενότητας), με αποτέλεσμα να διακρίνονται τα εσωτερικά επίπεδα πληροφόρησης σε τρία, με διαφορετικά μεγέθη γραμματοσειράς για το καθένα, ακολουθώντας μια πορεία από το μεγαλύτερο μέγεθος για τον τίτλο, στο μικρότερο στο κυρίως σώμα του κειμένου (Εικόνα 8).

Κείμενο για επιμέρους θέματα στην ενότητα του εμπορίου:

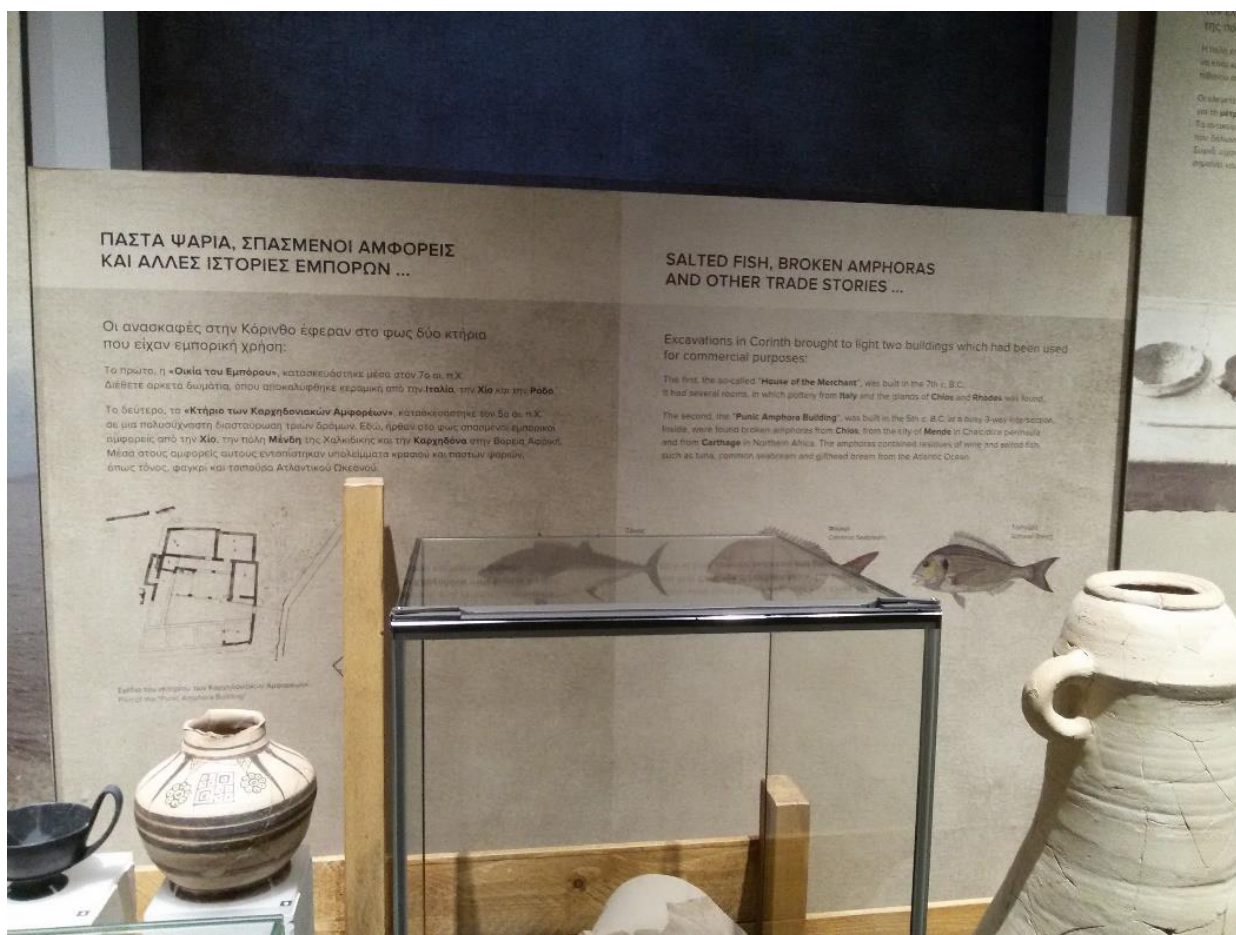
ΠΑΣΤΑ ΨΑΡΙΑ, ΣΠΑΣΜΕΝΟΙ ΑΜΦΟΡΕΙΣ

ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΕΜΠΟΡΩΝ ...

Οι ανασκαφές στην Κόρινθο έφεραν στο φως δύο κτήρια που είχαν εμπορική χρήση:

Το πρώτο, η «**Οικία του Εμπόρου**» κατασκευάστηκε μέσα στον 7ο αι. π.Χ. Διέθετε αρκετά δωμάτια όπου αποκαλύφθηκε κεραμική από την **Ιταλία**, την **Χίο** και την **Ρόδο**.

Το δεύτερο, το «**Κτήριο των Καρχηδονιακών Αμφορέων**», κατασκευάστηκε τον 5ο αι. π.Χ. σε μια πολυσύχναστη διασταύρωση τριών δρόμων. Εδώ, ήρθαν στο φως σπασμένοι εμπορικοί αμφορείς από την **Χίο**, την πόλη **Μένδη** της Χαλκιδικής και την **Καρχηδόνα** στην Βόρεια Αφρική. Μέσα στους αμφορείς αυτούς εντοπίστηκαν υπολείμματα κρασιού και παστών ψαριών, όπως τόνος, φαγκρί και τσιπούρα Ατλαντικού Ωκεανού.

Εικόνα 8: Κείμενο επιμέρους θέματος στην ενότητα του εμπορίου

Το κείμενο διαθέτει ένα τίτλο με κεφαλαία γράμματα (ΠΑΣΤΑ ΨΑΡΙΑ, ΣΠΑΣΜΕΝΟΙ ΑΜΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΕΜΠΟΡΩΝ ...) που τραβάει το βλέμμα του επισκέπτη με το ύφος και τη γραμματοσειρά του. Κατόπιν, η κλίμακα μικραίνει και πάλι στο επόμενο επίπεδο, με κείμενο που ενημερώνει και συνδέει τα αντικείμενα με το περιβάλλον ανασκαφής τους (τα δύο κτήρια που βρέθηκαν).

Στο τρίτο επίπεδο, στο οποίο η κλίμακα μικραίνει περισσότερο, το κείμενο διαιρείται σε δύο παραγράφους που αναφέρονται σε επιμέρους νοήματα, εξειδικεύοντας τις πληροφορίες που έχουν ήδη παρουσιαστεί από το προηγούμενο επίπεδο πληροφόρησης. Η κάθε παράγραφος αναφέρεται και σε ένα από τα δύο κτήρια που αναφέρει το παραπάνω επίπεδο πληροφόρησης. Άρα, το θέμα της κάθε παραγράφου ακολουθεί το νόημα της προηγούμενης ή του προηγούμενου επιπέδου πληροφόρησης. Τα νοήματα συνδέονται μέσω της χρήσης γλωσσολογικών (το πρώτο.... το δεύτερο....), αλλά και οπτικών δεικτών με τη χρήση διαφορετικών μεγεθών γραμματοσειράς και οργάνωσης του κειμένου σε παραγράφους με ολοκληρωμένα νοήματα, όπως προτείνει η Ravelli για τη δομή των κειμένων (βλ.σελ.43),

προκειμένου να υπάρχει ροή και να μπορεί το κοινό να παρακολουθήσει ευκολότερα την αφήγηση.

3^ο επίπεδο: Κειμενολεξάντες (ειδικά θέματα/σημαντικά αντικείμενα)

Στο τρίτο επίπεδο ιεράρχησης εντοπίζονται οι κειμενολεξάντες που δίνουν πληροφορίες για ένα ειδικό θέμα. σύμφωνα με τη Ravelli (σελ. 43), τα κείμενα σ' αυτό το επίπεδο είναι εξηγήσεις, όπως στο παρακάτω παράδειγμα, ή αφηγήσεις, όπως το κείμενο για τους τεχνίτες της εποχής «Οι Κορίνθιοι πειραματίζονται με το χρώμα» (βλ. Παράρτημα Β). Ένα παράδειγμα είναι αυτό που βρίσκεται λίγο παρακάτω από το εισαγωγικό κείμενο της ενότητας των κωμών. Όπως φαίνεται και από τη σχετική εικόνα (Εικόνα 7), αναφέρεται στο πολίτευμα της Κορίνθου.

Ο τίτλος τίθεται σε ερώτηση (Ποιοι κυβερνούν την Κόρινθο;), υιοθετώντας μια στρατηγική που προτείνει ο Bitgood για την παρακίνηση και διατήρηση της προσοχής του αναγνώστη και την εμπλοκή του σε μία επικοινωνιακή διαδικασία με το κείμενο, όπως αναλύθηκε στην ενότητα «Η προσέλκυση της προσοχής» παραπάνω (βλ. σ. 24).

Κειμενολεξάντα:

Ποιοι κυβερνούσαν την Κόρινθο;

*Στον 8^ο αι. π.Χ. το πολίτευμα της Κορίνθου ήταν **ολιγαρχικό**. Την πόλη κυβερνούσαν οι Βακχιάδες, Τον 7ο και 6ο αι π.Χ. επικράτησε η **τυραννία**. Οι τύραννοι Κύψελος και Περίανδρος οδήγησαν Την πόλη σε μεγάλη ακμή. Αργότερα επανήλθε η **ολιγαρχία**.*

Οι Κορίνθιοι ήταν χωρισμένοι σε 8 φυλές. Κάθε φυλή εξέλεγε 10 βουλευτές με επικεφαλής τους τον Πρόβουλο. Οι 8 Πρόβουλοι διοικούσαν την κορινθιακή πολιτεία.

4^ο επίπεδο: Μικρή ενδιαφέρουσα πληροφορία

Στο τέλος ορισμένων κειμένων εμφανίζονται επιπλέον πληροφορίες, σε κείμενα μικρής κλίμακας που σχετίζονται με το θέμα της ενότητας και βρίσκονται σε πιο χαμηλά επίπεδα πληροφόρησης, για επισκέπτες με μεγαλύτερες απαιτήσεις πληροφόρησης (βλ. «Κατηγοριοποίηση των κειμένων», σελ. 27). Τα κείμενα αυτά θα μπορούσαν να ενταχθούν στο είδος της αναφοράς (βλ. Ravelli (σελ. 43), καθώς συνήθως παραθέτουν πληροφορίες ως καταγραφές σε λίστες, όπως, για παράδειγμα, οι κόμμες της Κορινθίας, ή τα νομίσματα που χρησιμοποιούνταν κατά την αρχαιότητα.

Για παράδειγμα, τέτοια πληροφορία υπάρχει στο τέλος του εισαγωγικού κειμένου της ενότητας των κωμών «Εξω από τα τείχη της Κορίνθου». Εκεί τα ονόματα των κωμών της

περιοχής τίθεται με παχιά γράμματα και αποτελούν την επιπλέον μικρή πληροφορία, μικρότερου επιπέδου πληροφόρησης (4^ο επίπεδο). Μέσα στο κείμενο, κάποιες λέξεις (εδώ πρόκειται για τα ονόματα τοποθεσιών) που έχουν βαρύνουσα σημασία για το νόημα του κειμένου, τίθενται με παχιά γράμματα για να τραβήξουν το βλέμμα του επισκέπτη (Εικόνα 7).

Μικρή πληροφορία της ενότητας των κωμών:

Σολογεία, Τενέα Κρομμυών, Σιδούς, Θερμά, Πείραιον, Οινόη, Λέχαιον, Κεγχραία, Σχοινούς, Ασαί, Κρόνα, Μανσός Μέλισσος, Βουκέφαλος, Πέτρη

5^ο επίπεδο: Λεζάντες

Στο πέμπτο επίπεδο συναντάμε τις λεζάντες των εκθεμάτων (τις οποίες η Serrell δεν τις εντάσσει στις ερμηνευτικές πινακίδες, βλ. «Κατηγοριοποίηση των κειμένων», σελ.27 πιο πάνω) που διακρίνονται σε δύο τύπους. Οι λεζάντες τύπου α' που αφορούν μεμονωμένα αντικείμενα και οι τύπου β' που αφορούν ομάδες αντικειμένων. Οι λεζάντες τύπου Α' αναφέρονται κάθε μία ξεχωριστά σε ένα αντικείμενο, δίνοντας τις απολύτως απαραίτητες πληροφορίες γι' αυτό, δηλαδή την ονομασία του, την προέλευσή του και τη χρονολογία του. Εντάσσονται στο είδος της αναφοράς (βλ. Ravelli (σελ. 43), γιατί καταγράφουν τα αντικείμενα όπως είναι.

Λεζάντες τύπου Α' στην ενότητα του εμπορίου

- **Κύλικα και κρατήρας από την Αττική**
550-525 π.Χ. και 475-450 π.Χ.
- **Κρατήρας από το Άργος**
750-730 π.Χ.
- **Φιάλη από την Βοιωτία (;)**
550-525 π.Χ.
- **Πλαστικό αγγείο από την Ιωνία**
600-550 π.Χ.
- **Αγγεία από την Μίλητο**
550-540 π.Χ.
- **Κάνθαρος από την Ετρουρία**
630-570 π.Χ.
- **Ειδώλιο και σκαραβαίοι από την Αίγυπτο**
6^{ος}-5^{ος} αι. π.Χ.

Εικόνα 9: Λεζάντα τύπου α' για αντικείμενα μεμονωμένα

<p>4</p> <p>Κάνθαρος από την Ετρουρία
630-570 π.Χ.
Kantharos from Etruria
630-570 B.C.</p> | <p>5</p> <p>Άγγείο από την Μίλητο
550-540 π.Χ.
Vase from Miletos
550-540 B.C.</p> | <p>6</p> <p>Πλαστικό αγγείο από την Ιωνία
600-550 π.Χ.
Figure-vase from Ionia
600-550 B.C.</p> | <p>7</p> <p>Ειδώλιο και σκαραβαίοι από την Αίγυπτο
6ος - 5ος αι. π.Χ.
Figurine and scarabs from Egypt
6th - 5th c. B.C.</p> |
|---|--|---|--|

Λεζάντες τύπου Β' στην υποενότητα «Τα παιδιά παίζει..» της ιδιωτικής ζωής, όπως αυτή που ακολουθεί:

ΑΓΑΠΗΜΕΝΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Τα παιδιά έπαιζαν με **ομοιώματα ζώων (11)** **αλογάκια με ρόδες (12)**, **κούκλες (πλαγγόνες) (13)** **ζάρια (πεσσούς) και σβούρες (14)**. Αγαπημένο τους παιχνίδι ήταν και τα «**κότσια**» (αστράγαλοι) **(15)**. Ομαδικά παιχνίδια, όπως οι «**καβάλες**» (εφεδρισμός) **(16)** και η **μπάλα (16)** βοηθούσαν να αναπτυχθεί η κοινωνικότητα των παιδιών.

Σ' αυτού του είδους τις λεζάντες, οι εξηγήσεις για τα εκθέματα εντάσσονται μέσα σε μία αφήγηση (βλ. «Μακρο –επίπεδο: Είδος και σχήμα κειμένων» σελ 43), στην οποία προτιμάται η νεότερη λέξη για τα αντικείμενα (π.χ. κούκλες), ενώ η αρχαία τίθεται σε παρενθέσεις (πλαγγόνες). Σε ξεχωριστές παρενθέσεις τίθενται και οι αριθμοί που παραπέμπουν στα εκθέματα, ώστε να είναι ευχερέστερη η ταυτοποίησή τους από το κοινό (Εικόνα 10).

Εικόνα 10: Λεζάντες τύπου β' εντός της προθήκης

Για τη διευκόλυνση του προσανατολισμού εντός του κειμένου και τη ροή της πληροφορίας στο μικρο –επίπεδο της πρότασης, **ορισμένες λέξεις σημαντικές**, που σχετίζονται με το θέμα, **τονίζονται με έντονα γράμματα** (βλ. «Μικρο –επίπεδο: Η ροή της πληροφορίας», σελ. 45). Έτσι κατά την ανάγνωση και με την πρώτη ματιά ο επισκέπτης, χωρίς να διαβάσει το κείμενο, μπορεί να αντιληφθεί σε ποιο πράγμα αναφέρεται η πινακίδα.

Υιοθετήθηκε ακόμα ένα **φιλικό ύφος**, σύμφωνα με τις υποδείξεις που εξετάστηκαν στην ενότητα «Κριτήρια και προτάσεις συγγραφής λειτουργικών κειμένων» στη σελίδα 47, που να προκαλεί τον επισκέπτη να το διαβάσει (υιοθέτηση ερωτήσεων, απλού λεξιλογίου) και δεν παραπέμπει σε επιστημονική ορολογία ή επίσημο ύφος (βλ. επίσης) «Επιλογή των λέξεων -Λεξιλόγιο», σελ. 42). Η επιστημονική ορολογία χρησιμοποιήθηκε μόνο σε δύο περιπτώσεις, στις ενότητες του ιδιωτικού βίου και των επίπλων, όπου χρησιμοποιήθηκε δευτερευόντως εντός παρενθέσεων, μετά τη χρήση του σχετικού απλού λεξιλογίου, όπως είδαμε παραπάνω στο παράδειγμα με τα παιχνίδια.

Κατά τη συγγραφή των κειμένων τέθηκε προκαθορισμένο **όριο λέξεων** ανά τύπο κειμένου (150 ή 80 ή 50 λέξεις / ανά κείμενο), ενώ οι προτάσεις που τα απαρτίζουν περιέχουν μέχρι 20 λέξεις το πολύ και αποτελούν ολοκληρωμένα νοήματα, ώστε να επιτυγχάνεται η ευκολότερη κατανόηση του νοήματος. Σημασία δόθηκε όχι μόνο στο ολοκληρωμένο νόημα μιας πρότασης, αλλά και **την ολοκλήρωση του νοήματος της κάθε αράδας** των πινακίδων, ώστε εκεί που σταματά το μάτι, να ολοκληρώνεται ένα νόημα , ακολουθώντας τα πρότυπα συγγραφής κειμένων της Ekavv (βλ. «Κριτήρια και προτάσεις συγγραφής λειτουργικών κειμένων», σελ. 47). Έτσι, με την παύση τελειώνει ένα πλήρες νόημα που συγκρατείται στη μνήμη μέχρι να διαβαστεί η επόμενη αράδα (βλ. σελ. 21). Αυτό διευκολύνει την ανάγνωση των κειμένων και βοηθά στην ευκολότερη κατανόηση του θέματος. Σ' αυτό βοηθά το γεγονός ότι χρησιμοποιείται ως επί το πλείστον η **ενεργητική φωνή** και η **απλή δομή πρότασης** (Υποκείμενο –Ρήμα –Αντικείμενο), χωρίς περίπλοκες προτάσεις και τεχνική αρχαιολογική ορολογία ή επιστημονικό ύφος που να απωθεί τον αναγνώστη .

Θέση πινακίδων

Οι πινακίδες παρουσιάζουν κείμενα –αφηγήσεις γενικής πληροφορίας και όχι ειδικής. Έτσι, τοποθετήθηκαν κοντά στα αντικείμενα με τα οποία συνδέονται, προκειμένου να δημιουργούνται νοηματικά και χωροταξικά σύνολα οργανωμένα σε ενότητες (βλ. «Το κείμενο ως εικόνα», σελ. 30).

Τα εισαγωγικά κείμενα, οι πινακίδες επιμέρους θεμάτων και μερικές από τις υπόλοιπες κατηγορίες, τοποθετήθηκαν σε κάθετες επιφάνειες στον τοίχο. Ειδικά τα εισαγωγικά κείμενα

τοποθετήθηκαν στον τοίχο πάνω και πίσω από τις προθήκες, όπως φαίνονται και από τις παρακάτω φωτογραφίες.

Δεδομένου, όμως, του στενού χώρου και του χαμηλού ύψους των αιθουσών οι πινακίδες τέθηκαν σε ένα συγκεκριμένο ύψος (Εικόνα 11 και Εικόνα 18). Έτσι, όμως, μερικά σημεία κρύβονται από τις προθήκες και εμποδίζεται μερικώς η ανάγνωση (βλ. Εικόνα 12, Εικόνα 14, Εικόνα 15, Εικόνα 16, Εικόνα 17), με αποτέλεσμα οι επισκέπτες (ειδικά τα παιδιά και όσοι είναι σε αναπηρικό καροτσάκι) να μετακινούνται στο χώρο για να τις διαβάσουν καλύτερα (Εικόνα 13 και Εικόνα 21). Όταν όμως εισέρχονται μεγάλες ομάδες επισκεπτών στο χώρο, παρατηρείται συνωστισμός και δυσχεραίνεται η μετακίνηση πίσω-μπρος και η ανάγνωση των πινακίδων.

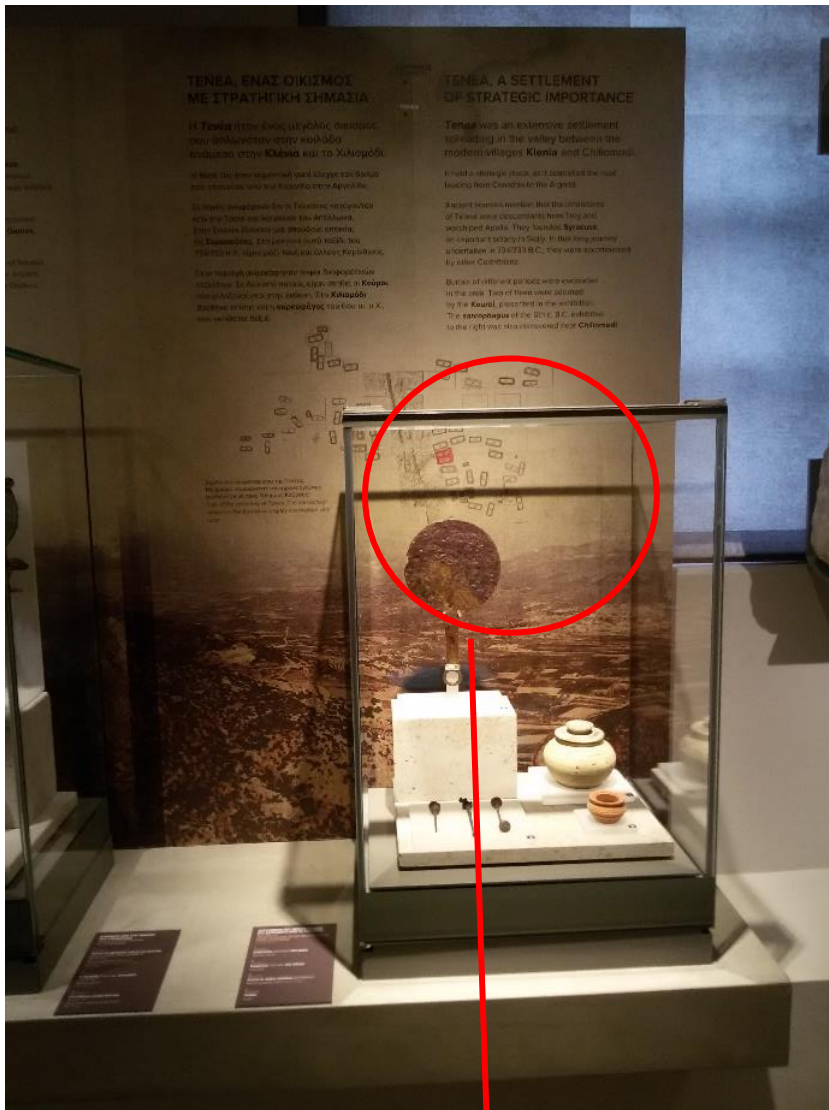
Εικόνα 11: Άποψη της ενότητας των κομών

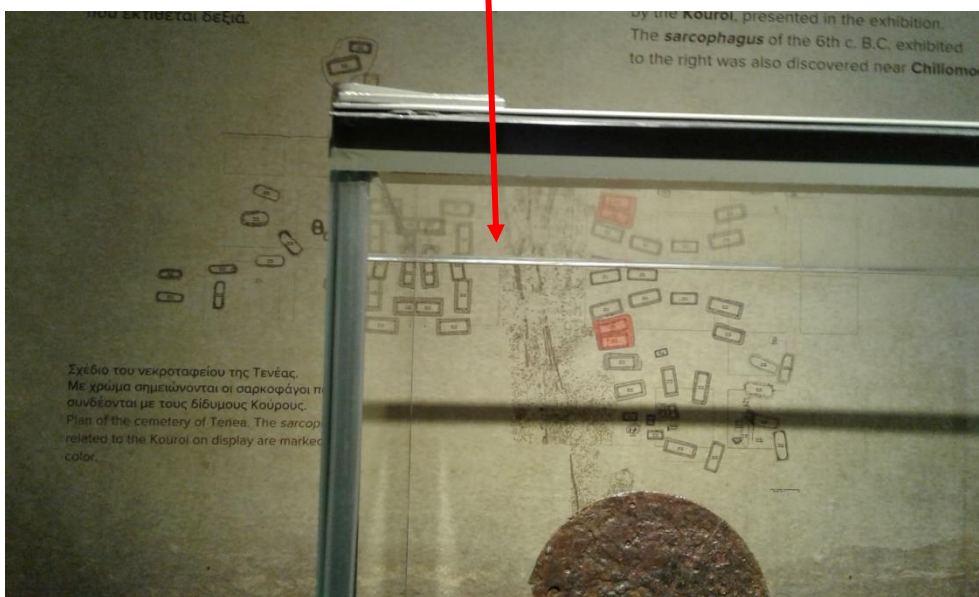
Εικόνα 12: Γωνίας ανάγνωσης από το ύψος ενός παιδιού. Λεπτομέρεια της φωτογραφίας 14

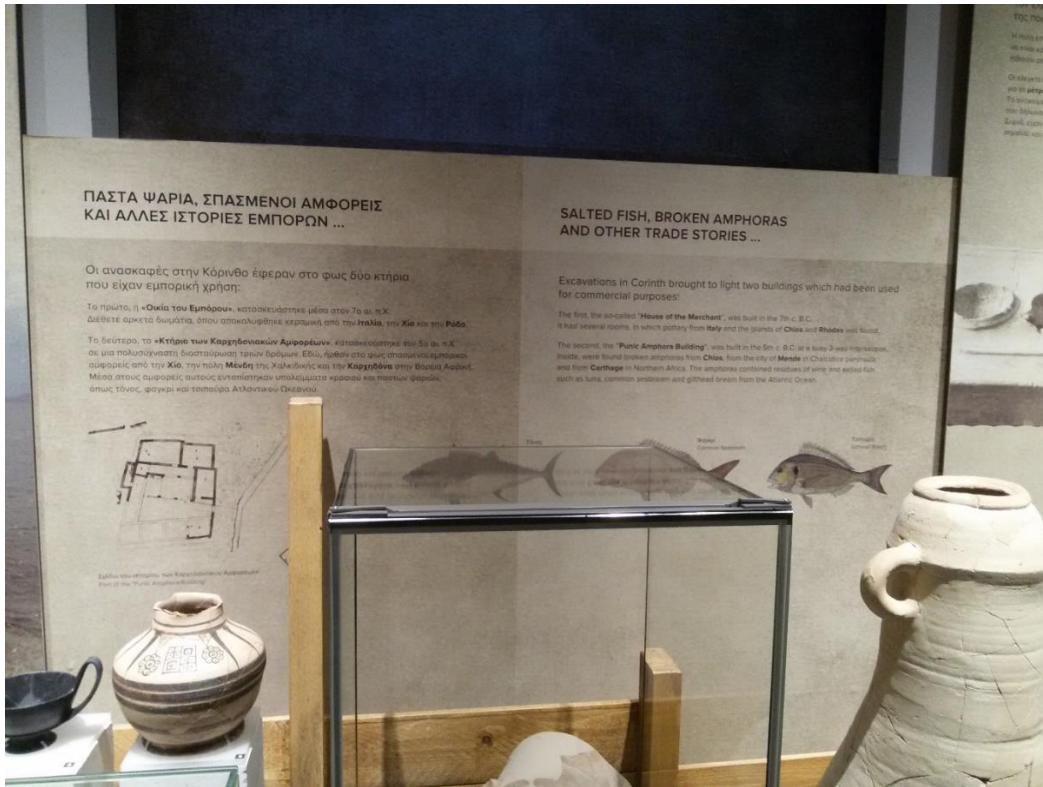

Εικόνα 13: Απόσταση ανάγνωσης πινακίδων τοίχου.

Εικόνα 14: Προθήκη της ενότητας των κομών με κείμενο στον τοίχο

Εικόνα 15: Ενότητα εμπορίου

Εικόνα 16: Κείμενο στον τοίχο πίσω από προθήκη

Εικόνα 17: Προθήκη και κείμενο με φωτογραφία πίσω

Εικόνα 18: Άποψη της δεύτερη αίθουσας.

Εξαιτίας του στενού χώρου, ορισμένες προθήκες στην ενότητα της τέχνης, τοποθετήθηκαν χαμηλά και μπροστά από άλλες, δυσχεραίνοντας την πρόσβαση στις πίσω απ' αυτές (Εικόνα 19 και Εικόνα 20). Βέβαια, όπως φαίνεται και από τις εικόνες, στο σημείο εκείνο εκτέθηκαν στην πίσω προθήκη, μεγάλα αντικείμενα που είναι πιο εύκολα ορατά από μεγαλύτερη απόσταση.

Εικόνα 19: Προθήκη των αγγείων.

Εικόνα 20: Προθήκες και κείμενα της ενότητας της τέχνης.

Εικόνα 21: Απόσταση ανάγνωσης πινακίδων στην ενότητα της τέχνης.

Ακόμα, κάποιες πινακίδες τοποθετήθηκαν χαμηλά στο επίπεδο κοντά στο δάπεδο, με αποτέλεσμα να πρέπει να σκύψουν οι επισκέπτες για να τις διαβάσουν (Εικόνα 22, Εικόνα 23, Εικόνα 24).

Εικόνα 22: Πινακίδα τοποθετημένη χαμηλά.

Εικόνα 23: Πινακίδα τοποθετημένη χαμηλά

Εικόνα 24: Πινακίδα περιμαντηρίου τοποθετημένη χαμηλά.

Στην έκθεση έχουν τοποθετηθεί **QRcodes** που βρίσκονται συνήθως κοντά στις υπόλοιπες πινακίδες (Εικόνα 27). Μέσω ενός smartphone ή tablet μπορεί κανείς να αναζητήσει τις περαιτέρω πληροφορίες που παρέχονται από την ιστοσελίδα του μουσείου (<https://www.corinth-museum.gr/>), ενώ εντός του χώρου των εκθέσεων διατίθεται δωρεάν wifi για τη σύνδεση στο διαδίκτυο. Όμως, μέσα στην έκθεση δεν υπάρχει καμία πινακίδα που να διευκρινίζει τη δωρεάν διάθεση του wifi και το κυριότερο να πληροφορεί για τη χρήση των QRcodes, γεγονός που αποτελεί αιτία για την περιορισμένη χρήση τους (βλ. σελ. 107). Ένας άλλος λόγος της χαμηλής συχνότητας της χρήσης τους, είναι το γεγονός ότι μερικά από αυτά στην προθήκη με τα παιχνίδια και τον καλλωπισμό, έχουν τοποθετηθεί πολύ χαμηλά, στο ύψος των γονάτων. Λόγω θέσης, επομένως, δεν γίνονται αντιληπτά, γιατί βρίσκονται εκτός της οπτικής ζώνης των επισκεπτών, (βλ. σελ. 30), ενώ όσοι τα αντιλαμβάνονται, είναι υποχρεωμένοι να σκύψουν για να τα σκανάρουν (Εικόνα 25, Εικόνα 26).

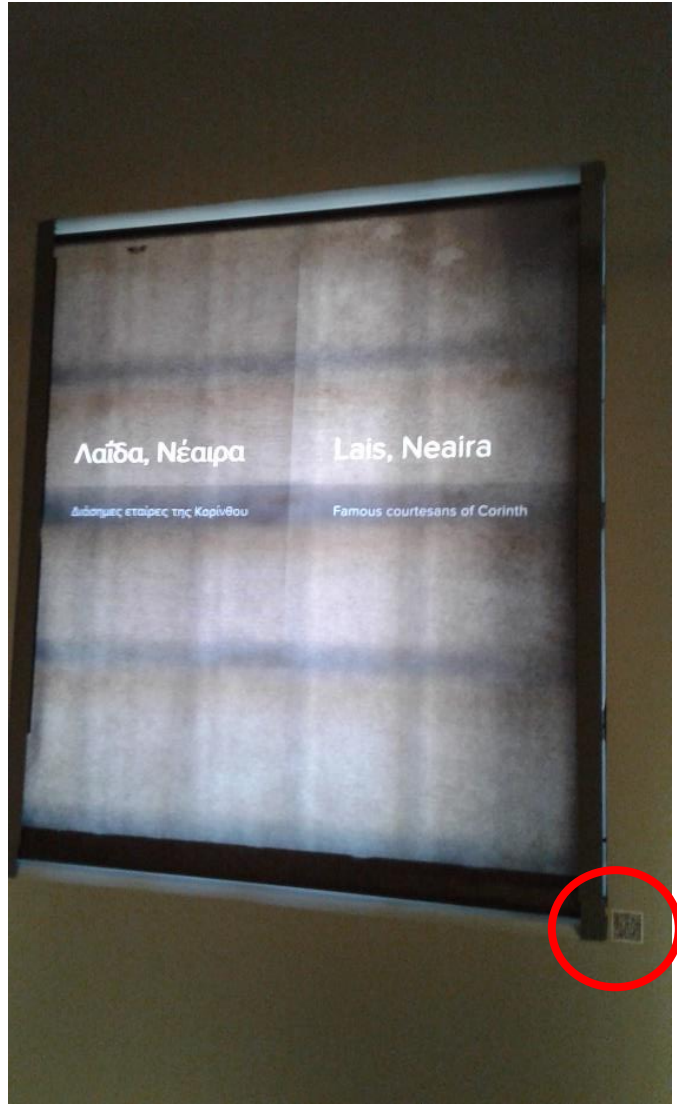
Εικόνα 25: Qrcode τοποθετημένα χαμηλά, στο κάτω μέρος της προθήκης

Εικόνα 26: Qrcode τοποθετημένα στο ύψος του γόνατος, στη βάση της προθήκης.

Εικόνα 27: Qrcode στη βάση της Σφίγγας

Εικόνα 28: Το qrcode στη βάση του πετάσματος, κάτω δεξιά.

Παρατηρήθηκε, επίσης, ότι, λόγω του περιορισμένου χώρου, έχει τοποθετηθεί πινακίδα-κειμενολεζάντας (Μια ματιά στο αρχαίο τελετουργικό....) ανάμεσα από δύο προθήκες που σχηματίζουν γωνία, με αποτέλεσμα να εμποδίζουν την πρόσβαση του επισκέπτη και την ευχερή ανάγνωση του κειμένου (βλ. Εικόνα 29). Ο επισκέπτης πρέπει να πλησιάσει πολύ κοντά στις προθήκες για να διαβάσει καθαρά το κείμενο, όπως φαίνεται και από την εικόνα 30.

Εικόνα 29: Πινακίδα "κρυμμένη" ανάμεσα στις προθήκες.

Διαπιστώθηκε, επίσης, ότι η **πινακίδα με το υπόμνημα των ονομασιών των αγγείων** βρίσκεται στην είσοδο της έκθεσης, μακριά από την προθήκη των αγγείων που βρίσκεται στην επόμενη αίθουσα. Η πινακίδα είναι μεν χρήσιμη, γιατί βοηθά στην επεξήγηση ορισμένων όρων, όμως διαπιστώθηκε ότι έχει ελλιπή φωτισμό και επιπλέον μικρή γραμματοσειρά, με αποτέλεσμα να πρέπει να πλησιάσει κανείς πολύ κοντά για να τη διαβάσει. Η πινακίδα είναι δίγλωσση, ελληνικά και αγγλικά. Η αντίθεση του χρώματος της γραμματοσειράς στην αγγλική γλώσσα (πορτοκαλί χρώμα) πάνω στο καφέ φόντο, είναι μικρή, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνει την ανάγνωση (Εικόνα 30, Εικόνα 31).

Εικόνα 30: Πινακίδα με το υπόμνημα των αγείων

Εικόνα 31: Απόσταση ανάγνωσης για την πινακίδα του υπομνήματος.

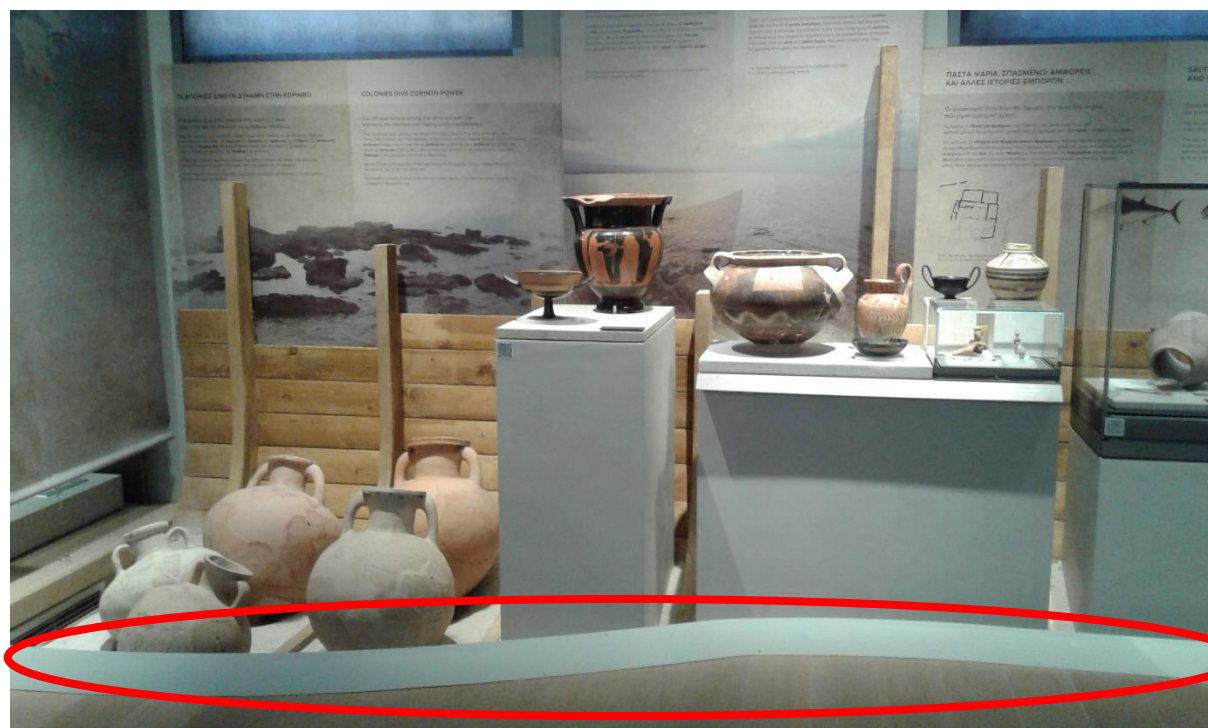
Ασφάλεια

Κατά την παρατήρηση του χώρου διαπιστώθηκε ότι το δάπεδο σε ορισμένα σημεία βαθαίνει, στοιχείο που είναι επικίνδυνο για όποιον αφηρημένα επιχειρήσει να προσεγγίσει τα εκθέματα για να διαβάσει τις πινακίδες που βρίσκονται πίσω από αυτά στον τοίχο (Εικόνα 32, Εικόνα 33).

Το γεγονός αυτό επισημαίνεται και σε μερικά σχόλια του βιβλίου των επισκεπτών που παρατίθενται στο Παράρτημα Γ της παρούσας. Στις παρακάτω φωτογραφίες φαίνεται ότι μεταξύ του Οκτωβρίου 2016 (πρώτη επίσκεψη στο χώρο) και του Μαρτίου 2017 (ημερομηνία διεξαγωγής της έρευνας), λήφθηκαν υπ' όψιν οι επικίνδυνοι αυτοί παράγοντες και έχει τοποθετηθεί μία μικρή σιδερένια ράμπα όπως φαίνεται και την Εικόνα 33.

Εικόνα 32: Ενότητα εμπορίου πριν τα μέτρα ασφαλείας.

Εικόνα 33: Ενότητα εμπορίου μετά την τοποθέτηση ειδικής ράμπας ασφαλείας στο πάτωμα (με γκρι χρώμα)

Εικόνα 34: Τοποθέτηση ράμπας ασφαλείας στο πάτωμα (με γκρι χρώμα)

Η έρευνα κοινού

Μεθοδολογία έρευνας

Σκοπός της έρευνας

Η έρευνα αποτελεί μία αξιολόγηση της αποτίμησης της αποτελεσματικότητας των κειμένων, ως επικοινωνιακών μέσων της έκθεσης, που μπορεί να προσφέρει πληροφορίες για τη στάση του κοινού προς τους επιμελητές, προκειμένου να γίνουν οι κατάλληλες ενέργειες για βελτιώσεις. (Οικονόμου, 2003, σ. 98)

Η αξιολόγηση μιας έκθεσης στοχεύει συνολικά στην απήχηση που έχει αυτή στο κοινό. Στην παρούσα έρευνα επικεντρωνόμαστε στη διερεύνηση της στάσης του κοινού απέναντι στα κείμενα της έκθεσης, τα αίτια αυτής της στάσης και τις συνέπειές της, μέσα από ποσοτικά, αλλά και ποιοτικά αποτελέσματα. Υιοθετήθηκε η μέθοδος της συνέντευξης μέσω δομημένου ερωτηματολογίου, προκειμένου να συλλεγούν όσο το δυνατόν πλουσιότερα δεδομένα για τις εμπειρίες, τις απόψεις, τις στάσεις του ερωτώμενου κοινού. Η δομημένη συνέντευξη βασίζεται σε ένα αυστηρά δομημένο ερωτηματολόγιο με ερωτήσεις ανοικτού τύπου, που τίθεται στους

ερωτώμενους με συγκεκριμένο τρόπο ως προς τη σειρά των ερωτήσεων (Ιωσηφίδης, 2008, σ. 112).

Η χρήση ερωτήσεων ανοικτού τύπου βοηθά στην αξιολόγηση των εκθέσεων και ειδικότερα των κειμένων. Οι αξιολογητές ζητούν να μάθουν πληροφορίες για το γνωστικό υπόβαθρο του κοινού, την εμπειρία του μέσα στην έκθεση και το τι κέρδισε από την επίσκεψή του. Συνήθως, χρησιμοποιούν μεθόδους ηχογράφησης των συνομιλιών των επισκεπτών, για να μπορέσουν να απομονώσουν τις αντιδράσεις τους και να προσδιορίσουν τη στάση τους απέναντι στα εκθέματα. (Serrell, 1996, σ. 224)

Δομή της έρευνας

Το ερωτηματολόγιο της παρούσας έρευνας αποτελείται από ερωτήσεις κλειστού και ανοικτού τύπου που έδιναν την ευκαιρία στους ερωτώμενους να απαντήσουν με το δικό τους τρόπο. Η χρήση των δύο αυτών διαφορετικών τύπων ερωτήσεων επιτρέπει τη συλλογή τόσο ποσοτικών, όσο και ποιοτικών δεδομένων που βοηθούν στην εξαγωγή πιο ολοκληρωμένων συμπερασμάτων. Επιπλέον, η χρήση διαφορετικών τύπων δεδομένων βοηθά στην εξέταση διαφορετικών οπτικών και επιπέδων του θέματος υπό διερεύνηση. (Clark, Creswell, O'Neil Green, & Shope, 2008)

Η χρήση του ερωτηματολογίου με ερωτήσεις ανοικτού τύπου επιτρέπει στον ερευνητή να αντλήσει πληροφορίες εις βάθος για την εμπειρία, τη συμπεριφορά και τη στάση του κοινού, που αλλιώς θα τις συνέλεγε μέσω μιας ημιδομημένης συνέντευξης. Όμως η διαδικασία της συνέντευξης είναι χρονοβόρα, καθώς απαιτεί περισσότερο χρόνο για το σχεδιασμό της και την υλοποίησή της. Επιπλέον, απαιτεί ιδιαίτερα επικοινωνιακά προσόντα από την πλευρά του ερευνητή, ευαισθησία και ευελιξία, ειδικά στην περίπτωση των μη δομημένων συνεντεύξεων, χρόνο και άνεση από μέρους των ερωτώμενων. Ακόμα υπάρχει περίπτωση όλα τα στοιχεία που συλλέγονται κατά τη διαδικασία αυτή να μην είναι απαραίτητα ως σημαντικά για τη διερεύνηση των ερωτημάτων, ενώ το υποκείμενο της συνέντευξης μπορεί τελικά να είναι κυρίαρχο της διαδικασίας. (Ιωσηφίδης, 2008, σσ. 113-114· Ιωσηφίδης, 2003, σσ. 40-41). Κατόπιν τούτων, η υιοθέτηση της μεθόδου του ερωτηματολογίου με ερωτήσεις ανοικτού τύπου, που συνδυάζει τα θετικά των δύο μεθόδων (ημιδομημένης συνέντευξης και δομημένου ερωτηματολογίου) και αντισταθμίζει τα αρνητικά σημεία μιας ποιοτικής συνέντευξης, θεωρήθηκε καταλληλότερη για την παρούσα έρευνα.

Το ερωτηματολόγιο δομήθηκε με τέτοιο τρόπο που να μπορεί να αντλήσει, σε μικρό χρονικό διάστημα (10 περίπου λεπτά), τα απαραίτητα ποιοτικά δεδομένα που θα αντλούνταν

από μια ημιδομημένη συνέντευξη, η διεξαγωγή της οποίας όμως θα απαιτούσε περισσότερο χρόνο. Μέσω των ερωτήσεων ανοικτού τύπου διερευνήθηκαν θέματα κατανόησης του μηνύματος της έκθεσης από μέρους του κοινού και επομένως επιτυχούς επίτευξης του αρχικού επιδιωκόμενου επικοινωνιακού σκοπού. Επίσης, διερευνήθηκαν θέματα αναγνωσιμότητας των πινακίδων και λεζαντών που σχετίζονται τόσο με το περιεχόμενό τους, τη δομή τους, το λεξιλόγιό τους κλπ, όσο και με την οπτική απόδοσή τους, το χρώμα, το μέγεθος γραμματοσειράς, το φωτισμό, την τοποθέτηση και άλλα. Επιχειρήθηκε, ακόμα, να διερευνηθεί κατά πόσο τα κείμενα είναι ελκυστικά και ικανά να τραβήξουν την προσοχή του επισκέπτη, αλλά και να εντοπιστούν σχετικά προβλήματα αναγνωσιμότητας και κατανόησης μέσω των ερωτήσεων, αλλά και ικανοποίησης των επισκεπτών από το προσφερόμενο επίπεδο πληροφοριών. Τέλος, επειδή στην έκθεση εντάχθηκαν και QRcodes, διερευνήθηκε ειδικότερα η απήχηση αυτού του τύπου κειμενικής πληροφορίας

Στην ποιοτική έρευνα το ενδιαφέρον στρέφεται περισσότερο στην εις βάθος μελέτη των κοινωνικών φαινομένων μέσα από τις εμπειρίες των κοινωνικών υποκειμένων και **δεν αποσκοπεί στη γενίκευση των αποτελεσμάτων**, μέσω αντιπροσωπευτικού δείγματος. Οι γενικεύσεις της ποιοτικής έρευνας είναι θεωρητικές και συμβάλλουν στην καλύτερη κατανόηση των κοινωνικών διαδικασιών. Έτσι, αρκετά συχνά η δειγματοληψία βασίζεται στις προϋποθέσεις της ίδιας της έρευνας, ώστε να διερευνώνται περισσότερο εις βάθος τα αρχικά ερωτήματα. (Ιωσηφίδης, 2008, σ. 60)

Κατά την έρευνα εδώ, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος **της μη πιθανοτικής δειγματοληψίας σκοπιμότητας**, λόγω του ότι η μελέτη περίπτωσης της παρούσας εργασίας αφορά τα ελληνικά κείμενα. Ως εκ τούτου, ως **δείγμα** θεωρήθηκε σκόπιμο να επιλεγεί απ' όλους τους επισκέπτες του μουσείου **το ελληνικό κοινό**. Για την προσέγγιση του κοινού επιλέχθηκε ο μήνας Μάρτιος και συγκεκριμένα τα Σάββατα και οι Κυριακές, εξαιτίας της μεγαλύτερης προσέλευσης αυτού του κοινού τις συγκεκριμένες ημέρες. Η χρήση της μεθόδου αυτής, που δεν επιτρέπει τη γενίκευση των αποτελεσμάτων, επιλέχθηκε για τον λόγο ότι δεν ήταν εύκολη η εφαρμογή δειγματοληπτικής μεθόδου, λόγω άγνοιας του τελικού πληθυσμού υπό διερεύνηση. Όμως τα αποτελέσματα που συνελέγησαν μπορούν να δείξουν τη στάση των ερωτηθέντων Ελλήνων επισκεπτών απέναντι στα κείμενα κατά το χρονικό διάστημα της διεξαγωγής της έρευνας. (Babbie, 2009, p. 192)

Παράλληλα με την έρευνα μέσω του ερωτηματολογίου και προκειμένου να συλλεγούν περισσότερα ποιοτικά δεδομένα, πέραν των όσων συνελέγησαν κατά το χρονικό διάστημα διεξαγωγής της έρευνας, έγινε καταγραφή σχολίων από το **βιβλίο επισκεπτών** του μουσείου που υπάρχει στη μία από τις δύο εξόδους. Με αυτό τον τρόπο κατέστη δυνατό να συλλεγούν

σχόλια για την έκθεση και για το μουσείο γενικότερα, που διατυπώθηκαν εκτός των αυστηρών ορίων του ερωτηματολογίου και δίνουν μια γενικότερη αίσθηση για την εμπειρία των επισκεπτών σε μεγαλύτερο βάθος χρόνου από αυτό της παρούσας έρευνας.

Η έρευνα μέσω ερωτηματολογίου, αλλά και η διερεύνηση του βιβλίου επισκεπτών του μουσείου, διεξήχθη από το διάστημα 18/3/2017 έως και 26/3/2017. Για τη διεξαγωγή της ζητήθηκε η **άδεια από την αρμόδια εφορεία Αρχαιοτήτων Κορίνθου**. Η έρευνα αφορούσε τις δύο νέες αίθουσες της επανέκθεσης και διεξήχθη στην μία από τις δύο εξόδους του μουσείου που συνήθως αποτελεί και την είσοδό του. Τα ερωτηματολόγια απευθύνονταν από την ερευνήτρια στο ελληνικό κοινό και συμπληρώθηκαν, είτε από τους ίδιους τους ερωτώμενους, είτε από την ερευνήτρια καθ' υπαγόρευση των απαντήσεών τους, μετά το πέρας της επίσκεψής τους στο χώρο του μουσείου.

Ακόμη για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας διεξήχθη συνέντευξη με τη μία εκ των δύο επιμελητριών των κειμένων της επανέκθεσης του αρχαιολογικού μουσείου Κορίνθου, την κα Αμαλία Τσιτούρη, αρχαιολόγο –μουσειολόγο, προκειμένου να συλλεγούν στοιχεία για τον σκοπό και τους επιμέρους στόχους που ετέθησαν και τη διάρκεια της μουσειολογικής μελέτης των κειμένων και τον τρόπο διάρθρωσης και παρουσιάσής τους. Τα στοιχεία αυτά κατόπιν συγκρίθηκαν με τα αποτελέσματα της προαναφερθείσας έρευνας, προκειμένου να εξεταστεί, εάν οι αρχικοί στόχοι που ετέθησαν, ευοδώθηκαν εντέλει.

Δομή ερωτηματολογίου

Το ερωτηματολόγιο, που παρατίθεται στο Παράρτημα Α, δομήθηκε σε τέσσερις ενότητες με στόχο την αξιολόγηση των πινακίδων και των λεζαντών της επανέκθεσης και επομένως βασίστηκε στη λειτουργικοποίηση μέρους του θεωρητικού υποβάθρου που αναπτύχθηκε στην παρούσα εργασία.

Η πρώτη ενότητα είναι εισαγωγική και αφορά γενικότερα την επίσκεψη. Οι ερωτήσεις εστιάζουν στα χαρακτηριστικά του επισκέπτη σε σχέση με την επίσκεψη στο μουσείο, προκειμένου να συγκεντρωθούν πληροφορίες για το είδος του κοινού και δη του ελληνικού που ενδιαφέρει και την παρούσα έρευνα. Έτσι, οι ερωτήσεις αφορούν το εάν είναι η πρώτη επίσκεψη στο μουσείο, τους λόγους της επίσκεψης, το εάν ο επισκέπτης έχει συνοδεία ή όχι, το χρόνο που επένδυσε για το μουσείο και συγκεκριμένα την έκθεση των δύο νέων αιθουσών.

Η δεύτερη ενότητα αφορά μόνο την έκθεση και ο στόχος της είναι να διερευνήσει κατά πόσο το κεντρικό μήνυμα που είχε αρχικά οριστεί από τη μουσειολογική μελέτη έχει

ερμηνευθεί σωστά από το κοινό. Οι ερωτήσεις εδώ αφορούν την κεντρική ιδέα της έκθεσης των δύο νέων αιθουσών, αλλά και επιμέρους θέματα που αναπτύσσονται στην έκθεση.

Στην τρίτη ενότητα οι ερωτήσεις επικεντρώνονται στα κείμενα των πινακίδων και των λεζαντών και στην απήχηση που έχουν αυτά. Συγκεκριμένα, μέσα από τις ερωτήσεις επιχειρείται η συλλογή πληροφοριών για το ποια είναι η στάση των επισκεπτών ως αναγνωστών των κειμένων και επομένως να απαντηθεί εάν διαβάζουν τα κείμενα, πώς τα διάβασαν και γιατί και ποια είναι η εμπειρία τους σχετικά με αυτά. Επιχειρείται επίσης να διερευνηθεί η έννοια της αναγνωσιμότητας των κειμένων σε σχέση με το περιεχόμενό τους και το βαθμό κατανόηση του περιεχομένου τους, αλλά και σε σχέση με την οπτική εικόνα των πινακίδων και την ελκυστικότητα που έχουν αυτές στο κοινό. Η ενότητα κλείνει με ερωτήσεις που προσπαθούν να αντλήσουν την εμπειρία του επισκέπτη/αναγνώστη από τα κείμενα, αλλά και από την έκθεση γενικά.

Τέλος, η τέταρτη ενότητα περιέχει ερωτήσεις στατιστικών πληροφοριών (φύλο, ηλικία, επίπεδο εκπαίδευσης, επάγγελμα) που βοηθούν στον περαιτέρω προσδιορισμό του δείγματος της έρευνας και της συσχέτισης των δεδομένων με αυτά των υπολοίπων ενοτήτων.

Αποτελέσματα έρευνας

Στην έρευνα απάντησαν συνολικά 50 Έλληνες επισκέπτες. Κατά τη συλλογή των ερωτηματολογίων παρατηρήθηκε ότι οι ερωτώμενοι δεν απάντησαν σε όλες τις ερωτήσεις. Επομένως η παρουσίαση των ευρημάτων του ερωτηματολογίου βασίζεται σε όσες απαντήσεις υπήρχαν στη διάθεση της έρευνας.

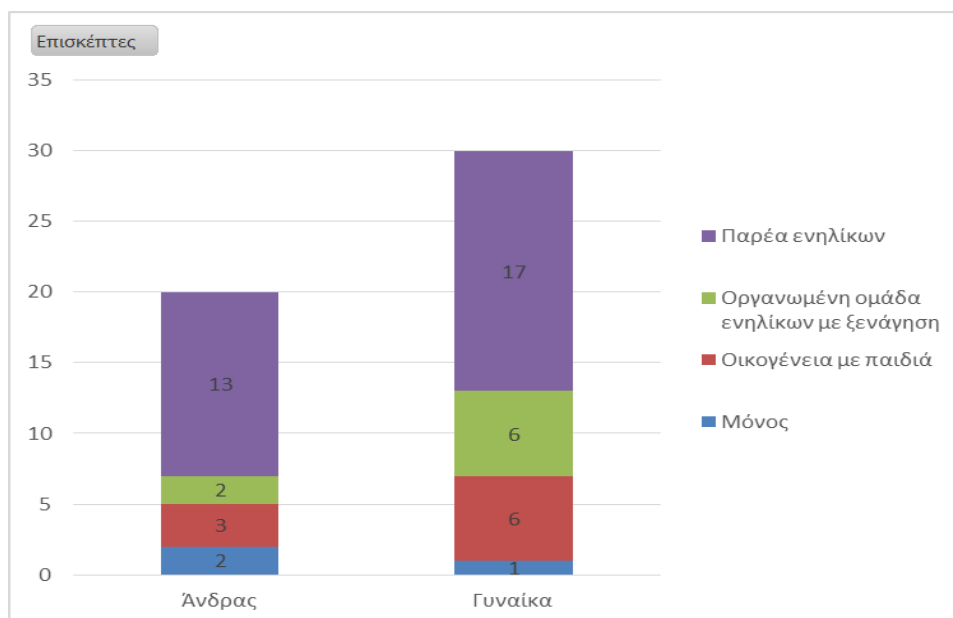
Το κοινό της έρευνας

Ποιο είναι το κοινό ενός μουσείου; Η Serrell δίνει μία απάντηση σ' αυτό το ερώτημα (Serrell, 1996, σ. 48): Πρόκειται για μία ομάδα ανθρώπων που επισκέπτονται το μουσείο με δική τους επιλογή, κυρίως για πρώτη φορά και έχοντας περιορισμένο χρόνο, επειδή ενδιαφέρονται για το θέμα και επειδή αυτό αποτελεί μία εμπειρία που δίνει την ευκαιρία για απόκτηση γνώσης και καλλιέργεια κοινωνικών σχέσεων. Εάν γνωρίζουμε ποιο είναι το κοινό, ποιες είναι οι ανάγκες του, τι ζητάει από το μουσείο και τις εκθέσεις του, τότε είναι πιο εύκολο να απευθυνθούμε σ' αυτό με επιτυχία.

Η εμπειρία του κάθε επισκέπτη όμως είναι μοναδική. Καθένας έχει διαφορετικό μορφωτικό, κοινωνικό και οικονομικό υπόβαθρο και διαφορετικά φυσικά γνωρίσματα, που επηρεάζουν ποικιλοτρόπως την επίσκεψη και ως εκ τούτου αποκομίζει διαφορετικές εμπειρίες

από μία επίσκεψη σε ένα μουσείο. Είχε, λοιπόν, μεγάλο ενδιαφέρον να προσδιοριστεί το κοινό της έκθεσης του Αρχαιολογικού Μουσείου της Αρχαίας Κορίνθου μέσα από την παρούσα έρευνα.

Κατά το διάστημα της έρευνας συλλέχθηκαν 50 ερωτηματολόγια από 20 άνδρες και 30 γυναίκες, όπως εμφανίζεται στο παρακάτω Διάγραμμα 1.

Διάγραμμα 1: Κατανομή κοινού ανά φύλο και τύπο.

Από τα στοιχεία προέκυψε ότι το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος (60%) αποτελούνταν από παρέες ενηλίκων κατά, ενώ η αμέσως επόμενη μεγάλη ομάδα ήταν οι οικογένειες με παιδιά (18% του συνολικού δείγματος), όπως εμφανίζεται στον Πίνακα 1 και Πίνακα 2 παρακάτω.

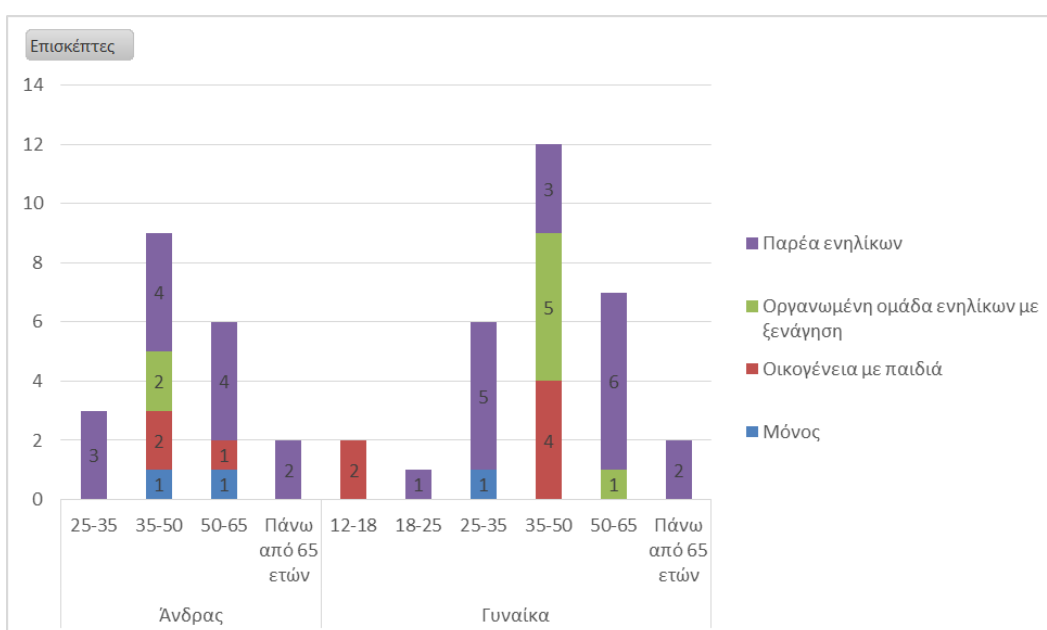
Πίνακας 1: Κατανομή δείγματος σε ποσοστά επί του συνόλου

Ηλικιακή ομάδα	Μόνος	Οικογένεια με παιδιά	Οργανωμένη ομάδα ενηλίκων με ξενάγηση	Παρέα ενηλίκων	Σύνολο
12-18		4,00%			4,00%
18-25				2,00%	2,00%
25-35	2,00%			16,00%	18,00%
35-50	2,00%	12,00%	14,00%	14,00%	42,00%
50-65	2,00%	2,00%	2,00%	20,00%	26,00%
Πάνω από 65 ετών				8,00%	8,00%
Σύνολο	6,00%	18,00%	16,00%	60,00%	100,00%

Πίνακας 2: Κατανομή δείγματος

Φύλο/ Ηλικία	Μόνος	Οικογένεια με παιδιά	Οργανωμένη ομάδα ενηλίκων με ξενάγηση	Παρέα ενηλίκων	Σύνολο
Άνδρας	2	3	2	13	20
25-35				3	3
35-50	1	2	2	4	9
50-65	1	1		4	6
Πάνω από 65 ετών				2	2
Γυναίκα	1	6	6	17	30
12-18		2			2
18-25				1	1
25-35	1			5	6
35-50		4	5	3	12
50-65			1	6	7
Πάνω από 65 ετών				2	2
Σύνολο	3	9	8	30	50

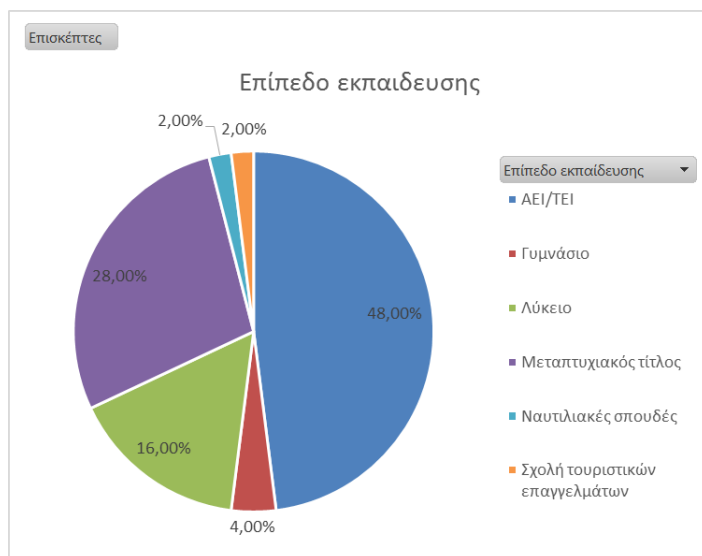
Η μεγαλύτερη ηλικιακή ομάδα των επισκεπτών που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο αποτελείται κυρίως από άτομα ηλικίας 35-50 ετών κατά ποσοστό 42%, και ακολουθεί η ηλικιακή ομάδα των 50-65 ετών με ποσοστό 26% επί του συνόλου, που επισκέπτονται το μουσείο ως παρέες ενηλίκων κυρίως. Οι οικογένειες με παιδιά περιορίζονται ουσιαστικά στις ηλικιακές ομάδες 30-50 ετών και 12-18 ετών και αποτελούν το 18% του συνόλου των ερωτηθέντων. Μεμονωμένοι επισκέπτες εμφανίστηκαν τρεις κατά τη έρευνα και με τους δύο να έχουν επισκεφθεί το μουσείο επανειλημμένως για λόγους έρευνας και εργασίας.

Διάγραμμα 2: Διάγραμμα δείγματος ανά ηλικία, φύλο, τύπο κοινού.

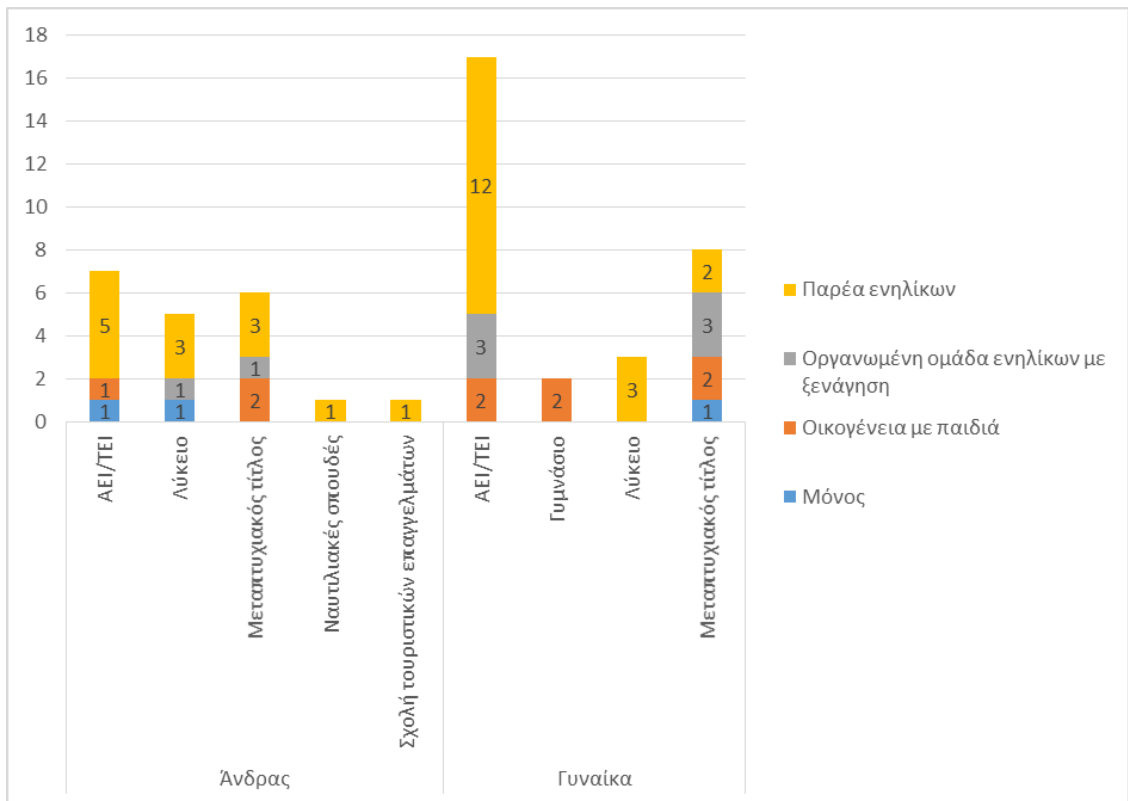
Αναφορικά με το επίπεδο εκπαίδευσης, η πλειονότητα του δείγματος έχει πραγματοποιήσει υψηλού επιπέδου σπουδές, κατέχοντας ένα πανεπιστημιακό τίτλο σε ποσοστό 48% και ένα μεταπτυχιακό τίτλο σε ποσοστό 28%, όπως φαίνεται και στο παρακάτω διάγραμμα (Διάγραμμα 3).

Πίνακας 3: Διάγραμμα κατανομής επιπέδου εκπαίδευσης δείγματος

Διάγραμμα 3: Διάγραμμα κατανομής επιπέδου εκπαίδευσης δείγματος

Το Διάγραμμα 4 δείχνει αναλυτικότερα την κατανομή του επιπέδου των πανεπιστημιακών σπουδών ανά φύλο, φανερώνοντας μια διαφορά σημαντική μεταξύ των δύο φύλων, με τις γυναίκες να υπερτερούν αναφορικά με το μορφωτικό υπόβαθρο (25 γυναίκες με πτυχίο ή μεταπτυχιακό έναντι 13 ανδρών).

Διάγραμμα 4: Διάγραμμα ανά φύλο και επίπεδο εκπαίδευσης

Συμπερασματικά, βλέπουμε ότι το κοινό που απάντησε το ερωτηματολόγιο αποτελούνταν κυρίως από παρέες ενηλίκων, ηλικίας μεταξύ 35 έως 65 ετών, στις οποίες υπερτερούσαν λίγο οι γυναίκες, ενώ το μορφωτικό επίπεδο των ερωτηθέντων ήταν υψηλό, καθώς οι περισσότεροι ήταν κάτοχοι πτυχίου ή μεταπτυχιακού, χωρίς όμως να λείπουν άτομα από άλλες ηλικιακές ομάδες. Ασφαλώς τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας δεν μπορούν να γενικευτούν ως προς το ποιο είναι το κοινό του μουσείου, καθώς επελέγη εξ αρχής μόνο το ελληνικό κοινό για την έρευνα. Επιπλέον, δεν μπορούμε να θεωρήσουμε ότι το δείγμα της έρευνας αποτελεί και αντιπροσωπευτικό δείγμα του ελληνικού κοινού του μουσείου, καθώς δεν ήταν γνωστό εκ των προτέρων το πλήθος του έτσι, ώστε να μπορεί να εφαρμοστεί κάποια μέθοδος δειγματοληψίας που να εξασφαλίζει την αντιπροσωπευτικότητα. Άρα, τα στοιχεία της παρούσας έρευνας δείχνουν μόνο τη στάση των ερωτηθέντων σε σχέση με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά τους.

Επισκεψιμότητα και επανάληψη της επίσκεψης

Η επισκεψιμότητα ενός μουσείου και η συχνότητα επανάληψης της επίσκεψης από μέρος του κοινού είναι ένας δείκτης για την επιτυχία του ίδιου του μουσείου και των

εκθέσεών του. Εξάλλου, η επανάληψη της επίσκεψης είναι ζητούμενο για κάθε μουσείο ως πολιτιστικού οργανισμού που δέχεται επισκέπτες και αναζητεί να αναπτύξει σχέσεις με το κοινό του. Ένας επισκέπτης που επανέρχεται στο μουσείο σημαίνει ότι έχει βιώσει μια θετική εμπειρία που θέλει να την επαναλάβει και να τη μοιραστεί με τον περίγυρό του. Επομένως, η δημιουργία θετικών εμπειριών στο μουσειακό χώρο αναπτύσσει βαθύτερες σχέσεις με το κοινό, με αποτέλεσμα την επανάληψη των επισκέψεων σε διάφορες ευκαιρίες.

Η ερώτηση που αφορά τη συχνότητα επίσκεψης του κοινού στο αρχαιολογικό μουσείο της Κορίνθου δείχνει το είδος σχέσης που έχει δημιουργηθεί μεταξύ επισκέπτη και μουσείου και, ως ένα βαθμό, την εμπειρία του στο μουσειακό χώρο.

Αναλύοντας τα στοιχεία που προέκυψαν σχετικά με την επισκεψιμότητα του μουσείου από μέρους του δείγματος, παρατηρήθηκε ότι η πλειονότητα (23 άτομα) είχε επισκεφθεί το μουσείο πάνω από τρεις φορές στο παρελθόν, σε αντίθεση με την αμέσως επόμενη ομάδα (20 ατόμων) που πραγματοποιούσε εκείνη την ημέρα την πρώτη επίσκεψη (Πίνακας 4).

ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑ Ηλικία	Επισκέψεις				Σύνολο
	Πρώτη φορά	1 Φορά στο παρελθόν	2 φορές	Πάνω από 3 φορές	
18-25	1				1
25-35	5		2	2	9
35-50	7	1	1	12	21
50-65	4		1	8	13
Πάνω από 65 ετών	2	1		1	4
12-18	1		1		2
Σύνολο	20	2	5	23	50

Πίνακας 4: Πίνακας επισκεψιμότητας ανά τύπο κοινού

ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑ Τύπος κοινού	Επισκέψεις				Σύνολο
	Πρώτη φορά	1 Φορά στο παρελθόν	2 φορές	Πάνω από 3 φορές	
Μόνος	1			2	3
Οικογένεια με παιδιά	4		1	4	9
Οργανωμένη ομάδα ενηλίκων με ξενάγηση		1	1	6	8
Παρέα ενηλίκων	15	1	3	11	30
Σύνολο	20	2	5	23	50

Με βάση τα αποτελέσματα του Πίνακα 6, φαίνεται ότι οι περισσότεροι έχουν δει και άλλη φορά στο παρελθόν την έκθεση (30 άτομα) και επανέρχονται σ' αυτή φέρνοντας μαζί τους και άλλους που την επισκέπτονται για πρώτη φορά. Δηλαδή η εμπειρία της επίσκεψης

τελικά αξιολογήθηκε θετικά με αποτέλεσμα την επανάληψή της, κάτι που φάνηκε καθαρά και από την απάντηση στην σχετική ερώτηση του ερωτηματολογίου. Όλοι ανεξαιρέτως απάντησαν θετικά στην προοπτική επανάληψης της επίσκεψης στο μέλλον, προσθέτοντας στους λόγους της επανάληψης της επίσκεψης το γεγονός ότι είχε ενδιαφέρον:

«Γιατί μου ήταν αρκετά ενδιαφέρον» (επισκέπτρια ετών 12-18, οικογένεια με παιδιά)

«Ήταν πολύ ενδιαφέρουσα έκθεση και θα ξαναρχόμουν για περισσότερες πληροφορίες.» (επισκέπτης ετών 50-65, παρέα ενηλίκων)

«Ήταν πολύ ενδιαφέρουσα και θα άξιζε να ξανακάνω μια επίσκεψη.» (επισκέπτρια ετών 12-18, οικογένεια με παιδιά)

Σε μερικές απαντήσεις φάνηκε ότι το ενδιαφέρον που προκάλεσε στους επισκέπτες ήταν τέτοιο που θα την πρότειναν και σε άλλους για μελλοντική επίσκεψη. Σ' αυτή την περίπτωση οι επισκέπτες δήλωσαν ότι προτίθενται να επανέλθουν είτε με την οικογένειά τους είτε με φίλους είτε για εκπαιδευτικούς σκοπούς.

«Θα την ξαναεπισκεφθώ με την οικογένειά μου.» (επισκέπτης ετών 25-35, παρέα ενηλίκων)

«Για να φέρω και άλλους φίλους.» (επισκέπτης ετών 25-35, παρέα ενηλίκων)

«Για εκπαιδευτικούς λόγους, δηλαδή για εκδρομή με το σχολείο, αλλά και από προσωπικό ενδιαφέρον.» (επισκέπτης ετών 35-50, μόνος)

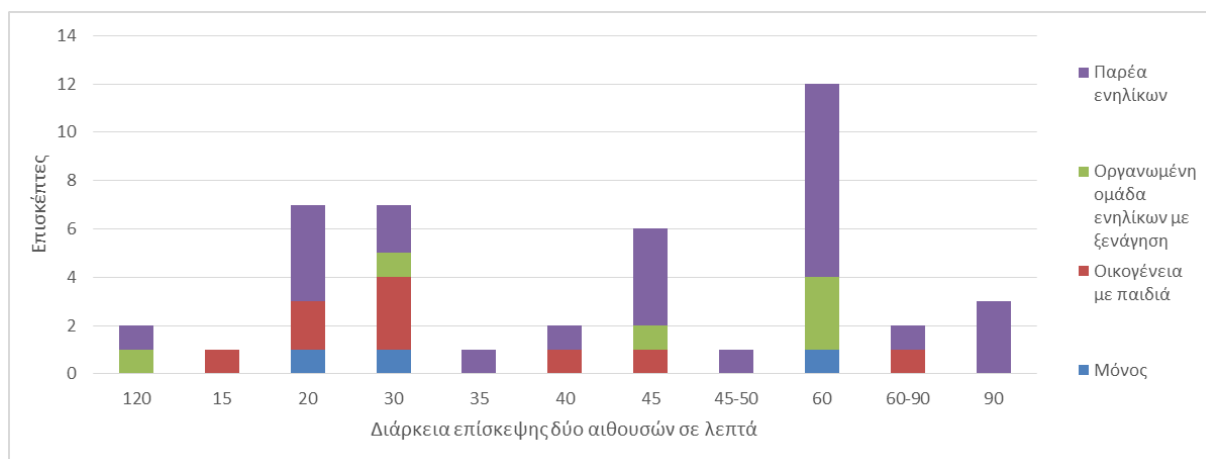
Χρόνος επίσκεψης

Κατά την επίσκεψή τους οι επισκέπτες διαμορφώνουν τη δική τους διαδρομή με βάση διάφορους παράγοντες. Όπως είδαμε στην ενότητα «Στρατηγικές ανάγνωσης» παραπάνω (βλ. σελ. 22), ο Blais επισημαίνει ότι οι επισκέπτες διαμορφώνουν την αναγνωστική τους συμπεριφορά στο περιβάλλον του μουσείου ανάλογα με τις περιστάσεις, τις προσδοκίες τους ακόμη και με την προηγούμενη γνώση που έχει καταχωρηθεί στη μνήμη τους.

Στην παρούσα έρευνα εξετάστηκε η σχέση του χρόνου που οι επισκέπτες αφιέρωσαν στη συνολική έκθεση του μουσείου και επίσης του χρόνου που αφιερώθηκε στην επανέκθεση με την ανάγνωση των κειμένων, σε συνάρτηση με τον τύπο κοινού στον οποίο ανήκουν οι ερωτηθέντες.

Από τις απαντήσεις προέκυψε ότι ο μέσος χρόνος επίσκεψης ήταν περίπου 50 λεπτά. Όμως, όπως παρατηρείται στο Διάγραμμα 5, οι ερωτηθέντες έδωσαν 11 διαφορετικές εκτιμήσεις για το χρόνο που αφιέρωσαν στην έκθεση. Από το σύνολο των 44 ατόμων που απάντησαν στην ερώτηση για το χρόνο που αφιέρωσαν στην έκθεση των δύο αιθουσών, οι 15 δήλωσαν ότι η επίσκεψή τους διήρκεσε μέχρι 30 λεπτά, 10 άτομα δήλωσαν ότι διήρκεσε μέχρι

50 λεπτά, 17 άτομα από 60 μέχρι 90 λεπτά και 2 άτομα 120 λεπτά. Οι 17 που αφιέρωσαν χρόνο μεταξύ 60 και 90 λεπτών, ανήκουν ως επί το πλείστον στην ομάδα επισκεπτών που επισκέπτονται το μουσείο ως παρέες ενηλίκων και αφιερώνουν τον χρόνο τους κατά βούληση και σε συνάρτηση με τον αρχικό σκοπό της επίσκεψής τους. Μία δεύτερη ομάδα κοινού που αφιερώνει επίσης 60' σε επίσκεψη με την προηγούμενη, είναι η οργανωμένη ομάδα ενηλίκων με ξενάγηση, η οποία όμως εξαρτάται από τον προκαθορισμένο χρόνο της ξενάγησης που παρακολουθούν (Πίνακας 5).

Διάγραμμα 5: Διάγραμμα διάρκειας επίσκεψης ανά τύπο κοινού

Πίνακας 5: Χρόνος επίσκεψης

Χρόνος σε Λεπτά	Πόσο χρόνο αφιερώσατε για τις δύο αίθουσες της επανέκθεσης;				Σύνολο
	Μόνος	Οικογένεια με παιδιά	Οργανωμένη ομάδα ενηλίκων με ξενάγηση	Παρέα ενηλίκων	
15		1			1
20	1	2		4	7
30	1	3	1	2	7
35				1	1
40		1		1	2
45		1	1	4	6
45-50				1	1
60	1		3	8	12
60-90		1		1	2
90				3	3
120			1	1	2
Σύνολο	3	9	6	26	44

Ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι 15 άτομα δήλωσαν ότι αφιέρωσαν στην έκθεση περίπου 15-30 λεπτά της ώρας. Σ' αυτή την κατηγορία ανήκουν κυρίως άτομα που

επισκέφθηκαν το μουσείο με παρέα ενηλίκων και οι οικογένειες με παιδιά (6 άτομα). Οι οικογένειες με παιδιά είχαν εντάξει την επίσκεψη στο μουσείο ως μια ευκαιρία για εκδρομή σαββατοκύριακου με εκπαιδευτικό χαρακτήρα και επομένως ο χρόνος επίσκεψης ήταν συνάρτηση του χρόνου που μπορεί να διαθέσει ένα παιδί για την επίσκεψη σε μουσείο.

«Κυριακάτικη βόλτα με τα παιδιά.» (επισκέπτρια ετών 35-50)

«Πρώτη επίσκεψη με το γιο μου» (επισκέπτρια ετών 35-50)

«Για εκδρομή με συγγενείς.» (επισκέπτρια ετών 12-18)

Για την ίδια αιτία, στην πλειονότητά τους, οι οικογένειες με παιδιά δεν μπόρεσαν να διαθέσουν πολύ περισσότερο χρόνο για επίσκεψη και στις υπόλοιπες αίθουσες του μουσείου, όπως φαίνεται από τον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 6).

«Τα διάβασα μερικώς λόγω α) το παιδιού και β) της ώρας. Πλησίαζε το κλείσιμο του μουσείου.» (επισκέπτρια ετών 35-50, οικογένεια με παιδιά)

Συγκεκριμένα, μπόρεσαν να αφιερώσουν χρόνο για επίσκεψη στο υπόλοιπο μουσείο, από καθόλου έως 60 λεπτά παραπάνω, απ' όσο χρόνο χρειάστηκαν για την έκθεση των δύο αιθουσών, με μέσο όρο της επιπλέον επίσκεψης περίπου 18 λεπτά.

Πίνακας 6: Διάρκεια επίσκεψη οικογενειών με παιδιά

Διάρκεια επίσκεψης έκθεσης	Συνολική διάρκεια επίσκεψης Μουσείου	Οικογένεια με παιδιά
15'		1
	20'	1
20'		2
	40'	1
	45'	1
30'		3
	30'	1
	45'	1
	90'	1
40'		1
	45'	1
45'		1
	60'	1
60-90'		1
	60-120'	1
Σύνολο οικογενειών με παιδιά		9

Οι διακυμάνσεις που παρατηρούνται στη διάρκεια της επίσκεψης ίσως οφείλονται και στο ότι οι επισκέπτες δεν μπορούν πάντα να προσδιορίσουν με ακρίβεια το χρόνο που δαπανούν σε μία επίσκεψη, πόσο μάλλον να τον διαχωρίσουν από τη συνολική διάρκεια της επίσκεψης ενός μουσείου. (Bitgood, 2016, σ. 46)

Ένας άλλος λόγος για τη διακύμανση στη διάρκεια της επίσκεψης είναι ο χρόνος προσέλευσης στο μουσείο. Στο παρόν ερωτηματολόγιο δεν καταγράφηκε η ώρα προσέλευσης των ερωτώμενων, όμως η μικρή διάρκεια της επίσκεψης οφείλεται και στο ότι μερικοί επισκέπτες προσέρχονταν στο μουσείο γύρω στις 2 το μεσημέρι, κοντά δηλαδή στην ώρα κλεισίματος του μουσείου στις 3 μμ κατά το μήνα Μάρτιο.

Επιλεκτική ανάγνωση

Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης 17 άτομα διάβασαν ολόκληρα τα κείμενα, 32 άτομα διάβασαν μέρος των κειμένων, ενώ μόνο μία οικογένεια δήλωσε ότι δεν διάβασε καθόλου τα κείμενα, λόγω περιορισμένου χρόνου, αλλά προτίθεται να επαναλάβει την επίσκεψη (Πίνακας 7).

«Μου φάνηκε πολύ καλή η έκθεση, όμως δεν είχα χρόνο να διαβάσω καθόλου τα κείμενα. Θα ξανάρθω κάποια στιγμή να την ξαναδώ με περισσότερη χρονική άνεση.»
(επισκέπτρια ετών 35-50, οικογένεια με παιδιά)

Διάγραμμα 6: Ανάγνωση κειμένων

Πίνακας 7: Διάρκεια επίσκεψης έκθεσης σε συνάρτηση με την ανάγνωση κειμένων

Διάρκεια επίσκεψης έκθεσης Λεπτά της ώρας	Ανάγνωση κειμένων			Σύνολο
	Καθόλου	Μέρος αυτών	Ολόκληρα	
Δ/Α		4	2	6
15		1		1
20	1	5	1	7
30		4	3	7
35			1	1
40		2		2
45		3	3	6
45-50		1		1
60		7	5	12
60-90		1	1	2
90		2	1	3
120		2		2
Σύνολο	1	32	17	50

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 9, πέντε άτομα δήλωσαν ότι διάβασαν ολόκληρα τα κείμενα σε διάρκεια επίσκεψης μέχρι 35'. Το γεγονός αυτό προκαλεί το ενδιαφέρον, γιατί ο χρόνος αυτός που δηλώθηκε ότι δαπανήθηκε στην έκθεση, βρίσκεται πολύ κάτω από το μέσο όρο της επίσκεψης (50 λεπτά της ώρας) και επομένως δεν φτάνει θεωρητικά για να διαβαστούν κείμενα και να δει κανείς και τα εκθέματα. Ερευνώντας περαιτέρω, παρατηρήθηκε ότι πρόκειται κυρίως για επισκέπτες που έχουν ξαναδεί το μουσείο και συγκεκριμένα την έκθεση πάνω από τρεις φορές. Η επίσκεψή τους στην έκθεση κατά την έρευνα έγινε για συγκεκριμένους λόγους: είτε γιατί επρόκειτο για επίσκεψη στο πλαίσιο μελέτης είτε γιατί η επίσκεψη αποτελούσε μια ευκαιρία ξενάγησης με ξεναγό είτε γιατί υπήρχε συγκεκριμένο ενδιαφέρον σε μέρος της έκθεσης (Κούροι). Επομένως, η επίσκεψή τους είχε στοχευμένο χαρακτήρα που μπορεί να δικαιολογήσει την ταχεία ανάγνωση ολόκληρων των κειμένων στο μικρό χρονικό διάστημα που αφιέρωσαν.

Ενδιαφέρον προκαλεί το γεγονός ότι η πλειονότητα των επισκεπτών, 32 άτομα, δήλωσαν ότι διάβασαν μερικώς τα κείμενα (Διάγραμμα 6). Ειδικότερα, πέντε άτομα δήλωσαν ότι ο λόγος της επιλεκτικής τους ανάγνωσης ήταν η **θέση των πινακίδων στο χώρο** και τη σχέση τους με τα διπλανά αντικείμενα.

«Είχα κάποια δυσκολία, γιατί τα εκθέματα και τα κείμενα χρειάζονται περισσότερο χώρο.» (επισκέπτης άνω των 65 ετών, παρέα ενηλίκων)

«Διάβασα μερικώς κάποια κείμενα, γιατί για κάποια έπρεπε να σκύβω και αυτό με δυσκόλευε.» (επισκέπτης άνω των 65 ετών, παρέα ενηλίκων)

«Δεν υπάρχει χώρος να σταθεί ο επισκέπτης, όταν υπάρχουν και άλλα άτομα.»
(επισκέπτρια 50-65 ετών, παρέα ενηλίκων)

Η έλλειψη χώρου σε συνδυασμό με το συνωστισμό που μπορεί να προκληθεί σε περιπτώσεις επίσκεψης οργανωμένων ομάδων, οδηγεί σε δυσκολίες προσέγγισης ορισμένων πινακίδων, μερικές από τις οποίες έχουν τοποθετηθεί στη βάση των εκθεμάτων ή ακόμα στριμωγμένες ανάμεσα σε προθήκες, όπως είδαμε παραπάνω στη σελίδα 66. Υπό τέτοιες συνθήκες, δεν πληρούνται αναγκαστικά πάντα τα κριτήρια για την αναγνωσιμότητα των κειμένων ως γραφο –οπτικών μηνυμάτων, όπως αυτά αναλύονται στην ενότητα «Αναγνωσιμότητα του κειμένου ως εικόνας», (βλ. σελ. 33), στοιχείο που φαίνεται να αντανακλάται στις απαντήσεις που λάβαμε.

Η κυριότερη αιτία που πρόβαλαν, όσοι απάντησαν στη συγκεκριμένη ερώτηση σχετικά με το λόγο μερικής ανάγνωσης (16 άτομα από τα 32 δήλωσαν ότι διάβασαν μερικώς τα κείμενα), ήταν η **έλλειψη χρόνου**. Από τον Πίνακα 10 φαίνεται ότι οι επισκέπτες που έρχονται στο μουσείο ως παρέες ενηλίκων είναι αυτοί που διαβάζουν μερικώς τα κείμενα. Η επόμενη ομάδα κοινού με την ίδια αναγνωστική συμπεριφορά είναι οι οικογένειες με παιδιά, που εξαιτίας και της σύνθεσής της, είναι πιο δύσκολο να αφιερώσει χρόνο στην ανάγνωση, καθώς προσπαθεί κυρίως να καλύψει τις ανάγκες των παιδιών μέσα στο χώρο του μουσείου. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι καμία οικογένεια με παιδιά δεν διάβασε ολόκληρα τα κείμενα κατά την επίσκεψή της.

Πίνακας 8: Πίνακας ανάγνωσης κειμένων ανά τύπο κοινού

	Ανάγνωση κειμένων			Σύνολο
	Καθόλου	Μέρος αυτών	Ολόκληρα	
Μόνος		1	2	3
Οικογένεια με παιδιά	1	8		9
Οργανωμένη ομάδα ενηλίκων με ξενάγηση		3	5	8
Παρέα ενηλίκων		20	10	30
Σύνολο	1	32	17	50

Ωστόσο ενδιαφέρον έχουν και άλλες αιτίες που προβλήθηκαν για τη μη ολική ανάγνωση των πινακίδων:

«Δεν τα διάβασα ολόκληρα λόγω χρόνου. Συνήθως δε διαβάζω κείμενα. Προτιμώ τα βιβλία και τους οδηγούς.» (επισκέπτρια ετών 50-65, παρέα ενηλίκων)

Εδώ η επισκέπτρια δηλώνει ότι **δεν διαβάζει κείμενα συνήθως**, αλλά προτιμά τα βιβλία και τους οδηγούς, γιατί προφανώς η επίσκεψή της είναι κατά βάση γνωσιακή και κατόπιν ψυχαγωγική (βλ. την κατηγοριοποίηση της ανάγνωσης από τον Blais σελ. 22).

Συνήθως τα βιβλία και οι οδηγοί παρέχουν περισσότερη πληροφόρηση και επιπλέον είναι εύχρηστα, καθώς μπορείς να τα συμβουλευτείς πριν, και μετά από την επίσκεψη. Η χρήση των εντύπων βοηθά ακόμη στη διατήρηση της εστίασης της προσοχής και προτείνεται από τον Bitgood, όπως είδαμε παραπάνω (βλ. σελ. 21) . Το μουσείο δεν διαθέτει έντυπα, βιβλία και οδηγούς.

Ακόμα, ενδιαφέρον έχει το γεγονός ότι αιτία της μερικής ανάγνωσης μπορεί να είναι η **πρότερη γνώση και το πολιτιστικό ή γνωστικό υπόβαθρο του επισκέπτη**, που διαμορφώνει τα νοητικά σχήματα και τη μη οπτική πληροφορία στη μνήμη του αναγνώστη (βλ. σελ 21). Η συγκεκριμένη επισκέπτρια, παρακάτω, δηλώνει ότι διάβασε μόνο τα μεγάλα κείμενα των εισαγωγικών ενότητων, που δίνουν στον επισκέπτη μια γενική ιδέα για το τι περιέχει η ενότητα που παρουσιάζουν. Τα μικρότερα κείμενα δεν την ενδιέφεραν, γιατί τα θεωρούσε γνωστά.

«Διάβασα τα μεγάλα κείμενα. Στα εκθέματα όμως δεν τα διάβαζα όλα, διότι ήξερα και από άλλα μουσεία τι είναι.» (επισκέπτρια ετών 12-18, οικογένεια με παιδιά)

Η μη οπτική πληροφορία που κατείχε ήδη, από προηγούμενες εμπειρίες σε μουσεία, την οδήγησε στην επιλογή της επιλεκτικής ανάγνωσης όσων κειμένων της παρείχαν την οπτική πληροφορία που της ήταν αρκετή για τη νοηματοδότηση των εκθεμάτων.

Όπως είδαμε στην ενότητα «Ανάγνωση και ερμηνεία» (σελ 21), η κατανόηση και η ερμηνεία των κειμένων εξαρτάται από τα νοητικά σχήματα και τη μη οπτική πληροφορία που διαθέτει από πριν ο επισκέπτης . Η παρακάτω επισκέπτρια, βρήκε ελλιπή την οπτική πληροφορία που παρέχουν τα κείμενα και επέλεξε την μερική ανάγνωση των κειμένων.

«Γιατί ήταν πολύ μικρά και ήθελα παραπάνω πληροφορίες» (επισκέπτρια ετών 18-25, παρέα ενηλίκων)

Σε ερώτηση για την επάρκεια της πληροφόρησης δήλωσε ότι θα ήθελε περισσότερες πληροφορίες σχετικά με ιστορικά ζητήματα και περισσότερες επεξηγήσεις για τα εκθέματα. Ακόμη και στην ερώτηση σε ποιους απευθύνονται τα κείμενα, η συγκεκριμένη επισκέπτρια απαντά «Σε ανθρώπους που γνωρίζουν καλά την ιστορία», στοιχείο που επιβεβαιώνει περισσότερο την άποψή της σχετικά με το βάθος της πληροφόρησης που παρέχουν τα κείμενα. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι η γνώμη της βασίστηκε στην πληροφόρηση που της παρείχαν μόνο οι πινακίδες της έκθεσης, επειδή δεν αναζήτησε την επιπλέον πληροφόρηση που της παρείχαν τα QRcodes σχετικά με ορισμένα εκθέματα, λόγω του ότι, όπως δήλωσε, δεν γνώριζε πώς να το χρησιμοποιήσει.

Τα κείμενα της έκθεσης της παρείχαν οπτικές πληροφορίες τις οποίες δεν μπόρεσε να συνδέσει με μη οπτικές, προκειμένου να ερμηνεύσει τα αντικείμενα και τα μηνύματα της

έκθεσης. Στην περίπτωση της, εξαιτίας της απουσίας της μη οπτικής πληροφορίας η επισκέπτρια μένει ουσιαστικά «τυφλή», όπως επισημαίνει και ο Blais (βλ. σελ.21)

Στον αντίποδα της παραπάνω απάντησης, βρέθηκε μία άλλη επισκέπτρια που δήλωσε ότι το **μεγάλο μέγεθος των κειμένων** ήταν αυτό που την οδήγησε στην επιλογή της επιλεκτικής ανάγνωσης, επιβεβαιώνοντας και τα αποτελέσματα των ερευνών του Bitgood, όπως είδαμε στην ενότητα «Κατηγοριοποίηση των κειμένων» (σελ. 27).

«Ήταν πιο μεγάλα απ' ό,τι μπορούσα να διαβάσω.» (επισκέπτρια ετών 50-65, παρέα ενηλίκων)

Συμπερασματικά, δεν αποδείχθηκε ότι ο χρόνος που δαπανήθηκε για την επανέκθεση των δύο αιθουσών του αρχαιολογικού μουσείου της Κορίνθου από τους επισκέπτες βρίσκεται σε αναλογική συνάρτηση με την ανάγνωση των κειμένων. Με άλλα λόγια, μεγαλύτερος χρόνος επίσκεψης, δεν σημαίνει και ολική ανάγνωση των κειμένων. Η επιλογή της ολικής ή της μερικής ανάγνωσης των κειμένων σχετίζεται περισσότερο με διάφορους παράγοντες που δυσχεραίνουν την αναγνωσιμότητα των πινακίδων. Τέτοιοι παράγοντες εμφανίζονται να σχετίζονται κυρίως με τις πινακίδες αυτές καθαυτές, όπως είναι η θέση των πινακίδων στο χώρο της έκθεσης, ο μικρός χώρος έκθεσης, το μέγεθος των πινακίδων, οι παρεχόμενες πληροφορίες ή με τον ίδιο τον επισκέπτη και το υπόβαθρό του, όπως οι συνήθειές του και η προϋπάρχουσα γνώση του.

Το μήνυμα της έκθεσης

Στο συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο τέθηκαν δύο ερωτήσεις που αφορούν το μήνυμα της έκθεσης, όπως αυτό συμπυκνώνεται στην κεντρική ιδέα και στις επιμέρους θεματικές της έκθεσης (βλ. σελ. 46).

Η μία ζητούσε από τους ερωτώμενους να πουν ποια ήταν η κεντρική ιδέα της έκθεσης κατά τη γνώμη τους, με σκοπό να βρεθεί το κατά πόσο ο επικοινωνιακός σκοπός του μηνύματος, που παρουσιάζεται σε προηγούμενη ενότητα (βλ. σελίδα 52) επετεύχθη και άρα πόσο κατανοητό ήταν το μήνυμα από το κοινό της έκθεσης.

Η δεύτερη ζητούσε να ονομάσουν ένα επιμέρους θέμα που παρουσιάστηκε σ' αυτήν, προκειμένου να εντοπιστεί τι ήταν αυτό που έκανε εντύπωση περισσότερο στους επισκέπτες και αν αυτό συνδεόταν με την κεντρική ιδέα.

Από τους 50 ερωτώμενους στην πρώτη ερώτηση για την κεντρική ιδέα απάντησαν 41 άτομα, ενώ στη δεύτερη για επιμέρους θεματικές της έκθεσης 35 άτομα.

Από τις απαντήσεις των ερωτώμενων, προκύπτει ότι η κεντρική ιδέα της έκθεσης αφορά την αρχαία Κόρινθο γενικά. Ειδικά όσοι έχουν διαβάσει μέρος των κειμένων, δεν προσδιορίζουν την έννοια της αρχαίας Κορίνθου χρονικά, όσο γεωγραφικά, όπως φαίνεται ενδεικτικά και από τις παρακάτω απαντήσεις:

«Η ζωή και οι συνήθειες των κατοίκων της Αρχαίας Κορίνθου» (επισκέπτρια ετών 12-18, οικογένεια με παιδιά)

«Η πόλη της Κορίνθου και πως ο επισκέπτης ερχόμενος από την Αθήνα αντικρίζει και γνωρίζει την Αρχαία Κόρινθο.» (επισκέπτρια ετών 35-50, οργανωμένη ομάδα ενηλίκων με ξενάγηση)

«Η παρουσίαση της ευρύτερης περιοχής» (επισκέπτρια ετών 25-35, παρέα ενηλίκων)

Στις απαντήσεις των ερωτηθέντων δεν εντοπίζεται η τοποθέτηση των εκθεμάτων εντός συγκεκριμένου ιστορικού πλαισίου. Η αναφορά της ιστορίας είναι γενική και η σύνδεσή της με το περιεχόμενο της έκθεσης χαλαρή:

«Η ιστορία της Αρχαίας Κορίνθου» (επισκέπτρια ετών 18-25, παρέα ενηλίκων)

«Κατά τη γνώμη μου στην κεντρική ιδέα της έκθεσης είναι η καταγραφή της ιστορίας και του μεγαλείου της αρχαίας Κορίνθου.» (επισκέπτρια ετών άνω των 65, παρέα ενηλίκων)

«Να κατανοήσει ο επισκέπτης την ιστορική διαδρομή της αρχαίας Κορίνθου.» (επισκέπτης άνω των 65 ετών, παρέα ενηλίκων)

«Την περιοχή της Κορινθίας στην αρχαιότητα, γεωγραφία, οικονομία, θρησκεία - λατρεία, καθημερινή ζωή και λίγο σύντομη ιστορία. Και αυτό είναι ωραίο.» (επισκέπτης ετών 35-50, μόνος)

Από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων προκύπτει ότι, κατά την αντίληψη τους, η αρχαία Κόρινθος που παρουσιάζεται στην επανέκθεση συνδέεται γενικά με την ιστορία της Κορίνθου κατά την αρχαιότητα, κάτι που ως κεντρική ιδέα παρουσιάζεται σε ολόκληρο το μουσείο και όχι μόνο στις συγκεκριμένες αίθουσες. Παρ' όλα αυτά, εντός της έκθεσης παρουσιάζεται ένα χρονολόγιο με τα σημαντικότερα σημεία της περιόδου μέχρι τη ρωμαϊκή εποχή που μπορεί να βοηθήσει τους επισκέπτες να τοποθετήσουν ιστορικά τα αντικείμενα που είδαν στην έκθεση, ενώ και η παρουσίαση των αγγείων σε χρονολογικές σειρές, με σκοπό να αναδειχθεί η τυπολογία και η εξέλιξη της κεραμικής στην περιοχή, λειτουργεί προς αυτή την κατεύθυνση.

Η σύνδεση με το ιστορικό πλαίσιο γίνεται περισσότερο εμφανής σε όσους έχουν διαβάσει ολόκληρα τα κείμενα της έκθεσης, όπως φαίνεται παρακάτω, ενώ μόνο τρία από τα 17 άτομα διάβασαν ολόκληρα τα κείμενα της έκθεσης ανέφεραν ως κεντρική ιδέα τον τίτλο της έκθεσης («Κόρινθος –μία ισχυρή πόλη κράτος»):

«Παρουσιάζει την Κόρινθο και τη γύρω περιοχή της στη γεωμετρική αρχαϊκή και κλασική περίοδο.» (επισκέπτης 35-50 ετών, οργανωμένη ομάδα με ξενάγηση)

«Η παρουσίαση του τρόπου ζωής των Κορινθίων κατά την κλασική και ελληνοιστική εποχή.» (επισκέπτρια άνω των 65 ετών, παρέα ενηλίκων)

«Η τέχνη και ο τρόπος ζωής στην Αρχαία Κόρινθο προ του 3ου π.Χ. Αιώνα.» (επισκέπτης 25-35 ετών, παρέα ενηλίκων)

Επίσης, τρεις ακόμα ερωτηθέντες συνέδεσαν την έκθεση με την πολιτιστική ακμή της αρχαίας Κόρινθου. Στις απαντήσεις τους η πολιτιστική ακμή προσδιορίζεται από τον τρόπο ζωής των αρχαίων Κορινθίων και την εμπορική δύναμη της πόλης.

«Ο τρόπος ζωής των αρχαίων Κορινθίων και η σχέση τους με άλλες περιοχές.» (επισκέπτρια ετών 35-50, οργανωμένη ομάδα ενηλίκων με ξενάγηση)

«Η πολιτιστική επίδραση της αρχαίας Κόρινθου και η εμπορική δύναμή της.» (επισκέπτης 35-50 ετών, παρέα ενηλίκων)

«Κατά τη γνώμη μου στην κεντρική ιδέα της έκθεσης είναι η καταγραφή της ιστορίας και του μεγαλείου της αρχαίας Κόρινθου.» (επισκέπτρια ετών άνω των 65, παρέα ενηλίκων)

Οι απαντήσεις δείχνουν πως αυτοί οι επισκέπτες έχουν αντιληφθεί την σύνδεση των αντικειμένων με την κορινθιακή ταυτότητα και τη συμβολή των Κορινθίων στο πολιτισμό, όπως ήταν και ο αρχικός σκοπός των επιμελητών της έκθεσης (βλ Τα κείμενα της έκθεσης σελ. 52). Αυτό το στοιχείο προβάλλεται ιδιαίτερα στο δεύτερο βίντεο της έκθεσης «Εννέα μικρές ιστορίες». Πέραν όμως αυτού, η συμβολή αυτή δεν είναι εμφανής, με αποτέλεσμα να μη φαίνεται τόσο στις απαντήσεις των ερωτηθέντων, όπως το επεσήμανε μία επισκέπτρια:

«Τα κείμενα δεν παρουσιάζουν τη γενική ιδέα, δηλαδή γιατί η Κόρινθος έγινε αυτό που έγινε. Αυτό φαίνεται μόνο στα μόνιτορ. Άρα θα έπρεπε να φαίνεται και στα κείμενα εκτός βίντεο.» (επισκέπτρια 50-65 ετών, παρέα ενηλίκων)

Η κεντρική ιδέα της έκθεσης συνδέθηκε με τον τρόπο ζωής και την καθημερινότητα των αρχαίων Κορινθίων σε 10 απαντήσεις, δείχνοντας ότι η έμφαση δίνεται τελικά στη δεύτερη αίθουσα της έκθεσης που παρουσιάζει αυτή την ενότητα. Ενδεικτικά αναφέρονται μερικές απαντήσεις που δείχνουν αυτή τη σύνδεση της κεντρικής ιδέας με τη συγκεκριμένη θεματική ενότητα.

«Η καθημερινότητα, η δύναμη, η τέχνη της Κόρινθου.» (επισκέπτρια 35-50 ετών, οργανωμένη ομάδα με ξενάγηση)

«Η δημόσια και ιδιωτική ζωή των Αρχαίων Κορινθίων» (επισκέπτρια 25-35 ετών, παρέα ενηλίκων)

«Η καθημερινότητα των κατοίκων της περιοχής στην αρχαιότητα.» (επισκέπτης 35-50 ετών, οικογένεια με παιδιά)

Από την ανάλυση των απαντήσεων στην δεύτερη ερώτηση, στην οποία ζητήθηκε να κατονομάσουν ένα επιμέρους θέμα της έκθεσης, μετρήθηκαν επτά διαφορετικά θέματα. Τη μεγαλύτερη συχνότητα είχαν οι Κούροι, που αναφέρθηκαν 12 φορές στις απαντήσεις και κατόπιν τα ταφικά έθιμα που αναφέρθηκαν 10 φορές, όπως φαίνεται και από τον παρακάτω πίνακα Πίνακας 9. Το θέμα της καθημερινής ζωής εμφανίζεται τρίτο στις απαντήσεις των επισκεπτών, στοιχείο που δείχνει ότι παραμένει ένα θέμα που εντυπωσιάζει τους επισκέπτες και γι' αυτό επαναλαμβάνεται και σ' αυτή την ερώτηση.

Πίνακας 9: Πίνακας συχνότητας επιμέρους θεμάτων

	Επιμέρους θέματα	Φορές που αναφέρθηκαν στις απαντήσεις
1	Κούροι	12
2	Ταφικά έθιμα	10
3	Καθημερινή ζωή	6
4	Εμπόριο	5
5	Τέχνη και τεχνική	2
6	Λέπια ψαριών	3
7	Κώμες	1

Ενδιαφέρον είναι το ότι ως θέμα αναφέρεται και ένα έκθεμα (λέπια ψαριών), κάτι που δείχνει πόσο έχει εντυπωσιάσει τους επισκέπτες, παρόλο που εμφανίζεται μόνο τρεις φορές. Το θέμα της ενότητας των κωμών γύρω από την αρχαία Κόρινθο, που καταλαμβάνει ουσιαστικά όλη την πρώτη αίθουσα, αναφέρεται μόνο μία φορά στις απαντήσεις.

Συμπερασματικά, βλέπουμε ότι οι επισκέπτες απαντούν συχνότερα για θέματα ή εκθέματα που τους έχουν εντυπωσιάσει περισσότερο, είτε γιατί αυτά είναι τα νέα στοιχεία της έκθεσης (όπως οι Κούροι), είτε λόγω του τρόπου παρουσίασής τους και της σύνδεσής τους με το ζήτημα της αρχαιοκαπηλίας, είτε πάλι γιατί οι επισκέπτες είχαν εξαρχής σκοπό να δουν αυτά συγκεκριμένα. Οι Κούροι συνδέονται με το θέμα των ταφικών εθίμων, ως επιτύμβιο σύμπλεγμα. Όμως, η ενότητα των ταφικών εθίμων δεν περιορίζεται μόνο στην πρώτη αίθουσα με τους Κούρους, αλλά επεκτείνεται και στη δεύτερη με μία σειρά τύπων ταφής διαχρονικά κατά την περίοδο μέχρι τα ρωμαϊκά χρόνια. Επομένως, το θέμα των ταφικών εθίμων με την επανάληψη, έστω και σε διαφορετικό συγκείμενο, εντυπώνεται στη μνήμη των επισκεπτών, με αποτέλεσμα να εμφανίζεται ψηλά στη συχνότητα των απαντήσεων σχετικά με τα επιμέρους θέματα.

Η καθημερινή ζωή πάλι, που αφορά τη δεύτερη αίθουσα, εμφανίζεται τρίτη στις απαντήσεις, γιατί σ' αυτή την ενότητα δημιουργούνται πιο εύκολα αφηγήσεις και συνδέσεις με το σήμερα απ' όσο μπορεί να γίνει στην πρώτη αίθουσα που αφορά την ενότητα των

περιχώρων της αρχαίας Κορινθίας. Το αποτέλεσμα είναι να αυξάνεται το ενδιαφέρον των επισκεπτών στη δεύτερη αίθουσα, γιατί εκεί το κοινό μπορεί να ταυτιστεί πιο εύκολα με τους αρχαίους κατοίκους.

Κατανόηση περιεχομένου και επαρκής πληροφόρηση

Στο ερωτηματολόγιο επιχειρήθηκε να διερευνηθεί η έννοια της κατανόησης του περιεχομένου του κειμένου, βάσει της γλωσσικής και γραμματικής πολυπλοκότητας (βλ. «Το κείμενο ως γλώσσα» σελ. 36). Εντούτοις, επειδή οι παράμετροι αυτές της χρήσης της γλώσσας στην κατανόηση των κειμένων δεν είναι εύκολο να ερευνηθούν στο πλαίσιο του ερωτηματολογίου, η έρευνα βασίστηκε στην εντύπωση που άφησαν τα κείμενα στο κοινό. Τα ευρήματα που παρουσιάζονται πιο κάτω συνδυάζουν τις απαντήσεις στα ερωτήματα εάν και κατά πόσο βρήκαν κατανοητά τα κείμενα, εάν συνάντησαν δύσκολες έννοιες, άγνωστες λέξεις, απορίες, δυσνόητα σημεία που να δυσκόλεψαν τους επισκέπτες στην πρόσληψη του νοήματος και τι είναι αυτό που τους άρεσε ή όχι στις πινακίδες.

Στις σχετικές ερωτήσεις απάντησαν συνολικά 48 άτομα σε σύνολο 50 ερωτηθέντων, όπως φαίνεται και από τον Πίνακα 10:

Πίνακας 10: Πίνακας βαθμού κατανόησης των κειμένων

Πόσο κατανοητά βρήκατε τα κείμενα;	Δεν απάντησαν	Δεν διάβασα τα κείμενα	Δυσκολία στην κατανόηση	Μη δυσκολία στην κατανόηση	Σύνολο
Δεν απάντησαν	1			1	2
Δεν διάβασα τα κείμενα		1			1
Αρκετά κατανοητά			3	8	11
Κατανοητά			1	7	8
Πολύ κατανοητά				19	19
Πάρα πολύ κατανοητά				2	2
Απολύτως κατανοητά				7	7
Σύνολο	1	1	4	44	50

Από τον παραπάνω πίνακα (Πίνακας 10) φαίνεται ότι η συντριπτική πλειοψηφία (44 άτομα) των ερωτηθέντων δεν αντιμετώπισε δυσκολία στην κατανόηση των κειμένων.

Οι απαντήσεις των τεσσάρων μόνο που δήλωσαν ότι είχαν κάποιο πρόβλημα, αναφέρονταν σε προβλήματα κατανόησης ορισμένων όρων, ιστορικών δεδομένων, φωτισμού και θέσης στο χώρο:

«Ο φωτισμός και το ότι πρέπει να πλησιάσεις πολύ κοντά στα εκθέματα.» (επισκέπτρια 50-65 ετών, παρέα ενηλίκων)

«Με δυσκόλεψε λίγο. Κάποιες λέξεις ήταν δυσνόητες.» «Μερικές λέξεις αγγείων. Όμως γενικά ήταν όλα πολύ καλά.» (επισκέπτρια 50-65 ετών, παρέα ενηλίκων)

«Έψαχνα λίγο τη θέση τους.» (επισκέπτρια 35-50 ετών, οικογένεια με παιδιά)

«Κάποιους όρους και έννοιες στην τότε εποχή ή ανέφερε ιστορικά γεγονότα που δεν γνώριζα» (επισκέπτρια 18-25 ετών, παρέα ενηλίκων)

Η δυσκολία με τις ονομασίες των αγγείων έγκειται προφανώς στο ότι αυτές εξηγούνται μόνο στην αρχή της έκθεσης, μακριά από την προθήκη με τα περισσότερα αγγεία σε μία πινακίδα μικρή και χωρίς αρκετό φωτισμό, όπως έχει ήδη επισημανθεί από την παρατήρησή μας στο χώρο (βλ. σελ. 66)

Τα ιστορικά γεγονότα εξηγούνται σε ένα χρονολόγιο προς την έξοδο της έκθεσης σε μία μεγάλη πινακίδα, που πιθανώς δεν κάλυψε τις απορίες της τέταρτης παραπάνω περίπτωσης, είτε γιατί δεν τη διάβασε, είτε γιατί δεν τη βρήκε επαρκή.

Στις υπόλοιπες δύο παραπάνω απαντήσεις η κατανόηση συνδέεται με παραμέτρους που επηρεάζουν την οπτική εικόνα των κειμένων και συγκεκριμένα με το φωτισμό και την τοποθέτησή τους στο χώρο (βλ. «Αναγνωσιμότητα του κειμένου ως εικόνας» σελ. 33).

Η κατανόηση επιχειρήθηκε να συνδεθεί με την επαρκή πληροφόρηση, προκειμένου να εξακριβωθεί το είδος των προβλημάτων σχετικών με αυτή. Τα αποτελέσματα των απαντήσεων σχετικά με την επαρκή πληροφόρηση εμφανίζονται στο παρακάτω διάγραμμα (Διάγραμμα 7).

Διάγραμμα 7: Απαντήσεις ικανοποίησης επισκεπτών σχετικά με την επαρκή πληροφόρηση.

Από τις απαντήσεις που φαίνονται στο παραπάνω διάγραμμα (Διάγραμμα 7), 41 άτομα δήλωσαν ότι είχαν επαρκή πληροφόρηση από τα κείμενα (βλ αναλυτικότερα Πίνακες 16 και 17 στο Παράρτημα Α).

Άρα φαίνεται ότι, όσον αφορά το περιεχόμενο των κειμένων, η πλειονότητα των ερωτηθέντων έμεινε ικανοποιημένη. Η χρήση της γλώσσας, η επιλογή του ύφους, η πολυπλοκότητα του λεξιλογίου ή η πολυπλοκότητα της σύνθεσης της πρότασης, δεν ήταν στοιχεία που εντοπίστηκαν ως παράγοντες δυσκολίας της κατανόησης, όπως είχαν αναλυθεί στο θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας (βλ. «Το κείμενο ως γλώσσα» σελ. 36).

Από όσους απάντησαν την σχετική ερώτηση για την κατανόηση των κειμένων (44 άτομα), μόνο έξι δήλωσαν ότι δεν είχαν επαρκή πληροφόρηση και θα ήθελαν περισσότερες λεπτομέρειες κυρίως για όρους που αφορούν τα αγγεία, την ιστορική πορεία της Κορίνθου ή τους Κούρους. Η περιεκτικότητα των κειμένων, η στόχευση στο θέμα ο τρόπος αφήγησης και σύνδεσης με τα αντικείμενα είναι στοιχεία που προκύπτουν από τις απαντήσεις των επισκεπτών:

«Το ότι ήταν περιεκτικές.» (επισκέπτρια 35-50 ετών, οικογένεια με παιδιά)

«Ήταν σύντομες και στοχευμένες.» (επισκέπτρια 35-50, οργανωμένη ομάδα με ξενάγηση)

«Ο τρόπος με τον οποίο συνδυάζονται με τα εκθέματα: ο τρόπος αυτός έχει ζωντάνια και δεν έχει σχέση με τον παλιό ξερό και δυσνόητο τρόπο.» (επισκέπτης 35-50 ετών, οργανωμένη ομάδα με ξενάγηση)

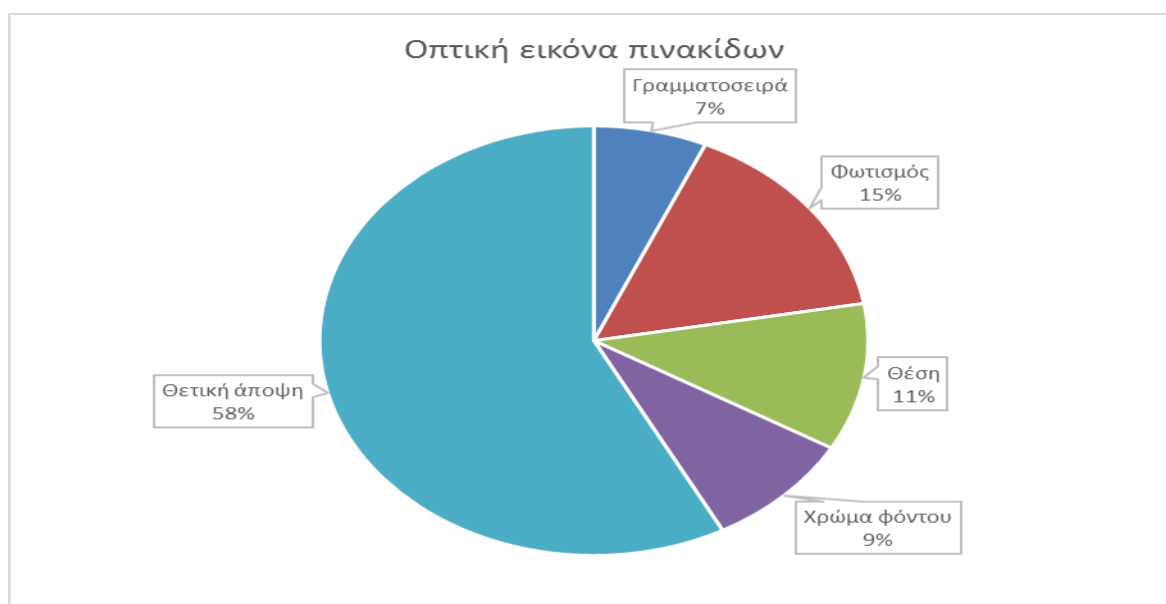
«Η απλότητα παρουσίασης του περιεχομένου» (επισκέπτης 35-50 ετών, παρέα ενηλίκων)

Κείμενο ως οπτική εικόνα

Στο ερωτηματολόγιο η αναγνωσιμότητα και η προσβασιμότητα των πινακίδων ως εικόνα εξετάστηκε με βάση ορισμένα κριτήρια του Marquart και του AAM, που αναλύθηκαν στο οικείο κεφάλαιο (βλ. σελ.30). Τα αποτελέσματα που παρατίθενται παρακάτω βασίζονται στις απαντήσεις των επισκεπτών στη σχετική ερώτηση για το πώς αντιμετώπισαν την οπτική εικόνα των πινακίδων, αλλά και στο τι τους άρεσε στις πινακίδες ή τις δυσκολίες αντιμετώπισαν κατά την ανάγνωση.

Οι απαντήσεις κατηγοριοποιήθηκαν ανάλογα με τα προβλήματα που εντόπισαν κατά την επίσκεψή τους στην έκθεση. Από την ανάλυση προέκυψαν τέσσερα διαφορετικά προβλήματα σχετικά με την οπτική εικόνα των πινακίδων: γραμματοσειρά, φωτισμός, θέση και χρώμα φόντου. Στο παρακάτω διάγραμμα (Διάγραμμα 8) φαίνεται ότι 58% των

ερωτηθέντων που απάντησαν, είχαν θετική άποψη για την οπτική εικόνα των κειμένων (26 θετικά σχόλια).

Διάγραμμα 8: Οπτική εικόνα πινακίδων

Βάσει των απαντήσεών τους, οι επισκέπτες βρήκαν την οπτική εικόνα των κειμένων πολύ καλή και σύγχρονη. Επίσης κατά τη γνώμη τους η χρήση φωτογραφιών και σχεδιαγραμμάτων μαζί με τα κείμενα ήταν πολύ βοηθητική για την κατανόηση των αρχαιολογικών συμφραζομένων των αντικειμένων, γιατί βοηθά στη σύνδεση των εκθεμάτων με το χώρο εύρεσής τους, όπως φαίνεται από τα σχόλια των επισκεπτών:

«Πολύ καλή και χρήσιμη, αφού μπορούσες εύκολα να απορροφηθείς.» (επισκέπτρια 12-18, οικογένεια με παιδιά)

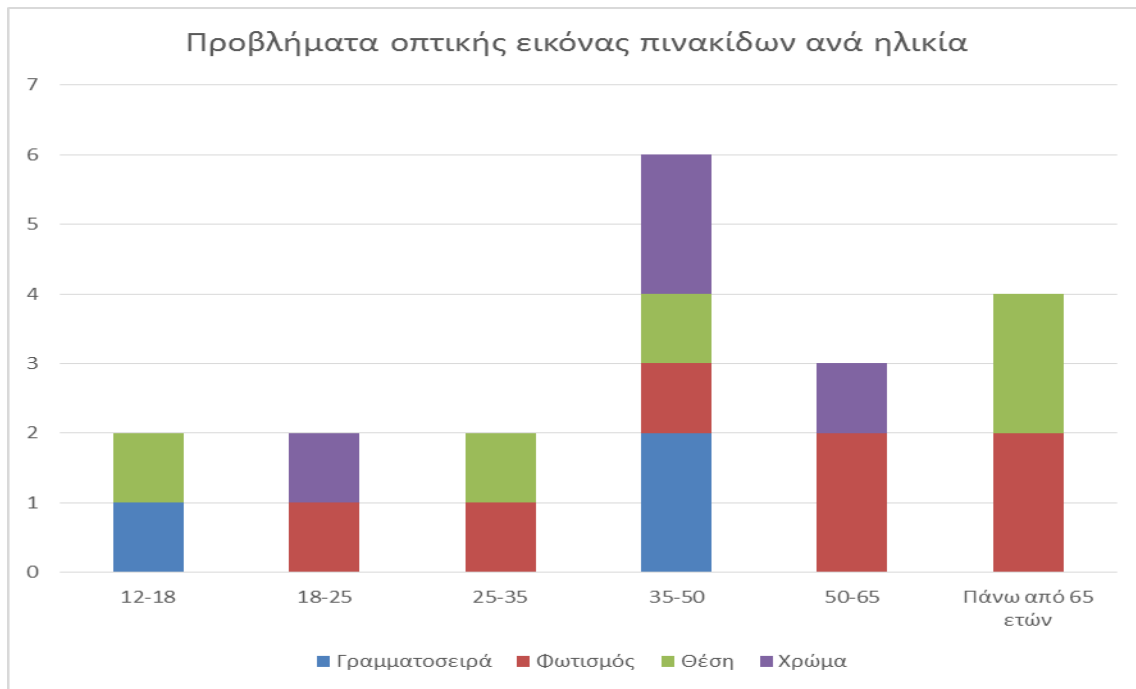
Μου άρεσε ότι οι πινακίδες πλαισιώνονταν με εικόνες και φωτογραφίες της περιοχής των εκθεμάτων και συντελούσαν έτσι στην καλύτερη πληροφόρηση για τον τόπο ανεύρεσης των αντικειμένων.» (επισκέπτρια άνω των 65 ετών, παρέα ενηλίκων)

«Πολύ καλή, σύγχρονη, ευκρινής η γραμματοσειρά, επαρκής ο φωτισμός.» (επισκέπτρια 35-50, οικογένεια με παιδιά)

«Στη νέα αίθουσα εξαιρετική.» (επισκέπτης 35-50, οικογένεια με παιδιά)

«(Μου άρεσε)Η καλαισθησία τους και το γεγονός ότι με την εικόνα τους προσελκύουν το κοινό να τις διαβάσει, προκειμένου να καταλάβουν την ιστορία της Αρχαίας Κορίνθου.» (επισκέπτρια 25-35 ετών, παρέα ενηλίκων)

Η ανάλυση των αρνητικών σχολίων έδειξε ότι, ανάλογα με την ηλικία, τίγονται διαφορετικού τύπου θέματα, όπως φαίνεται και στο παρακάτω διάγραμμα (Διάγραμμα 9).

Διάγραμμα 9: Προβλήματα οπτικής εικόνας ανά ηλικία

Από το διάγραμμα 9 φαίνεται ότι η ηλικιακή ομάδα 35-50 ετών εντοπίζει όλα τα προβλήματα (γραμματοσειρά, φωτισμός, θέση, χρώμα) που έχουν συνολικά επισημάνει όλες οι άλλες ομάδες, ενώ η ηλικιακή ομάδα άνω των 65 ετών εντοπίζει προβλήματα φωτισμού και θέσης πινακίδων, κάτι που είναι αναμενόμενο, λόγω της δυσκολίας όρασης ή κίνησης που προφανώς χαρακτηρίζει αυτές τις ηλικίες.

Στην ηλικία 12-18 ετών, το πρόβλημα που εντοπίζεται αφορά τη **θέση ορισμένων πινακίδων**, αλλά και τη γραμματοσειρά. Το πρόβλημα προκύπτει από το ύψος του επισκέπτη σε σχέση με τη θέση των πινακίδων στον κάθετο τοίχο, πίσω από τις προθήκες, ενώ γίνεται και αναφορά στη γραμματοσειρά, πιθανώς αναφορικά με την πινακίδα του υπομνήματος των αγγείων, όπου το χρώμα της αγγλικής γλώσσας είναι διαφορετικό από της ελληνικής (βλ. Θέση πινακίδων σελ. 66).

«Για τα ελληνικά είναι καλά. Θα ήθελα πιο μεγάλες γραμματοσειρές.» «Στα αγγλικά θα έπρεπε να ήταν πιο ανοιχτόχρωμα τα γράμματα. Επίσης το προστατευτικό γυαλί πιο χαμηλό για τα παιδιά και για τους αναπήρους, ώστε να μπορούν να διαβάσουν τα κείμενα.» (επισκέπτρια 12-18 ετών, οικογένεια με παιδιά)

Στην ηλικία των 18-25 ετών εντοπίζονται προβλήματα με **το φωτισμό και το χρώμα του φόντου των πινακίδων**. Από αυτή την ηλικία και πάνω το ζήτημα του φωτισμού επισημαίνεται από όλες τις ηλικίες, κυρίως δε από τις ηλικιακές ομάδες άνω των 50 ετών, οπότε τα προβλήματα της όρασης πολλαπλασιάζονται, κάτι που εξετάστηκε και στην έρευνα των Wolf & Smith (βλ. Το κείμενο ως εικόνα σελ. 30) .

«Την ήθελα πιο φωτεινή είναι πολύ σκούρα τα χρώματα των τοίχων που με κούρασαν» (επισκέπτρια 18-25 ετών, παρέα ενηλίκων)

«Είναι το χρώμα που τις κάνει να μην διαβάζονται και ο φωτισμός.» (επισκέπτρια 50-65 ετών, παρέα ενηλίκων)

«Λίγο σκοτεινά σε ορισμένα σημεία. Άναβα το φακό μου.» (επισκέπτης άνω των 65 ετών, παρέα ενηλίκων)

Το ζήτημα της **τοποθέτησης των πινακίδων** σχετικά με το ύψος εμφανίζεται και στην ηλικιακή ομάδα των 25-35 ετών, όπως επίσης και από τις ηλικιακές ομάδες άνω των 50 ετών. Εδώ το πρόβλημα έχει να κάνει περισσότερο με το ότι κάποιες πινακίδες είναι τοποθετημένες στη βάση των εκθεμάτων, κοντά στο πάτωμα, ή κάθετα στις προθήκες, όπως έχουμε ήδη επισημάνει σε προηγούμενο κεφάλαιο (βλ. σελ 66) οπότε οι επισκέπτες θα πρέπει να αλλάζουν στάση και θέση στο χώρο για να τις διαβάσουν.

«Θα μπορούσαν να είναι λίγο πιο ευδιάκριτες και σε ίσως υψηλότερη θέση.» «Σε ορισμένες από αυτές η τοποθέτηση σε πολύ χαμηλή θέση.» (επισκέπτης 25-35 ετών, παρέα ενηλίκων)

«Διάβασα μερικώς κάποια κείμενα γιατί για κάποια έπρεπε να σκύβω και αυτό με δυσκόλευε.» (επισκέπτρια άνω των 65 ετών, παρέα ενηλίκων)

«Η πινακίδα σε ορισμένα σημεία κρύβεται στα πλάγια. Σε άλλα σημεία κάνεις κίνηση αριστερά -δεξιά για να διαβάσεις.» (επισκέπτης 50-65 ετών, παρέα ενηλίκων)

Ενδιαφέρουσα είναι η συσχέτιση της θέσης των πινακίδων με τα εκθέματα που παρατήρησε ένας επισκέπτης. Στο σχόλιό του παρατήρησε ότι η γειτνίαση των πινακίδων με τα εκθέματα τις κάνει πιο ελκυστικές από άλλες πιο απομακρυσμένες, κάτι που επιβεβαιώνει και την έρευνα των Thompson & Bitgood (βλ. σελ. 30).

«Οι πινακίδες που ήταν μαζί με εκθέματα ήταν πιο ελκυστικές από κάποιες που ήταν σκέτες.» «Δεν υπάρχει κάτι, πέρα από τα χρώματα, που να μου φάνηκε αρνητικό.» (επισκέπτης 35-50 ετών, παρέα ενηλίκων)

Μερικοί επισκέπτες εντοπίζουν προβλήματα σε συγκεκριμένα σημεία της έκθεσης και συγκεκριμένα με το φωτισμό και το μέγεθος της γραμματοσειράς στην **πινακίδα του υπομνήματος των αγγείων**, κάτι που έχει ήδη επισημανθεί και από την επιτόπια έρευνά μας (βλ. σελ.).

«Χρειαζόταν περισσότερος φωτισμός και ορισμένες πινακίδες, όπως αυτή για τα αγγεία, είναι με μικρά γράμματα και λίγο φωτισμό.» (επισκέπτρια 50-65 ετών, παρέα ενηλίκων)

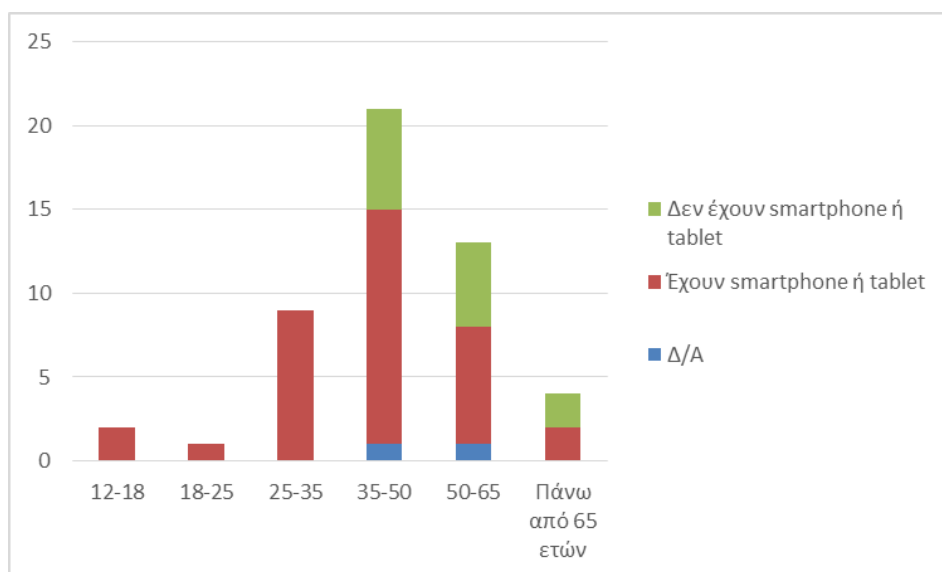
«Η γραμματοσειρά και το χρώμα γενικά ήταν ικανοποιητικά, εκτός από την πινακίδα με τις εξηγήσεις των αγγείων στην αρχή που δεν διαβαζόταν ευκρινώς ... Το μόνο ελάττωμα ήταν ότι καμιά φορά οι εικόνες καλύπτονταν από τις προθήκες των

εκθεμάτων και εμπόδιζαν την ορατότητα.» (επισκέπτρια άνω των 65 ετών, παρέα ενηλίκων)

QRcodes

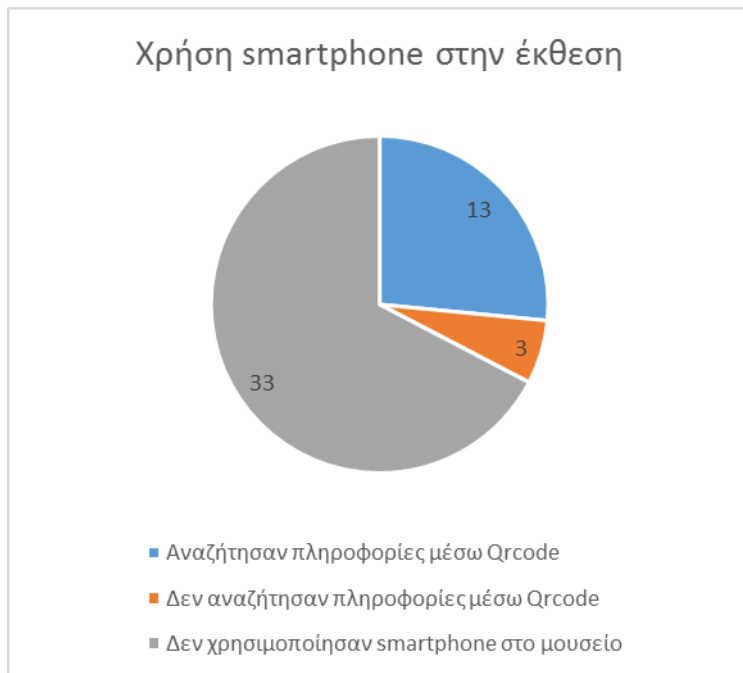
Επειδή στην έκθεση χρησιμοποιήθηκαν QRcodes στο επίπεδο της επιπλέον πληροφορίας, θεωρήθηκε ενδιαφέρον να ερευνηθεί η απήχηση τους εντός του μουσείου. Το μουσείο παρέχει ελεύθερο WIFI για σύνδεση με το διαδίκτυο και, μέσω της κατάλληλης εφαρμογής σκαναρίσματος των συγκεκριμένων κωδικών, ο επισκέπτης μπορεί να έχει πρόσβαση σε συγκεκριμένες σελίδες της ιστοσελίδας του μουσείου στο διαδίκτυο, από τις οποίες μπορεί να αντλήσει περαιτέρω πληροφόρηση για συγκεκριμένα εκθέματα. Εντός του χώρου της έκθεσης τυπωμένα QRcodes τα οποία μπορεί να σκανάρει κανείς βρίσκονται δίπλα στα εκθέματα,.

Από τα ευρήματα της έρευνας προέκυψε ότι η πλειονότητα των επισκεπτών όλων των ηλικιών (35 άτομα σε σύνολο 50) διαθέτει smartphone ή tablet. Από την ηλικία των 35 και άνω η μειονότητα δηλώνει ότι δεν έχει smartphone ή tablet, όπως φαίνεται και από το παρακάτω διάγραμμα (Διάγραμμα 10).

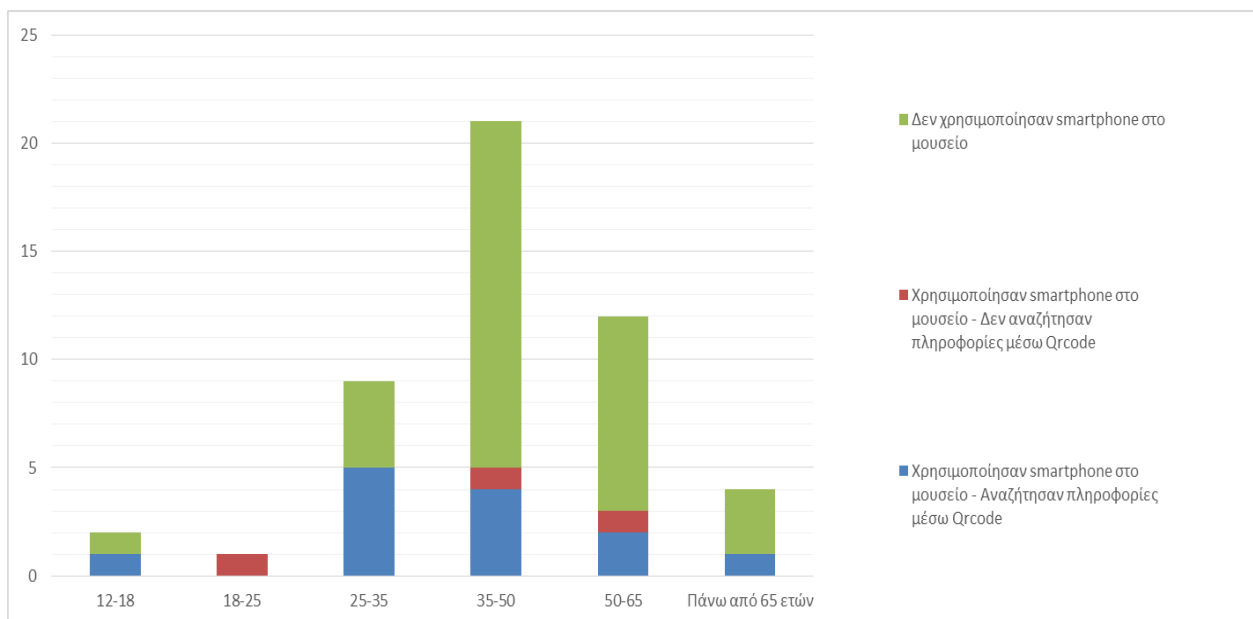
Διάγραμμα 10: Κατοχή smartphone

Παρ' όλα αυτά, 33 άτομα δήλωσαν ότι δεν χρησιμοποίησαν καθόλου τη συσκευή τους εντός της έκθεσης. Από όσους χρησιμοποίησαν το smartphone ή tablet στην έκθεση, 13 το χρησιμοποίησαν για την αναζήτηση των πληροφοριών μέσω qrcodes, ενώ 3 το χρησιμοποίησαν για φωτογράφιση. (Διάγραμμα 11 και Διάγραμμα 12)

Διάγραμμα 11: Χρήση smartphone

Στο παρακάτω διάγραμμα (Διάγραμμα 12) εμφανίζεται η χρήση του smartphone ή tablet κατά τη διάρκεια της επίσκεψης ανά ηλικία.

Διάγραμμα 12: Χρήση smartphone κατά την επίσκεψη ανά ηλικία

Οι λόγοι που επικαλούνται όσοι δεν χρησιμοποίησαν τα qrcode για την περαιτέρω ενημέρωσή τους, ποικίλουν. Για μερικούς, όπως κυρίως φάνηκε για τις οικογένειες με παιδιά, έχουν να κάνουν με το χρόνο που διέθεσαν στην επίσκεψη. Ένας άλλος λόγος είναι ότι η φωτογράφιση απαγορευόταν στην έκθεση ειδικά για τους Κούρους, με αποτέλεσμα να

θεωρηθεί ότι επεκτείνεται γενικώς και στη χρήση του smartphone, όπως φάνηκε και από τις ενδεικτικές κατωτέρω απαντήσεις:

«Δεν έβγαλα το τηλέφωνο, λόγω απαγόρευσης.» (επισκέπτης 25-35 ετών, παρέα ενηλίκων)

«Μου ήτανε αρκετή η ανάγνωση των κειμένων.» (επισκέπτης άνω των 65 ετών, παρέα ενηλίκων)

«Δεν πρόσεξα τα qr-codes, γιατί δεν γνωρίζω.» (επισκέπτης 35-50 ετών, παρέα ενηλίκων)

«Λόγω μη σύνδεσης με Internet -wifi.» (επισκέπτρια 25-35 ετών, παρέα ενηλίκων)

«Δεν τις πρόσεξα και επιπλέον δεν είμαι συνηθισμένος σε αυτά.» (επισκέπτης 25-35 ετών, παρέα ενηλίκων)

«Λόγω περιορισμένου χρόνου και παιδιού.» (επισκέπτρια 35-50 ετών, οικογένεια με παιδιά)

Όμως, Ο κύριος λόγος για τον οποίο δεν χρησιμοποιήθηκαν τα qr-code είναι το γεγονός ότι πολλοί επισκέπτες δεν γνώριζαν τι είναι και πώς χρησιμοποιούνται. Μέσα στην έκθεση δεν υπάρχει ένδειξη ότι στο μουσείο διατίθεται δωρεάν wifi, ούτε πληροφόρηση για το πώς χρησιμοποιούνται αυτά και για ποιο σκοπό, με αποτέλεσμα να προσπερνώνται. Ενδεικτικό αυτού είναι ότι στην παρακάτω περίπτωση η επισκέπτρια έμαθε για το σκοπό αυτού του τύπου κειμενικής πληροφορίας μετά το πέρας της πρώτης της επίσκεψης, οπότε στη δεύτερη επίσκεψη τα χρησιμοποίησε με θετική αποτίμηση από τη χρήση τους:

«Το χρησιμοποίησα τη δεύτερη φορά που επισκέφθηκα την έκθεση, γιατί την πρώτη φορά που είδα την επανέκθεση δεν το ήξερα ότι υπήρχαν, ούτε πως λειτουργούσαν και το πληροφορήθηκα μετά. Έμεινα ικανοποιημένη, γιατί έδωσαν συμπληρωματικές πληροφορίες για μερικά εκθέματα.» (επισκέπτρια άνω των 65 ετών, παρέα ενηλίκων)

Συζήτηση για τα κείμενα και το περιεχόμενό τους

Μέσω του ερωτηματολογίου επιχειρήθηκε επίσης να διερευνηθεί η αναγνωστική συμπεριφορά του κοινού κατά τη διάρκεια της επίσκεψης, κυρίως μέσω της επικοινωνιακής διάδρασης μεταξύ κειμένων και επισκεπτών, κάτι που η Mcmanus εξετάζει στην έρευνά της (βλ. «Η ανάγνωση στο περιβάλλον του μουσείου» σελ.22)

Από τις 48 απαντήσεις στην ερώτηση εάν συζήτησαν για τα κείμενα μεταξύ τους, οι 37 απάντησαν ότι τα συζήτησαν κατά τη διάρκεια της επίσκεψης, αλλά και μετά, όπως φαίνεται και από το παρακάτω διάγραμμα (Διάγραμμα 13). Ο **ενθουσιασμός** για την ανακάλυψη νέων πραγμάτων και γνώσεων και για την **πληρότητα των πληροφοριών** των νέων κειμένων ήταν μερικοί από τους λόγους συζήτησης μεταξύ των επισκεπτών:

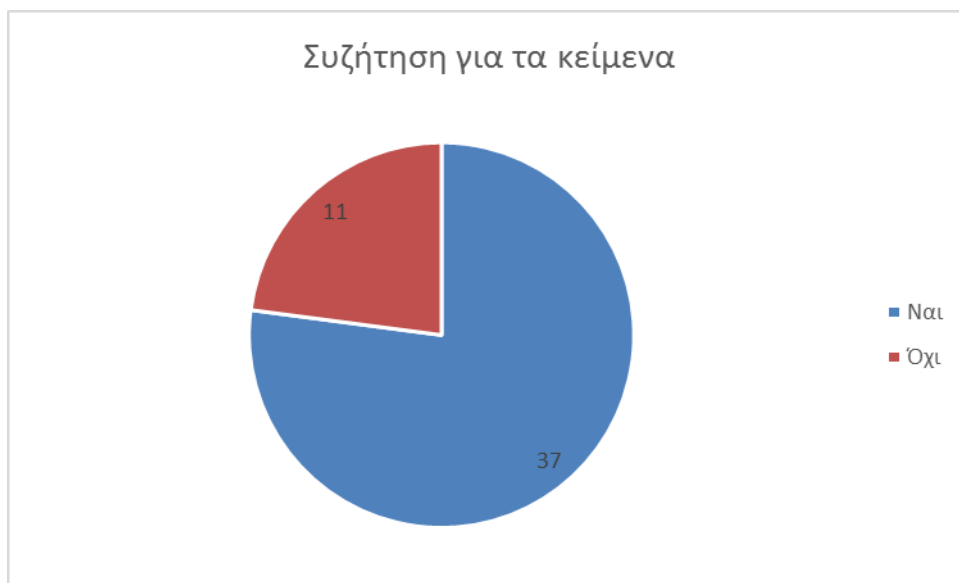
«Για τον τρόπο που ήταν εκτεθειμένα τα αντικείμενα. Ήταν πολύ ωραίος.» (επισκέπτρια 50-65 ετών, παρέα ενηλίκων)

«Από ενθουσιασμό» (επισκέπτρια 25-35 ετών, παρέα ενηλίκων)

«Είμαι εντυπωσιασμένος γιατί βρήκα κοινά με το σήμερα.» (επισκέπτης 25-35 ετών, παρέα ενηλίκων)

«Για υπόδειξη πληροφοριών στην παρέα μου. Βρήκα κάτι ενδιαφέρον και ήθελα να τους το δείξω.» (επισκέπτρια 25-35 ετών, παρέα ενηλίκων)

«Συζητήσαμε πράγματα που μας έκαναν εντύπωση και δεν ξέραμε.» (επισκέπτης 35-50 ετών, παρέα ενηλίκων)

Διάγραμμα 13: Συζήτηση για τα κείμενα της έκθεσης

Η **αναζήτηση επεξηγήσεων** μεταξύ των ομάδων επισκεπτών κατά την επίσκεψη για καλύτερη κατανόηση του περιεχομένου των κειμένων ήταν ακόμα ένα λόγος για συζήτηση, ειδικά μεταξύ των οικογενειών με παιδιά:

«Για την ανταλλαγή απόψεων και την καλύτερη κατανόηση των κειμένων και του χώρου.» (επισκέπτρια 25-35, παρέα ενηλίκων)

«Ήθελα να εξηγήσω κάποια πράγματα στις κόρες μου.» (επισκέπτης 50-65 ετών, οικογένεια με παιδιά)

Ακόμη λόγοι που τα κείμενα έγιναν αφορμή για συζήτηση ήταν το θέμα της **αρχαιοκαπηλίας** με αφορμή την έκθεση των Κούρων, αλλά και η **σύνδεση του παρελθόντος με το παρόν**:

«Συζητήθηκε το ζήτημα της καταστροφής των Κούρων από αρχαιοκαπήλους.» (επισκέπτης 35-50 ετών, οργανωμένη ομάδα ενηλίκων με ξενάγηση)

«Για την σπουδαιότητά τους στη σύγχρονη εποχή και τη μαρτυρία καταγωγής μας.»
(επισκέπτης 35-50 ετών, παρέα ενηλίκων)

Τα στοιχεία της έρευνας δείχνουν ότι στην πλειονότητά τους οι επισκέπτες αλληλεπιδρούν με το περιεχόμενο των κειμένων. Εντυπωσιάζονται από την έκθεση των αντικειμένων, αναζητούν τις σχετικές πληροφορίες, εντυπωσιάζονται από τον τρόπο παρουσίασης των πληροφοριών, κατακτούν νέες γνώσεις και συζητούν τελικά μεταξύ τους για την εμπειρία τους. Είτε διαβάζουν μέρος των κειμένων είτε ολόκληρα, το περιεχόμενο των πινακίδων συζητείται τελικά μεταξύ των μελών των ομάδων και μέσω του δικτύου που δημιουργείται μεταξύ τους, η πληροφόρηση φτάνει σε όλα τα μέλη, επιβεβαιώνοντας έτσι εν μέρει και τις έρευνες της Mcmanus (1989), που εκτέθηκαν στο ενότητα για την ανάγνωση στο μουσειακό περιβάλλον (σελ.22), σχετικά με την αλληλεπίδραση κοινού και κειμένου εντός της έκθεσης.

Συμπεράσματα –συζήτηση

Από την ανάλυση των απαντήσεων του ερωτηματολογίου καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η επανέκθεση έχει γενικά μεγάλη απήχηση στο κοινό. Οι περισσότεροι την αξιολογούν θετικά, ενώ όλοι ανεξαιρέτως δήλωσαν ότι θα επανέρχονταν ως αποτέλεσμα της θετικής εμπειρίας που αποκόμισαν από την επίσκεψή τους και προκειμένου να έχουν μία ακόμα ευκαιρία να δουν και να μάθουν περισσότερα με μεγαλύτερη άνεση χρόνου. Η τάση της επανάληψης της επίσκεψης επιβεβαιώθηκε από τα αποτελέσματα της έρευνας. Οι περισσότεροι ερωτηθέντες (30 άτομα) δήλωσαν ότι έχουν ήδη επισκεφθεί το χώρο και μάλιστα πάνω από τρεις φορές. Σε μερικές απαντήσεις, μάλιστα, φάνηκε ότι το ενδιαφέρον που προκάλεσε η νέα έκθεση στους επισκέπτες ήταν τέτοιο, που θα την πρότειναν για μελλοντική επίσκεψη και σε άλλους από το φιλικό, επαγγελματικό ή οικογενειακό περιβάλλον τους.

Από τις απαντήσεις προέκυψε ότι ο μέσος χρόνος επίσκεψης ήταν περίπου 50 λεπτά, με τους περισσότερους (19 άτομα) να αφιερώνουν χρόνο από 60 έως 120 λεπτά. Η αμέσως επόμενη ομάδα (15 άτομα), που αποτελούνταν κυρίως από οικογένειες με παιδιά, αφιέρωσε στην επανέκθεση μέχρι 30 λεπτά. Από την ανάλυση προέκυψε ότι η πλειονότητα των ερωτηθέντων δεν είχαν διαβάσει ολόκληρα τα κείμενα, ανεξάρτητα από το χρόνο που αφιέρωσαν στην έκθεση, στοιχείο που υποδεικνύει ότι ο μεγαλύτερος χρόνος επίσκεψης δεν προϋποθέτει και την πλήρη ανάγνωση των κειμένων.

Οι αιτίες που προβλήθηκαν για την επιλογή της μερικής ανάγνωσης ποικίλουν. Οι περισσότεροι από όσους επικαλέστηκαν την **έλλειψη χρόνου**, ανήκαν σε οργανωμένες ομάδες με ξενάγηση, παρέες ενηλίκων ή οικογένειες με παιδιά. Ο χρόνος που διαθέτουν οι οργανωμένες ομάδες εξαρτάται από τον προγραμματισμό της ξενάγησης που ακολουθούν οι επισκέπτες. Ο χρόνος των οικογενειών με παιδιά εξαρτάται από την ικανοποίηση των αναγκών των μικρότερων μελών τους. Ενδεικτικό είναι το ότι καμία οικογένεια με παιδιά δεν διάβασε ολόκληρα τα κείμενα κατά την επίσκεψή της. Η έλλειψη χρόνου που προέβαλαν οι παρέες ενηλίκων, σχετιζόταν συνήθως με το χρόνο προσέλευσης στο μουσείο, λίγο πριν αυτό κλείσει, όπως προέκυψε από την παρατήρησή μας.

Η δεύτερη αιτία της μερικής ανάγνωσης ήταν η **θέση των πινακίδων** σε συνδυασμό με τη **στενότητα του χώρου**. Από την επιτόπια παρατήρηση (βλ. σελ.66), προέκυψε ότι εξαιτίας της στενότητας χώρου, στις περιπτώσεις που στην έκθεση εισέρχονταν μεγάλες ομάδες κοινού, υπήρχε δυσκολία μετακίνησης του κοινού και προσέγγισης των εκθεμάτων και

των κειμένων, με αποτέλεσμα την αναγκαστική επιλογή της μερικής ανάγνωσης. Επιπλέον, η τοποθέτηση ορισμένων λεζαντών στις βάσεις των εκθεμάτων κοντά στο πάτωμα, έξω από την οπτική ζώνη που ορίζει τόσο ο Marquart όσο και το AAM (βλ. σελ.33), αποτελούσε αποτρεπτικό παράγοντα για την ανάγνωση των κειμένων, γιατί ανάγκαζε τους επισκέπτες να σκύβουν για να τα διαβάσουν.

Η επιλεκτική ανάγνωση προκύπτει, ακόμη, ως αποτέλεσμα **συνηθειών** στο πλαίσιο των επισκέψεων σε μουσεία. Δηλαδή οι επισκέπτες αντί να διαβάζουν τα κείμενα της έκθεσης, προτιμούν άλλους τύπους πληροφόρησης, όπως τα έντυπα και τους οδηγούς, που παρέχουν διαφορετικές και καλύτερες συνθήκες ανάγνωσης, αλλά και περισσότερες πληροφορίες για τα εκθέματα. Οι επισκέπτες αυτοί προτιμούν αυτό τον τύπο πληροφόρησης στο πλαίσιο μιας ανάγνωσης πρωτίστως γνωσιακής και κατόπιν ψυχαγωγικής, σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση της ανάγνωσης του Blais (βλ. σελ. 22). Από την παρατήρηση στο χώρο προέκυψε ότι το μουσείο δεν διαθέτει έντυπα, βιβλία και οδηγούς.

Η επιλογή της μερικής ή μη ανάγνωσης μπορεί, επίσης, να επηρεαστεί από τη συσχέτιση της **μη οπτικής πληροφορίας ή των νοητικών σχημάτων που βρίσκονται στη μνήμη του επισκέπτη, με τη οπτική πληροφορία** των εκθεμάτων και του κειμένου. Ο Smith (βλ. σελ 21) υποστήριξε ότι όταν ο επισκέπτης διαθέτει περισσότερη μη οπτική πληροφορία, μπορεί να ερμηνεύσει ευκολότερα αυτό που βλέπει και άρα να αναγνωρίσει τα αντικείμενα, χωρίς να προστρέξει στα κείμενα, κάτι που προέκυψε και από την έρευνά μας. Από την άλλη, λιγότερη μη οπτική πληροφορία καθιστά τον επισκέπτη «τυφλό» απέναντι στο αντικείμενο, με αποτέλεσμα να χρειάζεται την επικουρική πληροφόρηση των κειμένου. Όμως, όπως προέκυψε από την έρευνά μας, σε μία περίπτωση, η ανεπάρκεια μη οπτικής πληροφορίας αποτέλεσε και αυτή αιτία για την επιλογή της μερικής ανάγνωσης.

Επομένως, η επιλογή της μερικής ανάγνωσης ή της μη ανάγνωσης δεν εξαρτάται ευθέως και αναλόγως από τη διάρκεια της επίσκεψης. Δηλαδή μεγαλύτερος χρόνος επίσκεψης δεν σημαίνει και ολική ανάγνωση των κειμένων (Βλ. «Η ανάγνωση στο περιβάλλον του μουσείου» σελ.22). Η επιλογή της ολικής ή της μερικής ανάγνωσης σχετίζεται περισσότερο με διάφορους παράγοντες που διαμορφώνουν κάθε φορά την εμπειρία μέσα στο μουσειακό χώρο και εξαρτώνται από τις χρονικές και κοινωνικές περιστάσεις της επίσκεψης, την αναγνωσιμότητα και προσβασιμότητα των πινακίδων ως οπτικών αντικειμένων, τον ίδιο τον επισκέπτη, την προϋπάρχουσα γνώση του και τις συνήθειές του.

Η επανέκθεση του αρχαιολογικού μουσείου της Κορίνθου, σύμφωνα και με τη μουσειολογική μελέτη, είναι δομημένη σε αυτόνομες ενότητες που ενοποιούνται μέσω του μηνύματος της κεντρικής ιδέας, η οποία συμπυκνώνεται στον τίτλο της έκθεσης «Κόρινθος –

ισχυρή πόλη κράτος». Αυτή η κεντρική ιδέα (που η Serrell την ονομάζει μεγάλη ιδέα) βοηθά τον επισκέπτη να ακολουθήσει μία ενιαία διαδρομή αφήγησης με σταθμούς τις επιμέρους ενότητες, όπως προτείνει η Serrell (βλ. σελ.46).

Από την έρευνα προέκυψε ότι οι επισκέπτες συνέδεσαν επιτυχώς την **κεντρική ιδέα** με την αρχαία Κόρινθο γενικά, χωρίς όμως να μπορούν να την προσδιορίσουν εντός ενός συγκεκριμένου ιστορικού πλαισίου. Όσοι έχουν διαβάσει μέρος των κειμένων, δεν προσδιορίζουν την έννοια της αρχαίας Κορίνθου χρονικά, αλλά κυρίως γεωγραφικά. Αυτό συμβαίνει γιατί η αναφορά της ιστορίας στα κείμενα είναι γενική και η σύνδεσή της με το περιεχόμενο της έκθεσης χαλαρή, λόγω του ότι η μουσειολογική μελέτη θέλησε να δώσει περισσότερη έμφαση στην αφηγηματική παρουσίαση των αντικειμένων μέσα σε ένα χωρικό πλαίσιο και σε σύνδεση με την ανθρώπινη δραστηριότητα (βλ. σελ.51). Το αποτέλεσμα είναι οι επισκέπτες να εντυπωσιάζονται από θέματα ή εκθέματα, είτε λόγω της σύνδεσής τους με το σήμερα, είτε γιατί είχαν εξαρχής σκοπό να δουν αυτά συγκεκριμένα, όπως είναι οι Κούροι, τα ταφικά έθιμα, η ιδιωτική ζωή. Η σύνδεση με το ιστορικό πλαίσιο και την ιδέα της «Κορίνθου, μιας ισχυρής πόλης –κράτους» (τίτλος της έκθεσης), με την πολιτισμική ακμή και συμβολή στον ευρωπαϊκό πολιτισμό (που φαίνεται κυρίως στο βίντεο), γίνεται περισσότερο εμφανής σε όσους έχουν διαβάσει ολόκληρα τα κείμενα.

Σημαντική δυσκολία στην κατανόηση των κειμένων εκ μέρους του κοινού δεν σημειώθηκε. Η χρήση της γλώσσας, η επιλογή του ύφους, η πολυπλοκότητα του λεξιλογίου ή η πολυπλοκότητα της σύνθεσης της πρότασης, που εντοπίζονται ως επιβαρυντικοί παράγοντες στην κατανόηση του περιεχομένου από τη Ravelli και τη Serrell, (βλ. σελ. 36), δεν δυσχέραναν την κατανόηση. Η περιεκτικότητα των κειμένων, η στόχευση στο θέμα, ο τρόπος αφήγησης και σύνδεσης με τα αντικείμενα είναι στοιχεία που διευκολύνουν την αναγνωσιμότητα των κειμένων σύμφωνα με την Baños και τη Serrel (βλ. σελ. 36) και που προκύπτουν από τις απαντήσεις των επισκεπτών ως θετικά για την κατανόηση των κειμένων και την αναγνωσιμότητά τους σχετικά με το περιεχόμενο.

Η **κατανόηση** επιχειρήθηκε να συνδεθεί με την **επαρκή πληροφόρηση**. Η συντριπτική πλειονότητα (44 άτομα) βρήκε ότι η πληροφόρηση ήταν επαρκής. Οι λίγες ελλείψεις στην πληροφόρηση που καταγράφηκαν, αφορούσαν ορολογία και έλλειψη ιστορικών στοιχείων και πληροφοριών για τους Κούρους. Η ορολογία αφορούσε κυρίως την πινακίδα με τις ονομασίες αγγείων που βρισκόταν από τις προθήκες των αγγείων, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται η κατανόηση, λόγω της απόστασης μεταξύ κειμένου και αντικειμένου (βλ. σελ.21). Επιπλέον, ο κακός φωτισμός της, το μέγεθός της και το χρώμα της (στα αγγλικά), δεν έλκυαν το βλέμμα του επισκέπτη έτσι, ώστε να τη διαβάσει για να καλύψει τυχόν απορίες του (βλ. «Το κείμενο

ως εικόνα» σελ. 30). Όσον αφορά τις ιστορικές πληροφορίες, η θέση του χρονολογίου στο τέλος της έκθεσης, δεν συνέβαλε εγκαίρως στην κατανόηση του ιστορικού πλαισίου, για όσους εισέρχονταν στην έκθεση από την κεντρική είσοδο του μουσείου.

Η **οπτική εικόνα** των πινακίδων αξιολογήθηκε γενικά θετικά από τους επισκέπτες. Βρήκαν την οπτική εικόνα πολύ καλή και σύγχρονη και τη χρήση φωτογραφιών και σχεδιαγραμμάτων μαζί με τα κείμενα πολύ βοηθητική, για την κατανόηση των αρχαιολογικών συμφραζομένων των αντικειμένων. Τα όποια προβλήματα εντοπίζονται από τους ερωτηθέντες σχετίζονται με την προσβασιμότητα και αναγνωσιμότητα των κειμένων, όπως αναλύονται στην ενότητα για το κείμενο ως εικόνα (σελ. 30). Έτσι παρατηρήθηκαν προβλήματα που σχετίζονται με την επιλογή και την ένταση του τεχνητού φωτισμού, τη θέση των πινακίδων και κυρίως των λεζαντών κοντά στο πάτωμα και πίσω και ανάμεσα στις προθήκες, το μέγεθος γραμματοσειράς και την αντίθεση φόντου – γραμματοσειράς στις λεζάντες, κυρίως στο αγγλικό κείμενο. Ενδιαφέρον είναι το ότι η ηλικιακή ομάδα 12-18 ετών επισημαίνει προβλήματα στην ορατότητα και αναγνωσιμότητα των πινακίδων πίσω από τις προθήκες, εξαιτίας της χαμηλής οπτικής γωνίας των παιδιών, λόγω ύψους (βλ. «Αναγνωσιμότητα του κειμένου ως εικόνας» σελ. 33). Ακόμα, παρατηρήθηκε ότι η χαμηλή θέση των πινακίδων, αλλά και ο χαμηλός φωτισμός και τα μικρά γράμματα, εντοπίζονται ως προβλήματα αναγνωσιμότητας ιδιαίτερα στις μεγαλύτερες ηλικίες, οι οποίες αντιμετωπίζουν προβλήματα όρασης, επιβεβαιώνοντας την έρευνα των Wolf & Smith (βλ. σελ. 30)

Μέσω του ερωτηματολογίου επιχειρήθηκε επίσης να διερευνηθεί το είδος της **επικοινωνιακής διάδρασης μεταξύ κειμένων και επισκεπτών**, που η Mcmanus εξετάζει στην έρευνά της (βλ. Η ανάγνωση στο περιβάλλον του μουσείου σελ.22). Έτσι από την έρευνα προέκυψε ότι η αναγνωστική συμπεριφορά των επισκεπτών κατά την επίσκεψή τους περιλάμβανε τη συζήτηση για τα κείμενα και το περιεχόμενό τους. Οι επισκέπτες εντυπωσιάζονταν από την έκθεση των αντικειμένων και τον τρόπο παρουσίασης τους, αναζητούσαν τις σχετικές πληροφορίες και συζητούσαν τελικά μεταξύ τους για την εμπειρία τους, τόσο κατά τη διάρκεια της επίσκεψης όσο και μετά. Η επιλογή της μερικής ή ολικής ανάγνωσης των κειμένων δεν αποτελούσε αποτρεπτικό παράγοντα στην αλληλεπίδραση μεταξύ κοινού και πινακίδων. Συζητώντας μεταξύ τους για τα κείμενα, μοιράζονταν τελικά την εμπειρία τους στην έκθεση, μέσω ενός δικτύου που επέτρεπε την προώθηση της πληροφορίας σε όλα τα μέλη της ομάδας.

Κατά την έρευνα επιχειρήθηκε, επίσης, να μετρηθεί η **χρήση QRcodes** εντός της έκθεσης. Από τις απαντήσεις προέκυψε ότι η πλειονότητα των επισκεπτών δεν χρησιμοποίησε smartphone ή tablet (συσκευές που μπορούν να διαβάσουν/σκανάρουν το συγκεκριμένο τύπο

πινακίδων), ενώ μόνο το 25% περίπου αναζήτησε τις πληροφορίες QRcode. Οι αιτίες της μη χρήσης κειμενικής πληροφορίας αυτού του τύπου ήταν η έλλειψη χρόνου, η ύπαρξη ξενάγησης, η έλλειψη μπαταρίας των συσκευών. Όμως ξεχωρίζουν δύο αιτίες στις οποίες αξίζει κανείς να δώσει προσοχή. Η μία αιτία μη χρήσης των smartphone/tablet είναι το ότι η απαγόρευση φωτογράφισης που ίσχυε αποκλειστικά για τους Κούρους, θεωρήθηκε ότι αφορούσε όλη την έκθεση, με αποτέλεσμα να μην επιχειρηθεί καμία χρήση αυτών των συσκευών κατά την επίσκεψη. Η άλλη σημαντική αιτία είναι η άγνοια χρήσης των συγκεκριμένων συσκευών και εφαρμογών ανάγνωσης κειμένων αυτού του τύπου από το κοινό. Παρ' όλα αυτά, η πληροφόρηση για τον τρόπο χρήσης αυτών των πινακίδων εντός του χώρου της έκθεσης είναι ελλιπής και η σήμανση για τη δωρεάν διάθεση wifi, απαραίτητης για τη σύνδεση με το διαδίκτυο, ανύπαρκτη.

Προτάσεις -συζήτηση

Από την παρατήρησή μας στο χώρο της έκθεσης διαπιστώθηκε ότι τα κείμενα έχουν ακολουθήσει τα πρότυπα των νέων μουσειολογικών προσεγγίσεων που παρουσιάζονται στο θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας και αντιλαμβάνονται την έκθεση ως μία αφήγηση με αποδέκτη τον επισκέπτη. Έτσι, έχουν ακολουθήσει τους κανόνες της αναγνωσιμότητας των πινακίδων υπομνηματισμού, τόσο στο επίπεδο της παραγωγής του λόγου και της διαμόρφωσης του νοήματος (βλ. «Το κείμενο ως γλώσσα» σελ. 36), όσο και στο επίπεδο της οπτικής απόδοσης μέσα στο χώρο (βλ. «Το κείμενο ως εικόνα» σελ. 30). Παρ' όλα αυτά, διαπιστώθηκαν και επισημάνθηκαν κάποια ζητήματα που θα μπορούσαν να βελτιώσουν την εμπειρία του επισκέπτη.

Σ' αυτό το πλαίσιο θα προτείνουμε την επανεξέταση της έντασης του φωτισμού, ειδικά σε κάποια σημεία, όπως αυτό της πινακίδας του υπομνήματος των αγγείων, αλλά και σε άλλα, όπου οι σκιάσεις ή η αντανάκλαση δεν επιτρέπουν εύκολα την ανάγνωση. Σχετικά με το συγκεκριμένο υπόμνημα, θα προτείνουμε την αντικατάστασή του με πινακίδα μεγαλύτερου μεγέθους με μεγαλύτερη γραμματοσειρά και ευκρινέστερα σχέδια. Κατά τη διεξαγωγή της έρευνας, διατυπώθηκε η απορία ενός επισκέπτη για το τι είναι το *επίνητρο* και προτάθηκε η ιδέα δημιουργίας ενός βίντεο επεξηγηματικού του τρόπου τοποθέτησής του και λειτουργίας του κατά το γνέσιμο, που θα βοηθούσε περισσότερο στην κατανόηση.

Επίσης, θα προτείνουμε την αλλαγή θέσης όσων λεζαντών βρίσκονται χαμηλά κοντά στο πάτωμα (όπως αυτή του περιφαντηρίου). Οι πινακίδες αυτές θα έπρεπε να τοποθετηθούν ψηλότερα πάνω σε μεταλλικές βάσεις, υπό γωνία, σε ύψος κατάλληλο για ανάγνωση μέσα στο

χώρο του μουσείου και εντός της οπτικής ζώνης του επισκέπτη, ώστε να μην αναγκάζεται κάποιος να σκύβει (βλ. «Αναγνωσιμότητα του κειμένου ως εικόνας» σελ. 33).

Ακόμη, θα προτείναμε τη δημιουργία ενός εντύπου, γενικώς για το μουσείο, που να περιλαμβάνει ένα χάρτη με τις αίθουσες και τις περιόδους που καλύπτουν και με λίγα κείμενα κατατοπιστικά σχετικά με το περιεχόμενο των εκθέσεων. Τα έντυπα θα βοηθούσαν στον ευκολότερο προσανατολισμό των επισκεπτών μέσα στο μουσείο, όχι τόσο χωροταξικά, λόγω του ότι το μουσείο δεν είναι μεγάλο, όσο νοηματικά. Επιπλέον, τα έντυπα θα λειτουργούσαν και ως ενθύμια της εμπειρίας των επισκέψεων, αλλά και ως διαφημιστικά του μουσείου. Ακόμη καλύτερα, θα προτείναμε να υπάρξει οδηγός συγκεκριμένα για την έκθεση, αλλά και για το μουσείο γενικότερα. Ένας οδηγός παρέχει περισσότερες λεπτομέρειες, φωτογραφίες και σχεδιαγράμματα από όσα μπορούν να περιληφθούν σε μία έκθεση, ενώ παράλληλα παρέχει πληροφόρηση ανά πάση στιγμή κατά τη διάρκεια της επίσκεψης, αλλά και μετά, καλύπτοντας τις ανάγκες του κοινού που ζητά περαιτέρω πληροφορίες για το ιστορικό πλαίσιο, τα εκθέματα και τις σχετικές ανασκαφές. Επιπλέον, όπως έχει παρατηρηθεί (Bitgood, 2009), η χρήση των έντυπων οδηγών κατά τη διάρκεια μιας επίσκεψης βοηθά στην ανάκτηση του ενδιαφέροντος και στη διατήρηση της προσοχής κατά τη διάρκεια της (βλ. «Η προσέλκυση της προσοχής», σελ. 24).

Γενικώς, όπως είδαμε, η επανέκθεση είχε θετική απήχηση στο κοινό, ενώ τα προβλήματα που εντοπίστηκαν επιδέχονται βελτίωσης μικρής κλίμακος. Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε και στην ενότητα της μεθοδολογίας (σελ.80), τα αποτελέσματα της έρευνας δεν μπορούν να γενικευτούν ως προς το ποιο είναι το κοινό του μουσείου, λόγω του είδους επιλογής του δείγματος και του αντικειμένου προς διερεύνηση, αλλά και του ότι δεν ήταν δυνατόν να προσδιοριστεί εκ των προτέρων αντιπροσωπευτικό δείγμα του ελληνικού κοινού του μουσείου, έστω γι' αυτή την περίοδο. Περαιτέρω, το ερωτηματολόγιο κάλυψε ζητήματα, όπως η κατανόηση του περιεχομένου, η αναγνωσιμότητα της οπτικής εικόνας, η αλληλεπίδραση μεταξύ κειμένου και επισκέπτη, προκειμένου να μετρηθεί η απήχηση των κειμένων στο κοινό. Για να μετρηθεί, όμως, πιο διεξοδικά η επιτυχία των πινακίδων θα έπρεπε να μετρηθεί η δύναμη προσέλκυσης, η δύναμη συγκράτησης και η επικοινωνιακή δύναμη που έχουν οι πινακίδες. Έτσι, προτείνεται η συμπληρωματική διεξαγωγή έρευνας παρατήρησης εντός του χώρου της έκθεσης με σκοπό τη μέτρηση της επιτυχίας των πινακίδων με βάση το ποσοστό των επισκεπτών που σταματούν σ' αυτές (δύναμη προσέλκυσης), το χρόνο ανάγνωσης (δύναμη συγκράτησης), αλλά και την παράπλευρη συμπεριφορά για την απόκτηση γνώσης (επικοινωνιακή δύναμη) (Bitgood, 2000). Ακόμη, προτείνεται να γίνει

συμπληρωματική στοχευμένη έρευνα με συγκεκριμένο κοινό (άτομα άνω των 65 ετών με μειωμένη όραση) για το επίπεδο του φωτισμού στις δύο αίθουσες.

Σε κάθε περίπτωση οποιαδήποτε περαιτέρω έρευνα κοινού θα μπορούσε να βελτιώσει την εμπειρία του επισκέπτη, να συμβάλει στην ευρύτερη γνώση του πεδίου της μουσειολογίας και ειδικά στη συγγραφή σωστών ερμηνευτικών κειμένων. Εξάλλου, αν «ο σκοπός των πινακίδων είναι να συμβάλει στη συνολική εμπειρία του επισκέπτη με ένα θετικό, διαφωτιστικό και γεμάτο νόημα τρόπο» (Serrell, 1996, σ. 9), τότε θα πρέπει να έχουμε κατά νου τον επισκέπτη, τις ανάγκες του και το τι ζητά από μια έκθεση.

Βιβλιογραφία

- AAM, A. A. (1996). *Standards Manual for Signs and Labels*. (R. Adams, Επιμ.) Washington: AAM Technical Information Service.
- Babbie, E. (2009). *The Practice of Social Research* (12th εκδ.). Wadsworth Publishing.
- Baños, H. (1995). Writing Exhibition Texts. Στο A. Blais (Επιμ.), *Text in the Exhibition Medium* (σ. 204226). Québec: Société des musées québécois ; Musée de la civilisation de Québec,.
- Bitgood, S. (1989, Fall). Deadly sins revisited: A review fo the exhibit label literature. *Visitor Behavior, IV*(3), 4-11.
- Bitgood, S. (2000). The Role of Attention in Designing Effective Interpretive labels. *Journal of Interpretation Research, 5*(2), 31-45.
- Bitgood, S. (2009). Museum Fatigue: A Critical Review. *Visitor Studies, 12*(2), 93-111. doi:10.1080/10645570903203406
- Bitgood, S. (2016). An introduction to evaluating the visitor impact on interpretation. *JVA InterpNews, 5*(2), 44-48. Ανάκτηση από https://issuu.com/interpnews/docs/in_march_april_2016
- Blais, A. (1995). The Reading process. Στο A. Blais (Επιμ.), *Text in the Exhibition Medium* (σσ. 85-93). Québec,: Société des musées québécois ; Musée de la civilisation de Québec.
- Blais, A. (1995). Writing, a Critical Process. Στο A. Blais (Επιμ.), *Text in the Exhibition Medium* (σσ. 193-203). Québec: Société des musées québécois ; Musée de la civilisation de Québec.
- Bluden, J. (2004). *Dumbing down ...or up? the power of language in museums*. Ανάκτηση από <http://www.museumsaustralia.org.au/conference/finalpapers/Bluden,%20Jennifer.doc>
- Bluden, J. (2006). Dumbing down for museum audiences - necessity or myth? *The Fine Print*(3), 27. Ανάκτηση από <http://www.emendediting.com/html/ezone/issue3/contents.htm>
- Carter, J. (1996). How old is this text? Στο E. Hooper-Greenhill (Επιμ.), *The Educational Role of the Museum* (σσ. 144-147). New York: Routledge.

- Clark, V. L., Creswell, W. J., O'Neil Green, D., & Shope, R. (2008). *Mixing Quantitative and Qualitative Approches. An Introduction to Emergent Mixed Methods*. Στο S. N. Hesse-Biber, & P. Leavy (Επιμ.), *Handbook of Emergent Methods*. New York: The Guilford Press.
- Coxall, H. (1999). Museum text as mediated message. Στο *The Educational Role of the Museum* (2η εκδ., σσ. 215-221). London: Routledge.
- Devenish, D. C. (1990). Labelling in Museum Display. A Survey and Practical Guide. *Museum Management and Curatorship*, 9, 63-72.
- Ekarv, M. (1999). Combatting redundancy: writing text for exhibitions. Στο E. Hooper-Greenhill (Επιμ.), *The Educational Role of the Museum* (2η εκδ., σσ. 201-204). London: Routledge.
- Gilmore, E., & Sabine, J. (1999). Writing readable text: evaluation of the Ekarv method. Στο E. Hooper-Greenhill (Επιμ.), *The Educational Role of the Museum* (2η εκδ., σσ. 205-210). New York: Routledge.
- Hooper-Greenhill, E. (Επιμ.). (1999). *The Educational Role of the Museum* (2η εκδ.). London: Routledge.
- Jacobi, D., & Poli, M. S. (1995). Scriptovisual Documents in Exhibitions: Some Theoretical Guidelines. Στο A. Blais (Επιμ.), *Text in the Exhibition Medium*. Québec: Société des musées québécois ; Musée de la civilisation de Québec,.
- Marquart, L. (1995). Writing in space. Στο A. Blais (Επιμ.), *Text in the Exhibition Medium* (σσ. 230-249). Québec: Société des musées québécois ; Musée de la civilisation de Québec,.
- McManus, P. (1989). Oh Yes, They Do: How Museum Visitors Read labels and Interact with Exhibit Texts. *Curator*, 32(3), 174 -189.
- McManus, P. (1993). Attention! Les visiteurs lisent vos textes dans les musées. *La Lettre de l'OCIM*, 25, 11-17.
- Punt, B. (1989). *Doing It Right. A Workbook for Improving Exhibit Labels*. New York: The Brooklyn Children's Museum.
- Ravelli, L. J. (2006). *Museum Texts. Communication Frameworks*. London and New York: Routledge.
- Samson, D. (1992). L' évaluation formative et la genèse du texte. (H. Gottesdiener, Επιμ.) *Publics et Musées*, 1(1), 57-74. doi:10.3406/pumus.1992.1007

- Samson, D. (1995). Reading Strategies Used by Exhibition Visitors. Στο A. Blais (Επιμ.), *Text in the Exhibition Medium* (σσ. 134-153). Québec: Société des musées québécois ; Musée de la civilisation de Québec,.
- Screven, C. G. (1995). Motivating Visitors to Read Labels. Στο A. Blais (Επιμ.), *Text in the Exhibition Medium* (σσ. 97-132). Québec, Canada: Société des musées québécois ; Musée de la civilisation de Québec,.
- Serrell, B. (1996). *Exhibit Label. An Interpretive Approach*. Oxford: AltaMira Press.
- Thompson, D., & Bitgood, B. (1986, 1 1). The Effects of Sign Length, Letter, Size, and Proximity on Reading. *Visitor Studies, 1*, 101-112.
- Tsitouri, A., & Koursoumis, S. (2017, Φεβρουάριος 15). A lecture by Amalia Tsitouri (Greek Ministry of Culture) and Socrates Koursoumis (Ephorate of Antiquities for the Corinthia) titled "Re-exhibiting Corinth: A New Face for the Museum. Αθήνα: Norwegian Institute at Athens. Ανάκτηση Μάρτιος 30, 2017, από Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=P0io0Dceog4>
- Wolf, L., & Smith, J. (1993, Ιούνιος). What Makes Museum Labels Legible? *Curator: The Museum Journal, 36*(2), 95-110. doi:10.1111/j.2151-6952.1993.tb00783.x
- Γκαζή, Α. (2008). "Ε, ας ανοίξουν και κανένα λεξικό!" ή "Επιτέλους, κείμενα κατανοητά!". Προσεγγίζοντας μουσειολογικά τη συγγραφική κειμένων για την επανέκθεση του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης. *Το Αρχαιολογικό Έργο στη Μακεδονία και στη Θράκη, 20*, 381-390.
- Γκαζή, Α., & Νικηφορίδου, Α. (2004). Κείμενα για μουσεία και εκθέσεις. Προβληματισμός, μεθοδολογία, μελέτη περίπτωσης. *Μουσειολογία*(2), 2-50. Ανάκτηση από <http://museology.ct.aegean.gr/articles/2007112175832.pdf>.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2003). *Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων*. Αθήνα: Κριτική.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2008). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
- Κουρσούμης, Σ., Τσιτούρη, Α., Σπυριδάκι, Θ., & Τσουκαλάς, Θ. (2017, Μάρτιος 14). Διάλεξη με θέμα "Αναζητώντας την Κορινθιακή ταυτότητα: Μια έκθεση με "νέο πρόσωπο" στο Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου". *Κύκλος διαλέξεων "Μουσειο-λόγιο"*. Αθήνα: Σύλλογος Ελλήνων Αρχαιολόγων. Ανάκτηση Απρίλιος 12, 2017, από www.blod.gr: <http://www.blod.gr/lectures/Pages/viewlecture.aspx?LectureID=3334#>
- Οικονόμου, Μ. (2003). *Μουσείο: Αποθήκη ή ζωντανός οργανισμός; Μουσειολογικοί προβληματισμοί και ζητήματα*. Αθήνα: Κριτική.
- Τζιμώκας, Δ., & Ματθαιουδάκη, Μ. (2011). Δείκτες αναγνωσιμότητας: Ζητήματα εφαρμογής και αξιοπιστίας. Στο Ν. Λαβίδας, Θ. Αλεξίου, & Α.-Μ. Σουγκάρη (Επιμ.), *Major*

Trends in Theoretical and Applied Linguistics: Selected Papers from 20th International Symposium on Theoretical and Applied Linguistics (April, 1-3 2011). III, σσ. 367-384.
New York: Versita.

Τσιτούρη, Α. (2017, Μάρτιος 5). Συνέντευξη για τη συγγραφή των κειμένων της επανέκθεσης του αρχαιολογικού μουσείου της Κορίνθου. (Ι. Οικονομοπούλου, Υπεύθυνος συνεντεύξεων) Αθήνα.

Παράρτημα Α: Ερωτηματολόγιο και πίνακες απαντήσεων

Ερωτηματολόγιο

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ, ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΠΜΣ «ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ»**

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΕΠΑΝΕΚΘΕΣΗΣ

ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΑΡΧΑΙΑΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Αρχαία Κόρινθος,/2017

Το παρόν ερωτηματολόγιο αναπτύχθηκε στο πλαίσιο εκπόνησης διπλωματικής εργασίας με θέμα «Τα κείμενα των πινακίδων των μουσείων».

Στόχος του είναι να καταγράψει τη στάση των επισκεπτών απέναντι στα κείμενα των δύο αιθουσών της επανέκθεσης του μουσείου, προκειμένου να αξιολογηθεί ο αντίκτυπός τους στο κοινό.

Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και οι πληροφορίες που θα συλλεχθούν, θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για τους σκοπούς της διπλωματικής εργασίας.

Η συμπλήρωσή του δεν θα ξεπεράσει τα 10 λεπτά.

ΕΠΙΣΚΕΨΗ

- 1. Είναι η πρώτη φορά που επισκεφθήκατε το Αρχαιολογικό Μουσείο της Αρχαίας Κορίνθου;**

ΝΑΙ ΟΧΙ

2. Εάν όχι, πόσες φορές έχετε έρθει στο παρελθόν;

1 φορά

2 φορές

πάνω από 3 φορές

3. Γιατί το επισκεφθήκατε σήμερα;

4. Είσατε μόνος/μόνη κατά τη σημερινή σας επίσκεψη;

ΝΑΙ ΟΧΙ

5. Εάν όχι, με ποιους έχετε έρθει;

- Παρέα ενηλίκων
- Οικογένειες με παιδιά
- Οργανωμένη ομάδα ενηλίκων με ξενάγηση
- Άλλο:

6. Πόσο χρόνο μείνατε συνολικά στο μουσείο κατά την επίσκεψή σας;

7. Πόσο χρόνο αφιερώσατε για τις δύο αίθουσες της επανέκθεσης;

ΈΚΘΕΣΗ

8. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, η κεντρική ιδέα της έκθεσης των δύο αιθουσών;

9. Μπορείτε να περιγράψετε ένα επιμέρους θέμα που παρουσιάζεται στην έκθεση;

ΚΕΙΜΕΝΑ (ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ / ΛΕΖΑΝΤΕΣ)

10. Διαβάσατε τα κείμενα; Ολόκληρα, μέρος αυτών, καθόλου;

- Ολόκληρα
- Μέρος αυτών
- Καθόλου
- Άλλο:

11. Τα βρήκατε ενδιαφέροντα;

ΝΑΙ ΟΧΙ

12. Αν ναι, τι σας έκανε εντύπωση στα κείμενα;

13. Εντοπίσατε διαφορετικούς τύπους κειμένων/πινακίδων/λεζαντών;

ΝΑΙ ΟΧΙ

14. Αν ναι, ποιους;

15. Χρησιμοποιείτε tablet ή smartphone;

ΝΑΙ ΟΧΙ

16. Αν ναι, το χρησιμοποιήσατε κατά την επίσκεψή σας στο μουσείο;

ΝΑΙ ΟΧΙ

17. Αν ναι, για ποιο λόγο;

18. Αναζητήσατε τις επιπλέον πληροφορίες μέσω των QRcodes που βρίσκονται στο χώρο της έκθεσης;

19. Εάν ναι, πόσο ικανοποιημένοι μείνατε από τη χρήση τους;

20. Εάν όχι, για ποιο λόγο;

21. Συζητήσατε με την παρέα σας για τα κείμενα και το περιεχόμενό τους;

ΝΑΙ ΟΧΙ

22. Αν ναι, σε ποιο χρονικό σημείο της επίσκεψής σας;

23. Αν ναι, για ποιο λόγο τα συζητήσατε;

24. Αν δεν διαβάσατε τα κείμενα ή τα διαβάσατε μερικώς, για ποιο λόγο έγινε αυτό;

25. Αντιμετωπίσατε δυσκολίες κατά την ανάγνωση;

ΝΑΙ ΟΧΙ

26. Αν ναι, ποιες και σε ποιο βαθμό;

27. Πώς κρίνετε την οπτική εικόνα των πινακίδων/λεζαντών; (χρώμα, φωτισμός, τοποθέτηση κλπ)

28. Θεωρείτε ότι προσελκύει το ενδιαφέρον των επισκεπτών;

29. Αν ναι, πώς και σε ποιο βαθμό;

30. Αν όχι, γιατί;

31. Πόσο κατανοητά σας φάνηκαν τα κείμενα;

32. Σας δυσκόλεψε κάτι στην κατανόηση;

ΝΑΙ ΟΧΙ

33. Αν ναι, τι ήταν αυτό;

34. Είχατε απορίες, άγνωστες λέξεις, έννοιες, δυσνόητα σημεία;

35. Κατά τη γνώμη σας τα κείμενα παρείχαν επαρκείς πληροφορίες για το θέμα ή το αντικείμενο που αφορούσαν;

ΝΑΙ ΟΧΙ

36. Αν όχι, τι θα θέλατε να περιλάμβαναν επιπλέον;

37. Κατά τη γνώμη σας, σε ποιους απευθύνονται τα κείμενα της έκθεσης;

38. Τι σας άρεσε στις πινακίδες;

39. Τι δεν σας άρεσε στις πινακίδες;

40. Κατά τη γνώμη σας, τι θα αλλάζατε στα κείμενα της έκθεσης για τη βελτίωσή τους;

41. Έχετε να κάνετε κάποιο άλλο σχόλιο για την έκθεση ή για τα κείμενα;

42. Θα επαναλαμβάνατε την επίσκεψή σας στο μουσείο;

ΝΑΙ ΟΧΙ

43. Αν ναι, για ποιο λόγο;

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

44. Φύλο

Άνδρας

Γυναίκα

45. Ηλικία

12-18 ετών

18-25 ετών

25-35 ετών

35-50 ετών

50-65 ετών

πάνω από 65 ετών

46. Επίπεδο εκπαίδευσης

Δημοτικό

Γυμνάσιο

Λύκειο

ΑΕΙ/ΤΕΙ

Μεταπτυχιακός τίτλος

Διδακτορικός τίτλος

Άλλο:

47. Επάγγελμα

Ιδιωτικός υπάλληλος

Δημόσιος Υπάλληλος

Ελεύθερος επαγγελματίας

Συνταξιούχος

Άλλο:

Σας ευχαριστώ πολύ για την πολύτιμη βοήθειά σας στην έρευνα.

Πίνακες αποτελεσμάτων ερωτηματολογίου

Πίνακας 11: Αιτίες επιλεκτικής ανάγνωσης

Λεπτά της ώρας	Καθόλου	Μέρος αυτών	Ολόκληρα	Σύνολο
Μόνος		1		1
Δεν είχα χρόνο.		1		1
Οικογένεια με παιδιά	1	4		5
Διάβασα τα μεγάλα κείμενα. Στα εκθέματα όμως δεν τα διάβαζα όλα, διότι ήξερα και από άλλα μουσεία τι είναι.		1		1
Είχα ελάχιστο χρόνο να διαθέσω.	1			1
Έλλειψη χρόνου, αλλά και επειδή συνήθως φωτογραφίζω αρκετά, οπότε βλέπω μέσω της φωτογραφίας και τα κείμενα.		1		1
Λόγω χρόνου		1		1
Τα διάβασα μερικώς λόγω α) το παιδιού και β) της ώρας. Πλησίαζε το κλείσιμο του μουσείου.		1		1
Οργανωμένη ομάδα ενηλίκων με ξενάγηση		1	1	2
Εντυπωσιάστηκα από το μνημείο και ήθελα να δω τη χρονολογία που κατασκευάστηκε.			1	1
Λόγω χρόνου		1		1
Παρέα ενηλίκων		10	1	11
Γιατί ήταν πολύ μικρά και ήθελα παραπάνω πληροφορίες		1		1
Δεν είχα χρόνο πολύ στη διάθεσή μου.		1		1
Δεν τα διάβασα ολόκληρα λόγω χρόνου. Συνήθως δε διαβάζω κείμενα. Προτιμώ τα βιβλία και τους οδηγούς.		1		1
Δεν υπάρχει χώρος να σταθεί ο επισκέπτης όταν υπάρχουν και άλλα άτομα.		1		1
Διάβασα μερικώς κάποια κείμενα γιατί για κάποια έπρεπε να σκύβω και αυτό με δυσκόλευε.		1		1
Είχα κάποια δυσκολία γιατί τα εκθέματα και τα κείμενα χρειάζονται περισσότερο χώρο.		1		1
Ήταν πιο μεγάλα απ' ό,τι μπορούσα να διαβάσω.		1		1
Λόγω έλλειψης χρόνου.		1		1
Λόγω περιορισμένου χρόνου		1		1

Τα διάβασα ολόκληρα			1	1
Τα είχα διαβάσει σε προηγούμενη επίσκεψη.		1		1
Σύνολο	1	16	2	19

Πίνακας 12: Απαντήσεις στην ερώτηση "Ποιά κατά τη γνώμη σας είναι η κεντρική ιδέα της έκθεσης" σε σχέση με την επιλεκτική ανάγνωση

Ποια είναι η κεντρική ιδέα της έκθεσης;	
Δεν διάβασα καθόλου τα κείμενα	1
Η Κόρινθος στα κλασικά χρόνια	1
Διάβασα μέρος αυτών	32
Ανασκαφές στην Κορινθία	1
Αρχαία Κόρινθος	1
Εκθέματα σχετικά με την καθημερινότητα, ήθη και έθιμα (θρησκεία, γιορτές) της συγκεκριμένης εποχής.	1
Η επανέκθεση των Κούρων	1
Η ζωή και οι συνήθειες των κατοίκων της Αρχαίας Κορίνθου	1
Η ιστορία της Αρχαίας Κορίνθου	1
Η καθημερινότητα των κατοίκων της περιοχής στην αρχαιότητα.	1
Η Κόρινθος	2
Η παρουσίαση της ευρύτερης περιοχής	1
Η περίοδος ακμής της Αρχαίας Κορίνθου	1
Η πόλη της Κορίνθου και πως ο επισκέπτης ερχόμενος από την Αθήνα αντικρίζει και γνωρίζει την Αρχαία Κόρινθο.	1
Κατά τη γνώμη μου στην κεντρική ιδέα της έκθεσης είναι η καταγραφή της ιστορίας και του μεγαλείου της αρχαίας Κορίνθου.	1
Κορινθία	1
Μου άρεσαν πολύ, τις βρήκα πολύ μοντέρνες μουσειακά.	1
Να κατανοήσει ο επισκέπτης την ιστορική διαδρομή της αρχαίας Κορίνθου.	1
Ο πολιτισμός της αρχαίας Κορίνθου	1
Ο τρόπος ζωής των αρχαίων Κορινθίων και η σχέση τους με άλλες περιοχές.	1
Πάρα πολύ καλή	1
Παρουσίαση εκθεμάτων -αγαλμάτων κτλ	1
Πολύ αναλυτικά θέματα	1
Πολύ καλή	1
Ρεαλιστική παρουσίαση των εκθεμάτων	1
Σημαντικά εκθέματα που είχαν κλαπεί.	1
Την περιοχή της Κορινθίας στην αρχαιότητα, γεωγραφία, οικονομία, θρησκεία -λατρεία, καθημερινή ζωή και λίγο σύντομη ιστορία. Και αυτό είναι ωραίο.	1
Δεν απάντησαν την ερώτηση	7
Διάβασα ολόκληρα τα κείμενα	17

Αρχαιολογικά ευρήματα τοποθετημένα κατά αρχαιολογική σημασία - χρόνο.	1
Γνωριμία με την πόλη της Κορίνθου και την μεγάλη εμπορική της δύναμη.	1
Η δημόσια και ιδιωτική ζωή των Αρχαίων Κορινθίων	1
Η καθημερινότητα, η δύναμη, η τέχνη της Κορίνθου.	1
Η Κόρινθος -πόλη κράτος	1
Η Κόρινθος ως πόλη κράτος	1
Η παρουσίαση της σημασίας της γεωγραφικής θέσης των πλεονεκτημάτων της διαφοράς μεταξύ του χώρου εντός και εκτός των τειχών, των ταφικών εθίμων και κυρίως της καθημερινής ζωής σε όλες τις εκφάνσεις της.	1
Η πολιτιστική επίδραση της αρχαίας Κορίνθου και η εμπορική δύναμή της.	1
Η τέχνη και ο τρόπος ζωής στην Αρχαία Κόρινθο προ του 3ου π.Χ. Αιώνα.	1
Κόρινθος -Σημασία της Κορίνθου	1
Να δείξει την πόλη της Κορίνθου	1
Παρουσιάζει την Κόρινθο και τη γύρω περιοχή της στη γεωμετρική αρχαϊκή και κλασική περίοδο.	1
Πόλις -κράτος της Κορίνθου	1
Χαρακτηριστικά και ιδιαιτερότητες της αρχαίας Κορίνθου	1
Δεν απάντησαν την ερώτηση	2
Η παρουσίαση του τρόπου ζωής των Κορινθίων κατά την κλασική και ελληνιστική εποχή.	1
Σύνολο ερωτηθέντων	50

Πίνακας 13: Πίνακας απαντήσεων στην ερώτηση για επιμέρους θέμα της έκθεσης σε σχέση με την επιλεκτική ανάγνωση

Μπορείτε να περιγράψετε ένα επιμέρους θέμα της έκθεσης;	
Καθόλου	1
Δεν απάντησαν στην ερώτηση	1
Διάβασα μέρος των κειμένων	32
Ευρήματα γεωμετρικών αρχαϊκών κλασικών ελληνιστικών χρόνων από την περιοχή της Αρχαίας Κορίνθου τα οποία χρησιμοποιούνταν στην καθημερινότητα τους από μαγειρικά σκεύη μέχρι είδη καλλωπισμού και κοσμήματα	1
Η αγροτική ζωή των κατοίκων	1
Η έκθεση του νεκροταφείου της Κλένιας.	1
Η καθημερινή ζωή στην Κόρινθο και οι τάφοι.	1
Η καθημερινή ζωή των αρχαίων Κορινθίων και ποιος ο προσορισμός των ανδρών και των γυναικών.	1
Η οικονομική ευμάρεια της αρχαίας Κορίνθου.	1
Θα μπορούσα να περιγράψω σαν θέμα που παρουσιάζεται στην έκθεση την τέχνη και την τεχνική της εποχής.	1
Κούροι Τενέας	1
Μου έκαναν εντύπωση οι τάφοι της Τενέας.	1
Νεκρική κλίση	1

Νεκροταφείο Τενέας, Κόρινθος	1
Οι δύο επιτύμβιοι Κούροι.	1
Οι Κούροι	3
Οι Κούροι και η αρχαιοκαπηλία	1
Οι Κούροι, νεαροί πολεμιστές 35 ετών που δεσπόζουν στον χώρο χωρίς να επισκιάζουν τα άλλα αντικείμενα.	1
Τα ψάρια από το κτίριο των καρχηδονιακών αμφορέων.	1
Ταφικά έθιμα και Κούροι	1
Τάφοι	1
Τάφοι -ταφικά έθιμα	1
Δεν απάντησαν στην ερώτηση	11
Διάβασα ολόκληρα τα κείμενα	17
Εκείνο που μου αρέσει ιδιαίτερα είναι τα λέπια από ψάρια και οι ενότητες της καθημερινότητας και τους εμπορίου.	1
Εμπόριο, καθημερινή ζωή	1
Η ανακάλυψη των δίδυμων Κούρων που εκλάπησαν από αρχαιοκαπήλους είχε ως αποτέλεσμα την αποκάλυψη του νεκροταφείου της Τενέας και τόσων άλλων σημαντικών εκθεμάτων.	1
Η εισαγωγή του κόκκινου χρώματα από ξυσμένο κεραμίδι στη ζωγραφική.	1
Η ενότητα με το εμπόριο	1
Η ενότητα με τους Κούρους	1
Η καθημερινή ζωή στην Κόρινθο	1
Κούροι	1
Κώμες (αποικίες) γύρω από την πόλη.	1
Οι δύο Κούροι και τα αγγεία από την Ισπανία.	1
Παστά ψάρια, κεραμίδια, Κούροι, ψηφιδωτά.	1
Τάφοι: διακόσμηση και τοποθεσία	1
Το εμπόριο, η μεταφορά των εμπορευμάτων.	1
Τους Κούρους που βρέθηκαν στο νεκροταφείο της Τενέας. Τα απολιθωμένα ψάρια από το κτίριο των Καρχηδονιακών αμφορέων.	1
Δεν απάντησαν στην ερώτηση	3
Σύνολο ερωτηθέντων	50

Πίνακας 14: Πόσο κατανοητά σας φάνηκαν τα κείμενα;

Πόσο κατανοητά σας φάνηκαν τα κείμενα;	Δεν απάντησαν	Δεν διάβασα τα κείμενα	Δυσκολία στην κατανόηση	Μη δυσκολία στην κατανόηση	Σύνολο
Δεν απάντησαν	1			1	2
Απόλυτα κατανοητά και ένα μικρό παιδί μπορεί να τα κατανοήσει.				1	1
Απολύτως κατανοητά				3	3
Απολύτως κατανοητά στις δύο νέες αίθουσες.				1	1

Απολύτως κατανοητά.				1	1
Αρκετά			2	6	8
Αρκετά απλά υπήρχαν όροι που δεν τους ήξερα			1		1
Αρκετά.				1	1
Δεν διάβασα τα κείμενα		1			1
Δεν είχα κάποιο πρόβλημα σαν κατανόηση των κειμένων.				1	1
Είναι κατανοητά, έχει όμως μερικές λέξεις αντικειμένων που είναι άγνωστες.			1		1
Εξαιρετικά κατανοητά.				1	1
Ήταν κατανοητά πλήρως και καίρια. Αν θέλει κάποιος ψάχνει παραπέρα μέσω qrcode και ίντερνετ.				1	1
Ήταν κατανοητά.				1	1
Ήταν κατανοητά.				1	1
Κατανοητά				3	3
Ναι αρκετά έως πολύ.				1	1
Πάρα πολύ				1	1
Πάρα πολύ.				1	1
Πολύ				10	10
Πολύ ικανοποιητικά				1	1
Πολύ κατανοητά				1	1
Πολύ κατανοητά και επί της ουσίας.				1	1
Πολύ κατανοητά και χωρίς απαιτήσεις σε χρόνο και συγκέντρωση.				1	1
Πολύ κατανοητά.				5	5
Σύνολο	1	1	4	44	50

Πίνακας 15: Επαρκής πληροφόρηση

Κατά τη γνώμη σας τα κείμενα παρείχαν επαρκείς πληροφορίες για το θέμα ή το αντικείμενο που αφορούσαν;	Δεν απάντησαν	Δεν διάβασα τα κείμενα	Δυσκολία στην κατανόηση	Μη δυσκολία στην κατανόηση	Σύνολο
Δεν απάντησαν	1			4	5
Δεν απάντησαν	1			4	5

Δεν γνωρίζω. Δεν διάβασα τα κείμενα		1			1
Δεν απάντησαν		1			1
Επαρκής πληροφόρηση			2	39	41
Δεν απάντησαν			1	35	36
Ήταν επαρκής η πληροφόρηση για το χρόνο που είχα. Όμως στην παρέα υπάρχει ελληνόφωνη Γερμανίδα που δυσκολεύτηκε λίγο στις έννοιες.				1	1
Θα ήθελα περισσότερες πληροφορίες για την ιστορική διαδρομή της Κορίνθου.				1	1
Όχι				1	1
Περισσότερες πληροφορίες για τις άγνωστες λέξεις.			1		1
Περισσότερες πληροφορίες για τους Κούρους. Πως βρέθηκαν, ποια ήταν η ιστορία τους και η πορεία τους μέχρι τώρα.				1	1
Μη επαρκής πληροφόρηση			2	1	3
Δεν απάντησαν			1		1
Διευκρίνιση όρων				1	1
Πιο επεξηγηματικά τα ήθελα για τα εκθέματα, αλλά και για την εποχή.			1		1
Σύνολο	1	1	4	44	50

Παράρτημα Β: Πινακίδες

ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΕΣ

• Εισαγωγικό κείμενο για κάθε ενότητα	[9]
• Κείμενα για επιμέρους θεματικές υπο-ενότητες	[36]
• Κειμενολεξάντες (ειδικά θέματα/σημαντικά αντικείμενα)	[20]
• Μικρές, ενδιαφέρουσες πληροφορίες	[5]
• Λεξάντες αντικειμένων (μεμονωμένων ή σε ομάδες)	[110]

ΠΕΤΑΣΜΑΤΑ

• Αρχαίες πηγές	[8]
• Προσωπικότητες της Κορίνθου	[13]

QR – CODES

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

1. Για τις κόμης και τα ιερά της Κορινθίας

Επίπεδο πινακίδων	Είδος επιπέδου	Τίτλος	Λέξεις
1 ^ο επίπεδο	Εισαγωγική ενότητα	ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΑ ΤΕΙΧΗ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ ...	79 + 16 για μια μικρή ενδιαφέρουσα πληροφορία
2 ^ο επίπεδο	Κείμενα για επιμέρους θεματικές	ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΚΟΡΙΝΘΙΑ	83
		ΙΣΘΜΙΑ, ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΣΤΕΡΙΑΣ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΑΣ	106
		ΤΕΝΕΑ, ΕΝΑΣ ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΜΕ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ	98
		ΕΞΕΡΕΥΝΩΝΤΑΣ ΤΑ ΒΟΡΕΙΑ ΣΥΝΟΡΑ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	85
		ΠΕΙΡΑΙΟΝ, ΜΙΑ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΜΕ ΤΟ «ΒΛΕΜΜΑ» ΣΤΗΝ ΔΥΣΗ	84
		ΚΑΡΑΒΙΑ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ... ΣΤΗΝ ΞΗΡΑ	101
		ΤΟ ΧΩΜΑ ΚΑΙ Η ΠΕΤΡΑ ΦΕΡΝΟΥΝ ΠΛΟΥΤΟ	94
3 ^ο επίπεδο	Κειμενο-λεξάντες (ειδικά θέματα/σημαντικά αντικείμενα)	Ποιοι κυβερνούσαν την Κόρινθο;	63
		Κορίνθιοι ζωγράφοι ... εν δράσει!	64
4 ^ο επίπεδο	Μικρές, ενδιαφέρουσες πληροφορίες	[Εντάσσεται κάτω από το εισαγωγικό κείμενο]	16
5 ^ο επίπεδο	Λεξάντες αντικειμένων (μεμονωμένων ή σε ομάδες)		

Εισαγωγικό κείμενο

ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΑ ΤΕΙΧΗ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

Η αρχαία Κορινθία καλύπτει μία έκταση 900 τ. χλμ

Ήδη από τον 9^ο αι. π.Χ. ήταν μία πλούσια και ισχυρή πόλη –κράτος

Τα όρια της Κορίνθου αγγίζουν τη Μεγαρίδα. Προς νότο συνόρευε με τις Κλεωνές, Και την Αργολίδα. Δυτικά γειτνιάζε με την Σικυωνία. Στα ανατολικά είχε θαλάσσια σύνορα με την Αίγινα.

Μέσα στα τείχη, στους πρόποδες του Ακροκορίνθου αναπτύχθηκε η πόλη της Κορίνθου ως πολιτικό κέντρο της Κορινθίας. Στην ύπαιθρο χώρα υπήρχαν διάσπαρτοι μικρότεροι οικισμοί τις λεγόμενες **κόμεις**. Ορισμένα ονόματά τους μας είναι γνωστά από τις αρχαίες πηγές:

Σολυγεία, Τενέα Κρομμυόν, Σιδούς, Θερμά, Πείραιον, Οινόη, Λέχαιον, Κεγχρεαί, Σχοινούς, Ασαί, Κρώνα, Μανσός Μέλισσος, Βουκέφαλος, Πέτρη

Μικρή ενδιαφέρουσα πληροφορία

Σολυγεία, Τενέα Κρομμυόν, Σιδούς, Θερμά, Πείραιον, Οινόη, Λέχαιον, Κεγχρεαί, Σχοινούς, Ασαί, Κρώνα, Μανσός Μέλισσος, Βουκέφαλος, Πέτρη

Κειμενολεξάντα

Ποιοι κυβερνούσαν την Κόρινθο;

Στον 8^ο αι. π.Χ. το πολίτευμα της Κορίνθου ήταν **ολιγαρχικό**. Την πόλη κυβερνούσαν οι Βακχιάδες, Τον 7π και 6π αι π.Χ. επικράτησε η **τυραννία**. Οι τύραννοι Κύπελος και Περίανδρος οδήγησαν Την πόλη σε μεγάλη ακμή. Αργότερα επανήλθε η **ολιγαρχία**.

Οι Κορίνθιοι ήταν χωρισμένοι σε 8 φυλές. Κάθε φυλή εξέλεγε 10 βουλευτές με επικεφαλής τους τον Πρόβουλο. Οι 8 Πρόβουλοι διοικούσαν την κορινθιακή πολιτεία.

Κείμενα για επιμέρους θεματικές

ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΚΟΡΙΝΘΙΑ

Η ανατολική πλευρά της Κορινθίας ήταν σχετικά αραιοκατοικημένη.

Ο πιο σημαντικός οικισμός της περιοχής πρέπει να ήταν η **Σολυγεία**, Κοντά στο χωριό **Γαλατάκι**. Ο Θουκυδίδης αναφέρει ότι εκεί δόθηκε μια Σκληρή μάχη του Πελοποννησιακού Πολέμου ανάμεσα στους Κορίνθιους και τους Αθηναίους.

Στο **Γαλατάκι** ανασκάφηκε κτήριο και ένας λάκκος με περισσότερα από 1.000 αγγεία και ειδώλια. Πρόκειται πιθανόν για **ιερό** αφιερωμένο σε μία γυναικεία θεότητα. Στην ευρύτερη περιοχή βρέθηκαν επίσης νεκροταφείο κοντά στο Σοφιανό και οχυρώσεις στις θέσεις **Αγία Παρασκευή,, Αλμυρή και**

(κάτοψη ανασκαφής) Σχέδιο του ιερού της Σολυγείας

ΙΣΘΜΙΑ, ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΣΤΕΡΙΑΣ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

Η περιοχή γύρω από τον **Ισθμό** γεφυρώνει την Πελοπόννησο και τη Στερεά Ελλάδα.

Το 6^ο αι. π.Χ. οι Κορίνθιοι κατασκεύασαν εκεί ένα λιθόστρωτο δρόμο, τον **Δίολκο**.

Μέσω αυτού του δρόμου μετέφεραν τα πλοία από την ξηρά και έτσι απέφευγαν τον επικίνδυνο περίπου της Πελοποννήσου. Στους Περσικούς Πολέμους ο Ισθμός οχυρώθηκε με το λεγόμενο **Διύσθμιο τείχος**. Στην περιοχή υπήρχε **Ιερό του Ποσειδώνα**, σημαντικό θρησκευτικό κέντρο για τους Κορίνθιους. Εδώ, λάμβαναν χώρα οι **αθλητικοί αγώνες των Ισθμίων** που είχαν πανελλήνιο χαρακτήρα.

Νότια του ιερού, στον **λόφο της Ράχης**, ανασκάφηκαν ερείπια σπιτιών και εργαστηρίων ενός μικρού οικισμού. Το νεκροταφείο μιας ακόμη κόμης βρέθηκε στην **Ποσειδωνία**, στο δυτικό άκρο του Δίολκου.

(κάτοψη) Σχέδιο του οικισμού της Ράχης

TENEΑ, ΕΝΑΣ ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΜΕ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ

Η Τενέα ήταν ένας μεγάλος οικισμός που απλωνόταν στην κοιλάδα ανάμεσα στην Κλένια και το Χιλιομόδι.

Η θέση της ήταν σημαντική γιατί έλεγχε το δρόμο που οδηγούσε από την Κορινθία στην Αργολίδα.

Οι πηγές αναφέρουν ότι οι Τενεάτες κατάγονταν από την Τροία και λάτρευαν τον Απόλλωνα. Στην Σικελία ίδρυσαν μια σπουδαία αποικία, τις **Συρακούσες**. Στο μακρινό αυτό ταξίδι του 734/733 π.Χ. είχαν μαζί τους και άλλους Κορίνθιους.

Στην περιοχή ανασκάφηκαν τάφοι διαφορετικών περιόδων. Σε δύο από αυτούς είχαν στηθεί οι **Κούροι**, που φιλοξενούνται στην έκθεση. Στο **Χιλιομόδι** βρέθηκε επίσης και η **σαρκοφάγος** του 6^{ου} π.Χ. που εκτίθεται δεξιά.

Σχέδιο του νεκροταφείου της Τενέας.
Με χρώμα σημειώνονται οι σαρκοφάγοι που συνδέονται με τους δίδυμους Κούρους.

2. Για τους Κούρους

Επίπεδο πινακίδων	Είδος επιπέδου	Τίτλος	Λέξεις
----------------------	-------------------	--------	--------

1° επίπεδο	Εισαγωγική ενότητα	ΟΙ ΠΕΡΙΦΗΜΟΙ ΚΟΥΡΟΙ ΤΗΣ ΚΛΕΝΙΑΣ	119
2° επίπεδο	Κείμενα για επιμέρους θεματικές	ΤΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΤΗΣ ΤΕΝΕΑΣ ΕΡΧΕΤΑΙ ΣΤΟ ΦΩΣ	92
		ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΚΟΥΡΟΙ;	102
		ΑΡΧΑΙΟΚΑΠΗΛΙΑ, Η ΛΕΗΛΑΣΙΑ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ	124
		ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ;	100
3° επίπεδο	Κειμενο-λεζάντες (ειδικά θέματα/σημαντικά αντικείμενα)	Ο Λέων του Κοράκου, από τη λαθρανασκαφή στο Μουσείο	78
5° επίπεδο	Λεζάντες αντικειμένων (μεμονωμένων ή σε ομάδες)		

Κείμενα για επιμέρους θεματικές

ΑΡΧΑΙΟΚΑΠΗΛΙΑ: Η ΛΕΗΛΑΣΙΑ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ

Τι θα γνωρίζαμε σήμερα για τους Κούρους αν δεν είχε εξαρθρωθεί η σπείρα των αρχαιοκάπηλων και δεν είχε γίνει η ανασκαφή στην Κλένια; Θα μπορούσαμε να καταλάβουμε σε τι χρησίμευαν και πού βρέθηκαν; Ο Κούρος στην Γλυπτοθήκη του Μονάχου μπορεί να αφηγηθεί τις ίδιες ιστορίες;

Η παράνομη διακίνηση αρχαιοτήτων είναι η καταστροφή της συλλογικής μνήμης. Ωστόσο, η αρχαιοκαπηλία έχει εξελιχθεί σε ιδιαίτερα κερδοφόρα εγκληματική δραστηριότητα. Διεθνή κυκλώματα τροφοδοτούν μουσεία, ιδιωτικές συλλογές και αρχαιοπωλεία με αρχαία αντικείμενα. Στην Κορινθία έχουν γίνει εκτεταμένες λαθρανασκαφές στα Αθήκια και τα Αηδόνια. Το 1990 κλάπηκαν 285 αντικείμενα από το Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου. Στην Κλένια η πώληση των Κούρων αποτράπηκε χάρη στην παρέμβαση της Αστυνομίας και του Υπουργείου Πολιτισμού. Τα αγάλματα απέκτησαν και πάλι φωνή...

3. Για την πόλη της Κορίνθου

Επίπεδο πινακίδων	Είδος επιπέδου	Τίτλος	Λέξεις
1° επίπεδο	Εισαγωγική ενότητα	ΑΡΧΑΙΑ ΚΟΡΙΝΘΟΣ, ΜΙΑ ΜΑΤΙΑ ΣΤΟΝ ΧΑΡΤΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ	161 + 33
2° επίπεδο	Κείμενα για επιμέρους θεματικές	ΕΝΑ ΜΙΚΡΟ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟΝ ΧΡΟΝΟ ...	136
4° επίπεδο	Μικρές, ενδιαφέρονσ	[Εντάσσεται στο εισαγωγικό κείμενο]	33

	ες πληροφορίες		
5 ^ο επίπεδο	Λεζάντες αντικειμένων (μεμονωμένων ή σε ομάδες)		
Προβολή	Βίντεο	Προβολή «9 μικρές κορινθιακές ιστορίες»	5'

4. Για τους νεκρούς

Επίπεδο πινακίδων	Είδος επιπέδου	Τίτλος	Λέξεις
1 ^ο επίπεδο	Εισαγωγική ενότητα	Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ	132
2 ^ο επίπεδο	Κείμενα για επιμέρους θεματικές	ΠΕΝΘΟΣ ΚΑΙ ΤΑΦΙΚΕΣ ΤΕΛΕΤΕΣ	93
3 ^ο επίπεδο	Κειμενο- λεζάντες (ειδικά θέματα/σημα- ντικά αντικείμενα)	Ένα σπάνιο εύρημα από την περιοχή του Χελιωτόμυλου	52
5 ^ο επίπεδο	Λεζάντες αντικειμένων (μεμονωμένων ή σε ομάδες)		

Κείμενα για επιμέρους θεματικές

ΠΕΝΘΟΣ ΚΑΙ ΤΑΦΙΚΕΣ ΤΕΛΕΤΕΣ

Στην αρχαία Ελλάδα, οι ζωντανοί αποχαιρετούσαν τους νεκρούς με τελετές που θυμίζουν σημερινά ταφικά έθιμα.

Την **πρώτη ημέρα** οι γυναίκες της οικογένειας περιποιούνταν και στόλιζαν τον νεκρό. Το σώμα τοποθετούνταν σε κλίνη. Ακολουθούσε ο τελευταίος αποχαιρετισμός και ο γυναικείος θρήνος.

Την **τρίτη ημέρα**, μετέφεραν το νεκρό στον τάφο με άμαξα ή με τα χέρια συνοδεία πομπής. Μετά την ταφή οι πενθούντες γευμάτιζαν στο σπίτι του νεκρού και συζητούσαν για τη ζωή του.

Την **ένατη ημέρα από την ταφή**, η οικογένεια και οι φίλοι επέστρεφαν στο μνήμα για να τιμήσουν το νεκρό με προσφορές.

5. Για την τέχνη

Επίπεδο πινακίδων	Είδος επιπέδου	Τίτλος	Λέξεις
1° επίπεδο	Εισαγωγική ενότητα	ΜΙΑ ΠΟΛΗ ΜΕ ΣΠΟΥΔΑΙΟΥΣ ΤΕΧΝΙΤΕΣ	126
2° επίπεδο	Κείμενα για επιμέρους θεματικές	ΚΟΡΙΝΘΙΟΙ ΤΕΧΝΙΤΕΣ ΔΟΥΛΕΥΟΥΝ ΤΟΝ ΧΑΛΚΟ	91 + 18
		ΟΙ ΚΕΡΑΜΕΙΣ ΔΟΥΛΕΥΟΥΝ ΑΣΤΑΜΑΤΗΤΑ	86
		ΕΝΑΣ ΠΗΛΙΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΣΕ ΜΙΚΡΟΓΡΑΦΙΑ	77
		ΔΙΑ ΧΕΙΡΟΣ... ΚΟΡΙΝΘΙΟΥ ΛΙΘΟΞΟΟΥ	88
3° επίπεδο	Κειμενο- λεζάντες (ειδικά θέματα/σημα- ντικά αντικείμενα)	Χρονολόγιο κορινθιακής κεραμικής	223
		Οι Κορίνθιοι πειραματίζονται με το χρώμα	63
		Χιλιάδες κορινθιακοί αρύβαλλοι ταξιδεύουν	47
		Μικροί πίνακες με όμορφη διακόσμηση	59
		Πού γεννήθηκε ο «μελανόμορφος ρυθμός»;	60
		Σφίγγα, ένα τρομακτικό πλάσμα	74
4° επίπεδο	Μικρές, ενδιαφέρονσ ες πληροφορίες		18
5° επίπεδο	Λεζάντες αντικειμένω ν (μεμονωμέν ων ή σε ομάδες)		

Κειμενολεζάντα

ΟΙ ΚΟΡΙΝΘΙΟΙ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟ ΧΡΩΜΑ

Ο αγγειογράφος ετοίμαζε μόνος του τα χρώματά του.
Αρχικά συγκέντρωνε χρωστικές ουσίες (1)
φτιαγμένες από ορυκτά σε σκόνη.
Στη συνέχεια, τις ανακάτευε σε ειδικό αγγείο (2)
για να δημιουργήσει χρώματα και αποχρώσεις.

Πριν από το ψήσιμο του αγγείου,

χρησιμοποιούσε τόνους του **καφέ** και της **ώχρας**.
Μετά το ψήσιμο συμπλήρωνε την παράσταση
με **λευκό, μωβ, πράσινο, γαλάζιο** (3).

Τα χρώματα αυτά σπάνια διατηρούνται στην επιφάνεια
των αγγείων.

6. Για το εμπόριο

Επίπεδο πινακίδων	Είδος επιπέδου	Τίτλος	Λέξεις
1 ^ο επίπεδο	Εισαγωγική ενότητα	ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ, ΜΟΧΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	114
2 ^ο επίπεδο	Κείμενα για επιμέρους θεματικές	ΟΙ ΑΠΟΙΚΙΕΣ ΔΙΝΟΥΝ ΔΥΝΑΜΗ ΣΤΗΝ ΚΟΡΙΝΘΟ	105
		ΠΩΣ ΠΛΗΡΩΝΑΝ ΣΤΙΣ ΑΓΟΡΕΣ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ;	96 + 27
		«ΜΕΤΡΑ» ΓΙΑ ΝΑ ΜΕΤΡΟΥΝ, «ΣΤΑΘΜΑ» ΓΙΑ ΝΑ ΖΥΓΙΖΟΥΝ	89
		ΠΑΣΤΑ ΨΑΡΙΑ, ΣΠΑΣΜΕΝΟΙ ΑΜΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΕΜΠΟΡΩΝ ...	96
3 ^ο επίπεδο	Κειμενο- λεζάντες (ειδικά θέματα/σημα ντικά αντικείμενα)	Ένα ξεχωριστό δείγμα αρχαίας ελληνικής στέγης	56
4 ^ο επίπεδο	Μικρές, ενδιαφέρουσ ες πληροφορίες	Τα κορινθιακά νομίσματα και οι υποδιαιρέσεις τους.	27
5 ^ο επίπεδο	Λεζάντες αντικειμένων (μεμονωμέν ων ή σε ομάδες)		

Εισαγωγικό κείμενο

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ, ΜΟΧΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η Κόρινθος εξελίχθηκε σε μεγάλη εμπορική δύναμη
χάρη στη γεωγραφική της θέση κοντά στον Ισθμό.

Αξιοποιώντας τον Δίολκο και τα δύο της λιμάνια, Λέχαιο και Κεγχρεές,
μπορούσε να ελέγχει το εμπόριο σε ξηρά και θάλασσα.
Στις αγορές, τα εργαστήρια και τα λιμάνια της κυκλοφορούσαν

ιδιοκτήτες πλοίων, μεγαλέμποροι, μικροπωλητές και τεχνίτες κάθε είδους.

Περιζήτητα ήταν πολλά κορινθιακά προϊόντα, όπως τα υφάσματα το λάδι και ο τοπικός παρόλιθος. Τα κορινθιακά αγγεία είχαν κατακλύσει τις αγορές, ιδίως οι αρύβαλλοι, μικροσκοπικά δοχεία με άρωμα. Σημαντικοί για τη μεταφορά προϊόντων ήταν και οι αμφορείς, που φορτώνονταν στα πλοία γεμάτοι λάδι, κρασί και παστές τροφές.

Τα «εισαγόμενα» αντικείμενα της έκθεσης αποκαλύπτουν το εκτεταμένο δίκτυο των εμπορικών επαφών της Κορίνθου

Κείμενα για επιμέρους θεματικές

ΟΙ ΑΠΟΙΚΙΕΣ ΔΙΝΟΥΝ ΔΥΝΑΜΗ ΣΤΗΝ ΚΟΡΙΝΘΟ

Η Κόρινθος ξεχώριζε ανάμεσα στις αρχαίες πόλεις χάρη στην ίδρυση αποικιών και εμπορικών σταθμών.

Ήδη από τον 8ο αι. π.Χ. οι Κορίνθιοι ταξίδευαν στο Ιόνιο Πέλαγος και την Αδριατική Θάλασσα. Εκεί, ίδρυσαν νέες πόλεις: την **Κέρκυρα**, την **Λευκάδα**, την **Αμβρακία**, την **Επίδαμνο**, την **Απολλωνία**, αλλά και τις **Συρακούσες** στη μακρινή Σικελία. Αργότερα, έστρεψαν το ενδιαφέρον τους προς το Αιγαίο και αποίκισαν την **Ποτίδαια** στην Χαλκιδική.

Η Κόρινθος άσκησε σημαντική επίδραση στον τρόπο ζωής και στις τέχνες των αποικιών, όπως μαρτυρούν οι αρχαίοι συγγραφείς και τα ευρήματα των ανασκαφών.

Με την ίδρυση αποικιών η Κόρινθος κυριάρχησε στις αγορές της Μεσογείου και εξελίχθηκε σε μια πανίσχυρη μητρόπολη.

ΠΩΣ ΠΛΗΡΩΝΑΝ ΣΤΙΣ ΑΓΟΡΕΣ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ;

Η Κόρινθος κόβει από νωρίς δικό της νόμισμα γιατί ήταν πλούσια πόλη, με έντονη εμπορική δραστηριότητα. Σύντομα το κορινθιακό νόμισμα αποκτά ευρεία αναγνώριση.

Τα πρώτα νομίσματα, οι **στατήρες**, είναι από ασήμι. Με αυτά πλήρωναν έργα δαπανηρά, όπως η κατασκευή δημόσιων κτηρίων και πολεμικού εξοπλισμού. Αργότερα, η πόλη εκδίδει και **χάλκινα νομίσματα** για τις καθημερινές συναλλαγές και τις μισθοδοσίες.

Σήμα κατατεθέν των κορινθιακών νομισμάτων είναι

ο μυθικός Πήγασος και το γράμμα Φ (κόππα), που παραπέμπει στο όνομα της πόλης «Φόρινθος». Στην άλλη όψη του νομίσματος συχνά εικονίζεται η Αθηνά, η Αφροδίτη, άλλες θεότητες ή απλά γεωμετρικά μοτίβα.

Μικρή ενδιαφέρουσα πληροφορία

Τα κορινθιακά νομίσματα και οι υποδιαίρεσεις τους:

Ασημένιος στατήρ = 3 δραχμές = 8,6 γρ
Ασημένια δραχμή
Ασημένιο ημίδραχμο
Ασημένιος διόβολος
Ασημένιος τριόβολος
Ασημένιος οβολός
Χάλκινος χαλκός

«ΜΕΤΡΑ» ΓΙΑ ΝΑ ΜΕΤΡΟΥΝ, «ΣΤΑΘΜΑ» ΓΙΑ ΝΑ ΖΥΓΙΖΟΥΝ

Οι κανόνες του εμπορίου απαιτούν τον έλεγχο της ποιότητας και της ποσότητας των προϊόντων.

Η πόλη επέτρεπε τους εμπόρους, ώστε τα αγαθά να είναι καθαρά και ανόθευτα. Ο έλεγχος γινόταν πιθανόν από κρατικούς υπαλλήλους.

Οι ελεγκτές χρησιμοποιούσαν επίσημα «μέτρα» και «σταθμά» για το μέτρημα και το ζύγισμα των προϊόντων.

Τα αντικείμενα αυτά έφεραν σύμβολα, που δήλωναν το βάρος ή την περιεκτικότητά τους. Συχνά, είχαν και την επιγραφή ΔΑΜ(ΟΣΙΟΝ), που σημαίνει «αυτό που ανήκει στον Δήμο».

ΠΑΣΤΑ ΨΑΡΙΑ, ΣΠΑΣΜΕΝΟΙ ΑΜΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΕΜΠΟΡΩΝ ...

Οι ανασκαφές στην Κόρινθο έφεραν στο φως δύο κτήρια που είχαν εμπορική χρήση:

Το πρώτο, η «Οικία του Εμπόρου» κατασκευάστηκε μέσα στον 7ο αι. π.Χ. Διέθετε αρκετά δωμάτια όπου αποκαλύφθηκε κεραμική από την Ιταλία, την Χίο και την Ρόδο.

Το δεύτερο, το «Κτήριο των Καρχηδονιακών Αμφορέων», κατασκευάστηκε τον 5ο αι. π.Χ. σε μια πολυσύχναστη διασταύρωση τριών δρόμων. Εδώ, ήρθαν στο φως σπασμένοι εμπορικοί αμφορείς από την Χίο, την πόλη Μένδη της Χαλκιδικής και την Καρχηδόνα στην Βόρεια Αφρική.

Μέσα στους αμφορείς αυτούς εντοπίστηκαν υπολείμματα κρασιού και παστών ψαριών, όπως τόνος, φαγκρί και τσιπούρα Ατλαντικού Ωκεανού.

Λεζάντες τύπου Α'

- Κύλικα και κρατήρας από την Αττική
550-525 π.Χ. και 475-450 π.Χ.
- Κρατήρας από το Άργος
750-730 π.Χ.
- Φιάλη από την Βοιωτία (:)
550-525 π.Χ.
- Πλαστικό αγγείο από την Ιωνία
600-550 π.Χ.
- Αγγεία από την Μίλητο
550-540 π.Χ.
- Κάνθαρος από την Ετρουρία
630-570 π.Χ.
- Ειδώλιο και σκαραβαίοι από την Αίγυπτο
6^{ος}-5^{ος} αι. π.Χ.

7. Για τη λατρεία

Επίπεδο πινακίδων	Είδος επιπέδου	Τίτλος	Λέξεις
1 ^ο επίπεδο	Εισαγωγική ενότητας	ΛΑΤΡΕΥΟΝΤΑΣ ΘΕΟΥΣ ΚΑΙ ΗΡΩΕΣ	86
2 ^ο επίπεδο	Κείμενα για επιμέρους θεματικές	ΙΕΡΟ Η ΚΡΗΝΗ;	68
		ΛΑΤΡΕΥΟΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΗΡΩΕΣ	77
		Ο ΘΕΟΣ ΔΙΟΝΥΣΟΣ «ΛΑΤΡΕΥΕΤΑΙ» ΣΤΟ... ΘΕΑΤΡΟ	94
		ΑΘΛΗΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΣΤΟ ΣΤΑΔΙΟ	68
		ΕΝΑΣ ΝΑΟΣ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟΣ ΣΤΟΝ ΑΠΟΛΛΩΝΑ	97
		Η ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΑΙ Η ΚΟΡΗ ΣΤΟΝ ΑΚΡΟΚΟΡΙΝΘΟ	72
		Η ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΛΑΤΡΕΥΕΤΑΙ ΣΤΗΝ ΚΟΡΙΝΘΟ	79
3 ^ο επίπεδο	Κειμενο- λεζάντες (ειδικά θέματα/σημα- ντικά αντικείμενα)	Μια ματιά στο αρχαίο τελετουργικό ...	70
		Ένα ημερολόγιο για τις θρησκευτικές γιορτές	60
		Ένας αρύβαλλος για τον πρώτο χορευτή!	62
		Αγώνας λαμπαδηδρομίας	52
		Ένα ιερό στην περιοχή της Κοκκινόβρυσης	81
5 ^ο επίπεδο	Λεζάντες αντικειμένων (μεμονωμένων ή σε ομάδες)		

Κειμενολεξάντες

Ένας αρύβαλλος για τον πρώτο χορευτή!

Αυτό το μικρό κορινθιακό αγγείο
βρέθηκε στον Ναό του Απόλλωνα.
Στην επιφάνειά του εικονίζεται παράσταση χορού,
ένας μουσικός που παίζει διάβλο
και μία επιγραφή σε κορινθιακό αλφάβητο:
«Αυτός που ευχαριστεί με πολλούς τρόπους,
ο Πυρβίας, ο πρώτος χορευτής.
Σε αυτόν ανήκει το αγγείο».

Το αγγείο θα πρέπει να ήταν ειδική παραγγελία για τον Πυρβία,
ως δώρο ή αθλητικό έπαθλο.
Αρύβαλλος, 580-570 π.Χ.

8. Για τη ζωή στο σπίτι

Επίπεδο πινακίδων	Είδος επιπέδου	Τίτλος	Λέξεις
1 ^ο επίπεδο	Εισαγωγική ενότητα	Η ΖΩΗ ΣΕ ΕΝΑ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟ ΣΠΙΤΙ	96
2 ^ο επίπεδο	Κείμενα για επιμέρους θεματικές	ΘΕΟΙ, ΠΡΟΣΤΑΤΕΣ ΤΩΝ ΣΠΙΤΙΩΝ	76
		ΠΩΣ ΟΡΓΑΝΩΝΟΤΑΝ ΤΟ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ;	101
		ΜΥΣΤΙΚΑ ΟΜΟΡΦΙΑΣ, ΚΡΥΜΜΕΝΑ ΣΤΟ ΧΩΜΑ	58
		ΥΦΑΙΝΟΝΤΑΣ ΣΤΟ ΓΥΝΑΙΚΩΝΙΤΗ	45
		ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΑΙΖΕΙ ...	50
		ΕΝΑΣ ΚΟΣΜΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ ΓΙΑ ΑΝΔΡΕΣ	59 + 19
3 ^ο επίπεδο	Κειμενο- λεξάντες (ειδικά θέματα/σημα ντικά αντικείμενα)	Μια τελετή για καλή τύχη	48
		Μια θήκη για κοσμήματα	47
		Λυχνάρια για τις νυχτερινές ώρες	40
		Πού είναι τα έπιπλα;	57
4 ^ο επίπεδο	Μικρές, ενδιαφέρονσ ες πληροφορίες		19
5 ^ο επίπεδο	Λεξάντες αντικειμένων ν (μεμονωμέν ων ή σε ομάδες)		

Κείμενα για επιμέρους θεματικές

ΜΥΣΤΙΚΑ ΟΜΟΡΦΙΑΣ, «ΚΡΥΜΜΕΝΑ» ΣΤΟ ΧΩΜΑ

Ο κόσμος των γυναικών ήταν στο σπίτι
Και ο γάμος η κορυφαία στιγμή στη ζωή τους.

Οι Κορίνθιες ενδιαφέρονταν πολύ για την εμφάνισή τους.
Αγόραζαν **καλλυντικά** από φυτικά και ορυκτά χρώματα.
Με κάρβουνο τόνιζαν φρύδια και βλεφαρίδες, με μολύβι
τα χείλη. Φρόντιζαν ιδιαίτερα την **κόμμωσή** τους.
Στολίζονταν με **κοσμήματα** και χρησιμοποιούσαν
Εξαρτήματα για να στερεώνουν το ρούχο τους.

Κειμενολεξάντες

ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΕΠΙΠΛΑ;

Για τα έπιπλα των αρχαίων Ελλήνων
παίρνουμε πληροφορίες από παραστάσεις αγγείων,
επιγραφές, αλλά και από αρχαίους συγγραφείς.
**Τα ίδια τα αντικείμενα δεν σώθηκαν,
καθώς τα περισσότερα ήταν φτιαγμένα από ξύλο.**

Στην έκθεση παρουσιάζονται
πήλινα ομοιώματα καθισμάτων (**κλισμός, δίφρος**),
τραπεζιού (τράπεζα), κρεβατιού (κλίνη),
θρανίου (**θράνος**) και πόρτας (θύρα),
που προσφέρουν μια γεύση
από την επίπλωση ενός κορινθιακού σπιτιού.

Τα παιδιά παίζει...

Λεξάντες τύπου Β'

ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Τα παιδιά έπαιζαν με κούκλες (πλαγγόνες) (3-4), αλογάκια με ρόδες (5), σβούρες (6), ομοιώματα ζώων (7), ζάρια (πεσσοί) (8) και «κότσια» (άστράγαλοι) (9).

Ομαδικά παιχνίδια, όπως η μπάλα και οι «καβάλες» (έφεδρισμός), που απεικονίζουν τα ειδώλια στην προθήκη (10-11), βοηθούσαν τα παιδιά να αναπτύξουν την κοινωνικότητά τους.

Μυστικά ομορφιάς, κρυμμένα στο χώμα...
Λεζάντα τύπου Β'

ΓΑΜΟΣ

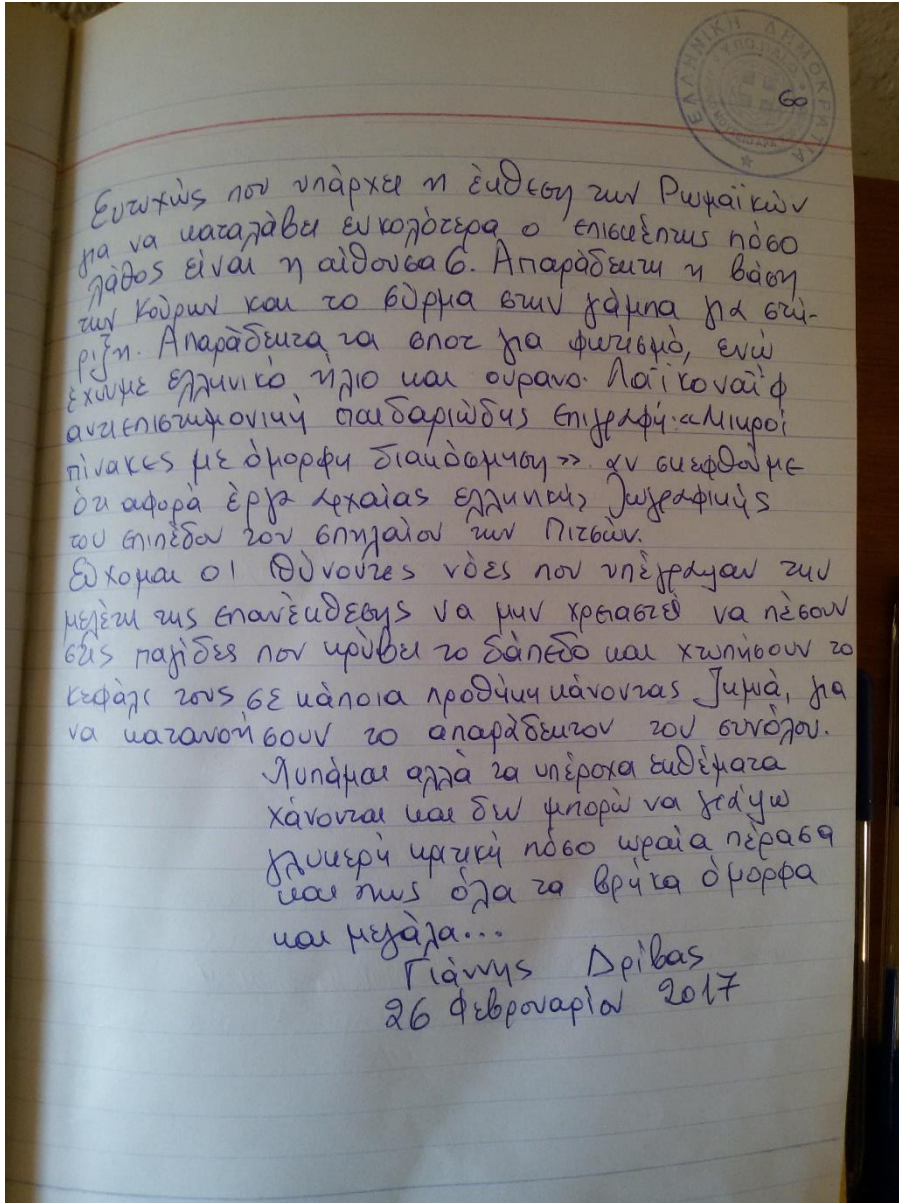
Μια γεύση γαμήλιας τελετής μάς δίνει αυτό το ομοίωμα άμαξας με τους νεόνυμφους (10), καθώς και η μικρογραφία γαμικού λέβητα (11).

Στους γαμικούς λέβητες φύλαγαν νερό για το λουτρό της νύφης πριν από τον γάμο.

9. Για τον πόλεμο

Επίπεδο πινακίδων	Είδος επιπέδου	Τίτλος	Λέξεις
1 ^ο επίπεδο	Εισαγωγική ενότητα	Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΟΝ ΑΡΧΑΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΟΣΜΟ	130
2 ^ο επίπεδο	Κείμενα για επιμέρους θεματικές	ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΩΝ ΚΟΡΙΝΘΙΩΝ (Χρονολόγιο)	400
3 ^ο επίπεδο	Κειμενο- λεζάντες (ειδικά θέματα/σημα- ντικά αντικείμενα)	Λίγες πληροφορίες για τους κορίνθιους στρατηγούς	54
5 ^ο επίπεδο	Λεζάντες αντικειμένων (μεμονωμένων ή σε ομάδες)		
Προβολή	Βίντεο	Προβολή «Η μάχη της Λευκόπετρας»	3'

Παράρτημα Γ: Φωτογραφίες

ΠΑΝΤΕ
ΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩ
ΠΜΣ = ΠΟΛ
ΟΡΓΗ ΤΩΝ Κ
ΑΙΟΛΟΓΟΥ
ΕΡΟΤ

4/12/2016

Συχαρητήρια για την καινούρια
πτέρυγα του Μουσείου. Υπέροχη η
ανάδειξη και η παρουσίαση των εκθεμάτων.

Αριστείδης και Ντίνα Θεοδώρου

4/12/16

Εξαιρετικοί γιγγοί πάνω από τα
ευθευατά, οι οποίοι τραβούν χέβως
το ένδοξο φέρον. Από τα πιο "οικιακά"
μούβειά ~~που~~ που έχω επιθυμεί
Συχαρητήρια για την φανταστική
Σούπερ.

Τάσος - Μάρκ

νή

Ενα φορτίο ΘΑΠΡΑΒΟ για
τιν φασκαλιεσ της ΗΛΩΝΗΣ
ΤΗΝ ΑΦΟΡΗ ΤΟΠΟΘΕΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΑΤΗΡΩ
30.10.2016

Carol & Roy Beza New Forest, UK.
30/10/2016.
A very special place to visit and
experience.

Wonderful experience - awesomely
skilled creators (Nottigham GB)

ΟΛΑ ΩΡΑΙΑ !! ΜΠΡΑΒΟ ... ΑΛΛΑ
ΠΙΣΤΕΥΩ ΟΤΙ ΣΕ ΟΡΙΣΜΕΝΑ ΣΗΜΕΙΑ ΠΡΕΠΕΙ
ΝΑ "ΥΠΑΡΧΕΙ" ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΠΑΤΑ ΤΗΝ
ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΤΟΥ ΕΛΙΕΚΕΝΤΗ. 30.10.16.

Muito bonito o museu!
Gostamos muito!
30.10.16.

ΠΟΛΥ ΩΡΑΙΑ!!! ΜΟΝΟ ΠΟΥ ΣΤΗΝ ΚΛΑΣΣΙΚΗ
ΑΙΘΟΥΣΑ ΚΟΝΤΕΨΑ ΝΑ ΣΚΟΤΕΘΩ ΔΕ ΕΥΑΙΝΟ
ΣΩΣΑΝΟΜΑΤΙ. ΕΠΕΣΑ! ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΗΦΘΟΥΝ
ΜΕΤΡΑ!!! ΕΥΧΑΡΙΣΤΟ 30.10.16
Ανα Υπα'Αρχα

ΠΑΝΤΕΙΟ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
ΠΛΗΡΗΣ «ΠΟΛΙΤ
ΥΝΗΣ ΤΩΝ ΚΕ
ΜΟΛΟΓΟΥ Μ

17/10/2016 A most wonderful exhibition, thoughtful and mindful. Excellent staff support. Aware of the well being of visitors. A really worthwhile fine museum that needs enthusiastic support. Thank you for a wonderful experience.
H. Carroll Worcester England.

17.10.2016 Zeynep Unay (London)

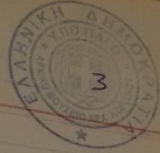
Συγχαρητήρια, διαπαισιστική και
αξιοπληρή και εκπαιδευτική εμπειρία.
Αναρωτιέμαι πως και αν υπάρχει. Συγχαρητήρια

Ramzi Zahra
Bachour - Zeynep

أُمنتُ العملَ مدًا أنه أهدى من الكبر وبولسي بكتير.
أيضا أنه عمل رائع.

رامي زهريّا
لبنان

17/10/16
Rami Zahroua
Lebanon
17/10/16

Sept. 29, 2016

Excellent museum, need better signage to find museum + sight.

Դի օւրին Լու օրօքսոսն քաջան ու
աւճարան օգնչարան օր արա Էրանուն
աւալաքչին ~~Արա~~

A wonderful experience, because this museum has been beautifully renovated and presented. The video screens are excellent. If there are copies of these DVDs I will buy a copy! Perhaps the connection between Corinth and the Apostle Paul living here could be added in the future?

Congratulations!
Dimitri + Eleri 30-9-16

KOHEI BABA KIYOKO BABA

Paris L 今日は 又 日本 旅行 記 本 記 事 記 事 ... 7/16
JAPAN 30.9.16

Valades Rapid City, S.D. USA

a truly wonderful museum.
Ina Olohan + Jim Kieran, IRELAND

amazing museum! Congratulations 1/16